

TPLFI01B159 శ్రీ వేమన గ్రంథాలయము
తే ల పో లు (కృష్ణ)

శ్రీ

వేంకట్రామ అండ్ కో.,

పబ్లిషర్స్ అండ్ బుక్ సెల్లర్స్

బెజవాడ.

2

A

శ్రీ వెంకట గ్రంథాలయము

శ్రీకృష్ణాయ పరబ్రహ్మణే నమః. తే ల ప్రో లు (కృష్ణ)
అఖిల కలికల్ప మాపహంబగు

[Handwritten signature]

శ్రీమదాభిగవతము

ఆంధ్ర వచనము.

అయిదవ భాగము. (1361-1632)

బ్రహ్మశ్రీ, కేతవరపు - వేంకటశాస్త్రిగారిచే

బ్రహ్మ తము.

శ్రీ దేవరాజసుధీమణిపరిశోధితము.

ఆనంద ముద్రణాలయ ముద్రితము.

ఆర్. వేంకటేశ్వర్ అన్డ్ కంపెనివారిచే

బ్రకటితము.

1928.

Right Registered.

All Rights Reserved.

Copyright 1915—By **R. Venkateshwar & Co., Madras.** This book is fully protected by an Indian and Foreign Copyright. No one will be permitted to reproduce this book in whole or in part or translate it into any other language and offer it for sale. A substantial copy of the words, ideas or illustrations contained herein constitutes an infringement of a copyright, and notice is hereby given that suit will be filed in every case of infringement.

కాపీరైట్ 1915 వ సం॥ ఆర్. వేంకటేశ్వర్ అండ్ కంపెనివారు కాపీరైట్ దార్లు. ఈ పుస్తకము ఇండియా కాపీరైటుచేతను పరకీయమైన కాపీరైట్ చేతను సురక్షితమైనది. ఎవరుగాని యీ పుస్తకమును సంపూర్ణముగాగాని, లేక యిం దొకభాగమునుగాని, తాము వేఱుగా ప్రకటించుటకును, మఱి యొకభావయందు తర్జుమాచేసి క్రయమునకు నిచ్చుటకును, హక్కు ఇయ్యఁబడదు. ఇందుఁ గలపదములనుగాని భావములనుగాని పటములనుకాని ఏమాత్రమైనను కాపీచేసినయెడల అది కాపీరైటును నుల్లంఘించినట్లుగుటచే అట్టివారు దావాకు లోనగుదురని దీనిచేఁ దెలియనగును.

వి ష య సూ చి క.

గజేంద్రమోక్షణము ; త్రికూటవర్ణనము	1366
గజేంద్రుఁడు పరమేశ్వరుని ధ్యానించుట	1371
క్షీరసాగరమథనము ; గజేంద్రుని పూర్వవృత్తాంతము	1377
దుర్వాసునిశాపముచే సంపదతఱిగి దేవతలు హరినిస్తుతించుట	1380
విష్ణువు ప్రత్యక్షమగుట, సముద్రమును మధింప మంసరపర్వతమును గొనిపోవుట.	1389
నముద్రమున హాలాహలాదులు జనించుట...	1394
క్షీరసాగరమున నైరావతాదులు జనించుట	1403
మోహిని దైత్యులను వంచించి యమృతమును దేవతలకే పంచుట...	1410
దేవదానవ యుద్ధము	1414
సురాసుర యుద్ధము	1421
శంకరుఁడు మోహినీరూపమును జూచి మోహితుఁడై వెంబడించుట	1427
శ్రీశుకుఁడు తక్కిన మన్వంతరముల వివరించుట	1435
రాజు ప్రత్యేకముగా మన్వంతరముల కార్యముల నడుగుట	1438
వామనావతారకథా ప్రారంభము	1440
అదితి తన కుమారులనుగూర్చి చింతించి విష్ణువు నారాధించుట; అతఁ డామె గర్భమున వామనఁడయి పుట్టుట	1445
వామనమూర్తి యవతరించుట; బ్రహ్మోదు లతని నుతించుట	1455
వామనుఁ డుదయించుట	1460
వామనుఁడు మూఁడడుగులదానమడుగుట; శుక్రుఁడు వామనుని స్వరూపమును దెలియు వలదని యుపదేశించుట	1464

బలి దానమును దప్పక యిత్తునని శక్రునకుఁ జెప్పట ..	1471
త్రివిక్రముఁడు బలినిబంధించుట; ఎదిరించిన బలియనుచరులను విష్ణు భృత్యులు తఱుముట ...	1476
బలి మూఁడవ యడుగునకుఁ దన శిరస్సును జూపుట; ప్రహ్లాదాదులు బలిని రక్షింపుమని త్రివిక్రముని వేఁడఁగా నద్వేవుఁడు బలిని సుతల మున కధిపతిగాఁ జేయుట ...	1481
ప్రహ్లాదునితో బలి సుతలమున కేఁగుట ...	1487
మత్స్యవతార కథా ప్రారంభము ...	1491
ఇశోపాఖ్యానము ...	1502
పృథ్వీధాదుల చరిత్రము ...	1506
చ్యవనుఁడు సుకన్యను బరిగ్రహించుట; చ్యవనుఁ డశ్వదేవతల సామ పీఠులంజేయుట ...	1510
అంబరీషో పాఖ్యానము ...	1515
అంబరీషో పాఖ్యానము ...	1527
అంబరీషుని సంకవర్ణనము; శకుని చరిత్రము; సౌభరి చరిత్రము ...	1531
మాంధాతృ పంశపరంపరను వర్ణించుట ...	1539
హరిశ్చంద్రుని పంశ వివరణము; సగరుని చరిత్రము ...	1543
గంగావతరణ కథ; కల్కావపాద ఖట్వాంగ చరిత్రములు ...	1548
శ్రీరామచరిత్రము ...	1555
శ్రీరామచరిత్రము ...	1564
ఇక్ష్వాకువంశానుక్రమము ...	1570
మిథిలవంశానుక్రమము ...	1572
చంద్రవంశ చరిత్రము ...	1575
పురూరవునివంశము ...	1582
పరశురాముఁడు జనన్యాదుల జంపుట ...	1587

9

ఆయుషంశాదికము	1592
నహుషవంశము	1594
యయాతి బస్తాపౌఖ్యానము చెప్పుట	1601
పూరుని వంశము	1605
గర్గరంతిదేవవంశాదులు	1610
చంద్రవంశానుక్రమము	1615
పూరునిపుత్రుడైన అనునివంశము; యదువంశవర్ణనము	1620
వసుదేవుని వంశక్రమము	1625

24

2

25

26

పటములపట్టిక.

గజేంద్రునకు శ్రీమన్నారాయణుడు ప్రత్యక్షమై	1377
మకరి శిరమును ఖండించుట ...	1395
క్షీరసాగర మథనము; ఉచ్చైశ్శ్రవాదులు పుట్టుట ...	1411
మోహినిరూపియైన భగవంతుడు దైత్యులను వం	1467
చించి దేవతల కమృతమును పంచి యిచ్చుట ...	1474
వామనరూపియైన భగవంతుడు బలియజ్ఞ వాటమునకు	1493
పోయి మూడడుగులు యాచించుట ...	1504
త్రివిక్రమావతారము ...	1527
శ్రీమత్స్వావతారము ...	1556
శివుడు పార్వతితో క్రీడించుచుండ నుద్యమించుడు	1558
చూచుట ...	1563
అంబరీషుని పాదములను దూర్వాసుడు పట్టుకొని	
క్షమాపన మడుగుట ...	
సీతావివాహము ...	
విభీషణుడు శ్రీరాముని శరణుఁ జొచ్చుట. ...	
శ్రీరామ పట్టాభిషేకము ...	

1360

KL

7

U

Q

T

2

7

శ్రీ రస్తు.

శ్రీ శారదాంబామై నమః.

శ్రీమదాంధ్రభాగవతము

అష్టమ స్కంధము.

అనిన విని నరేంద్రుడు శుకయోగిం గాంచి యిట్లనియె.
 “ఓ గురువర్యా! స్వాయంభుసమనువువంశమును బూర్తిగా
 నీవలన వింటిని. వివిధములగు వర్ణధర్మములను, నాశ్రమధర్మ
 ములను దెలిసికొంటిని. మరీచ్యాదు లగు ప్రజాపతుల సంతతిని
 గూర్చి వినియుంటిని. ఇక్కడ క్కినమనువులను, వారి చరిత్రము
 లను వివరించి చెప్పుము. ఇంతియకాక యేయే మన్వంతరమున
 మహామహుడయిన శ్రీహరియేయే యవతారములను దాల్చెనో,
 యేమేమి యద్భుతకృత్యముల నొనరించెనో, వేనిని విద్వాం
 సులు గానము చేయుచున్నారో, యాచరిత్రములనుగూడ విని
 పింపుమా? వానిని విన మాకెంతయో వేడుక కలదు. ఓ బ్రహ్మీ!
 విశ్వపాలకుడయిన పరమేశ్వరుడు గతించిన మన్వంతరములం
 దేమియొనర్చెనో, రాబోవుదానియం దేమియొనర్చునో, ప్రస్తు
 తమున నేమి యొనర్చుచున్నాడో, వానినిగూడ విశదముగా
 దెలియఁ జేయు” మని యడిగెను. ఆపుడమితేనింగాంచి
 శుకుం డిట్లనియె. “**౧** జేంద్ర! ఈకల్పమున స్వాయంభు

వాదులగు నాటుగురు మనువులు గతించిరి. వారిలో మొదటి మనువుగూ స్వాయంభువమనువుగూర్చియు, నతని వంశజులను గూర్చియు వివరించితిని. స్వాయంభువమనువునకు, నాకూతియు దేవహూతియు ననుకుమారికలు గలరని చెప్పియుంటిని. పరమేశ్వరుఁడు వారిలో నాకూతికి యజ్ఞఁ డనుపేరితోను, దేవహూతికిఁ గపిలుఁ డనుపేరితోను బుత్రుడై జన్మించె. అందుఁ గపిలుని చరిత్రమును వర్ణించితిని. యజ్ఞాఖ్యుఁడయినభగవంతుఁ డేమిచేసెనో వర్ణించెదను. పూర్వము స్వాయంభువమనువు శబ్దాదివిషయములను రోసి, రాజ్యమును విడిచి భార్యయగు శతరూపతోఁగూడఁ దపమొనర్ప వనంబున కరిగె. అనంతర మతఁడు సునందానదియందుఁ గానములాడి భూమి నేక పాదముతో స్పృశించుచు ఘోర మగుతపంబును జేయుచు నిట్లు జపించెను. “ప్రళయమున జీవలోకంబు ప్రవృత్తినుండి మరలి యుండ సర్వజ్ఞుఁ డయినపరమేశ్వరుఁడు సమస్తమును సాక్షాత్కరించుకొనఁగలఁడు. కావున నీశ్వరుఁడు జీవలోకమును బ్రవర్తింపఁజేయఁజాలును, కాని జీవలోక మతని నట్లు చేయలేదు. దానికిఁ గారణము పరమేశ్వరునకుఁబలె జీవలోకమునకు స్వాత్మ పరమాత్మల యాథాత్మ్యము తెలియక పోవుటయే. మఱియుఁ బరమేశ్వరుఁడు జీవలోకము నెఱుంగును. కాని జీవలోక మీశ్వరు నెఱుఁగదు. ఈ ప్రపంచమునఁ గల చేతనాచేతనములందెల్లఁ బరమాత్మ యంతరాత్మ రూపమునఁ బ్రవేశించి నియమించుచుండును. అతఁ డట్లు ప్రవేశింపనివస్తువు లోకమున లేదు. ఈ చేతనాచేతనములన్నియు నతనిసొమ్ము; మఱి యితరులకుఁ జెల్లనేరవు. పరమేశ్వరునిజ్ఞానము జ్ఞానమువలె సంకో

చము నొందదు. తాదృశజ్ఞానముచే నతఁడు సర్వమును సాక్షాత్కరించుకొనును. కాని జీవులు తమజ్ఞానము కర్తృసంకుచితమగుటచేఁ బరమేశ్వరుని సాక్షాత్కరించుకొనఁజాలరు. కావున నిష్టప్రాప్తిని ననిష్టపరిహారమును జేయువాఁడును, స్వయంప్రకాశుఁడును, భూతముల కాధారుఁడును నగు పరమేశ్వరునిఁ దప్పక భజియింపవలయు. ఎవఁ డాద్యంతము . లేనివాఁడో, యెవఁ డీలోకము లోపటను వెలుపటను నిండియుండునో, యెవనివలన విశ్వమునకు సృష్టిస్థితిలయములు సంభవించుచున్నవో, యెవఁడు స్వరూపముచేతను స్వభావముచేతను నిర్వికారుఁడో, విశ్వశరీరుఁ డయినయాపరమేశ్వరుఁడు దేవమనుష్యాది నామములచే నాహూతుఁడయి, చేతనాచేతనములకు నియంతయై, విశ్వమునకు రక్షకుఁడై, కర్తాయత్తమగుపుట్టుక లేనివాఁడై; జగంబునకుఁ గారణభూతుఁడై, తన కంశభూత యగుప్రకృతిచే జగంబునకు జన్తాదులను గూర్చువాఁడైనను నిత్యాసంకుచితజ్ఞానముచే నాప్రకృతిని దొలంగించుకొని నిరీహుఁడయి ప్రవర్తించుచున్నాఁడు. మొదట జీవులు కర్తృసాధ్యము లగునుఖములనిమిత్తము కర్తృకలాపము నాచరించుచుండిరి. అయినప్పటికిని బురుషుఁడు క్రమక్రమముగాఁ గర్తృసాధ్యము లగుఫలములందు నిరపేక్షుఁ డగు. దానికిఁగారణము తమ యొనర్చు కర్తృములవలన నుఖమునకు బదులుగా దుఃఖములు సంప్రాప్త మగుచుండుట చేత నే, షాన్లుణ్యపూర్ణుఁ డయినపరమేశ్వరుఁ డంతరాత్మయైజీవులను గర్తానుగుణముగాఁ బ్రేరణ సేయుచున్నను, స్వాత్మానందముచే సమగ్రుఁ డగుటచేసి జీవుల కర్తృఫలములం దాసక్తుండుకాఁడు. అట్లే యశ్రయించిన జీవులుగూడఁ గర్తృఫలా

సక్తులై శ్రమచేందరు. జీవుల నిట్లు కర్తానుగుణముగాఁ బ్రేరణ
 చేయువాఁడును, నహంకారరహితుఁడును, సర్వజ్ఞుఁడును, నిరీ
 హుఁడును, బరిపూర్ణుఁడును, నితరులకు లోబడనివాఁడును, దన
 భక్తులను దనతో సములనుగాఁ జేయువాఁడును, స్వస్వభావ
 మందే వెలయువాఁడును, సకలధర్మములను బాలించువాఁడును
 నగు నీశ్వరుని శరణువేఁడెద"నని యిట్లు స్వామంభువమనువు
 మంత్రాత్మక యగు నుపనిషత్తును జపించుచు నిశ్చలచిత్తుఁడై
 యుండె. అంత నాఁకటిచే వివశులయిన రాక్షసులును, యాతు
 ధానులును, నతనిఁగాంచి చంపి తినవలెనని సమీపించిరి. అట్లు
 క్రూరకర్త నిశ్చితు లయినయారక్కసులను సర్వగతుఁ డయిన
 హరి చూచి, యజ్ఞుఁ డనుపేరితో నవతరించి యాములనెడి దేవ
 తాగణములచేఁ బరివృతుఁ డై యారక్కసులఁ జక్కడంచి
 స్వయముగా నింద్రుఁడై స్వర్గమును బరిపాలించె. ఓరాజా!
 ప్రతి మన్వంతరకాలమందును, మనువులు, మనుపుత్రులు, దేవ
 తలు, దేవేంద్రుఁడు, ఋషులు, హరియనువారలు తప్పక యుం
 డవలయును. మొదటి మనువుకాలమున, మనువు స్వామంభు
 వుండు ; మనుపుత్రులు ప్రియవ్రతాదులు ; మరీచిప్రముఖులు
 సప్తర్షులు; యజ్ఞపుత్రులగు యామాదులు దేవగణంబులు. హరి
 యజ్ఞరూపముఁదాల్చి యింద్రుఁడయ్యె. ఇంక రెండవమన్వం
 తరమును జెప్పెద. రెండవ మను వగ్నికుమారుఁ డయినస్వారో
 చిషుఁడు, ద్యుమంతుఁడు, సుషేణుఁడు మొదలగువా రతని
 పుత్రులు. అష్టదురోచనుఁడనువాఁ డింద్రుఁడయ్యె. తుషితాదులు
 దేవతలయిరి. ఔర్జస్తంబుఁడు మొదలగువారు సప్తర్షులైరి.
 అక్కాలమున వేదశిరుఁ డనునొక బ్రహ్మయుండె. అతనిభార్య

తుషిత. పరమేశ్వరుఁ డామెకుఁ గుమారుఁడై పుట్టి విభువను
 ఖ్యాతిని గాంచె. ఎనుఁబదియెనిమిదివేల ఋషులు బ్రహ్మచారి
 యైన విభుని యాచారము ననుసరించిరి. ప్రియవ్రతుని కుమా
 రుఁడగు నుత్తముఁడు మూఁడవ మనువయ్యె. సవనుఁడు సృంజ
 యుఁడు మొదలగువా రతని తనయులు. వశిష్ఠుని కుమారు
 లైన ప్రమదాదులు సప్తర్షులయిరి. సత్యజిత్తునువాఁ డింద్రుఁ
 డయ్యె. సత్యులు, దేవశ్రుతులు, భద్రులు ననువారు దేవగణ
 ములైరి. ధర్ముఁ డనువానికి సూనృత యనుభార్యయందుఁ బురు
 షోత్తముఁడు సత్యసేనుఁ డనునామముతో నుదయించి యింద్రు
 నకు సహాయుఁడై యక్షగాక్షనులను భూతద్రోహ మొనర్చు
 భూతగణములను సంహరించెను. ఉత్తముని తమ్ముఁ డగుతామ
 నుఁడు నాలవమనునయ్యె. వృషుఁడు, ఖ్యాతియు, నరుఁడు, కేతువు
 మొదలగువారు మనుసుతులైరి. సత్యకులు, హరులు, వీరులు
 ననువారు దేవగణంబు లయిరి. త్రిశిఖుఁ డనువాఁ డింద్రుఁ
 డయ్యె. జ్యోతిర్వ్యోముఁడు మొదలగువారు సప్తర్షులైరి. ఆ
 తామసమన్వంతరమందేవై ధృతులనువారు దేవతలై కాలవశము
 వలన నాశనోన్ముఖము లయిన వేదములను నిలువఁబెట్టిరి. అప్పుడు
 హరిమేధునకు హరిణియందు భగవంతుం డుదయించి
 హరి యనునామమున నొప్పుచు మొసలికిఁ జిక్కిన గజరాజును
 విడిపించి రక్షించెను. నావుడుఁ బరీక్షి త్తదివిని శుకుంజూచి “ఓ
 బాదరాయణీ! హరి మొసలిని ఖండించి గజరాజు నెట్లుగాచెనో
 తెలియఁజెప్పుము. గజేంద్రమోక్షణరూప మగుకథ మిక్కిలి
 పవిత్రమైనది. సకలకథలలో నది మిక్కిలి పుణ్యదాయక మయి
 నది. అది హరిసత్కథలలో నిండియున్న దగుటచే శుభావహ

మైనదని చెప్పవచ్చును. అట్టిదానిని మాకుఁ దప్పక వినిపింపుము." అని యిట్లు ప్రాయోపవిష్టుం డయినరాజు శుకు నడుగఁగా నమ్మహాయోగి మిక్కిలి సంతసించి బ్రాహ్మణులందఱును వినుచుండ నిట్లు చెప్పఁదొడంగె. ఇది ప్రథమాధ్యాయము.

—◆—◆—◆ గణేంద్రమోక్షణము ; త్రికూటపర్వణము. —◆—◆—◆

ఓరాజా ! త్రికూట మనుపర్వతశ్రేష్ఠ మొకటిగలదా. అది క్షీరసాగరముచేఁ బరివృతమై, శోభావంతమై పదివేలయోజనములపొడువున నొప్పుచుండును. దానికి మూఁడుశృంగములు గలవు. అందొకటి వెండిది. రెండవది యినుపది. మూడవది పసిడిది. అది యీశృంగములకాంతులచే నాసముద్రునిని దిక్కులను బ్రకాశింపఁజేయుచుండు. దానికి గైరికాది ధాతువులతోఁ దులఁదూఁగు మఱికొన్ని శృంగములుగూడఁ గలవు. అవిగూడ దశదిశలు భాసిలఁజేయుచుండును. మఱియునది పలువిధములగు లతలచేతను, వృక్షములచేతను, బొదరిండ్లచేతను విరాజిలుచుండు. అందు సెలయేళ్లు నిరర్గళముగాఁ బాఱి దాని నలుకెలంకులను బ్రతిధ్వనింపఁజేయుచుండు. పయోనిధితరంగములుహ్లాం గుచువచ్చి దాని పాదభూములఁ గడిగి నిర్మలములుగాఁ జేయుచుండు. అపర్వతరాజము మూలమున నున్నమరకతరత్నములు తమకాంతిసంతతులచే నాప్రాంతభూములను నల్లగాఁ జేయుచుండు. సిద్ధులు, చారణులు, గంధర్వులు, విద్యాధరులు, పన్నగులు, కిన్నరులు, నచ్చరలు, మొదలగుదేవతలందఱా కొండచఱియలం దాడుకొనుచుందురు. ఆ రాదులు గానములు

చేయ నాచప్పళ్లకా కొండగుహలు ప్రతిధ్వనులిచ్చుచుండె : ఆ
 ప్రతిధ్వను లచ్చటిసింహములు విని ప్రతిగర్జన చేయుచుండు. ఆగిరి
 రాజము పలువిధము లగునడవిజంతువులకు నిలయము లయిన
 లోయలచేఁ దనరారుచుండు. అందుఁ జిత్రము లగుతరువులకుఁ
 దావులయిన దేవ్రాద్యానములు గలవు. నుధురముగా ధ్వని
 చేయు పక్షులు వెక్కు లందు విహరించుచుండు. నిర్మలములగు
 జలములు గల సరస్సులును నదులును రత్నము లనెడి యినుక
 గల తీరములచేతను, దేవస్త్రీలు జలకమాడుటవలనఁ గలిగిన
 పరిమళముచేతను, వెలయుచుండు. పరిమళములను జలానువు
 లను వహించి మలయమారుత మచ్చటఁ బ్రసరించుచుండు.
 ఆపర్వతపులోయలో ఋతుమంత మనెడివరుణుని యుద్యాన
 వనము గలదు. అది నురస్త్రీలకుఁ గ్రీడాస్థానము. అందు పారి
 జాతములును, బాటలములును, నశోకములును, సంపెంగలు,
 మామిళ్లును, నియ్యమామిళ్లును, ద్రాక్షలును, బనసలును,
 బోకలును, నారికేళములును, ఖర్జూరములును, జామచెట్లును,
 నిప్పమ్రాకులును. దాళ్లును, మద్దిచెట్లును, జీకటిమ్రాకులును,
 వేగిసలును, దెల్లమద్దులును, నుదుంబరములును, వటవృక్షము
 లును, మోదుగులును, జందనములును, వేపచెట్లును, గాంచన
 ములును, సరళములు, దేవదారులును, ననఁటులును, నేరేళ్లును,
 రేగులును, నుసిరికలును, మా రేళ్లును, వెలఁగలును, నిమ్మలును,
 జీడిచెట్లును, సంతతమును పుష్పఫలసంతతులతో నలరుచుఁ జూచు
 వారి మనంబుల రంజిల్లఁ జేయుచుండును. అందలి తటాకము
 లందు బంగారుకమలములును, దెల్లనివియు, నల్లనివియు, నెఱ్ఱ
 నివియు నగుకలువలును, దమశోభలచేఁ గనులపండువులొనర్చు

చుండును. అందు మదించినతుమ్మెదలును, మధురస్వరములు గల పక్షులును విహరించుచుండు. ఇంతియకాక యాసరస్సులందు హంసలును, గారండవములును, జక్రవాకములును, బెద్దురు పక్షులును, నీటికోళ్లును, నందముగాఁగూయుచుఁ జెవులపండువు లొనరించు. మత్స్యములయుఁ బాఁబేళ్లయు సంచారములవలనఁ గదలిన పద్మముల పరాగము రాలి యా సరోజలమును గప్పి యుండు. మఱియు నా యుద్యానము కడిమిచెట్లకును, బొగడ చెట్లకును, మల్లెతీవియలకును, గోరంటలకును, నశోకములకును, దిరిసెనలకును, గిరిమల్లికలకును, మెట్టతామరలకును, నాగకేసరములకును, సురపొన్నలకును, బెక్కేల ? నానావిధవృక్షములకును నిలయమై విరాజిలుచుండు. ఆ త్రికూటమునకు సమీపముననుండు కాననమున నాఁడేనుఁగుమొత్తములతోఁ గూడి యొక కరిరాజు నివసించుచుండె అతఁ డొకప్పుడు తన పరివారముతో విహారార్థము వెలువడి ముండ్లపొదలను, వెమరుఁబొదలను, లతాగుల్తాదులను, వృక్షములను చొండముతో భ్రంజించుచుండె. అతని యుద్ధతినిజూచి సింహములును, గజములును, బులులును, వెట్టియేనుఁగులును, లేళ్లును, ఖడ్గమృగములును, మహాసర్పములును, గవయములును, నల్లచాఱలు గలదుప్పలును, శరభములును, జమరులును, దోఁడేళ్లును, వరాహములును, గాఱుదున్నలును, నేఁదుఁబందులును, గోపుచ్చములును, నక్కలును, మర్కటములును, మొదలగు మృగములు మిక్కిలి భయముచెంది నానాముఖములఁ బర్విడఁజొచ్చెను. కానికుందేళ్లు మొదలగుక్షుద్రజంతువులా కరిరాజు ననుగ్రహమువడసి భీతివదలి చరింపకపోలేదు. ఆగజేంద్రుఁ డాఁడేనుఁగులతోడను, బాల

గజములతోడను గూడికొనియిట్లు విచ్చలవిడి సంచరించుచుఁదన
 గండములందలి మదధారలచేఁ దుష్టైదల కొదమలఁ దృష్టి
 నొందించుచు నా పర్వతమును దన యతిశయముచేఁ గంపింపఁ
 జేయుచునుండి బెట్టిదపుఁజెండచే సంతప్తుఁడై మిక్కిలి బడలి
 దప్పికొని జలమునిమిత్త మరయుచుండె. ఆసమయమునఁ బద్మ
 పరాగమును జలకణములను వహించిన మలయమాగుతము
 వీతెంచెను. ఆ కరిరాజు దాని ననుభవించి యీ సమీపమందే
 జలాశయముండునని నిశ్చయించి మదవివశము లయిన నేత్రములు
 గలవాఁడయి, తన యూధము కొలిచి వచ్చుచుండ వేగముగా
 నాసరోవరమును డాసెను. ఇట్లు డాసి యతఁ డా జలాశయముం
 జొచ్చి ఒంగారుపద్మములపుష్పాడిచే గమగమవాసించునదై య
 మృతతుల్యమై యున్న నిర్మలోదకములో మునిగి తనతుండాగ్ర
 ముచే సరోజలమునుగొని తనపైఁ జల్లుకొనుచుఁ దృప్తితీఱ జల
 పానముఁ జేసెను. గృహస్థుఁడు సమస్తవస్తువులను సంపాదించి
 తెచ్చి దారనుతామలను దనిపినట్లు గజరాజు తనతుండాగ్ర
 ముచే గ్రహింపఁబడిన జలబిందువులవలనఁ గరిపోతములను గరి
 ణులను దానమాడించుచుఁ, ద్రావించుచు, బృంహితమును
 జేయుచు, సంతుష్టచిత్తుఁడై విహరింపఁదొడఁగెను. కాని భగవ
 న్నాయచే ముందువచ్చుచున్న యాపద నెఱుంగకపోయెను. అతఁ
 డిట్లు జలక్రీడ సలుపుచుండఁగా దైవచోదితమైన యొక పెద్ద
 మొసలి కడువడిఁ జనుదెంచి కోపముతో గజేంద్రునిపాదముల
 నొడిసిపట్టెను. ఆ కరిరా జాకస్తికముగా సంభవించిన యా
 యాపదకుఁ బాలై తనపరాక్రమముచే నామొసలినుండి విడి
 పించుకొనవలెనని యత్నించెను ; కాని లాభము లేకపోయె.

ఆకరివరము, తనకంటె నధికబలము గలయా మొసలి నిజబలము నంతయుఁ జూపుచుండఁ దానెట్లు విడిపించుకొనఁ గలుగును ? అందువలన దుఃఖమునంది యున్నతమపతిని గాంచి మిక్కిలి విచారించి క రేణువులును దక్కినగజములును సాయపడి యతనిఁ దీరమును జేర్చ యత్నించెను; కాని సమర్థములు కాకపోయెను. ఆ గజయాధము చేయునదిలేక తీగమందుండి విచారము నొందుచుండెను. ఆ తటాకములో బలవంతము లగునా కరిమకరములు హోరాహోరిని బోరాటము సల్పుచుండెను. గజేంద్రుఁడు వెలుపటికి లాగుచుండెను. మకరి లోపటికి లాగుచుండెను. ఆరెండు నిట్లు పరస్పరమును బోరుసలుపుచుండ వేయి వత్సరములు గతించె. సమానబలము గలయా కరిమకరముల పరస్పరాకర్షణములఁ గాంచి దేవత లమితాశ్చర్యము నొంద సాగిరి. వేయివత్సరంబులు గడచుచు నప్పటికిఁ గాలముచేతను మొసలిచేతను నాకర్షింపఁబడిన గజరాజు నుత్సాహశక్తియు, దేహబలంబును, నింద్రియబలంబును గ్రనుముగాఁ దఱుఁగఁ జొచ్చెను. ఆ మకరి జలజంతు వగుటచేతమ, జలము తనకు బలకరమగుటచేతను, నది మిక్కిలి యుత్సాహముగల్గి, శరీర బలముచేతను, నింద్రియబలముచేతను నున్నతి చెందుచుండె. అంత గజేంద్రునకుఁ బ్రాణముమీఁది యాశపోయె. కావుననే యతఁడు మిక్కిలి వివశుఁడై తన్ను విడిపించుకొన నసమర్థుఁడై చిరకాలము విచారించి మనంబున నిట్లు తలంచెను. “అకటా ! నాకు బంధువులగుగజము లార్తుఁ డయిననన్ను విడిపింపలేక పోయెను. నేను నందులకు సమర్థుఁడనుగాను. ఇట్లుండ నాఁ డేనుఁగు లెట్లు విడిపింపఁగలవు. దైవము ప్రతికూలమై యీ

మొసలి యనుపాశముచే బంధించుచుండ నది యెట్టివారికైనను విప్పఁ దరముకానిదే. కావున నేనిక నితరచింతవిడిచి యాదైవమునే శరణుఁజొచ్చెదను. మృత్యు వనుమహాసర్పమునకుఁ జిక్కి భయపడుచున్నవాని నెవఁడు రక్షింప సమర్థుఁడో, యెవ్వని కామృత్యువు నైతము భయపడి పర్విడునో యా పరమేశ్వరుని శరణుఁ బొందెదను: అతనినే ధ్యానించెదను' అనెను. ఇది రెండవయధ్యాయము.

—◆—◆—◆ గజేంద్రుఁడు పరమేశ్వరుని ధ్యానించుట. —◆—◆—◆

ఇట్లు గజరాజు నిశ్చయించుకొని మనస్సును నిశ్చలముగా హృదయమున నిల్పి పూర్వజన్మమున నేర్చుకొన్న యీశ్వరస్తోత్రము నిట్లు జపింప నారంభించెను. ఎవఁడు బ్రహ్మస్వరూపుఁడై చిదచిదాత్మక మగు లోకమునకు మొదటికారణమై బ్రహ్మాదులకుఁగూడ నధిపతి యై యొప్పునో యా పరమపురుషుని ధ్యానించెదను. ప్రళయమందుఁ జరాచర మగుప్రపంచమెవనియందు లీనమైయుండునో, సూక్ష్మములగు చిదచిత్తలతోఁ గూడిన యెవనివలన స్థూలరూప మగువిశ్వ ముదయించెనో, యెవనిచే లోకము సృజింపఁబడి పాలితమగుచున్నదో, యెవఁడు జీవునికంటెను బ్రకృతికంటెను బరుఁడో, యెవఁడు తనకధీన మగుసత్తాదులు గలవాఁడో, యా పరమేశ్వరుని శరణుఁజొచ్చెదను. ఎవఁ డెప్పుడును సంకోచము నొందని జ్ఞానముగలవాఁడై తనసంకల్పవశమునఁ దనయందే యొకప్పుడు ప్రకాశించి మఱియొకతఱిఁ దిరోహితమైయుండుటచేఁ గారణావస్థల రెండింటినిఁబొందు ప్రపంచమును జూచుచున్నాఁడో,

యెవఁడు సర్వమును దెలిసినవాఁడో, యెవఁడు ప్రకృతిపురుషుల కంటఁ బరుఁడో, యా పరదేవత నన్నురక్షించుఁగాక. కాలవశమున సకలమునకు హేతువు లగుపృథివ్యాదితత్త్వములును వానివలనఁ గల్గిన లోకములును, వానిని బాలించెడి బ్రహ్మదులును, నశింపఁగా, నిరతిశయసూక్ష్మదశను బొందిన తమస్సును నియమించి యెవఁడు ప్రకాశించునో యాభాగవంతుఁడు నన్నుఁ బ్రోచుఁగాక. కంటికిఁ గానరాని వస్తువులనుగూడఁ జూడఁ జాలినదేవతలును, యోగులును, దేనిని దెలిసికొనలేనో, పలు వేషములను బలునామములను దాల్చి వర్తించువర్తకుని స్వరూపమువలెఁ బెక్కులవతారములను బెక్కునామములను ధరించి వర్తించుటచే నేది దురవగాహమైయుండునో, యా పరమేశ్వరుని స్వరూపమును మావంటి స్వల్పజంతువు లెట్లు తెలిసికొగలవు? నిత్య సుఖస్వరూపమగు నెవని స్వరూపమును బ్రత్యక్షము చేసికొనుటకు సకలసంగములను వదిలి సాధువులు సకల భూతములకు హేతులై యడవులకేఁగి దుష్కర మగుతపమును జేయుచున్నారో యాయీశ్వరుఁడు నాకు దిక్కుగుఁగాక. ఎవఁడు తనకుఁ గర్తాధీనము లగుజన్తములుగాని, కర్తములుగాని, నామ రూపములుగాని, ప్రాకృతగుణములుగాని వికారములుగాని లేక పోయినను లోకమున ధర్మము స్థాపించుటకును, సాధువుల రక్షించుటకును, దుష్టుల శిక్షించుటకు నప్పుడప్పుడు నిజసంకల్పము చేతనే వాని నవలంబించునో, యాపరమేశ్వరుఁడు నాకుదిక్కుగుఁగాక. బ్రహ్మదులకు సైత మీశ్వరుఁడును, లెక్కలేని శక్తులు గలవాఁడును, గర్తాయత్త మగుశరీరాదులు లేనివాఁడును, నా శ్చర్యమును గొలుపు జగద్వ్యాపారాదులుగలవాఁడును, లీలకై

పెక్కురూపములఁ దాల్చువాఁడు నగు పరబ్రహ్మమునకు నమ
 స్కారములు. తనంతఁ దానే ప్రకాశించుచు, సర్వమునకు సాక్షి
 యై ముల్లోకములందును నంతరాత్మరూపమునఁ బ్రవేశించి
 నియమించుచు, మఱి వాక్కుల కందక వర్తించు నీశ్వరునకు
 నందనము లాచరించెదను. వేఱు ప్రయోజనములేని నివృత్తి
 ధర్మమును జేకొనుపండితులకుమాత్రమే పొందఁ దగినవాఁడై,
 మోక్షమున కధిపతియై, జ్ఞానానందములే స్వరూపముగాఁ గల
 భగవంతునకు నమస్కారములు. సాధుజనులకుఁ బ్రసన్నుఁ
 డును, సాపులకు భయంకరుఁడగు సంసారులకుఁ గానరాని
 వాఁడును, సత్త్వాదిగుణముల కాధారుఁడగు, నీచగుణములు
 లేనివాఁడును, వైషమ్యములేక జ్ఞానస్వరూపుఁ డై పరఁగు
 వాఁడు నగుమహాత్మునకు నమస్కరించెదను. జీవుఁడే శరీర
 ముగాఁ గలవాఁడై సర్వభూతముల కధిపతియై సర్వమును
 జూచుచు, నంతరాత్మరూపమున సమస్తమును నియమించుచుఁ
 గారణాంతరము లేనివాఁడై సకలమునకుఁ దానే కారణభూతుఁ
 డై యొప్పు. పరమపురుషునకు నతు లొనర్చెద. ఎవఁ డింద్రి
 యములను, శబ్దాదివిషయములను, నేకకాలమునఁ జూచు
 వాఁడో, యెవఁడు ధర్మముల నిలుకడకు హేతువై నీడవలె నొక
 మాటయిన నెడఁబఁసియుండని మాయచే సూచింపఁబడునో,
 యెవఁడు స్వయంప్రకాశుఁడో, సకలకారకములచే సాధ్యములగు
 పదార్థములే శరీరముగాఁ గల్గి యెవఁడు కారకాంతరముచే
 సాధ్యుఁడుకాఁడో, యెవఁడు మన్న మొడలగు పదార్థములవలె
 స్వరూపముచే మార్పఁచెందఁడో, పాంచరాత్రాదులగు నాగమ
 ములకును వేదములకు నెవఁడు నదులకు సముద్రమువలె గమ్య

స్థానమో, యెవఁడెల్లరకును ముఖ్యముగాఁ బొందదగినవాఁడో,
 యెవ్వఁడు మోక్షమునకు హేతువై, యా పరంధామునకు
 నమస్కరించెదను. ఎవఁడు ప్రకృతి యనునరణియందు గుప్త
 ముగానున్నజీవుఁ డనెడియగ్నిని బ్రళయకాలమునఁ దనయందు
 లయము గావించుకొనునో, జీవప్రకృతులును త్కోభఁజెందిన
 కాలమున నెవని సంకల్పము సృష్టి కభిముఖమై యుండునో,
 మోక్షము సిద్ధించినపిమ్మట శాస్త్రత్యాగముచేయువారి కెవఁడు
 స్వయముగాఁ బ్రకాశించునో, వానికి నమస్కరించెద. భక్తి
 గల నానంటి పశువుల కర్తబంధముల ఛేదించువాఁ డెవఁడో,
 ప్రకృతి కధీనుఁడుకాక దయాసముద్రుఁడై శబ్దాదివిషయములకు
 విముఖుఁడై యుండువాఁ డెవఁడో, తనకంశభూతుఁ డై సకల
 యోగుల మనస్సునందును బ్రతీతుఁ డయినజీవున కంతరాత్మ
 రూపమున గోచరుఁ డగువాఁడెవఁడో, యా పరమాత్మకు వంద
 నములు. దేహమందును, గొడుగులందును, మిత్తులందును,
 గృహమందును, బంధువులందును నాసక్తులయినవారికి దుష్ప్రా
 ప్తుఁడును, శబ్దాదివిషయసంగములను విడిచినవాఁడును, ముక్తు
 లగువారి మనస్సులందు నర్తించువాఁడును జ్ఞానస్వరూపుఁడును,
 సకలమును నియమించువాఁడును నగు నీశ్వరునకు నమస్కార
 ములు. ధర్మము, అర్థము, కామము, మోక్షము నాబడు
 నాల్గు విధము లగుపురుషార్థముల గోరువారు నెవని భజించి
 యిష్టార్థములను బడయుచున్నారో, యెవఁడు కోరినకోర్కుల
 కంటె నధికముగా నిచ్చుచుఁ దుదకు ముక్తిగూడ నొసంగునో
 దయానిధి యగునా పరమేశ్వరుఁడు నాకు ముక్తినిొసంగుఁగాక.
 పయోజనాపేక్ష లేని భక్తులు నిరతిశయ మగుముక్తిని సైత

ము గోరక యెవని మంగళచరిత్రములను బాడుచు, దానివలన
జనితమగు నానందసముద్రమున మునుకలిడి సుఖించుచున్నారో
యాభగవంతుడు నన్ను రక్షించుఁగాక. ఎవఁడు నియతుఁడై
బ్రహ్మదులకుఁగూడఁ బరుఁడై ప్రాకృతము లయిన నేత్రములకుఁ
గానరాక, కేవలము భక్తియోగముచేతనే పొందఁదగినవాఁడై
యింద్రియముల కతీతుఁడై మిక్కిలి సూక్ష్మరూపుఁడై యుపా
యాంతరములచే సాధ్యుఁడుగాక వేల్పులకెల్ల మొదటివాఁడై
లోకములందంతటను బూర్ణుఁడై యుండునో యా పరమేశ్వరుని
నుతించెదను. ఏ మహాత్ముని కలలును, సంశయములును, సంశాంశ
ములును, నామభేదమును, రూపభేదమును బొంది బ్రహ్మాదిదేవ
తలును, జరాచరాత్మకము లగులోకములును, వేదములును
నగుచున్నవియో యా పరబ్రహ్మము నాకు గతియగుఁగాక. అగ్ని
సహోత్రము మంటలును, సూర్యుని కిరణములును, మాటిమా
టికి నిర్గమించి మగుడ నచ్చటనే లీనములగుచున్నట్లు, బుద్ధియు,
మనస్సును, నింద్రియములును, దేవాది శరీరసంఘములును, గుణ
పరిణామరూప మగు ప్రపంచము నెవనియం దుద్భవించి లీనము
లగుచున్నవియో యాభగవంతుడు దేవతలలో నొకండును
గాఁడు, అనురుఁడును గాఁడు; మనుష్యుఁడును గాఁడు; పశుపక్ష్యాదు
లలో నేదియును గాఁడు; స్త్రీయును గాఁడు; పురుషుఁడును గాఁడు;
నపుంసకుఁడును గాఁడు; ప్రాణియును గాఁడు. అతఁడు గుణరహి
తుఁడు, కర్త రహితుఁడు. అతఁడు జీవవర్గములలో సంతర్భూతుఁ
డు కాఁడు. అతఁడు కేవలమును సద్గుణముల కాశ్రయుఁడై యు
న్నవాఁడు. అతఁడు సమస్తమున కాధారుఁడు. అట్టిభగవంతుఁడు
ముక్తికిఁ బ్రతికూలము లయిన నాకర్తజాలమును నిరసించుఁ

గాక. ఇక నేనెంతమాత్రమును జీవింపను. అహంకార మమకారములతోఁగూడిన యీ గజ జన్మ మెట్టిపురుషార్థమును సంపాదింపలేదు. కావున నీ జన్మమును విడిచి మరలఁ బుట్టుకకు రానీని మోక్షముఁ గోరుచున్నాను. ఆత్మలోకము నావరించు కర్మమునకు మోక్షమును గోరుచున్న నేను, విశ్వమును సృజించినవాఁడును, విశ్వ శరీరకుఁడును, విశ్వమునకు వేటయినవాఁడును, సకలము నెఱింగినవాఁడును, విశ్వమున కంతరాత్మయై నియమించువాఁడును, గర్భాధీన మగుజన్మాదులు లేనివాఁడును, జ్ఞానాదిగుణముల కాలయమును, భక్తులకుఁ బొందఁదగినవాఁడు నగుపరమాత్మకు నతులొనర్చెద. ఉపాసనాత్మక మగుజ్ఞానముచే భగవద్దర్శనమునకు విరోధియగుకర్మజాలమును దహించిన యోగులు నిర్మలమనస్సునం దెవనిఁ జూచుచున్నారో నే నాపరమేశ్వరునిఁ జూడ శక్తిగలవాఁడను గానందున నతనికి శక్తికొలఁది నమస్కరించెదను. నిరంకుశ మగువ్యాపారము గలవాఁడై సృష్టిస్థితిలయము లనెడిశక్తిత్రయముతోఁగూడి భక్తులఁ బాలించుచు నపారమగుశక్తిగలవాఁడై యింద్రియముల జయింపనివారిచేఁదెలియబడని మార్గము గలపరమాత్మకు వందనములు. ఎవనిమాయవలన సంచరించుచున్న దేహాత్మాభిమానముచే నేనాత్మస్వరూపమును దెలిసికోలేకున్నానో యూహింపఁ దరముకాని మహిమ గలయా భగవంతుని శరణుఁ జొచ్చెదను” అని యిట్లు గజేంద్రుఁడు భక్తియుతుఁడై హేయగుణరహితమగు భగవత్స్వరూపమును నుతింప నా నుతియందుఁ దమచిహ్నములుగాని తమ నామములుగాని లేనందున బ్రహ్మశంకరుఁడు మొదలగువారతని రక్షింపరాఁరైరి. గజరాజు వర్ణించిన యసాధారణగుణములు

1376A

1377. గజేంద్రునకు శ్రీమన్నారాయణుడు ప్రత్యక్షమై
మకరి శిరమును ఖండించుట.

నయందుండుటచేత నిఖిలస్వరూపుఁ డయినహరి వచ్చి ప్రత్యక్షమయ్యె. ఓరాజా! ఆశ్రీహరి కరిరాజు మకరిచేఁ బీడితుఁ డగుచున్నట్లు తెలిసికొని యతఁ డొనర్చిన స్తవమును వీనులవిందుగా విని ఛందోమయుఁ డయినగరుత్మంతునెక్కి చక్రమును నాల్చి దేవతలు పరివేష్టించి నుతించుచుండ గజేంద్రుఁ డున్న మడువును సమీపించెను. ఇట్లు సమీపింప మహాసత్త్వము గలమకరిచేఁ బీడితుఁ డయినగజరాజు గరుడు నధిరోహించి చక్రమదాల్చి యున్నహరి నాకసముపైఁ జూచి పద్మముతోఁ గూడిన తన హిందమునెత్తి 'ఓనారాయణా! ఓలోకగురూ! ఓభగవంతా!' మని యతి కష్టముతోఁ గేకలిడెను. అంత హరి యాత్మఁ డైన కరిరాజును వీక్షించి దయాళుఁడై గరుత్మంతునుండి ఏగి త్వరతో నతని చెంతకుఁ బోయి దేవతలు చూచుచుండఁ జక్రముచే మకరిశిగమును ఖండించి మడువునుండి యుద్ధరించి కక్షించెను. ఇది మూఁడవ యధ్యాయము.

—◆— క్షీరసాగరమథనము; గజేంద్రుని పూర్వవృత్తాంతము. —◆—

ఆ సమయమున దేవతలును, ఋషులును, గంధర్వులును, బ్రహ్మయు, శంకరుఁడు మొదలగువారు శ్రీహరియొనర్చిన యద్భుత కర్తవ్యమును నుతించుచుఁ బుష్పవర్షమును గురియించిరి. దేవతలు దేవదుందుభుల మోయించిరి. గంధర్వులు నాట్యమునల్పించుఁ బాడిరి. ఋషులును జారణులును సిద్ధులును బురుషోత్తముని స్తుతించిరి. ఓ రాజా! ఆ మకరి హాహానామకుఁ డగుగంధర్వుఁడు నుమా! అతఁడు దేవలమునిశాపమువలన నీ మకరి రూపుఁ దాల్చెను; ప్రస్తుతమున శాపవిముక్తుఁడై యెప్పుడో

రూపమును బొంది సవిత్రి కీర్తియు, నాశరహితుఁడు యగుహరికి
 నమస్కరించి కొనియూడఁజేసిన భాగవతుని యశస్సును, గణము
 లను గానము చేసెను. ఆ గానమునకు సంపన్నులైన పతి యతని
 ననుగ్రహింప నా గంధర్వుఁడు మరల నతనికిఁ బ్రదక్షిణనమ
 స్కారములు గావించి బ్రహ్మాదులు చూచుచుండఁగనే శాప
 విముక్తుఁడై తనలోకిమున కేగెను. ఆగజేంద్రుఁడు శ్రీహరి కర
 స్పర్శమువలన సజ్జానబంధనమునుండి విముక్తుఁడై పచ్చనివస్త్ర
 మును న్యాభరణములును గలభాగవతునితో నమ ముగసరూప
 మును పొందెను. ఓమహేశా ! ఆకరిరాజు పూర్వజన్మమునఁ
 బాంధ్యదేశాధిపతి; ద్రవిడరాజులలో నొకఁడు క్రేష్ణుఁడు; ఇంద్ర
 ద్యుమ్నుఁ డనునామముగలవాఁడు అతఁడు నిష్ఠుభ క్తిగలవాఁడై
 సంతతియు హరిభజనయు నిల్పుచుండె. అతఁడొకప్పుడు మఱియొ
 చిత్తము నిశ్చలముగాఁ జేసికొని హరి నారాధించుచుండెను.
 ఆ సమయమున విపులకీర్తి యగునగస్త్యుఁడు శిష్యుగణములు
 గొల్పుచుండ నింద్రద్యుమ్నుని యాశ్రమమున కరువించెను.
 అపుడు సమాధినిష్ఠుఁడై యుండుటచే నారాజేమియు మాఱఁడ
 లేదు; పూజింపనులేదు; కూర్చుండుమననులేదు. అందుల కప్పుని
 కోపించి, “అయారే! ఈమింద్రద్యుమ్నుఁడు గురాత్తుఁడు, బుద్ధి
 హీనుఁడు; ప్రస్తుతియున బ్రాహ్మణుల నవమానించిన వాప్రత్తుఁడు;
 ఏనుఁగువలె మత్తుఁడై తన్నునొరులను నెఱుంగనివాఁడు. కావున
 నికమీఁద వీఁడు గజమై వర్తించుఁగాక” యని శపించెను.
 ఇట్లు శపించి యగస్త్యుఁడు శిష్యులతోఁగూడ గడలిపోయెను.
 అనంతర మింద్రద్యుమ్నుఁ డాశాపమును బ్రాశ్నకర్తమునుగా
 నిశ్చయించి దాని సనుభవించియే సశిష్యుఁడేయుపలసని భావించి

పరమాత్మ సగణమును సశిషఃజేయు గజజనము నొందెను.
 అతఁడు గజరాజమున మున్నను బుద్ధులు విశేషముగా హరిని
 భజించియుండుటవలనఁ దత్ప్రభావముచేఁ దుదకుఁ బరమాత్మ
 స్మృతి సంభవించినది. ఓరాజా! నారాయణు డిట్లు గజరాజును
 విడిపించి యతఁడును బార్షదజనమును సేవించుచుండ గంధర్వు
 లును, సిద్ధులును, నురిలును, తా నొసర్చిన యద్భుతకార్యముల
 నుతించుచుండ గజరాజునిపైఁ గూర్చుండి తఁడొకఁడగున శ్లోకెను.
 ఓ మహీపాలా! పారి ప్రభావమును దెలియఁజేయు గజేంద్ర
 మోక్షణకథను నీ కోర్కెచొప్పున వివరించితిని. నీనిని విన్న దను
 లగు స్వర్గము గలుగును; యశస్సు లభించును; కలికల్పము
 తొలగును; దుస్స్వప్నములు రావు. ఈ గజేంద్రమోక్షణకథ
 యిట్టిది; కనుక నీ ప్రాతఃకాలమున నేచి సరిశుద్ధులై దుస్స్వప్న
 నాశనమునిమిత్తము నీనినిఁ బఠించుచుండుము. ఈ చరిత్రమం
 దిట్టిమహిమ మున్న దని భగవంతుఁడే సాతుప్తచిత్తముతో
 సర్వభూతములును వినుచుండ గజేంద్రునితో నిట్లనియె. “ఓకరి
 రాజా! నన్నును, నిన్నును, నీసరోవరమును, నీ కాననమును,
 నీ పర్వతగుహలను, నీవెదురుబొదలను; నిందున్న మందారాది
 వృక్షములను, నాకును, బ్రహ్మకును, శంకరునకును నెలయము
 లయిన యీ స్వతశ్చిరుమునిను, నాకుఁ బ్రియమయిన క్షీర
 సాగరమును, బ్రకాశమానమైన యీ శ్వేతద్వీపమును, నా
 శ్రీవత్సమును, గౌస్తుభమును, వనమాలను, గౌమోదకి యనెడి
 గదను, జక్రమును, బాంచజన్యమును, బక్షినాచుకుఁ డయినగరు
 త్తంతుని, ననంతుని, నాకుఁ గలాభూతయై, యూహింపఁదరము
 కానంత నూత్నరూపముగల్గి నన్నాశ్రయించుకొనియున్న లక్ష్మీ

దేవిని, బ్రహ్మను, నారదుని, రుద్రుని, ప్రహ్లాదుని, నేదాల్చిన్న
మత్స్య కూర్తామ లగునవతారములను, నాయవతారములచే
జేసిన పుణ్యాచరిత్రములను; సూర్యుని, జంద్రుని, ఐహ్నిని, ఓం
కారమును, సత్యమును, బ్రకృతిని, భక్తిలక్షణ మగుధర్మమును,
జంద్రునకును గశ్యపునకును భార్యలగు దక్షతనయలను, గంగను,
సరస్వతిని, యమునను, సలకనందను, నై రావతమును, ధ్రువుని,
బుణ్యశ్లోకు లగున ప్తర్నులను, ధార్మికు లగుమానవులను, నుదయ
కాలమున లేచి సమాహితచిత్తులై యేజనులు స్మరింతురో, నాకు
శరీరభూతు లయినయా పుణ్యాత్ములందఱును సకలపాపములవలన
విముక్తులై నుఖింతురు. ఎవరు ప్రతఃకాలమున నీస్తోత్రముచే
నన్నునుతింతురో వారు మరణకాలమున నాయం దాసక్తులగు
దురు" అనిపలికి హరి పాంచజన్యము నూడి బ్రహ్మాదులను సంత
సింపజేసి గరుడు నధిష్ఠించె. కావున నీచరిత్రమం దెంతయో
ప్రభావము గలదని నమ్ముడు. ఇది నాల్గవ యధ్యాయము.

— { దుర్వాసుశాపముచే సంపదతఱిగి దేవతలు } —
హరిని స్తుతించుట.

ఓరాజా! పాపహరమైన గజేంద్రమోక్షణకథను నీకు జెప్పి
తిని. ఇక రైవత మన్వంతరమును జెప్పెదను. తామనుని సోద
రుఁ డయినరైవతుఁ డైదవమనువయ్యె. అర్జునుఁడు, బలి మొద
లగువారు మనుపుత్రులు. విభువనువాఁ డింద్రుఁడయ్యె. భూత
దయుఁడు మొదలగువారు దేవతలయిరి. హిరణ్యరోముఁడు మొద
లగువారు సప్తర్షులైరి. శుభ్రుఁ డనువానికి వికుంఠ యనుభార్య
యందు నారాయణుఁడు వైకుంఠుఁ డనునామముతో నవత

రించె. నురశ్రేష్ఠులు వై కుంతులను నామముతో నుద్యవించిరి. అప్పుడు వై కుంతుడు తనప్రియురాలైన లక్ష్మీదేవికిఁ బ్రియము సేయ నెంచి యామె కోర్కెచొప్పునఁ జక్రవాళపర్వతము నుపరి భాగమునందు వై కుంతనగరమును గట్టించె. అది సకలలోక జనులచేతను గొనియాడఁబడుచున్నది. ఆపరమేశ్వరుని ప్రభావమును గుణములను నింతకుఁ బూర్వమే కొంతవఱకు వర్ణించితిని. భూమి రేణువులనైనఁ బూర్తిగా లెక్కింపఁగలము; కాని యాభగవంతుని గుణముల లెక్కింపఁజాలము. చాక్షుషుఁ డనువాఁ డాటవమను నయ్యె. పురువు, పురుషుఁడు, నుద్యమ్నుఁడు మొదలగువారు మనుపుత్రులు. మంద్రద్రుము డనువాఁ డింద్రుడయ్యె. ఆప్యదులు దేవగణములైరి. హవిష్మంతుఁడు వీరకుఁడు మొదలగువారు సప్తర్షులైరి. అప్పుడు భగవంతుఁడు వైరాజనకు సంభూతి యనుభాష్యయందు నిజాంశముచే నుద్యవించి యజితుఁ డను నామమును దాల్చె. అతఁడు క్షీరసాగరమును మధించి యమృతమును, సాధించి దేవతలకిచ్చెను. మఱియుఁ గూర్తరూపము దాల్చి సముద్రమున మునుఁగుచున్న మందర పర్వతమును మోచెను' అని చెప్పుచున్న శుకుంగాంచి రాజిట్ల నియె. “ఓమునీంద్రా ! భగవంతుఁడు క్షీరసాగరము నెందులకు మధించెను? కూర్తరూపమును దాల్చి యెవరికొఱ కేహేతువుచే మందరపర్వతము మోచె? దేవత లమృతము నెట్లు పొందిరి? సముద్రమథనమువలన నమృతమేకాక మఱియు నేయేవస్తువు లుదయించినవి? అత్యద్భుతము లైన భగవచ్ఛ్రేష్ఠులను వర్ణించెడి భగవత్స్థాయిమము నెంతవిన్నను జిరకాలము తాపత్రయముచేఁ బీడిత మగునాచిత్తము తృప్తిచెందకున్నది” అని

యజ్ఞిగిస న రేంద్రుని ప్రశ్నములను మిక్కిలి నన్ను తించి శుక్రుఁడు
 హరిప్రభావము నిట్లు చెప్పఁదొడంగె. ఓ రాజా! పూర్వము
 దేవాసురులకు ఘోరయుద్ధము సంభవించె. అందు రాక్షసులు
 వాఁడైయైన యాయుధములను దాల్చి దేవతలను బీడించి కూల
 వైచిరి. దేవతలలోఁ బెక్కుండు నిర్జీవులైరి. పూర్వమొకప్పుడు
 దేవేంద్రుఁ డైరావతమునెక్కి పోవుచుండఁజూచి దుర్వాసుఁడు
 పుష్పమాల నొకదాని నిచ్చె. ఇంద్రుఁడు దాని గౌరవముతోఁ
 దీసికొని స్వీకరింపక యైరావతము కుంభమునకుఁ జూటె. అది
 పాదముచేఁ ద్రొక్కి చూర్ణము గావించె. అదిచూచి కోపించి
 “నీవు మూఁడులోకములతోఁగూడ శోభాహీనుఁడ వగుదువు
 గాక” యని శపించె. పై తెండుకారణములపలనను ముల్లోకము
 లును శోభ దటఁగియుండె. యాగాది క్రియలు తొంటివలె వానికి
 శోభను గల్గింపలేవయ్యె. ఇంద్రుని దేవత లప్పుడు కూడికొని లోక
 ములకు శోభను గల్గించుటకును, యుద్ధమునఁబడిన దేవతలను
 బ్రదికించుటకును దగినయుపాయమునుగూర్చి పలుతెఱంగుల
 నాలోచించిరి; కాని నిశ్చయింపలేకపోయిరి. అంత నింద్రుడు లంద
 టును మేరుశిఖరమున నున్న బ్రహ్మసభకుఁ బోయి నమస్కరించి
 యతనికి విన్నవించుకొనిరి. అంత బ్రహ్మ, కాంతిహీనులై బలముఁ
 దొలంగియున్న యింద్రుని దిక్పాలురను, మంగళహీనములగు
 మూఁడులోకములను, దేజముతోను బలముతోను గూడిన
 దైత్యులను జూచి మిక్కిలి విచారించి సమాహిత చిత్తముతోఁ
 బరమపురుషుని ధ్యానించి వికసితముఖుఁడై యింద్రులఁ
 గాంచి యిట్లనియె. “ఓ సురలారా! నేను, రుద్రుఁడు, మీరు,
 దైత్యులు, మనుష్యులు, పశుపక్ష్యాదులు, చెట్లు, స్వేదజ

మరియు మొదలగుమనసునందగును నెవనియంతాంశముల లేశము
 లచేబొడమితేమో యాపరమపురుషుని శరణుజొత్తము. ఆలో
 చింప నతనికి సద్భులు లేరు; రక్షింపఁదగినవారగును లేరు; అంద
 టును సమానులే. అతనికిఁ గొంద టుపేక్షింపఁదగినవారినియు,
 గొంద టానిరింపఁదగినవారినియు నేర్పాటులేదు. అయినప్పటికి
 నతఁడు లోకమునకు సత్త్విశిథిలయూదులుగల్గింప నొక్కొక్క కాల
 మందు సత్త్వాదిగుణముల మూఁడింటిని స్వీకరించుచుండును.
 ఆ మూఁడింటిలోను సత్త్వమును దాల్చి శ్రీహరి భూతములఁ గరి
 పాలించుచుండు. సత్త్వగుణప్రధానుఁ డగుహరి రక్షకుఁడై యుం
 డుటచే సత్త్వప్రధాను లగుదేవతలకుఁ దప్పక జయముగల్గు.
 కావున మనము వేగముగాఁగరిగి యితని నీడఁ జేరుదము. చేరినచో
 నతఁడు మనలఁ జేరఁదీసి సుఖింపఁజేయు. అతఁడు దేవతలందుఁ
 బ్రేమగలవాఁడై యుండుటచేమన కార్యము తప్పక నెఱవేలును”
 అని యిట్లు పలికి బ్రహ్మ దేవతలు గొల్చివచ్చుచుండుఁ దమస్సు
 కంటఁ బరమైన యజితుని నిలయమునకుఁబోయి యెట్టివారికిని
 గానరాని స్వరూపముగలవాఁడనా, నింతకుఁబూర్వమే యజితుఁ
 డనుననతారము దాల్చియున్నవాఁడును సగుహరమేశ్వరునకు
 నమస్కరించె. ఆనంతరము బ్రహ్మాదులు సమాహితచిత్తులై
 యింద్రియముల జయించి యుపనిషద్వాక్యములచే నజితు నిట్లు
 నుతింప నారంభించిరి. “ఓ దేవా! నీవు సకలదేవతలలో నుత్త
 ముఁడవు. నీకు సమానుఁడుగాని నీకంటె నధికుఁడుగాని లోక
 మున లేడు. నీవు మనస్సునకును, వాక్కులకు నందనివాఁడవు.
 ఒకప్పుడు యోగులేమనకు నీవు గోచరుఁడవయినను నింత
 శక్తిగలవాఁడ వని నిర్ణయింప సశక్యుఁడవు. నీమహిమము

ఊహించు దరముగానిది. నీకుఁ గర్తాధీనమగు ప్రాకృతశరీరము లేదు. నూవంటివారి హృదయకుహరములందు శయనించువాఁడవు. జీవుఁ డట్లు శయనించువాఁడైనను, నీవలె నుసాదానకారణము కాఁడు. నీకుఁ బ్రకృతికింబోలె మాన్పులులేవు. జీవుని స్వభావము వలె నీస్వభావము మాఱదు. నీ వనంతశక్తులు గలవాఁడవు. నీవు ప్రాణములను, మనస్సును, బుద్ధిని, జీవాత్మలను, సాక్షాత్కరించుకొనువాఁడవు. ఓ యీశా! నీవు శబ్దాదివిషయములను, వానిని గ్రహించు శ్రోత్రాదీంద్రియములను, బ్రకాశింపఁ జేయు వాఁడవు. నీకు జాగరాద్యవస్థలు లేవు. కర్తాధీనమగు శరీరము నీకు లేదు. అజ్ఞానముగాని మిశ్రజ్ఞానముగాని నీకు సంభవింపవు. నీవాకసమువలె నన్ని చోట్లను వ్యాపించియున్న వాఁడవు. జ్ఞానాదులగు నాటుగుణములచేతను నిండినవాఁడవు. అట్టినిన్ను శరణుఁ బొందెదము. ఓ పరమేశా! సంసార మొక చక్రమువంటిది. అది మనోవ్యాపారమువలనఁ గల్గుచున్నది. అది నీమాయచేఁ ద్రిప్పఁ బడుచున్నది. కర్తేంద్రియములును జ్ఞానేంద్రియములును బంచప్రాణములు నాఁబడు పదునేనంచులు గలది. అది యెప్పుడు శీఘ్రముగోఁ దిరుగుచుండును. దానికి సత్త్వము రజము తమము నాఁబడు మూఁడు నాభులు గలవు. భూమి, జలము, వహ్ని, వాయువు, గగనము, మనస్సు, బుద్ధి, యహంకారము ననెడి యెనిమిది నేములచే నది యొప్పుచుండును. అది మెఱిపువలె మిక్కిలి చంచలమై పది. ఆ మనోమయచక్రమున కెవఁ డాధారమో యట్టిపరమాత్మ వగునిన్ను శరణుసొచ్చెదము. ఏది కేవలము శుద్ధసత్త్వమయమై, ప్రకృతిమండలమునకుఁ బరమై సంసారులకుఁ గావరానిదై రాగాదిదోషములు లేనిదయి దరిలేనిదై వెలయు

చున్నదో, దేనిని బంధితులు యోగమార్గముచే నుపాసించు
 చున్నారో, యాపరమహదము నధిష్ఠించి యున్న నీ పాదపద్మముల
 నాశ్రయించెదము. మావంటివా రెవనిమాయ నతిక్రమింప
 లేరో, యెవనిమాయచే మోహితులై మావంటివారు సకల
 భూతములం దంతరాత్మరూపమున నెలయుచుఁ బరమపురుషా
 ర్థమైయున్న యెవని నెఱుంగఁజాలరో, భూతములందు వర్తించు
 చున్నను నెవనికిఁ బ్రకృతిపురుషగతము లగుదోషము లంటవై,
 యెవఁడు దేవతలకుఁ గూడ దేవుఁడో, యట్టిపరమాత్మకునమస్కా
 రము లొనర్చెదము, ఓ పరమేశా! నీకుఁ బ్రియశరీర మైనస్తవ్య
 గుణముచే సృజింపఁబడి దేవతలమును, ఋషులము నగు
 మేమే దురూహ మగు నీ చేష్టలను దెలిసికొనలేనప్పుడు కేవలము
 రజస్తమోగుణములచే సృజింపఁబడు రాక్షసాదు లెల్లు దెలిసి
 కొనఁగలరు? జరాయుజము లనియు, నండజము లనియు, స్వేద
 జము లనియు, నుద్భిజ్జము లనియుఁ బలునఁబడు నాల్గువిధము
 లగుభూతవర్గములకును దావైస యీ భూమి నిజస్పృష్టయై
 యెవనికిఁ బాదము లగుచున్నదో యా పరమపురుషుఁడాస్వతం
 త్రుఁడు మాకుఁ బ్రసన్నుఁ డగుఁగాక. మూఁడులోకములును,
 దల్లోకములవారును, లోకపాలురును, దేనివలన నుద్భవించి
 జీవించుచున్నారో, వర్ధిల్లుచున్నారో యాజలమే రేతస్సుగాఁగల్గి
 బ్రహ్మశబ్దవాచ్యుఁ డయినమహావిభూతి మాకుఁ బ్రసన్నుఁడగుఁ
 గాక, దేవతల కన్నమును, బలము నాయువును నొసంగుచు,
 వృక్షములకును, బ్రజలకును వృద్ధిగల్గించు చంద్రుఁ డెవనికి మన
 స్సని చెప్పుచున్నారో యా విరాట్పురుషుఁడు మాకుఁ బ్రసన్నుఁ
 డగుఁగాక. ఇంద్రాదిదేవతలకుఁ గ్రమముగా హవిర్భాగముల

నర్పించుచు, వేదపూర్వభాగమునఁ జెప్పఁబడిన యాగాదుల
 కొఱకు జన్మించి సకలదేహులలోపలను వర్తించుచు నందున్న
 సప్తధాతువుల నభివర్ధించు చున్నయగ్ని, యెవనికి ముఖముగ
 చున్నదో యావిరాట్పురుషుఁడు మాకుఁ బ్రసన్నుఁ డగుఁగాక.
 అర్చిరాదిమార్గభూతుఁడైనవేదమయుఁడై బ్రహ్మోపాసనమునకు
 స్థానమై, ముక్తికి ద్వారమై, మోక్షమును సాధించు పుణ్యములనొ
 నర్పఁదగినవాఁ డగుటచే ముక్తిసాధనుఁడై, యుదయముచేతను,
 నస్తమయముచేతను నాయువును క్షీణింపజేయువాఁ డగుటచే
 మృత్యువై పరఁగు సూర్యుఁ డెవనికి నేత్రమగుచున్నాఁడో యా
 విరాట్పురుషుఁడు మాకుఁ బ్రసన్నుఁ డగుఁగాక. సకలచరాచర
 ములకును, మనోబలమును, దేహబలమును, నింద్రియబలమును,
 గల్గించుచుఁ బంచవిధము లగునృత్తులతోఁ గూడిన వాయువును
 బుద్ధ్యాదుల కధిపాతృదేవతల మగుమేము, సార్వభౌముని భృ
 త్యులుంబోలె, ననుసరించుచుందుము. అట్టివాయు వెననిస్త్రాణము
 వలన నుద్భూతమైనదో యావిరాట్పురుషుఁడు మాకుఁ బ్రసన్నుఁ
 డగుఁగాక. ఎవని శ్రోత్రమువలన దిక్కు లుదయించిన పూ, దేహ
 గతము లగురంధ్రము తెవసిహృదయమువలన సంభవించెనో,
 కర్ణేంద్రియములకును, జ్ఞానేంద్రియములకును, మనస్సునకును,
 బంచస్త్రాణములకును, శరీరమునకును, నాశ్రయ మైనయాకాశ
 మెవని నాభివలనఁ బుట్టెనో, యావిరాట్పురుషుఁడు మాకుఁ
 బ్రసన్నుఁ డగుఁగాక. ఎవనిబలమువలన నింద్రుఁడును, బ్రహ్మదము
 వలన దేవతలును, గోపమువలన రుద్రుఁడును, సంతోషము
 వలన బ్రహ్మయు, శరీరగతరంధ్రములవలన ఛందస్సులును ఋషు
 లును, గుహ్యేంద్రియమువలనఁ బ్రజాపతియు సంభవించిరో,

యోగము బ్రహ్మము మాకుఁ బ్రసన్న మగుఁగాక. ఎవనితనస్సలము
 పలన సంపదయు, నీడనలనఁ బితరులును, స్తనమునలన ధర్మం
 బును, బృష్టభాగమువలన నధర్మమును, శిరస్సునలన నాక
 సమును, నవ్వునలన నచ్చరలును నుదయించిరో యావిరాట్టు
 మాకుఁ బ్రసన్నుఁ డగుఁగాక. బ్రాహ్మణకులంబును, నింద్రి
 యాతీతియు లగ్నపదార్థములను దెలుపువేదంబును, నెనసముఖి
 మువలన నుదయించినవ్రా, క్షత్త్రకులంబును బలంబు నెనసి
 బాహువులవలనఁ గల్గినవ్రా, వైశ్యకులమును, నైపుణ్యము
 నెనసితోడలనలనఁ బుట్టెనో, శూద్రకులమును శుశ్రూషా
 నృత్తియు నెనసిపాదములవలన జనించెనో యా విరాట్పురు
 షుఁడు మాకుఁ బ్రసన్నుఁ డగుఁగాక. ఎవనిక్రిందపెదవినలన
 లోభము, మీఁదిపెదవినలనఁ బ్రీతియు, నాసికవలనఁ గాంతియుఁ
 కాఁకుడువలనఁ బశువులకు హితమగుకామము, కినుబొనులవలన
 మృత్యువు, కినుతెప్పలవలనఁ గాలమునుసంభవించెనో యా
 మహాపురుషుఁడు మాకుఁ బ్రసన్నుఁ డగుఁగాక. పంచమహాభూత
 ములును, గాలమును, బుణ్యాచార్యకర్తములును, సత్త్వాదిగుణ
 ములును, బ్రహ్మాండమును, దానియం దున్నకార్యనిర్గమమును,
 నే మహాత్ముని సంకల్పమువలనఁ గల్గుచున్నట్లు చెప్పుచున్నాఁ,
 ఎవ్వనిస్వయాపము చేతచాచేతనములతో సజాతీయ మయినట్లు
 లూహింపఁ దరముకానిదో, యేని కేవలము పండితులకు
 మాత్రమే తెలియఁదగినదోయాభగవంతుఁడు మాకుఁ బ్రసన్నుఁ
 డగుఁగాక. ఎవడు స్వతంత్రమై హద్దులేనిదై యున్న యానంద
 మునుసంతతి మనుభవించుటచే సమస్తవాంఛితములనుబొందన
 పొందో, మాయాగుణములకు లోబడని స్వభావసిద్ధమైన

యైశ్వర్యము గలవాఁడెవఁడో, యాపరమేశ్వరునకు ననుస్కారములు. ఉక్తవిధము లగునసాధారణగుణములు గల్గిన యోదేవా! నీదివ్యమంగళవిగ్రహమును జూడఁదలంపు గల నీభక్తులమగు మా కన్నులకు మందహాససుందర మగునీ ముఖపదము విందుగొల్పుఁగాక. ఓ పరమపురుషా! ధర్మము వినాశోన్ముఖమయిన కాలములందు స్వేచ్ఛచేతనే పెక్కు లవతారంబులు దాల్చి మానిమిత్తము దుష్కరము లగుకార్యముల నొనర్చుచున్నావు. అట్టి నీకు నీరూపము చూపుట యేపాటిదుర్ఘటకార్యము? ఇప్పుడు నన్ను స్తుతించినంతమాత్రమున నారూపము నెట్లుచూపుదు ననియడుగుదేని చెప్పెదము వినుము. మీవంటి వారందఱును దమకుఁబ్రియము లయినవిషయలాభములకొఱకుఁ బ్రయత్నించి యనేకవిధము లగుదుఃఖములను జెందుచు నధిక కష్టము స్వల్పసుఖము గలపనుల నాచరించుచున్నారు. అవియన్నియు నీ కర్పింపఁబడినచో వ్యర్థములు కావు. ధర్మవిరుద్ధమైనను తొకవిషయమైనను గర్తృకలాపము నీయందుంచిన నది విఫలము కాదు. నీవాత్మకు నిరతిశయప్రియుఁడవై యుండ నట్టి నీ కర్పితమైనది నిష్ఫల మెట్లగును? మఱియు స్వల్పకర్తృమయినను నీకర్పితమయినది యనంతఫలము గల్గించు. కావునమాయొనరించిన స్తుతి స్వల్పమయినను నీసుందరరూపమునుజూప సమర్థమయినదే! చెట్టు మొదట నీరు ప్రాసినచో నదితచ్చాఘోపశాఖల నన్నింటిని దృష్టిపొందించునట్లు నిఖిలదేవతలకును మూలమయిన నిన్నారాధించినచో నది యఖిలదేవతలను దనువును; మఱియు సకలపురుషార్థములను సాధించును. ఓ దేవా! ప్రకృతి పురుషులకార్యములతోఁ బోల్ప వలనుపడని యద్భుతకార్యముల

నొనర్చుచు, ననంతుఁడవై హేయగుణములు లేనివాఁడవై
సత్త్వాదిగుణములకు నియామకుఁడవై సత్త్వమాను వర్ధించు కర్త
మున కనుగుణముగాఁ బ్రవర్తించుచున్ననీ కిప్పుడు సమస్కా
రము లాచరించెదము. నిన్నుఁ బ్రసన్నునిఁగాఁజేసికొనుటకింతకుఁ
దప్ప వేఱొక యుపాయము లేదు.” ఇది యైదవయధ్యాయము.

—

{ విష్ణువు ప్రత్యక్షమగుట; సముద్రమును మధింప
మందరపర్వతమును గొనిపోవుట. }

అని యిట్లు దేవతాగుణములచే నుతింపఁబడి పరమేశ్వరుఁడు
వేపురు సూర్యులతోఁ దుల్యమయినకాంతి గలవాఁడై వారికిఁ
బ్రత్యక్షమయ్యె. అతని దేహకాంతిచే దేవతల కన్నులుమిఱు
మిట్లుగొనుటంజేసి వారు తమ్మునుగాని భూమినిగాని, యాకస
మునుగాని, దిక్కులనుగాని చూడలేకపోయిరి. అప్పుడు భగ
వంతుఁ డగు బ్రహ్మయు శంకరుండును నా పరమేశ్వరుని దేహ
మునుజూచిరి. ఆ యీశ్వరునిదేహ మింద్రనీలమణులవలె శ్యా
మలవర్ణము గలది. అతని కన్నులు దామరపూవులోపలి దళ
ములవలె నెఱ్ఱనివై యుండె. అతఁడు దాల్చిన పట్టువస్త్రము
తప్తకాంచనమువలెఁ బ్రకాశించుచుండె. అతని సకలావయవ
ములును బ్రసన్నములై నుందరములై యుండె. అతని కను
బొమలు మిక్కిలి నుందరములై యుండె. మంచి రత్నములు
దాపిన కిరీటము బాహుపురులు మొదలగు నలంకారముల
నతఁడు దాల్చియుండె. కర్ణకుండలముల కాంతులచే నినుమ
డింపఁబడిన చెక్కిళ్లకాంతి యతని ముఖపద్మమున కమిత

సౌందర్యమును గూర్చుచుండె. అతడు బంగారు మొలత్రా
 టిని, గడియములను, ముత్యాలహారములను, పరిమళము, గోస్తభ
 రత్నమును, శ్రీ దేవిని, వసమాలను దాల్చి వెలయుచుండె. వక్ర
 ము మొదలగు నతని యాయుధములు పురుషాకృతులను దాల్చి
 యతని సేవించుచుండె. అట్టిపరమేశ్వరునిఁ జూచి బ్రహ్మ రుద్రుని
 తోడను, సకల నురులతోను సకల వయవములు భూమినిదాఁకు
 నట్లుగా మ్రొక్కి పరమపురుషు నిట్లు నుశింప నాగరించె.
 'ఓ దేవా! నీవు కర్తాధీనుఁడవు కాకయే సృష్టిస్థితిలయము లొన
 ర్చుచున్నావు. సత్త్వాదు లగు ప్రకృతిగుణములకు శత్రువువు.
 నీవు ముఖగహిత మగునానందమనకు సమస్తమనినంతటి
 వాఁడవు. అణుస్వరూపుఁ డగుజీవునికంటెను సూక్ష్మతరుఁడవై
 యతనియం దంతరాత్మవై యొప్పుచున్నవాఁడవు. నీవు మహా
 ప్రభావము గలవాఁడవు. ఊహింపఁ ఏరముకాని చేజస్సు గల
 వాఁడవు. ఇట్టి నీకు సమస్కారము లాచరించెదను. ఓ పురుష
 శ్రేష్ఠ! శ్రేయాన్యును గోరువా రీ నీరూపమును, వేదోక్తమును
 బాంచరాత్రాదులచే బోధితము నగు యోగముచే నారాధిం
 తురు. ఈనీరూపమందు ముల్లోకములతోను గూడినమమ్మును
 జూచుచున్నాము. కావున విశ్వము నీకంటె వేఱయినదికాదని
 నిశ్చయింపవచ్చు. ఈవిశ్వము మొదటి కాలమందును, మధ్యకాల
 మందును, నంత్యకాలమందును, స్వతంత్రుఁడ వయిన నీయందే
 కానవచ్చుచున్నది. ఉపాదానకారణ మయిన మంటికంటె
 ఘటము వేఱు గాన ట్లుపాదాన కారణము లయిననీకంటె
 నీ జగంబు వేఱయినది గానేరదు. అ ట్లుగుటంజేసి జగత్తునకు
 సంభవించుచున్న యాద్యవస్థయు, మధ్యమావస్థయు, సంతిమా

వస్థయు నీవేకాని వేరుకాదు. అట్లు జగమున కిభిన్నుడ
 వయ్యుఁ బ్రకృతి విలక్షణుఁడైన జీవునికంటెను విలక్షణుఁడైన
 తద్గతదోషముల నుదవృ. ఓదేవా! నిన్ను పడిచియుండ లేనదై
 నీకు వశంగతయై యున్నమాయచే నీ జగము నిర్మించి యం
 దంతరాత్తరూపమునఁ బ్రవేశించితివి. అట్లు ప్రవేశించి గుణ
 పరిణామమందు సైతమును జేసినాచేతనగతము లగునీచ
 గుణముల నొందిక వర్తించు నిన్నుఁ బండితులు యోగపరిశుద్ధ
 మైనమనస్సు నే సాక్షాత్కరించు ననితాంబుల మతియు సుధించి
 కట్టెలందు రుద్రుని శిశికొనుచున్నట్లును, చితికి గోపులం దున్న
 పాలను గాంచునిధిమనసు, గృనిచేసి భూమియందున్నయన్న
 మును సాధించుచందమును, భూమిని ద్రవ్య జీవనభూత మగు
 జలమును శీత శీర్షియును, విద్యాను లగుపురోహితు చేసినాశీత
 నము లగుపదార్థములందున్న నిన్నును యోగపరిశుద్ధమైన మన
 స్సనెడిసాధనమువలనఁ బొందుచున్నారు. ఓహోకి నాథా! ఓపగ్ధ
 నాథా! నిరతిశయపురుషార్థ మగునీరూపమును మిక్కిలి చిర
 కాలమునుండి కోరుచున్నాము. మాపూర్వపుణ్యపశమున నేటి
 కది మాకుఁ బ్రత్యక్షమైనది. తార్చిచ్చుచే బరితాపముచెందు
 గజములు గంగాజలమునుబొంది నంతెంచిచున్న నీ యీ రూప
 మనుబొంది సుఖించుచున్నాము. ఓహోకి నాథా! ఓట్టి నీవు
 మమ్ముఁదయఁజూచి దేనిన పేక్షించి నీపాదిమూలమును జేరితిమో
 యా ప్రయోజనమును మాకు సమకూర్పుము. విశ్వమునకు
 లోపటను వెలుపటను నిండియుండి సమస్తమును సాక్షాత్క
 రించుకొనెడి నీకింతకంటె నేమని విన్నవింపఁగలము? నేనును,
 శంకరుఁడును, దేవచులును, దిక్షాది ప్రజాపతులును మొద

లగు మే మందఱమును సగ్నివలన విఘ్నలింగములవలె నీవలన
 వేఱయితిమి. అట్టి మేమాత సుఖము నేమెఱుఁగుదుము. కావున
 నీవే బ్రాహ్మణులకును, దేవతలకును, వేదములకును, సుఖము
 గల్గించునుపాయము నాలోచించి యుపదేశింపుము” అని యిట్లు
 బ్రహ్మాదులచే సన్నతుఁడై పరమేశ్వరుఁడు వారి హృదయమును
 దెలిసికొని యింద్రియముల జయించి దోసిలికట్టి యెదుట నిల్చి
 యున్న బ్రహ్మాదులఁ గాంచి తా నొక్కఁడే సురలకార్యమును
 నెఱవేర్చు జాలినను సముద్రమథనాదులచే విహరింప నెంచి
 మేఘగర్జనమువలె గంభీర మగుస్వరముతో నిట్లనియె. “ఓ
 విరించీ ! ఓశంకరా ! ఓదేవతలారా ! నావచనమును వినుఁడు.
 దానివలన మీకు శ్రేయస్సుగలుగును. మీకుఁ జా వెప్పటికిని
 సంభవింపదు. మీ రిప్పుడు వెంటనే పోయి మంచిమాటలాడి
 దైత్యులతోను దానవులతోను సంధి చేసికొనుఁడు. కాలవశమున
 వారు మీకు సఖులై యుండినచో మీ కభివృద్ధి తప్పక కలు
 గును. నెఱవేర్చుకొనవలసిన కార్య మున్నప్పుడు శత్రువులతో
 నైనను సంధి చేసికొనవలయు. అట్లు వారలతో సఖులై యుం
 డియు మనస్సులలోఁ గ్రోధమును విడువక యహిమూషికముల
 వలె వధ్యఘాతుక భావముతో వర్తింపవలయును. అమృతమును
 సాధించుటకై మీరు శీఘ్రముగాఁ బ్రయత్నింపవలయును.
 ఆ యమృతమును ద్రావినవాఁడు మృత్యు గ్రస్తఁడయ్యుఁ జావు
 లేనివాఁ డగును. అట్టి యమృతము మీ కున్నచో సమస్తము
 సమకూఱును. మీరు ముందుగా సమస్తము లగుగుల్మములను,
 ద్వణములను, లతలను, ఔషధులను, బాలసంద్రములో వైచి
 మందరపర్వతమును గవ్వముగాఁ జేసి వానుకిని ద్రాటినిగాఁ

జేసి నాసాయమును బడసి జాగరూకులై మధింపుడు. దైత్యులు
 కేవలము గష్టమును జెందుదురు. మీరు ఫల మనుభవించురు.
 ఓ నురలారా! దైత్యులు దేనిని గోరుదురో దానికెల్ల మీ రను
 మోదించుడు. మంచిమాటలచే గార్యముసిద్ధించినట్లు కోపము
 చేత గాదు. కావున మీ రిక్క గోపము విడువవలయు. మీరు
 తరుచునపుడు ముందుగా గాలకూటము పుట్టును. దానికి మీ
 రెంతమాత్రము భయపడకుడు. దానిని రుద్రుడు భక్షింపఁ
 గలడు. సముద్రమునం దుదయించిన వస్తువులలో నొకదానికిని
 మీ రాశపడరాదు; అపేక్షింపఁ గూడదు; ఒకప్పుడును గోపింపఁ
 గూడదు" అని యిట్లు బోధించి భగవంతుఁ డైన పురుషోత్త
 ముఁడు నారు చూచుచుండఁగా నచ్చటనే యంతర్ధానముచెందె.
 అనంతరము బ్రహ్మయు శంకరుఁడును, భగవంతునకు నమస్క
 రించి తమతమ నిలయముల కరిగిరి. ఇంద్రాదిదేవతలు బలినిని
 సమీపించిరి. అంతఁ బుణ్యశ్లోకుఁ డైనబలి సంధి విగ్రహాదుల
 నెఱిగినవాఁడు కావున యుద్ధమును గోరక వినతులై వచ్చు
 చున్నదేవతలను జూచి చంప నుద్యుక్తులైన తనవారిని వారిం
 చెను. సకలమును జయించి సకలలోకసంపదలను వశము గావిం
 చుకొని దైత్యులచే రక్షితుఁడై సభామధ్యమున నాసీనుఁడై
 యున్నబలిని సమీపించి దేవతలలో వరిష్ఠుఁ డయిన యింద్రుఁడు
 మృదుమధురము లైన వచనములతోఁ బురుషోత్తమముఁడు
 చేసిన యుపదేశప్రకారముగాఁ దెలిపెను. ఆవచనము బలికి
 శంబరునకుఁ ద్రిపురాసురులకుఁ, దక్కిన దైత్య నాయకులకును
 హితముగాఁ దోచె. అంత దైత్యులును, నురలును, బరస్పర
 మును సమయ మేర్పఱుచుకొని సంధిచేసికొని యమృతము

నిమిత్తము మిక్కిలి ప్రయత్నము చేసిరి. అనంతరము దేవానురులు మదాంధ్రులై పరిఘటనంటి బాహువుల బలముచే మందర పర్వతమును బెల్లగించి సింహనాదములు చేయుచు దానిని సముద్రమును బొందింపఁ బ్రవృత్తులైరి. కాని కొంతదూర మేగునప్పటికి బలి యింద్రుఁడు మొదలగు వారందఱును విన శులై దాని మోయలేక మార్గమధ్యమున విడిచిపెట్టిరి. మిక్కిలి బరువు గలయా పర్వతము క్రిందఁబడునప్పుడు దేవానురులు వెక్కండ్లు నుగ్గయిరి. అప్పుడు భగవంతుఁడు నలఁగిన యవ యవములు గలవారై భగ్నమనోరథులై యున్న దేవదానవులను గాంచి యచ్చటికేఁగి గిరిక్రిందఁ బడి చచ్చినవారి నందఱును గడకంటిచూపులచేఁజూచి బ్రదికించె. భగవంతు ననుగ్రహమువలన వికలాంగు లగువారుగూడఁ బూర్ణాంగులై బాధారహితులైరి. అనంతరము పరమపురుషుఁడు వారందఱుఁ జూచుచుండఁగా సులభముగా నాపర్వతము నొక్కచేతితో నెత్తి గరుడునివై నుంచి సురాసురులు గొలువ సముద్రమును సమీపించి యాపక్షిరాజు మూఁపునుండి యాగిరిని దింపిపోవ నతని కనుజ్ఞయొసఁగె. అప్పుడు పక్షిరాజు శీఘ్రగమనమున నెగిరి పోయెను. ఇది గూఱవయధ్యాయము.

—◆— సముద్రమున హోలాహలాదులు జనించుట. —◆—

అనంతరమున దేవానురులు వానుకి చెంతకేఁగి “నీ కమృతములోఁ బాలుపెట్టెద” మని చెప్పి యొప్పించి యతని నాపర్వతమునకుఁ జాట్టి సంతోషయుతులై యమృత మపేక్షించి సముద్రమును దరువ నారంభించిరి. ఓ రాజేంద్రా! శ్రీహరి

1394A

1395. కీరసాగర మధనము : ఉదై ఎశ్రవాదులు పుట్టుట.

వాసుకిముఖము వైపు పట్టుకొనెను. దేవతలందఱ తాప్రక్కనే పట్టుకొనిరి. ఆభగవంతుఁ డెందుల కట్లు పట్టుకొనెనో యెఱుంగక రాక్షసులు, “మేము స్వాధ్యాయసంపన్నులము. శాస్త్రములఁ జదివినవారము. పుట్టువుచేతను, జేసిన కర్మకలాపము చేతను బ్రసిద్ధులము. అట్టి మే మంగళకరమైన వాసుకితోఁక నెంతమాత్రమును గ్రహింప” మని పలికి, కార్యవిముఖులై యున్నఁగాంచి వాసుదేవుఁడు మందహాసముచేయుచు దేవతలతోఁగూడ ముఖభాగమును వదలి పుచ్చభాగమును జేకొనెను. దైత్యులు ముఖభాగమును గ్రహించిరి. కశ్యపనందను లైన దేవాసురు లిట్లు స్థానవిభాగమును జేసికొని యధిక ప్రయత్నముతో సముద్రమును దరువఁజొచ్చిరి. ఓ పాంథవేయా! ఇట్లు మధించుచుండ మహాభారము గలయా కొండ నిరాధారమైనందున బలవంతు లగుదేవాసురులు పైకెత్తుచున్నప్పటికి నాఁగక జలములలో మునిఁగెను. సురాసురులు తమబలము బలీయమైన దైవముచే నశించుటంబట్టి సవిచారమనస్కులై తెలతెలపోయిన మొగంబులతో నూరక చూచుచుండిరి. అంత విఘ్నేశ్వరుఁ డొనర్చినవిఘ్నమును గాంచి సత్యసంకల్పుఁడు, నపారబలుండును, భగవంతుఁడు నగు నజితుఁడు మహద్భుతమగు తాఁబేటిరూపము నొంది జలములలో మునుఁగుచున్న పర్వతముక్రింద నిలిచి పైకెత్తఁగా సురాసురులు దానిని గాంచి సంతసించి మగుడ మధింప నుద్యుక్తులైరి. ఓరాజా! ఆకూర్మమూర్తి లక్షయోజనముల విస్తీర్ణత గల్గి రెండవ జంబూద్వీపమోయన్నట్లు సొంపారుచున్న తన వీపుచే ధరించియుండుటంబట్టి యక్కొండ నిరపాయముగా నుండెను. సురవరులును,

దైత్య శ్రేష్ఠులును దమ బాహుబలముచే గడువేగముగాఁ
 ద్రిప్పు చున్నయా పర్వతపుపరివర్తనము లమితబలుఁ డయిన
 యా కూత్తమూర్తి యొడలి దురదను దొలఁగింప ననుకూల
 ముగా నుండె; కాని రనంతేనియు బాధ గల్గింపలేకపోయె.
 జలమందుఁ దాఁబేటిరూపుననుండియే పరమేశ్వరుఁ డా యను
 రులలోఁ బ్రవేశించి వారికి బలవీర్యములను గల్గించుచు, నట్లే
 దేవరూపమున దేవతల బలవీర్యాదులను వర్ధించుచు వాసుకిని
 నిద్రామత్తునిఁగాఁ జేయుచు, నాగిరి యుపరిభాగమున రెండవ
 గిరివలె నొప్పుచు నేకహస్తముచే దాని నాక్రమించుచు వెల
 యుచుండుటం జూచి బ్రహ్మాదు లతని మహిమను నుతించుచుఁ
 బూలవానఁ గురియించిరి. ఓరాజా ! భగవంతుఁ డిట్లు పర్వత
 మునకుఁ గ్రిందను మీఁదను, నాధారముగా నుండి తమయం
 దును, వాసుకియందును బ్రవేశించి బలకరుఁడై యుండుటం
 జేసి దేవదానవులు మదించి తమ బలమునంతను వినియోగించి
 జలదంతవులకు ఖోభ గలుగునట్లు సముద్రమును వడివడిగాఁ
 దరుచుచుండిరి. అంతలో ముఖభాగము నవలంబించి యున్న
 రక్కసులు వాసుకి నేత్రములవలనను, సహస్రముఖముల వల
 నను, నిట్టూర్పు వాయువులవలనను బుట్టిన యగ్నిచేతను
 బొగచేతను దేహకాంతిని దొఱింగి దావాగ్నిచే దగ్ధములైన
 సరళవృక్షములవలె నుండిరి. ఆ యగ్నియుఁ బొగలును దేవ
 తలకుఁగూడ సోకి వస్త్రములను గంఠమాలలను, గవచ
 ములను, ముఖములను వివర్ణములఁగాఁ జేసి శరీరకాంతిని
 దఱిఁగింపఁ దొడంగెను; కాని యింద్రునకు వాహనము లయిన
 మేఘములు వర్షించు చుండుటచేతను, సముద్ర తరంగము

లలో దాగియున్న శీతలవాయువులు ప్రసరించుటచేతను
 సంతగా వారు బాధలనొందలేదు. దేవదానవులచే మధింపఁబడి
 నను సముద్రమువలన నమృత ముదయింపనందున భగవంతుఁ
 డగునజితుఁడు స్వయముగానే మధింపఁ దొడంగెను. ఆసమ
 యమున హరి మేఘమువంటి దేహకాంతిగల్గి పచ్చని పట్టువస్త్ర
 మునుదాల్చి మెఱుపుఁదీవెలవలెఁ బాలుపాఱుకంతాభరణములచే
 నొప్పుచుఁ గిరీటసహితమగుశిరస్సుచే నాకాశమును బ్రకాశింపఁ
 జేయుచు జ్వలించు చున్నవనమాలను ధరించి, యెఱ్ఱని నేత్ర
 ములు గలవాఁడై యలరుచుండెను. అతఁడు లోకముల కభ
 యము నీయఁజాలిన తన భుజములతో సర్పమును బట్టికొని
 సముద్రమును మధించుచు రెండవపర్వతమువలెఁ బ్రకాశిం
 చెను. ఇట్లు మధించుచుండఁ బర్వతభ్రమణమువలనఁ జేఁపలు,
 మొసళ్లు, సర్పములు, దాఁబేళ్లు, తిమింగిలములు, తిములు, గజ
 ములు మొదలగు జలజంతువు లన్నియు మిక్కిలి క్రోధచెందు
 చుండెను. ఇట్లు మధింపఁబడు సముద్రమునుండి ముందుగా
 హాలాహల మనెడి దుస్సహ మగువిష ముదయించె. అది సాటి
 లేనిదై భయంకర మగువేగము గలదై దిక్కులకును విదిక్కుల
 కును, మీఁదికిని, గ్రిందికిని వ్యాపించుచుండెను. దానింగాంచి
 సురాసురలును, ముల్లోకములందలి ప్రజలును, మిక్కిలి భయ
 పడి దిక్కులేనివార్తై శంకరుని శరణువేడఁ బర్వడిరి. ఇట్లు సురా
 సురాదులు త్వగగాఁబోయి లోకముల యభివృద్ధి నిమిత్తము
 పార్వతితోఁగూడఁ గైలాసమునఁ గూర్చుండి మోక్షముకై తప
 మొనర్చుచున్నవాఁడును మునీశ్వరులకుఁ బూజనీయుఁడును నగు
 శంకరుని సమీపించి నమస్కరించి స్తోత్రము లొనర్పనారంభిం

చిరి. *“ఓశంకరా ! నీవు దేవతలకుఁగూడ దేవుఁడవు. నీవు సర్వభూతములకు నంతరాత్మవు. నీవు సకలభూతములను సృజించువాఁడవు. అట్టి నీ పాదమూలములఁ జేరినమమ్ముఁ జేరఁ దీయుము. ముల్లోకముల దహించి వచ్చుచున్న యీ విషము నడఁచి రక్షింపుము. † సకల లోకములకును నీ ప్రెక్కఁడవే యీశ్వరుఁడవు. సంసారబంధము గల్గించుటకును మోక్షము గల్గించుటకును, నీవే ప్రధానుఁడవు. నీవు లోకములకు గురువవు. అట్టివాఁడ వగుటచేతనే బుద్ధిమంతులు నిన్నుఁ బూజించు

* ఇట రుద్రునిఁ బరమ కారణునిఁగాఁజెప్పి భగవంతునియందుండు నసాధారణధర్మము లతనియందున్నట్లు వర్ణించుచున్నారు. అట్లుచేయుట భగవద్ధర్మములు రుద్రునియం దారోపితములగుటవలన ననియొఱుంగవలయును. లేదా రుద్రుఁడు భగవంతుని యావేశావతారమే కావున పరమేశ్వరబుద్ధిచే నట్లు వర్ణించుట సముచిత మని తెలియవలయు.

† ఈప్రకరణమునవిషభీతులగుటంబట్టిదేవతలు శంకరునే పరబ్రహ్మనుగా భావించి యిట్లునుతించుచుండిరి. కాని యతఁడు వాస్తవముగాఁ బరబ్రహ్మము కాఁడు. కావుననే శంకరుఁడు తన్నుఁ బరమేశ్వరునిఁగా నుతించుచున్నప్పటి కిని దానుమాత్రము తన్నట్లుతలంపక పార్వతితో “అపన్నులగువారికి యథార్థ జ్ఞానముండదు. కావుననే యాపన్నులగుసురలు పరమేశ్వరుఁడను గాని నన్నుఁ బరమేశ్వరునిఁగా భావించి నుతించుచున్నారు. వీరల యవివేకమును జూడుము” అని యీక్రిందివిధమునఁ జెప్పుచున్నాఁడు, “అహోబతభవాన్యే తత్ప్రజానాం పశ్యవైశసం! పుంసః కృపయతోభద్రదేసర్వాత్ప్రీయతేహరిః ప్రీతేహరా భగవతి ప్రీయేఽహం సచరాచరం॥ ఈచెప్పటచే భూతదయకు సంతసించువాఁడును సర్వాంతరాత్మయుఁ దనకంటె మెక్కువఁడు నగుపరమేశ్వరుఁడున్నట్లు లోకముఁడే తలంచుచున్నాఁడు. కావున నీస్తుతి రుద్ర శరీరకుఁడయిన పరబ్రహ్మమునకే చెందునని తెలియవలయు.

చున్నారు. ఓస్వప్రకాశా ! నీ కంశభూతయై త్రిగుణములుగల్గి
 యున్నమాయచే నీ ప్రపంచమునకు సృష్టిని, స్థితిని, లయమును
 బొందించుచు బ్రహ్మ యనియు, విష్ణువనియు, శివుడనియు నామ
 ములఁ జెందుచున్నావు. చిదచిద్రూపము లగుపదార్థములను
 సృజించు పరబ్రహ్మవు నీవే; చిదచిత్తులచేఁ బ్రకాశించుప్రపంచ
 మవు నీవే; దాని కంతరాత్మవై యున్నవాఁడవును నీవే; శాస్త్ర
 ముచే సాధనీయుఁడవు నీవే; జగములకుఁ గారణభూతుఁడవునీవే;
 ఆత్మవు నీవే; కాలశరీరకుఁడవు నీవే; నిఖిలయాగములును నీవే;
 నిర్వికారుఁడవును సర్వాంతరాత్మవు నగుపరబ్రహ్మవు నీవే; సకల
 ధర్మములచేతను బూజనీయుఁడవు నీవే; అకారోకారములును
 మకారమును గలిసి యేర్పడిన యోంకారము భవద్విషయక
 మనియే చెప్పుదురు. ఓశంకరా! నీవు సకలదేవతాస్వరూపుఁడవు.
 అగ్ని నీకు ముఖమనియు, భూమి నీకుఁ బాదములనియు, గాలము
 గమనమనియు, దిక్కులు నీచేవులనియు, వరుణుఁడు నీ నాలుక
 యనియుఁ జెప్పుదురు. ఆకాశము నీసోక్కిలి; వాయువు నీ
 నిట్టూర్పులు; సూర్యుఁడు నీనేత్రములు; జలము నీచేతస్సు; నీ
 యాత్మ యఖిలజీవాత్మలకును నాధారము. చంద్రుఁడు నీ
 మనస్సు; దివి నీశరస్సు; సముద్రములు నీకుక్షి; పర్వతములు నీ
 యస్థిసమూహములు; ఓషధులును, లతలును, నీరోమములు;
 గాయత్త్యాది ఛందస్సులు నీధాతువులు. ఓ వేదమయా! వేదో
 క్తమగు ప్రసిద్ధధర్మము నీహృదయము. తత్పరుషము, అఘో
 రము, సద్యోజాతము, వామదేవము, ఈశానము నాఁబడు నను
 వాకములైదును నీముఖవ్యాపారరూపములు. ఆయనువాకములే
 కదా ముప్పదియెనిమిది మంత్రవర్గము లయినవి. స్వయం

ప్రకాశమై శివ మను పేరు గలయూత్త త త్వమునీయవస్థానము.
 అధర్మసంభూతము లగులోభము దంభము మొదలగునవి నీ
 నీడలు; ప్రపంచస్పృష్టి నొనరించు సత్వరజస్తమములు నీనేత్ర
 ములు; గాయత్రి మొదలగు ఛందస్సులచేఁ బ్రచురమై పురా
 తన మయినవేదము సర్వజ్ఞుడవును, శాస్త్రప్రణేతవు నగు నీ
 యీక్షణము. ఓగిరీశా! ఓలోకపాలకా! స్వప్రకాశ మగు
 *నీస్వరూపమును బ్రహ్మకును, విష్ణువునకు నింద్రునకునుగూడ
 తెలిసికోఁదగియున్నది. దానియందు రజస్సు మొదలగు ప్రాకృత
 గుణములు లేవు. దేవమనుష్యాది భేదముగూడ నందులేదు.
 ఓదేవా! నీ విదివఱకు భూతద్రోహముచేసెడి మన్తధుని, దక్ష
 యజ్ఞమును, దక్షునిఁ ద్రిపురాసురులను సహరించితివి. అయిన
 నా నీచేష్టలు నిన్ను నుతించుటకుఁ జాలవు. ప్రళయకాలమున
 నీవు చేసిన ప్రపంచమును నీకంటి మంటలచేత భస్మముచేయు
 దువు. అట్టి యసాధారణకృత్యమునే నీవు గొప్పగానెంచవు. అ
 ట్లుండ నీ స్వకార్యములు నీమనమునకుగొప్పలనియెట్లుతోఁచు?
 వానిని సాధనముగా నుంచుకొని మా చేసిన నుతి నీకెట్లుసంత
 సింపఁజేయును? ఆత్మారాము లైనగురువులచే సంతతమును

* ఇందులకు మూలము. 'విరించవైకుంఠ సురేంద్రగమ్యమ్' అనియున్నది.
 దీని నాలోచింప శంకరుఁడువిష్ణువునకుఁగూడనమస్కరింపఁదగినవాఁడన్నట్లు
 తోఁచుచున్నది కాని యదిసరికాదు. మఱియెట్లనఁగా, ఈప్రకరణము రుద్ర
 శరీరకుఁ డయినపరమేశ్వరుని నుతించుచున్నది. పరమేశ్వరస్వరూపము పరి
 చేచ్ఛద్యముకాదు. పరమేశ్వరుఁడుగూడఁ దన స్వరూప మిట్టిదనిచెప్ప లేనట్లు
 గ్రంథములవలనఁ దెలియవచ్చుచున్నది. కాన విష్ణువు తనమహిమను తానే
 తెలిసికొనవలసియున్నదని యర్థమయిన ట్లిచ్చట గ్రహింపవలయు.

దమతమ హృదయములందు స్థిరంపఁబడు చున్ననీ సామర్థ్య మొలుంగక కొందఱు పార్వతితోఁ జరించుటంజేసి కామివనియు, ఫలమునపేక్షించి తప మొనర్చుచున్నా వనియు, శ్మశానము నందుఁ జరించువాఁడ వనియు, గ్రూరుఁడ వనియు, హింసా కృత్యముల నొనర్చువాఁడవనియు, నిందించుచున్నారు. నీచేష్టను దెలిసికొనలేనివా రందఱును సిగ్గులేనివారని చెప్పవచ్చును. ఇట్టి వాఁడ వగుటంబట్టి కార్యావస్థను, గారణావస్థనుబొందెడి చిద చిత్తులకంటె విలక్షణుఁడనై సర్వవ్యాపివై యున్న నీస్వరూప మును దెలిసికొనుటకే బ్రహ్మాదులు సమర్థులు కారని చెప్పవలసి యుండ నుతింప నెట్లు సమర్థు లగుదురు? బ్రహ్మాదు లశక్తులగు చున్నప్పుడు నీచే సృష్టింపఁబడిన బ్రహ్మాదులచే సృజింపఁబడిన మానంటివా రెట్లు శక్తు లగుదురు? కావున మాశక్తికొలంది నీస్తోత్రమును జేయుచున్నాము. 'ఓయీ! మీరు నుడివిన సర్వ ధర్మములు పరమాత్మవికాని నావికావు. నేను పుణ్యాతిశయ మునఁ బొందఁబడినయధికారము గలజీవుఁడనుగాని మీరన్నట్లు పరమాత్మను కానే!' యందువేనిచెప్పెదము వినుము. ఓపర మేశ్వరా! నీవు పరమాత్మవైనను గాకపోయినను నీకంటెఁ బరతత్త్వమున్నదోలేదో మాకుఁ దెలియకపోయినను నీవు లోకసుఖము నపేక్షించి పెక్కులు కర్మము లొనరించుచున్నా వని నిశ్చయముగాఁ జెప్పవచ్చును. సర్వము పరమేశ్వరున కధీన మయియుండుటచేతను, నతఁడు లేకుండ నెవరికయిననుస్వరూప స్వభావములు లేకుండుటంజేసియు, దద్ద్రష్టిచేతనే తద్ధర్మముల చేతనే సమస్తమును నుతింపవలయును గాన నిన్ను నట్లే నుతిం చితిమి. కావున మానుతిని చేకొని మాయభీష్టమునుదీర్చుము''

అని యిట్లు పరమాత్మ ధర్మములచే నుతింపఁబడుచుండు సర్వ
భూతహితుఁ డయినయీశ్వరుఁడు సంతసించి యా దేవతలకుఁ
గాలకూటమువలన సంభవించిన దుఃఖమును దెలిసికొని తనప్రి
యురాలగుపార్వతి కిట్లనియె. “ప్రియురాలా! ఆహా! ఎంతకష్టము!
ఎంతకష్టము! క్షీరసాగరమును దరుచుటవలన భయంకర మగు
హాలాహలము పుట్టెను. దానివలన నీదేవతలకును, లోకముల
కును, గొప్పయాపద సంభవించినది. ఇప్పుడాప్రజలకు సంప్రాప్త
మయినదుఃఖమును జూడుము. దీనులై శరణాగతు లగువారిని
రక్షించుటయే ప్రభువు లగువారికి ముఖ్యధర్మము, కావున జీవిం
పఁదలంపు గల వీరిని రక్షింపఁ దగినయుపాయమునాలోచింపవల
యును. లోకమున సజ్జనులు క్షణభంగురములగు తమ ప్రాణ
ములచేఁ బ్రాణులప్రాణముల రక్షించుచుందురు. దానివలన
నెంతయో లాభము గలదు. భగవంతాయచే భూతములు మో
హితములై పరస్పరమును ద్వేషించుచుండును. అట్టివానియందు
దయగల్గి వర్తించెడి పురుషునందు సర్వాంతరాత్మ యగుపరమ
పురుషుఁడు ప్రీతిఁజెందును. జ్ఞానాది పరిపూర్ణుఁ డయినహరి
ప్రీతుఁ డయినచో జరాచరసహితుఁడనగు నేను ప్రీతిఁజెందెదను.
కావున నేనీ విషమును భక్షించెదను. ప్రజల కింక నుఖము
గల్గుఁగాక” అని యిట్లు లోకసుఖకరుఁ డయినరుద్రుఁడు విష
భక్షణమున కభిముఖుఁ డయ్యె. తనభర్తప్రభావ మెఱుఁగును
గాన పార్వతియు యందుల కనుమోదించె. అంత శంకరుఁ
డంతటను వ్యాపించి వచ్చుచున్నవిషమును గరతలమునఁ జేర్చి
కొని దయతో భక్షించెను. ఓరాజా! జలకల్మష మయిన
విషము తనబలము నీశ్వరునకుఁగూడ జూపకపోలేదు. ఆవిషము

తన వేడిమిచే నీశ్వరుని కంఠమును నల్లగాఁగఁమలునట్లుచేసినది. అయిన నది రుద్రున కలంకారమే యయ్యె. అయారే ! లోకమున సాధువులు స్వార్థమును ద్యజించి లోకహితమునెంచి పరితాపము చెందుదు రనుట కిదియొక నిదర్శనముగదా ! అట్టి పరోపకారము సకలాత్ముఁ డయినపరమేశ్వరునికి సంతసము గల్గింపక మానదు. ఆశ్రితుల యభీష్టము నెఱవేర్చు శంకరుఁడొనర్చిన యద్భుతకర్మమునకచ్చెరువడి బ్రహ్మయు, విష్ణువును, బ్రహ్మలును, దాక్షిణ్యణియు మిక్కిలి స్తుతించిరి. ఈశ్వరుఁడు భక్షించు నపుడు జాతిపడిన విషలేశములను, దేవులు, బాములును, విషాషధులును, మఱికొన్ని జంతువులును స్వీకరించెను. ఇది యేడవ యధ్యాయము.

—◆—క్షీరసాగరమున నైరావతాదులు జనించుట. —◆—

శంకరుఁ డిట్లు విషమును భక్షించినందులకు దేవదానవులు మిక్కిలి సంతసించి వేగముగా సముద్రమున కరిగితొంటియట్ల సముద్రమును బలముతోఁదరుచుచుండఁగా మధేనువుదయించె. దేవతలకుఁ బ్రీతిఁ గల్గించు యాగములకుఁ బనికివచ్చు పాలు, పెరుగు, నేయి మొదలగు హోమద్రవ్యముల నిచ్చునుగదా యని యెంచి బ్రహ్మవాదు లగుముషీశ్వరులు దానినిస్వీకరించిరి. అనంతరము చందురునివలెఁ దెల్లనిదగునుచ్చేశ్వర మనెడి గుఱ్ఱ ముద్భవించినది. దానిని బలి పుచ్చుకొనియె. ఇంద్రునకుఁ గూడ దానియం దాసవైడమెను, కాని భగవంతుని యుపదేశముచొప్పున మనస్సుఁ ద్రిప్పికొనెను. పిమ్మటఁ దెల్లనికాంతుల నీనుచు శిఖరములఁబోలు నాలుగు దంతములచేతనుగైలాసము

శోభనాకర్షించుచు గజశ్రేష్ఠ మగునై రావతమం దుదయిం
 చెను. దానివెంటనె తక్కిన దిగ్గజములును, వానివెనుక నెనిమిది
 యాఁడేనుఁగులును జన్మ మందినవి. అనంతరము కాస్తుభ
 మనెడిరత్నము సంభవించె ఆ రత్నమును హరి గ్రహించి వక్ష
 మున నలంకారముగాఁ దాల్చె. అటుపిమ్మట దేవలోకమున
 కలంకారభూత మగు కల్పవృక్షము పుట్టెను. అది యెల్లప్పుడు
 నర్థులుకోరిన వాంఛితములనెల్లఁ బూరింపఁజాలినది. పిమ్మట
 బంగారునగలచే నందమైన మేడలతోను, సుందరము లగువస్త్ర
 ములతోను నచ్చర లుడయించిరి. వారు మనోహరము లైన
 గమనములచేతను, గడకంటిచూపులచేతను, సురలమనంబుల
 నాకర్షించిరతిసుఖముగల్గింపఁజాలినవారు. వారివెనుకఁబరమేశ్వ
 రునియందు లగ్నమగు మనస్సుగల్గి మెఱపుఁదీవియవలె నిజకాం
 తులచే దిక్కుల వెల్గించుచు లక్ష్మీదేవి సముద్రమునుండి యావి
 ర్భవించె. ఆమె పౌందర్యాతిశయమునకును లేఁబ్రాయమునకును,
 దేహకాంతికిని, జక్కినహృదయములు గలవారై దేవానురు
 లందఱు నామెయందుఁ గోర్కివహించిరి. ఆసమయమున నద్భుత
 మై మిక్కిలి విలువ గలసింహాసనము నొకదాని నింద్రుఁడు
 గొనివచ్చి యామె కర్పించెను. రమాదేవి దానివైఁ గూర్చుం
 డెను. గంగ, యమున, సరస్వతి మొదలగునదులు శరీరములఁ
 దాల్చి స్నానకుంభములతో నిర్మలజలమును దెచ్చిరి. భూమి
 మూర్తిమతియై యభిషేకమునకుఁదగినయోషధులఁ గొనివచ్చె.
 గోవులు పంచగవ్యము నొసంగినవి. వనంతుఁడు మూర్తిమంతుఁ
 డై నానావిధ పుష్పముల సమర్పించె. ఋషులు మంత్రపూర్వక
 ముగా గంగాదిజలములచే నభిషేకించిరి. గంధర్వులు మంగళ

ములనుబాడిరి. స్త్రీలు నృత్యము గావించిరి. మేఘములు మూర్తి
 మంతములై మృదంగములు, దప్పెటలు, దుందుభులు, గోముఖ
 ములు, శంఖములు, వేణువులు, వీణలు మొదలగువానిఁ జేకొని
 తుములముగా వాయింపఁదొడంగిరి. అనంతరము దిగ్గజములు
 పూర్ణకలశములఁ దాల్చి బ్రాహ్మణులు మంత్రము లుచ్చరించు
 చుండఁ బద్మహస్తయగులక్ష్మీని దానమాడించినవి. స్నానమగు
 నప్పటికి సముద్రుఁడు పచ్చని పట్టువస్త్రములఁ దెచ్చియిచ్చెను.
 మకరందపానములచే మదించిన తుమ్మెదలు గలవై జయంతియను
 పుష్పమాలచే నమ్రహదేవిని వరుణుఁ డలంకరించె. విశ్వకర్మ
 మనోహరము లగుభూషణములను, సరస్వతి మాత్యాలహర
 మును, బ్రహ్మ పద్మమును, నురగులు గుండలములను, దెచ్చి
 యిచ్చిరి. ఇట్లలంకరింపఁబడిన లక్ష్మీదేవి తన కభిమతుఁ డయిన
 పతిమెడలో ధ్వనిచేయు చున్నతుమ్మెదలు గల యుత్పలమాలను
 జేత ధరించి చేక్కిల్లయందుఁబ్రతిఫలించెడికుండలములచేతను,
 సింగుతోఁగూడిన మందహాసముచేతను, సుందర మగువదనమును,
 జందన కుంకుమముల పూతలచే నొప్పుచు సమములై పరస్పర
 మొరసికొనుచు నున్నస్తనద్వయమును, గృశించిననడుమును గల
 దై, మధురములగునూపురధ్వనులనల్లడగడలుగొలుపుచుసంచా
 రముచేయు చున్న హేమలతవలెఁ బ్రకాశించుచు నిట్టిట నడ
 యాడుచుండెను. నిత్యమును, నిత్యము లగుకల్యాణగుములు
 గలదియు, హేయగుణములు లేనిదియు, నగునాశ్రయమును
 దనకు సంపాదింపనెంచి యందులకై గంధర్వులందును, యక్షు
 లందును, నమరులయందును, జారణులందును, దక్కినవారి
 యందును వెదకెనుగాని యామెకనుకూల మగుస్థానము లభింప

లేదు. ప్రతివానియందు నొక్కొక్కలోపము గానవచ్చుటచే నెవఁడును నామెమది కిష్టుఁడు గాఁడయ్యె. రుద్రుఁడు, దూర్వానుఁడు మొదలగువారికిఁ దపోధనంబు గలదు. కాని వారు కోపమును జయింపలేకపోయిరి. గురువు, శుక్రుఁడు మొదలగువారికి జ్ఞానము గలదు; కాని వారి జ్ఞానము సంగరహితమైనది కాదు. బ్రహ్మ మిక్కిలి గొప్పవాఁడె. కాని యతఁడు తన కుమారికనే మోహించినవాఁడగుటంజేసి కామమును జయింపలేక పోయె. ఇంద్రుడు లైశ్వర్యము గలవారే. కాని యాయైశ్వర్యము పరుల యనుగ్రహమువలన సంపాదించుకొన్నది కాని స్వభావసిద్ధమైనదికాదు. అట్టివారు ప్రభువు లెట్లగుదురు. యమాదులు ధర్మశాలులే కాని వారియందు భూతదయలేదు. కొందఱయందు వితరణగుణము గలదు; కాని యదిముక్తిహేతువుకాదు. కొందఱకుఁ జాలినంత పరాక్రమము గలదు కాని యది మఱికొందఱచేఁ బరిహృత మగును. ఆలోచింప భగవంతునికంటె నితరులెవ్వరును బ్రాకృత గుణవర్జితులు కారు. చిరాయువు గలవారికి మంగళ స్వభావములేదు. మంగళ స్వభావముగలవారికిఁ జిరాయువలవడుట యరుదు. నుస్వభావంబును జిరాయువు నుభయమునుగలవారికి మంగళకర మగువేషములేదు. ఇట్టి సద్గుణములన్నియుఁ గల్గి సుమంగళవేషమున నొప్పువాఁడు పరమేశ్వరుఁడు కలఁడు. కాని యతఁ డవాప్తసకలకాముఁడగుటంజేసి నన్ను వరించునో వరింపఁడో” అని యిట్లు తలపోయుచు నసాధారణములును మంగళములును, నగు సకల గుణముల కాశ్రయఁడై ప్రాకృతగుణములు లేక యపేక్షారహితుఁడై యఖిలమునకు నాశ్రయణీయుఁడై యున్నముకుందునిఁ బతిగావరింపఁ దలంచి,

యుంకారము లొనర్చు మత్తమధుకరముల సమూహములు గల
 తన చేతిలోని పద్మమాలచే నతని మెడ నలంకరించి లజ్జామంద
 హాసములచేఁ బ్రకాశించు చూపులు ప్రసరింపఁజేసి యతనివక్ష
 స్థలమును దనకునివాసముగా నొనర్చుకొనవలెనన్న యూహ
 తో మాటాడక యతనియనుగ్రహమును బ్రతీక్షించుచుండెను.
 ముల్లోకములకుఁ దల్లియు నఖిలసంపదల కాధారయు నగుశ్రీదే
 వికి ముల్లోకములకుఁ దండ్రీయగునారాయణుఁడు తన వక్షస్థల
 మును నివాసస్థానముగా నిచ్చెను. ఆ శ్రీదేవి యందుండి తన
 కడకంటిచూపులచేతనే లోకములను లోకాధిపతులను వర్ధింప
 జేయుచుండె. శ్రీదేవి హరివక్షము నధిరోహించుసమయమున
 శంఖములు పూరింపఁబడె. మృదంగములు, తప్పెటలు, దుందు
 భువులు వాయింపఁబడె. గంధర్వులు పాడిరి. అచ్చరలును, దక్కిన
 దేవస్త్రీలు నాడిరి. బ్రహ్మయు, రుద్రుఁడు, మొదలగు వారందఱును
 బుష్పముల వర్షించుచు, భగవద్గుణములను దెలుపు సత్యములగు
 మంత్రములచేత నుతించిరి. దేవతలును, బ్రజాపతులును శ్రీదేవి
 కరుణాకటాక్షములకుఁ బాత్రులై సకల సద్గుణములును, సు
 స్వభావమును, గలవారై యానందము నొందిరి. దైత్యు
 లును, దానవులును, లక్ష్మీచే నుపేక్షితులై దుర్బలులై, నిరూ
 ద్యోగులై మోహము నొందిరి. అనంతరము నురకధిదేవత
 యగు వారుణీకన్య కమలములవంటి నేత్రములు గలదై సము
 ద్రములోనుండి నిర్గమించెను. దైత్యదానవులు వారియాజ్ఞ
 చొప్పున నామెను బరిగ్రహించిరి. ఓ మహారాజా! దేవదా
 నవులిట్లు విడువని పట్టుదలలతో నమృతము నపేక్షించి సముద్ర
 మును మధించుచుండ నాశ్చర్యముగొలుపు నొకమహాపురుషుఁ

దుదయించె; అతని బాహుదండములు బలిసినవై దీర్ఘములై
 యుండె. అతని మెడ శంఖమును బోలుచుండె. అతని నేత్రము
 లెఱ్ఱగా నుండె. అతఁడు లేబ్రాయము గలవాఁడై యుండె.
 అతని వక్షమున వసమాల ప్రకాశించుచుండె. అతఁడనేకవిధ
 ము లగునలంకారములఁ దాల్చియుండె. అతని పచ్చని పట్టు
 పుట్టములు, ఉన్నత మగునక్షస్థలము, రత్నమయములై, మనో
 హరములై యున్న కుండలములు, నల్లని కుటిల కేశములు, జూపఱి
 హృదయముల నాకర్షించుచుండెను. అతఁడు సింహమువంటి
 పరాక్రమము గలవాఁడై మందహాసము చేయుచుఁ 'గంకణా
 లంకృతములగుచేతులతో నమృత భాండమును దాల్చియుండె.
 అతని పేరు ధన్వంతరి. అతఁడు విష్ణువు నంశాంశములవలన నవ
 తరించినవాఁడు. అతఁడే యాయు స్వేదమును గనిపెట్టెను. అతఁడు
 యాగములందు దేవతలతోఁబాటు భాగము గలవాఁడు.
 ఇట్లు వచ్చిన ధన్వంతరిని, నమృతపూర్ణ మగుకలశమును జూచి
 రాక్షసు లందఱును మిక్కిలి సంతసించి శీఘ్రముగా దాని హరిం
 చుటయేకాక సముద్రమునఁ బొడమిన సమస్తవస్తువులనుగూడ
 దీసికొనిరి. దైత్యులు బలోత్కటులై యమృత కలశమును
 హరింపదేవత లేమియుఁజేయఁజాలక విచారించుచుహరినిశరణు
 సొచ్చిరి. సేవకుల కోర్కుల నెఱవేర్చు నారాయణుఁ డాదేవ
 తల దుఃఖమును జూచి దయగలవాఁడై "ఓనురలారా! మీరు
 విచారింపకుఁడు. నామాయచే నమృతమును సాధించి మీకిచ్చె
 దను"యని యిట్లు దేవతల నోదార్చుచు హరియచ్చటనే యంత
 రానము చెందెను. ఆ సమయమున నమృతమందలి యభిలా
 షముచే దైత్యులు "నీవుకాదు, నీవుకాదు, నేనే ముం దమృత

మును ద్రావెదను” అని యిట్లు పరస్పరమును గలహించుకొను చుండిరి. వారిలో దుర్బలు లగువారు, “అమృతము నిమిత్తము మనవారుగూడ నెంతయు నర్హులు. సత్రయాగమందు యజమానులవలె నీయమృతమందందఱును సమానఫలమందవలెను. ఇదియే సనాతనధర్మ” మని పలుకుచు మచ్ఛరముతోడమ వారినినిషేధించుచుండిరి; కాని వారు వారిమాటల సరకుగొనక యమృతకలశమును దీసికొని పోవుచుండిరి. అంతలో సకలోపాయముల నెఱింగిన విష్ణువు దేవాదిస్త్రీలందఱును నిరసింపఁజాలిన స్త్రీరూపమును దాల్చి జగముల మోహింపఁజేయు సౌందర్యము గలదగుటచే మోహినియను నామమును నహించె. ఆమె శరీరము నల్లఁగలువనలె శ్యామలమై చూడఁ దగియుండె. ఆమె యవయవములన్నియును, సుందరములై మనోహరములై యుండె. ఆమె చక్కని కర్ణములం దాభరణము లొప్పుచుండె. ఆమె చెక్కిళ్లు మిక్కిలి చక్కఁగానుండె. ఆమె నాసిక యున్నతమై మొగము నందమిచ్చుచుండె. నవయావనముచే బలిసి వల్లువలై యున్నస్తనముల భారము నామె కృశోదరము మోయఁ జాలకుండె. ముఖపరిమళము నపేక్షించి నచ్చు తుమ్మెదల ఝంకారములకు భయపడి నేత్రములు మిక్కిలి చలించుచుండె. వికసించిన మల్లెపువ్వులవండ యామె కేశపాశమును జుట్టి నెత్తావుల నీనుచుండె. సుందరమగు నామె మెడయం దాభరణములు వెలయుచుండె. శుభప్రదములగు నామె బాహువులందు బాహువుధులు ప్రకాశించుచుండె. ఆమె నితంబము శుభవస్త్రముచే నావృతమై ద్వీపమువలె విశాలమై యుండెను. దాని చుట్టును జుట్టికొనియున్న బంగారుమొలత్రాడు మిక్కిలి సుందర

ముగానుండె. ఆమె చరణములందు నూపురములు మధురముగా ధ్వనిచేయుచుండె. లజ్జాసహితముగు మందహాసములచేతను, భూమితేజముల విలాసములచేతను, సుందరములగు నామె కడ కంటిచూపులు దానవుల మనస్సులందు మోహమును మాటి మాటికిని వర్ధింపఁజేయుచుండె. ఇది యెనిమిదవ యధ్యాయము.

— { మోహిని దైత్యులను పంచింది యమృతమును దేవతలకే పంచుట. } —

ఇట్టి సౌందర్యవిలాసముతోఁ దమచేంతకు వచ్చుచున్న మోహినీదేవినిఁ గాంచి దైత్యులు పరస్పరమును స్నేహమును విడిచి సుధాపాత్రము నొకనివలన వేఱొకఁడు హరించుచు నామెను సమీపించి” అయ్యారే! యేమి సౌందర్యము ! భలీ! యెట్టి దేహకాంతి ! వహ్వారే ! దీనియకావన మెంత బాగుగానున్నది!!” యని యిట్లు తలంచుచుఁ గామపీడితులై యామెను వెంబడించి యిట్లనిరి. “ఓకంజాక్షీ! నీవెవ తెవు ? ఎందుండ్లివచ్చితివి? నీవేమి చేయఁదలంచి యిట్లువచ్చితివి? నీ వెవనిభార్యవు ? నీవృత్తాంతమును దెలియఁజెప్పుమా! నీసౌందర్యము మా మనస్సులను గలంచి యాకర్షించుచున్నది ! నురలుగాని దైత్యులుగాని సిద్ధులుగాని, గంధర్వులుగాని, చారణులుగాని, యోగీశ్వరులుగాని, యీ సౌందర్యముగల నిన్ను వరింపలేదని యెఱుంగుదుము. ఆలోచింప వారు నిన్ను వరింపఁ దగినే తగరు. అమరులే యనన్తులగు చుండ మానవు లెట్లర్హులగుదురు ? కావున నీవెవరిభార్యవును గావు ? ఓసుందరీ ! దయాళు వయిన యీశ్వరుఁడు శరీరులమగు మామనస్సులకును, మాయంద్రియములకును సంతృప్తినిగల్గింప

1410A

1411. మోహినిరూపియైన భగవంతుడు దైత్యులను వంచించి
దేవతల కన్యతమును పంచి యిచ్చుట.

నిన్నును సృజించిపంపించెనుగాఁబోలు ! ఇదియే నిశ్చయము.
 ఓ మానినీ ! మే మీయమృతమునిమిత్తము గలహించుచుంటి
 మి? బద్ధవైరులమును జ్ఞాతులము నయినమాకు దీనినిలెస్సగాఁ
 బంచియిమ్ము. మేము కశ్యపుని సంతతివారము. కొందఱ మతని
 పుత్రులము. మఱికొందఱ మతని సోదరులము. మేము సత్కుల
 జ్ఞాతులమయ్య నీయమృతమునకై వివదించుచుంటిమి. ఈవివా
 దమునశించునట్లమృతమును బంచిపెట్టుము” అనియిట్లుప్రార్థించు
 చున్నదైత్యుల మొఱ నాలించి మోహినీదేవి మందహాసము
 గావించి కడకన్నులచే వారనిజూచుచు నిట్లనియె. “ఓదానవు
 లారా ! మీరుపవిత్రమయిన కశ్యపసంతతివారు. నేనుగులటను.
 అట్టి మీరు నాయందు విశ్వాసముంచి “యిక్కార్థ్యంబు నెఱ
 వేర్పు” మనుట కచ్చెరువు చెందుచుంటిని. పండితు లగువారు
 స్త్రీల నెప్పుడును విశ్వసింపరునుఁడీ ! ఓసురవైరులారా ! మా
 వంటి కులటలన్నహము తోఁడేళ్లన్నహమువలె ననిత్యమైనది.
 అప్పటి కప్పుడే క్రొత్తమార్గములఁ బట్టుచుండును. కావున
 నన్ను మీరు నమ్ముటయుక్తముగాలే”దని పలుక నామెపరిహాస
 వాక్యములు విని దైత్యులు చంచలచిత్తులై గంభీరముగా నవ్వి
 యమృతపాత్రమును నొసంగిరి. మోహిని యాపాత్రమును
 జేకొని మందహాసముచేయుచు వారింజూచి “ఓ యసురలారా !
 నాచేసిన పంపక మొకప్పుడు న్యాయమైనను, నన్యాయ
 మైన మీ రంగీకరించినచో నీ నుధను బాగుగా విభజించె
 దను” అని పలికెను. దానవు లావాక్యమునువినితద్వాక్య నిశ్చ
 యమును దెలియఁజాలక “నీయిష్టప్రకారము చేయు” మని
 పలికి యనుమోదించిరి. అనంతరము వారామె యాజ్ఞచొప్పున

నుపవాసముచేసి స్నానముచేసికొని హవిన్సుచే నగ్నినిబూజించి
 బ్రాహ్మణులకును, భూతములకును, దదితరులకును, యథార్థ
 ముగా నానాదానములను జేసి వారివలన నాశీర్వాచనములను
 గైకొని నూతనవస్త్రములఁ దాల్చి యలంకరించుకొని తూర్పు
 నకుఁ జివరలుండునట్లమర్పఁబడినదర్భలపైఁ గూర్చుండిరి. నురలు
 నట్లే చేసిరి. ధూపములచే సువాసితమై, పూలదండలచేతను వీప
 ములచేతను నలంకృతమై, యున్న శాలయందు నురానురులు
 ప్రాజ్ఞులై దర్భలయందుఁ గూర్చుండియుండఁగా నమృతకల
 శమును జేకొని మోహినీదేవి యాశాలను బ్రవేశించెను. ఆమె
 తొడలు వర్తులములై కరితుండములను బోలుచుండె. ఆమె
 నితంబము సుందరవస్త్రముచేఁ దనరారుచుండె. విశాలమైన
 కటిభారముచే నామెగమనము మందమగుచుండె. మదముచే
 నామె నేత్రములు తిరుగుపడుచుండె. ఆమె బంగారపు టందెలు
 మనోహరముగా ధ్వనిచేయుచుండె. అమె స్తనములు కుంభ
 ములఁబోలుచుండె. ఇట్లు శ్రీదేవీవలె నొప్పారుచు, సుందరము
 లఱునకుండల కాంతులచేఁ గర్ణములును, నాసికయును, జెక్కి
 ళ్లును, ముఖమును, బ్రకాశింపఁ పైఁటకొంగు జాటుచుండఁ బర
 దేవతవలె నిరుపమానసౌందర్యముతో నందుఁ బ్రవేశించిన
 మోహినిని గాంచి యామె కడకంటి చూపులకుఁ జిక్కి దేవా
 నురులు మోహమును జెందిరి. అనంతరము మోహిని దైత్యుల
 కమృత మొసంగుట పాములకుఁ బాలువ్రోయుటవంటిదనియు,
 స్వభావముచేతనే దుష్టులయినవారి కమృతమొసంగిన లోక
 ములు నిలుచుటకష్టమనియుఁ దలంచి దేవతలను, దైత్యులను,
 వేటువేటుగాఁ గూర్చుండఁబెట్టి మందహాసముచేతను, బ్రియ

వాక్యములచేతను, గడకంటి చూపులచేతను దైత్యులను నందించి జరామరణములను హరించు నాయమృతమును దేవతలచేఁ ద్రావించె. దైత్యుల కొక యమృతబిందువైననుదక్కలేదు. అయినను వారు తొలుతమోహినియెదుటఁబలికినమాటలను దాటఁజాలక యామెయందు నమ్మకము గలవా రగుట చేతను స్త్రీతోవివదించుట నింద్యమని యెఱిఁగినవా రగుట చేతను నేమియుఁ బలుకకూరకుండిరి. మఱియుఁ దామొకవేళ నిష్ఠురముగా నడిగినచో నామె స్నేహము చెడునని భయపడుచు నామె బహుమానవచనములకుసంతసించుచుఁ, గొంచెమేనియు విప్రియముపలుక లేకపోయిరి. రాహువనురక్కనుఁడొకఁడుదేవతావేషమును దాల్చి దేవతల పంక్తిలోఁ గూర్చుండి యమృతమును ద్రావెను. అది సూర్యచంద్రులు గనుఁగొని మోహినికిఁ గనుసన్నచేయ నామె నిశితధారలు గలచక్రముచే నమృతమును ద్రావుచున్న యారాహువుతలను ఖండించెను. వాని మొండెమున కమృతమంటకపోవుటచేఁ గ్రిందఁబడెను. వాని శిరస్సు సుధాసంస్పర్శమువలన నమరత్వమునొందెను. బ్రహ్మ యారాహువును గ్రహమునుగా నొనర్చె. గ్రహత్వమునుబొందియు రాహువు పూర్వవైరమును విడువక పర్వదినములందు సూర్యచంద్రులను గ్రసించుచుండును. దేవతలందఱుమృతమును ద్రావినతోడనే మోహిని దైత్యులు చూచుచుండఁగాఁ బురుషరూపమునొందెను. ఓరాజా ! దైత్యులు దేవతలతోఁ బాటు క్షీరసాగర తీరమునుజేరి మందరపర్వతముచే మధించి మిక్కిలి శ్రమలొంది యమృతమును సాధించినవారయినను దైవానుగ్రహమువలన సురలమృతమును సుఖముగాఁ ద్రావఁ

గల్గిరి. దైత్యులు విష్ణువునకుఁ బ్రతికూలురగుటంజేసి యమృతము నొందలేకపోయిరి. పృథగ్భావము నొందియుండుటచేఁ జెట్టు కొమ్మలకుఁ జేసిన జలసేచనము వ్యర్థమగును. అట్లే ప్రాణము చేతను, ధనముచేతను, మనస్సుచేతను, వాక్కులచేతను, తన దేహమునిమిత్తము, దారనుతామలఃఃమిత్తముచేయఁబడినకర్త, మహంకారము మమకారము మొదలగు వేఱువే అభిమానములు గలదగుటచే నిష్ఫలమగుచున్నది. చెట్టునకుఁ బ్రధానమయినమూలమును జలాదులచేఁ దడిపిన సఫలమగు. అట్లే సర్వమున కంతరాత్మయే సర్వకారణుఁడై యున్న యీశ్వరునిమిత్తము ప్రాణాదులచేఁ జేయఁబడిన కర్తము సఫలమగును. కావున సమస్తము బ్రహ్మాత్మకమనియే నిశ్చయించి తదారాధన బుద్ధితోఁ జేసినదంతయు ఫలవంత మగునని యెఱుంగుము. ఇట్టి బుద్ధి లేకపోవుటచేతను, హరిభక్తికి విముఖు లగుటచేతను దానవులు హరిని సంతపింపఁజేయలేకపోయిరి; తత్ఫల మగు నమృతమును జెందలేకపోయిరి. ఇది తొమ్మిదవయధ్యాయము.

—●●◆◆ దేవదానవ యుద్ధము. ◆◆●●—

ఓ రాజా ! భగవంతుఁ డీప్రకారముగా నుధారసమును సాధించి నురలచేఁ ద్రావించి గరుడునిపైఁగూర్చుండి సర్వభూతములును జూచుచుండఁగనే యటనుండి వెడలిపోయెను. పిమ్మట దైత్యులు తమజ్ఞాతులయిన దేవతలకుఁ గల్గిన మహాఫలమును గాంచి సహింపలేక యాయుధములను దాల్చి నురలను జంపవెಂಬడించిరి. నురగణము లమృతపానముచే నతిబలులై నారా

యణు పాదపద్మముల నాశ్రయించినవారై తమైదిరించివచ్చు
 చున్నరక్కసుల నెదుర్కొనిరి. ఆ సముద్రతీరమున దేవదానవు
 లకు ఘోరయుద్ధము సంభవించె. దానిఁ దలంచుకొన్న దేహ
 మునఁ బులకలు పైడమను. జ్ఞాతు లయినయూ దేవదానవులు
 పరస్పరమును గోపమును వహించి యొకరినొకరు దార్కొని
 ఖడ్గములచేతను, గాణములచేతను, నానావిధాయుధముల
 చేతను గొట్టుకొనిరి. ఆసమయమున శంఖములు, మద్దెలలు,
 దుందుభులు మొదలగు వాద్యవిశేషముల ధ్వనులును, గజముల
 బృంహితములును, గుఱ్ఱముల హేషలును, రథముల చప్పుళ్లును,
 బదాతుల సింహనాదములును గలిసి భూమ్యాకాశములను
 నిండించె. ఆరణమున గధికులు రథికులతోను, బదాతులు పదా
 తులతోను, గుఱ్ఱములు గుఱ్ఱములతోను, గజములు గజముల
 తోను దార్కొనిరి. దేవాసురులతోఁ గొందఱు లొట్టియల
 నెక్కిరి. కొందఱు గజములపైఁ గూర్చుండిరి. కొందఱు గాడిదల
 నారోహించిరి. కొందఱెలుఁగుబంట్ల నధిష్ఠించిరి. కొందఱు పెద్ద
 పులులను, కొందఱు సింహములను, కొందఱు గ్రద్దలను, కొంద
 ఱు రాఁబులుఁగులను, కొందఱు తోఁడేళ్లను, కొందఱు డేగలను,
 కొందఱు తిమింగిలములను, కొందఱు శరభమృగములను,
 కొందఱు గాఱుదున్నలను, కొందఱు ఖడ్గమృగములను,
 కొందఱు గోవులను, కొందఱెడ్లను, కొందఱు గవయవములను,
 కొందఱు నక్కలను, కొందఱెలుకలను, కొందఱు తొండలను,
 కొందఱు గుక్కలను, కొందఱుమనుష్యులను, కొందఱు మేఁక
 లను, కొందఱు దుష్పలను, కొందఱు హంసలను, కొందఱు
 పందులను, మఱికొందఱు స్థలజల పక్షులను, నింకొకకొందఱు

వికృతాకారము గలజంతువులను నెక్కి యుభయ సేనాముఖ
ములను బ్రవేశించిరి. ఓ రాజా! చిత్రము లగుధ్వజపటముల
వలనను. మిక్కిలి విలువగల్గి వజ్రదండములైన తెల్లనిగొడు
గులచేతను, వజ్రదండములు గలవీపనలచేతను, వింజామరల
చేతను, వాయువుచే జలించుచున్న తలపాగలచేతను, ధ్వని
చేయుచున్న కవచములచేతను, భూషణములచేతను, సూర్య
కాంతిలోఁ దళతళమని మెఱయు శస్త్రములచేతను, వీరసమూ
హములచేతను బ్రకాశించుచున్న దేవదానవుల సైన్యములు
జలజంతువుల పంక్తులతోఁ గూడిన సముద్రములవలె నొం
డొంటిఁ దార్కొనియె. దానవసేనలకెల్ల నధిపతి యగుబలి,
మయనిర్భీతమై, యుద్ధసాధనములతోఁ గూడినదై, పెద్దదై,
యందఱకు నచ్చెరువు గొలుపుచు నిరూపమానమై, కామగమ
నము గలదై, మిక్కిలి కాంతిగల దగుటచే దుర్నిరీక్ష్యమై,
వై హాసుస మనుపేరుగల్గియున్న విమానము నెక్కి ఛత్రచామ
రములు మొదలగు రాజచిహ్నములతోఁగూడి సకల సైన్యము
లచే సేవింపఁబడుచుఁ బొడుపుఁగొండయం దున్నచంద్రునివలెఁ
బ్రకాశించుచుండె. సేనాధిపతు లయిననముచియు, శంబరుఁ
డును, బాణుఁడును, విప్రచిత్తియు, నయోముఖుఁడును, ద్విమూ
ర్ధుఁడును, గాలనాభుఁడును, బ్రహేతియు, హేతియు, నిల్వలుఁ
డును, శకునియు, భూతసంక్రానుఁడును, వజ్రదంష్ట్రుఁడును, విరో
చనుఁడును, హయగ్రీవుఁడును, శంకుశిరుఁడును, గపిలుఁడును,
మేఘదుందుభియు, దారకుఁడును, నుగ్రనేత్రుఁడును, శంభుఁ
డును, నిశుంభుఁడును, జంభుఁడును, నుత్కలుండును, నరిష్టుఁ
డును, నరిష్టనేమియు, ద్రిపురులును, జాలోమకాలకేయులును,

నివాతకవచులును, మఱికొందఱు దానవశ్రేష్ఠులును, బలికి నలుదిక్కులనడుచుచు సేవించుచుండిరి. ఈ రాక్షసవీరు లందఱు నమృతము నిమిత్తము మిక్కిలి శ్రమచెందియుఁ దద్భాగమును బొందలేకపోవుటచే నతికోపమును వహించియింతకుఁబూర్వము దేవతల మర్దించినవారే కావున నిప్పుడు నల్లే చేయవచ్చునని తలంచి సింహనాదములఁ జేయుచు, శంఖములను బూరించుచుఁ బైకిఁ గవయుచుండిరి. ఉద్ధతులై తమపైకి విజృంభించు చున్న శత్రువులంగాంచి యింద్రుఁడు సెలయేళ్లతోఁ గూడిన యుద యాద్రిని సూర్యునివలె దిగ్గజమైనయైరావతమునెక్కి యాకాశ మునఁ బ్రకాశించెను. ఆసమయమున నానావిధములగునాయుధ ములఁదాల్చి పలురకము లగుధ్వజములు ప్రకాశింప, వాయువు, వహ్ని, నరుణుఁడు మొదలగులోకపాలకు లందఱును దమతమ సైన్యములతో నింద్రునికిఁ జుట్టును నడుచుచుండిరి. ఇట్లు ప్రోవు పడి యుభయపక్షముల వీరులును బరస్పరము నాక్షేపించు కొనుచు, నొకరినొకరు పిలుచుకొనుచు, రణముఖమును బ్రవేశించి ధ్వంధ్వయుద్ధముచేయ మొదలిడిరి. అందు బలితో నింద్రుఁడును, దారకునితోఁ గుమారస్వామియు, హేతితో వరుణుఁడును, బ్రహేతితో మిత్రుఁడును, గాలనాభునితో యముఁడును, మయునితో విశ్వకర్ణయు, శంబరునితో ద్వష్ట యు, విరోచనునితో సవితయు, నముచితోఁ బరాజితుఁడును, వృషపర్వునితో నశ్వదేవతలును, బాణాసురుఁడు మొదలగు బలి పుత్రులు సూర్యునితోను సూర్యుఁడును, రాహువుతో జంద్రుఁ డును, బులోమునితో వాయువును, శుంభనిశుంభులతో బల వతి యగుభద్రకాళియు, జంభునితో వృషాకపియు, మహిషా

నురునితో విభావనువును, వాతాపితోను నిల్వలునితోను బ్రహ్మ
 పుత్రులును, దుర్మునితోఁ గామదేవుఁడును, నుత్కలునితోఁ
 బ్రాహ్మి మొదలగు సప్తమాతృకలును, శుక్రునితో బృహస్పతి
 యు, నరకునితో శనైశ్చరుఁడును, నివాతకవచులతో మరుత్తు
 లును, గాలకేయులతో వసువులును, జాలోములతో విశ్వేదేవు
 లును, గ్రోధనశు లనెడిరక్కనులతో రుద్రులును, నెదుర్కొని
 యుద్ధ మొనర్చుచు సమీపించి జయేచ్ఛ గలవారై తీవ్రము
 లయిన బాణములచేతను, ఖడ్గములచేతను, దోమరములచేతను,
 భిండివా లములచేతను, జక్రములచేతను, గదలచేతను, బట్టెస
 ములచేతను, శక్తులచేతను, గొఱపులచేతను, గండ్ర గొడ్డండ్రచేత
 ను, నిస్త్రింశములచేతను, బల్లెములచేతను, బరిఘములచేతను, ము
 ద్గరములచేతను, గొట్టికొని శిరస్సునుఁజేదించుకొనిరి. ఏనుఁగులును, 1-
 గుఱ్ఱములును, బదాతులును, రథములును, సారథులును బెక్కు
 విధములుగా ఖండింపఁబడిరి. భిన్నము లయిన బాహువులును
 నుగ్దైన తొడలును, దెగిన కంఠంబులును, శిథిలము లయిన పాద
 ములును, శకలము లయిన ధ్వజములును, జూర్ణము లయిన
 యమ్ములపొదులును, జనిగిన కవచములును, రాలిపడిన యలం
 కారములును గల్గి యుద్ధభూమి భయంకరముగా నుండె. దేన
 దానవవీరుల పదఘాతములచేతను, రథచక్రములచేతను బూ
 ర్ణిత మైన సమగరంగమునుండి పరాగము మొదట దట్టముగా
 లేచి దిక్కులను, నాకాశమును, సూర్యునిఁ గప్పిపుచ్చెను. కాని
 యనంతరమందే యాభూమి రక్తధారలచేఁ దడియుటంబట్టి
 యా ధూళులు నివర్తించినవి. శిరోవిహీనము లయిన మొండె

ములు చేతులతో నాయుధములు దాల్చి యా యుద్ధభూమి
యందు భటులవలె సంచరించుచు జూపఱ కాశ్చర్యముపుట్టించు
చుండెను. ఆసమయమున బలి ఘోరముగాఁ బోరుచు నింద్రునిఁ
బదిబాణములచేతను, మాఁడుశరములచే నై రావతమును,
నాలుగమ్ములచే నాల్గు గుఱ్ఱములను, నొకబాణముచే మాషటీని
నొప్పించెను. విలువిద్యయందు నేర్పు గలయింద్రుఁడు తనపైకి
వచ్చు చున్నయాబాణములను జూచి మందహాసము చేయుచు
వాడిశరములఁ బ్రయోగించి మార్గమధ్యమందే ముక్కలు
గావించెను. ధనుర్విద్యయందు యింద్రునకుఁ గల నేర్పు
పెంపునుజూచి బలి సహింపఁజాలక భయంకర మగుశక్తిని
ప్రయోగించెను. మహోల్కవలెఁ బ్రకాశించుచుఁ దనపైకి నడు
వచ్చుచుండ నింద్రుండు దాని క్షణములోనే తునిమివై చెను.
అనంతరము బలి క్రుద్ధుండై శూలమును, బిఱ్ఱటఁ బ్రాసమును,
దరువాతఁ దోమరమును ప్రయోగించెను; కాని వానినన్నింటిని
నింద్రుండు త్రుంచివై చెను. అంత బలి యంతర్ధానము చెంది
తనమాయలను సృజించెను. తోడనే సుర సైన్యములపైఁ బర్వ
తములును, కార్చిచ్చుచేఁ గాలుచున్నవృక్షములును, వాఁడియైన
శిఖరములు గలశిలలును బడి చూర్ణము గావించు చున్నట్లు
తోఁపించెను. ఆ యుద్ధభూమియందుఁ గ్రూరసర్పములును దండ
శూకములును, దేళ్లును, సింహములును, బెద్దపులులును, వరా
హములును, గజములునుసంచరించి దేవతల బాధింపఁజొచ్చెను.
వందఁకొలఁది రాక్షసులును, రాక్షసస్త్రీలును శూలహస్త
లై వస్త్రవిహీనలై నలుదిక్కుల నిండి “చంపు. పొడుపు”
అని పలుకుచు, దేవసైన్యముపైఁ గవిసిరి. మేఘము గంభీరము

గాను, గర్ణకరోరముగాను ధ్వనిచేయుచు నాకసమున నిట్టట్ట
 సంచరించుచు నిప్పులను వర్షింపఁజొచ్చె. బలిచే సృజింపఁబడిన
 వాయుసహిత మగు నగ్ని ప్రళయాగ్నివలె భయంకరముగాఁ
 జూపట్టుచు దేవ సైన్యమును దహింపఁ దొడఁగెను. ఆ సమ
 యమున నాల్గు దిక్కులనుండియు గట్టుల నతిక్రమించి వాయూ
 ధూతము లయినతరంగములచేతను సుల్లచేతను, భయంకరమై
 పొంగి పొరలివచ్చు చున్న సముద్రములు దేవతలకుఁ గానవచ్చె.
 ఇట్లు బలి పలువిధములును, భయంకరములును, నగు మాయ
 లను సృజింప నురసైనికులు మిక్కిలి దుఃఖించిరి. దేవేంద్రాదు
 లామాయల నడఁగింపఁజాలక విష్ణువును ధ్యానింప జగత్కర్త
 యగునాపరమేశ్వరుఁడు గరుడునిమూఁపుపైఁ బాదములుంచి
 పచ్చని పట్టునస్త్రములను ధరించి పద్మములవంటి లోచన
 ములు గలవాఁడై శ్రీ వత్సముచేతను, మిక్కిలివిలువ గలకీరీటము
 చేతను, గుండలములచేతను, బ్రకాశించుచు, నెనిమిదివిధ
 ములగు నాయుధములను ధరించి వెంటనే సాక్షాత్కరించెను.
 మెలఁకువ నచ్చినపిమ్మట స్వప్నములవలెను, హరిస్తరణము గల్గిన
 తర్వాత సకలవిపత్తులవలెను, భగవంతుఁడు సాక్షాత్కరించిన
 తోడనే యతిని తేజోమహిమచే బలి సృజించిన మాయాజాల
 మంతయును నశించెను. యుద్ధభూమి కరుదెంచిన విష్ణువును
 గాంచి సింహవాహనుఁ డైన కాలనేమి భయంకర మగుశూలము
 నొకదానినిగొని గిరిగిరఁ ద్రిప్పి విష్ణువువైకిఁ బ్రయోగించె. అది
 పోయి గరుడుని మూఁపుపైఁ బడిను. త్రిలోకాధిపతి యైనవిష్ణు
 వాశూలమును లీలగాఁ గొని వాహనముతోఁ గూడ నా రక్క
 సునిఁ జక్కడఁచెను. వాని మరణమును జూచి మాల్యవంతుఁడు

తీవ్ర మయినగదను దాల్చి హరికి వాహన మయినపక్షింస్తునిఁ
బొడిచి సింహనాదము చేసెను. అట్లు మహాధ్వనిచేయుచున్న
శత్రువును మాల్యవంతునిఁ జూచి హరి సహింపలేక వాని శిర
మును జక్రముచే ఖండించెను. ఇది పదవయధ్యాయము.

—●●◆ సురాసుర యుద్ధము. ◆●●—

అనంతరమునఁ బరమపురుషుఁ డయినవిష్ణువుదయనలన
రాక్షసమాయలనుగడచి యింద్రాదిదేవతలు పూర్వముతమతో
ద్వంద్వయుద్ధమునకుఁ దారసిల్లిన దైత్యులతో మగుడ యుద్ధ
మునకు సమకట్టి వారల నానావిధములఁ బీడించిరి. అందు
దేవేంద్రుఁడు మిక్కిలికోపించి తన్నెదురుకొన్నబలిని వజ్రాయు
ధముచేఁ జంప యత్నింప నదిచూచి ప్రజలు హాహాకారములు
చేయఁ దొడంగిరి. అప్పడింద్రుఁడు మిక్కిలి కోపియై యుద్ధాభి
లాషగల్గి యుద్ధభూమియందు మహాగర్వముతో సంచరించు
చున్నబలింజూచి తిరస్కరించుచు నిట్లుపలికెను. “ఓరీమూఢా!
నానావేషములచేఁ గన్ను దెఱవని యజ్ఞులను మోసపుచ్చివారి
ధనంబు హరించునట్లు నీచందమున సకలమాయాధిపతులమగు
మమ్ము నీమాయలచే జయింపనెంచితివి. నీమాయలకుఁ జిక్కు
వారముకాము. ఓ తెలివిమాలినవాఁడా ! ఇంతకుముం దనుభ
వించు పదవులకంటె నున్నతపదవులను, నింతకుమున్ను
మీరున్నలోకములకంటె నుత్తమలోకములను బొందఁదలంచు
చున్నారు. వానిని మీరపహరింప సమకట్టు చున్నదొంగలు.
అట్టి తుచ్చు లగుమిమ్మిప్పుడే చంపెదను. ఓమందబుద్ధి ! ఇదిగో

నూటంచులు గలయీవజ్రాయుధముచే నిప్పుడే చెడుమాయలు
 పన్నునట్టి నీశిరంబును ఖండించెనను. పాతీపోక నీజ్ఞాతులతోఁ
 గూడి నీపౌరుషము చూపుము” అని పలుకుచున్న యింద్రుని
 వాక్యములువిని బలి యిట్లనియె. “ఓసురేంద్రా! పల గర్విం చె
 దనరా? పూర్వము చేసికొనినకర్తమే కాలచోదితమై మన
 కీజన్మమున వరుసగా జయమును నపజయమును సుఖదుఃఖము
 లును గలిగించుచుండును. అట్టికర్తము గలవీరుల కవి కాలక్రమ
 మున సంభవించుచుండును. నీవిప్పు డొకవేళ యశమును జయ
 మును బొందినను నీకవి సర్వదా నిలిచియుండవు. నాపూర్వ
 కర్తము మంచిదై నచో నీకిప్పుడు సంభవించినజయాదులునాకే
 సంభవించును. ఇంతమాత్రమున సంతసించుట కే మున్నది ?
 లోకమునఁ బండితులగువారు కర్తనశమున సంభవించెడి సుఖ
 దుఃఖముల ననుభవించు జనులనుగాంచి సంతసింపరు; దుఃఖం
 పరు. ఇట్లుండ నీ వది యెఱుంగక జయాపజయములను గూర్చి
 సంతసించుచు విచారించుచు నున్నావు. నీనవివేకులలో మొదటి
 వాఁడవు. కీర్తికిని జయమునకును, దేహమే సాధనమనితలంచినచో
 సాధువులు మిక్కిలి విచారింతురు. అట్టియవివేకులగుమిమ్మును
 మీవలె మేము నిందావాక్యములు పలుకము” అనియి
 ట్లాయింద్రునాక్షేపములచేతనే కాక వీరశ్రేష్ఠుఁడయినబలి కర్ణాం
 తమువఱకు నాకర్నింపఁబడిన బాణములచేతను నతనిఁగొట్టెను.
 యథార్థవాది యగుబలిచేఁ దిరస్కృతుఁ డయినయింద్రుఁడా
 యాక్షేపము నంకుశఘాతమును గజమువలె సహింపలేక శత్రు
 వులఁ జంపునదియు, వ్యర్థముకానిదియు నగు తన వజ్రాయుధము
 నతనిపైఁ బ్రయోగించెను. బలి యాదెబ్బఁదిని తొక్కలు

దెగిన పర్వతమువలె వాహనముతోఁగూడ నేలఁగూలెను. అంత
జంభాసురుఁడు యుద్ధభూమిపైఁ బడిన తనమిత్రుని బలినిగాంచి
యతని స్నేహమును బురస్కరించుకొని యింద్రునెదుర్కొనెను.
సింహవాహనారూఢుఁ డయిన జంభుఁ డిట్లు దేవేంద్రుని సమీ
పించి యతిరయమున గదనుదీసికొని గిరగిరఁ ద్రిప్పి యతని కంఠ
ముపైఁ గొట్టెను. అట్లే యెరావతమునుగూడ నొప్పించెను.
ఆగజమాగదాఘాతమునోర్వలేక వివశత్వమునొంది మోఁకాళ్లఁ
బడి మిక్కిలి దుఃఖమును జెందెను. ఆసమయమున సారథియగు
మాతలి వేయుగుఱ్ఱములఁ బూన్చినరథమును గొనిరాఁగా
నింద్రుఁడాగజమును విడిచి రథమధిరోహించెను. మాతలి తన
ప్రభువునకుఁ జేసినయుపకారమును మెచ్చుకొనుచు జంభుఁడు
ప్రకాశించు చున్న శూలము నొకదానిఁగైకొని మందహాసము
చేయుచు నింద్రసారథిని బొడిచెను. కాని యతఁ డంతతోఁ
జలింపక ధైర్యమనలంబించి యాపోటును లక్ష్యముచేయలేదు.
మరల నారక్కసుఁ డాయుధమును దీసికొనునంతలో నింద్రుఁడు
నజ్రముచే వాని శిరస్సును ఛేదించెను. ఇంద్రునిచే జంభుఁడు
చచ్చెనన్నవార్త నారదునివలన విని వాని జ్ఞాతులయిననము
చియు, బలుఁడును పాకుఁడును సతిరయమునఁబఱతెంచి యిం
ద్రుని సమీపించి పరుషవచనములచే వాని మర్కఠానములను
ఛేదించుచు, మేఘములు జలధారలచేఁ బర్వతములనువలె బాణ
వర్షముచే వానిఁగప్పిపుచ్చిరి. అందు శరసంధానమందుమిక్కిలి
నేర్పు గలబలాసురుఁడు దేవేంద్రుని నొకబాణముచేతను సతని
గుఱ్ఱముల వేయింటిని వేయుబాణములచేతను, నొక్కమాఱు
నొప్పించెను. అప్పుడే పాకాసురుఁడు చూచువా రాశ్చర్యము

చెందునట్లు బాణముల సంధించుచు విడుచుచు, నవలీలరెండు
 వందల శరములచే మాతలిని, రథమును దట్టముగాఁ గొట్టెను.
 ఓరాజా; ఆసమయమునఁ బాకానురుని ధనుర్విద్యాకాశలమున
 కచ్చెరువైందనివారు లేరు. మూడవవాఁ డగునముచి బంగారు
 పిడులుగల పదునేనుమహాశరములచే నింద్రుని నొప్పించి వర్షా
 కాల మేఘమువలె గంభీరముగా నటచెను. ఈవిధమున నా
 రాక్షసవీరులు వర్షాకాలమందు సూర్యుని మేఘములవలె
 రథసారథులతోఁగూడ నింద్రుని శరవర్షముచేఁ గానరాకుండఁ
 జేసిరి. తమ ప్రభువయినయింద్రునిఁ గానక సురగణములు
 మిక్కిలి వివశత్వమునొందిదిక్కులేనివారయినముద్రమధ్యమున
 నావ పగిలిపోవుటచే మిక్కిలిభీతిచెంది తమ రక్షణకై విలపించు
 వర్తకులవలెఁ గడుంగడు వాపోవఁజొచ్చిరి. అంతఁ గొంతనడి
 కింద్రుఁ డాశరపంజరమును భేదించుకొని తన యశ్వములతోను
 రథముతోను, సారథితోను, ధ్వజముతోను బైకివచ్చి నిశావ
 సానమందు సూర్యునివలె నిజతేజముచే భూమ్యాకాశములను
 దిక్కులను బ్రకాశింపఁజేయఁ జొచ్చెను. రాక్షసవీరులచేఁ
 బీడింపఁబడుచున్న తనసేననుగాంచి మిక్కిలికోపించి యింద్రుఁ డా
 శత్రువుల దండింప నజ్రాయుధమును గైకొని బలపాకానురుల
 శిరముల నొక్కమాత్రే ఛేదించెను. అదిచూచి వారి జ్ఞాతులు
 మిక్కిలి భయమందిరికాని మహాబలుఁ డగునముచిమాత్ర
 మెంతమాత్రమును జంకక తనజ్ఞాతుల మరణమువలనఁ గల్గిన
 శోకమునకును, గోపమునకును నధీనుఁడై యింద్రు నెట్లయినను
 జంపవలెనని నిశ్చయించి ఘంటలతోను, బంగారునగలతోను,
 వెలయు చున్నలోహమయ మగుశూలమును స్వీకరించి “ఓరీ!

యింద్రా! దీనిచే జచ్చితి” వని సింహనాదముచేయుచు ప్రయోగించెను. ఆకాశమునుండి మహాల్కనలె భయంకరమై వచ్చు శూలమును గాంచి యింద్రుఁడు బాణపరంపరచే వేయిముక్కలుగాఁజేయుటయేకాక కోపోద్దీప్తితుఁడై వజ్రాయుధమును వాని శిరస్సును ఛేదింపఁ బ్రయోగించెను. వజ్ర మిట్లు దేవేంద్రుని యావచ్చక్తిచేతను బ్రయుక్తమైనను, నింతకుఁ బూర్వ మతి బలుఁడయినవృత్రునిఁజంపినదై నను నది నముచిచర్తమునై నను భేదింపకపోయెను. ఆ యశక్తతనుఁ జూచి యచ్చటి వారందఱు నచ్చెరువడిరి. తన వజ్ర మతనియెడ వ్యర్థమైనందుల కింద్రుఁడు మిక్కిలి భీతుఁడయి “అకటా! దైవయోగముచే నా యాయుధము భూతలోక మాశ్చర్యము చెందునట్లు వ్యర్థమైనదేమి?

తమభారముచేఁ బ్రజాక్షయముచేయు పర్వతముల టెక్కల నేది ఛేదించెనో, యేది త్వష్టప్రజాపతి తపోతిశయమునఁగల్గినవృత్రు నవలీల జయింపఁగల్గెనో, యేది యితరాయుధములచే జయింపఁబడని బలిని, జంభుని, బలునిఁ, బాకుని నిర్జింపఁగల్గెనో, యట్టి వజ్రాయుధము నాచేఁ బ్రయుక్తమయ్య నల్పుఁ డయినననుచిని జయింపక లేకపోయెను. బ్రహ్మతేజమునకు నిధి యైనదధీచి మహాముని సామర్థ్యమేయైన నిది యిప్పుడు నిష్కారణముగా సామాన్యదండమువంటిదయ్యె. ఇట్టిదాని నేఁ బరిగ్రహింపను” అని యిట్లు తనలో విచారించు చున్నసమయమున “ఓయీ యింద్రా! యీరాక్షసుఁడు తడి గలయాయుధములచేఁజూనఁడు. తడిలేని యాయుధములచేతను జూనఁడు. అట్లు చానకుండుట కితనికిఁ బూర్వము వరమిచ్చియున్నాను. నీవజ్రము శుష్కమైనందున వీనిఁ జంపలేకపోయెను. వీని మరణము నిమిత్తముపాయాం

తగ మాలోచింపనలయు" నని వినవచ్చిన యశనీరవాక్కు విని
 సమాహితచిత్తుఁడై తాదృశవస్తు వేదియో యని చింతించి
 చింతించితుదకట్టివస్తువునుఁగూఁగాక వేటొకటిగాదని నిశ్చయించి
 దానిని దెచ్చి వజ్రమునకుఁ బులిమి దానిచే నముచిని సంహరిం
 చెను. ఇట్లతిప్రయత్నముచే నముచి సంహారమును గావించిన
 యిందుఁనిఁ గాంచి మునులు మిక్కిలి నుతించి పుష్పమాలికలచే
 నలంకరించిరి. గంధర్వశ్రేష్ఠులయినవిశ్వాననుపరావసులుగానము
 చేసిరి. దేవతలు దుందుభుల మోయించిరి. దేవతాస్త్రీలు
 నాట్యముచేసిరి. ఆయిందుఁడు బలి పాకాదులను జయించినట్లే
 వాయువు వరుణుఁడు మొదలగువారందఱును భయంకరము
 లగునాయుధములఁ దాల్చి తమ్ముఁ దార్కొన్న దానవులను,
 సింహములు మృగములవలె, సంహరింపఁ జొచ్చిరి. ఆసమయ
 మున ఘోరముగా జరుగుచున్న దానవనాశనమును గాంచి
 దానిని వారింపనెంచి నారదునిఁ బంపెను. నారదుఁ డప్పుడు
 సత్వరమున వచ్చి దేవతలంజూచి" ఓ సురలారా ! నారాయణ
 పాదాశ్రయ లయిన మీరమృతమును ద్రావఁజాలు భాగ్యము
 నందితిరి. దాన ముల్లోకములును లక్ష్మీసంపన్నము లయి వఱలు
 చున్నవి. మీ కిఁకఁ గలహముతో నేమి ప్రయోజనము ? మర
 లుఁడు మరలుఁడు" అని పల్కిన నారదుని పలుకులు మన్నించి
 యింద్రాదిదేవతలు కోపము నడంచుకొని తమతమ సేవక
 బృందములు గొలువ స్వర్గపురమున కరిగిరి. నారదుని దయ
 వలనఁ జానకుండ మిగిలిన దైత్యులుకూడ వజ్రప్రహారము దిని
 నేల మూర్ఛిల్లి యున్నబలిని దీసికొని యస్తాచలంబునకుఁ
 బోయిరి. అంత దైత్యగురు వగుశుక్రుఁడు తన మృతసంజీవిని

విద్యచే యుద్ధమునఁ బడినదై త్యులలోఁ బెక్కండ్రను బ్రదికించెను. అనంతర మతఁడు మూర్ఛిల్లిన బలియొద్ద కేగి స్పృశింప నతఁడును లేచి కూర్చుండెను. ఓరాజా! బలి దుస్సహ మగు పరాజయము నొందినను, జయాపజయంబులును, సుఖదుఃఖంబులు మొదలగునవి కర్తాధీనములయి వచ్చుచుండు ననెడి జ్ఞానము గలవాఁడగుటంజేసి దానికై సుంతేనియు విచారము నొందలేదు. ఇది పదునొకండవ యధ్యాయము.

—

శంకరుఁడు మోహినీరూపమునుఁజూచి
మోహితుఁడై వెంబడించుట.

ఓరాజా! శ్రీహరి మోహినీరూపముఁ దాల్చి దానవుల మోసపుచ్చి సురగణములచే నమృతము ద్రావించినట్లు శంకరుఁడు విని పార్వతీసహితుఁడై వృషభమునెక్కి భూతగణములు గొల్చివచ్చుచుండఁగా బయలువెడలి విష్ణువుచెంత కేగి యతని గౌరవమును బడసి సుఖాసనమున నాసీనుఁడై హరికిఁ బ్రతిపూజ లర్పించి మందహాసము చేయుచు నిట్లనియె. “ఓపర మేశ్వరా! నీవు బ్రహ్మాదిదేవతలకుఁగూడ దేవుఁడవు. సకల జగములందును వ్యాపించినవాఁడవు. జగత్తులే శరీరముగాఁ గలవాఁడవు. చేతనాచేతనాత్మకము లగుపదార్థములకు నీవాత్మవు. నీవు సమస్తమునకును గారణభూతుఁడవు. “ఓదేవా! సూక్ష్మ చిదచిద్విశిష్టుఁడగు నీవలన నీజగము పుట్టుచున్నది. నీవలననే, దీనికి నాశము గలుగుచున్నది. నీవలననే యిది నిర్దిష్టుచున్నది. ఈవిశ్వముకంటె విలక్షణుఁ డయిన ప్రత్యేగాత్మ నీకు శరీర మగుచున్నది. ప్రకృతియు నీకు శరీర మగుచున్నది.

ప్రకృతిపురుషశరీరకుఁడ వయ్యుఁ దద్గతము లగువికారము
లను బొందనివాఁడవు. నీ కుత్సత్తివినాశాదులు లేవు. స్వరూ-
పముచేతను స్వభావముచేతను గలుగు మాన్యులు నీకు
లేవు. ఒకప్పుడు సంకోచమునొందని యపరిచ్ఛిన్న జ్ఞాన
మున కాధారుఁడవు, నీవు స్వరూపముచేతను, గుణములచేతను
మిక్కిలి గొప్పవాఁడవు. నీవిట్లు జగములకుఁ గాగణభూతుఁడ
వగుటంజేసియే ముముక్షువు లగుమును లిహలోక సుఖములను,
బరలోక సుఖములను గోరక యితర ప్రయోజనమును దేని నపే-
క్షింపక నీపాదపద్మములను గొల్చుచున్నారు.* “ఓపరమేశా! నీవు
పరమాత్మవు. నీవు స్వరూపగుణములచే గొప్పవాఁడవు. నీవు

* ఇందులకుమూలము:- శ్లో॥త్వంబ్రహ్మపూర్ణమమృతంవిగుణంవిశోకమ్ | మానం
దమాత్ర మవికార మనన్య దన్యత్ | విశ్వస్య హేతు రుదయస్థితి సంయమానా
మాత్మేశ్వరశ్చ తద పేక్షతయా న పేక్షః || అనియున్నది. ఇందుఁబూర్ణపదముచే
“పూర్ణం పురుషేశ్వరస్య” మ్మనెడి శ్రుతియు, విగుణపదముచే “అస్థూలమనన్య
హ్రస్వ” మ్మనెడి శ్రుతియు, విశోకమనుపదముచే “ఏష ఆత్మాఽపహతిపాప్తా” య
నుశ్రుతియు, ఆనందపదముచే “విజ్ఞానమానంద” మ్మనెడి శ్రుతియు, అవికారపద
ముచే “నిష్క్రియం నిష్కల” మ్మనుశ్రుతియును, “అనన్యత్” అనుపదముచే
“ఐతదాత్మ్యమిదం సర్వం తత్సత్యం స అత్తా, ఆయమాత్మాబ్రహ్మ తత్త్వమసి,
సర్వంఖల్విదంబ్రహ్మ” అనుశ్రుతియు, “అన్యత్” అనుపదముచే “య ఆత్మని
తిష్ఠత్, యః పృథివ్యాంతిష్ఠ” ని త్యాదిశ్రుతియు, “విశ్వస్య హేతుః” అను
పదముచే “సదేవసోమ్యే దమగ్ర ఆనీత్, అనేన జీవేనాత్మ నాను ప్రవిశ్య |
సర్వాలాసోమ్యేహ స్సర్వాః ప్రజాస్సదాయత నాస్సత్ప్రతిష్ఠా” యను
శ్రుతియు, “ఆత్మేశ్వరః” అనుపదముచే, “పతిం విశ్వస్యాత్మేశ్వరం నతత్స
మశ్చభ్యభిశ్చదృశ్యతే స్వే మహిమ్ని ప్రతిష్ఠితః” అను శ్రుతియు స్మరింపఁ
బడుచున్నవి.

సర్వవ్యాపివి. నీకు స్థూల్యాదిగుణములు లేవు. నీకు దోషాదులు లేవు.
 కేవల మానందమే స్వరూపముగాఁ గలవాఁడవు. నీకెట్టి మార్ప
 లును లేవు. సకలము శరీరముగాఁ గలవాఁడవగుటచేతను, సమ
 స్తమునకుఁ గారణభూతుఁడవగుటచేతను, ప్రకృతిపురుషాత్మక
 మగుజగముకంటె వేఱయినవాఁడవు కావు. ప్రపంచమునకు
 సృష్టి స్థితిలయములు గల్గించువాఁడవు. నీకు నీవే యధిపతివి. నీ
 కెట్టికోర్కీయులేదు. ఓమహానీయా! నామరూపమాల విభజింపఁ
 దరము కానంత సూక్ష్మరూపములుగలచిదచిత్తులు శరీరముగాఁ
 గల నీవైక్కఁడవే! కార్యరూప మై చిదచిద్రూప మైనయా
 జగమునకును గారణ మైననీకును భేదము చెప్పనచ్చును. కార
 ణావస్థయందును గార్యావస్థయందునున్న బంగార మొక్కటియే
 కదా! కార్య మయినబంగారునకును గారణ మైనబంగారు
 నకును భేదములేనట్లే కార్య మైనజగమునకును గారణ మైన
 నీకును భేదము లేదు. ఇట్లు కార్యకారణరూపుఁడ వయిన
 నీయందు వస్తుభేదము కల్పింపఁబడుచున్నది. అది యజ్ఞానకృత
 మని వేఱ చెప్పనలయునా? కాని గుణపరిణామాత్మక మయిన
 యీ ప్రపంచము ప్రకృతిపురుషవిలక్షణుఁడ వయిననీకు శరీర
 భూతమయినది. గావున నీస్వరూపము దానికంటె భిన్నమైనదే,
 ఓ యీశా! కొందఱు వేదాంతులు నిన్ను బ్రహ్మమునుగాఁజెప్పు
 చున్నారు. మీమాంసకులు నిన్ను ధర్మమునుగాఁ దలంచు
 చున్నారు. సాంఖ్యులు నిన్నుఁ బ్రకృతిపురుషులకంటె వేఱయిన
 వానిగాఁ దలంచుచున్నారు. కొందఱు నిన్ను నవశక్తులతోఁ
 గూడినవానిగాఁ జెప్పుచున్నారు. కొందఱు నిన్ను వికార రహి
 తుఁడును, స్వతంత్రుఁడును నగుమహాపురుషునిగాఁ దలంచు

చున్నారు. ఓపరమేశ్వరా ! నేను బ్రహ్మ మరీచ్యాదిఋషులు
 మొదలగు మేమందఱము నీమాయచే జ్ఞానమునకు దూరమయి
 నీచే నిర్మితమగువిశ్వమును యథార్థముగాఁ దెలిసికొనలేనప్పుడు
 నీయనంతగుణములనుస్వరూపమునెట్లు తెలిసికొనఁగలము. మేమే
 దానితత్త్వము నెఱుంగఁజాలనపుడు జ్ఞానసంకోచము నొం
 దించు పాపకర్తముల నాచరింపఁ గుతూహలు లైనదైత్యులు,
 మానవులు మొదలగువా రెట్లు తెలిసికొనఁగలరు ? అటునంటి
 నీవు చరాచరాత్మక మగువస్తువును వాయువువలె నాకా
 శమువలె సకలమునం దంతరాత్మరూపముగా వ్యాపించి జ్ఞాన
 స్వరూపుడవై యీ జగమునకు సృష్టిస్థితిలయములను, భూత
 హితమును, లోకమునకు బంధమోక్షములను గల్పించుచులీలా
 రసమనుభవించుచున్నావు. కల్యాణగుణములచే లీలారస మను
 భవించు చున్న నీ వరాహాద్యవతారములను బెక్కింటినిజూచితిని.
 కాని దైత్యుల మోహింపఁజేసి సురలచే నమృతముద్రావించిన
 నీ మోహిన్యవతారమును జూడలేదు. ఆరూపమును జూడఁ
 దలంచివచ్చితిని. దానిఁ గనుఁగొననామనం బువ్విఱ్ఱుడుచున్నది”
 అని యిట్లు ప్రార్థించు చున్నరుద్రునివచనములు విని విష్ణు
 వైకానోకభావముచే గంభీరముగా నవ్వి యతని కిట్లనియె.
 “ఓశంకరా! అమృతకలశమును దానవు లపహరింపఁగా మదో
 న్నత్తులె నదైత్యుల మోహింపఁజేసి దేవకార్యము నెఱవేర్పఁ
 జాలినది స్త్రీవేషము దక్క వేటొక్కటి గాదని యాలోచించి
 దైత్యుల వేడుకకొఱ కారూపమును దాల్చితిని. నీ వా రూప
 మును జూడఁ గుతూహలపడి వచ్చితివి ; కావునఁ గాముకజను
 లకుఁబహుకరింపఁదగినదియు, నెట్టివారికయిన మన్మథోద్రేకముఁ

గల్గింపఁజాలినదియు నగునా మోహినీరూపమును జూపెద”
 నని పలుకుచు నతఁ డచ్చటనే యంతర్ధానము చెందెను. శంకరుడు
 పార్వతితోఁగూడ నచ్చటనేయుండి తన నేత్రములనునలుదిక్కు
 లకు బ్రసరింపఁజేసి చూచుచుండెను. అంతశంకరునికిఁబూవులతో,
 నెఱ్ఱిని చివుళ్లతో వెలయు తడువులు గలయుద్ధాననములతోఁ
 దనకు సమీపమున విహరించు నొక స్త్రీలలామము గాన
 వచ్చెను. ఆసుందరి సలీలముగాబంతి యాడుకొనుచుండె. ఆమె
 పిఱుదులందుఁ దళతళలాడు నస్త్రముపై బంగారు మొలత్రాడు
 ప్రకాశించుచుండె. కందుక క్రీడానశమున నిట్టట్టు తిరుగాడుచు
 సత్వరముగా నూపిరి విడుచుచుఁదీసికొనుచుండుట చే నామె స్తన
 ములును, వానిమీఁదఁ బ్రకాశించు హారములును, గంపించు
 చుండెను. విహరించుచున్నప్పుడు డామెపాదములు చలించు
 చున్నచిగుళ్లనలె రంగు లీనుచుండెను. నలుదిక్కులందు నెగిరి
 పడుచు నతిచంచల మయిన బంతిని జూచుచుండుటచే
 మిక్కిలి చపలము లయిననల్లగుడ్డు గలవిశాలనేత్రముల
 చేతను, గర్జకుండలములచేఁ బ్రకాశించు చెక్కిళ్లచేతను
 నల్లని ముంగురులచేతను, నామె మొగము మిక్కిలి యందమై
 యుండె. గమన వేగముచే జూలుచున్న కట్టుపుట్టమును గేశ
 పాశమును నామె యందమగు తన యెడమచేతిచే బంధించు
 చుండెను. ఆమె రెండవచేతితో బంతిని నేలఁగొట్టుచుఁ దన
 కపటవృత్తిచే జగమును మోహింపఁ జేయుచుండె. రుద్రుఁడా
 యనతినిజూచి తదీయ కందుక క్రీడావిలాసములచేతను, సిగ్గుచేఁ
 బ్రకటితముగాని మందహాసముతో గూడఁ బ్రసరింపఁజేయఁ
 బడిన కడకంటిచూపులచేతను, హృతచిత్తుఁడై స్వయముగా

నామెను చూచి చూడఁబడుచుండుటచేఁ బరవశ మగునాత
 గలవాఁడై తన్నును, దనచెంత నున్న పార్వతిని, దనతో వచ్చిన
 ప్రమథగణములను మఱచిపోయె. ఇట్లుండ నామోహిని దూర
 ముగాఁ బోయిన బంతిని గొనివచ్చుటకై రయంబునఁ బోవు
 చుండ వాయుప్రసారమువలన మొలత్రాటితోఁగూడఁ గట్టు
 పుట్టము జాఱి నేలఁబడెను. అంత రుద్రుఁడు దిగంబరయై సుంద
 రములగు కడకంటిచూపులు గల్గి చూచువారి చిత్తములహరిం
 చుచు సిగ్గుచే నవయవములను సంకోచింపఁజేసి తన్నుఁ దాఁ
 జూచుకొనుచు నున్న యా యువతినిజూచి వివేకహీనుఁ డై
 యామె విలాసములకుఁజిక్కి విక్కిలి మదనబాధనొందుచుఁ
 బార్వతిచూచుచుండఁగనే యతిరయమున నామెచెంత కేఁగెను.
 తన చెంతకు వచ్చుచున్న రుద్రునిఁగాంచి యామోహిని నస్త్ర
 విహీనురాలై యుండుటచే మిక్కిలి సిగ్గుపడి నవ్వుకొనుచుఁ
 జెట్లలోని కరుగుచుండె. రుద్రుఁడచిచూచి చంచలము లగు
 నింద్రియములుగలవాఁడై కామునికిఁ జిక్కియాఁడెనుఁగనుమగ
 యేనుఁగుంబోలె నామె ననుసరించి పోజొచ్చెను. ఇట్లు పోయి
 రుద్రుఁడతిరయమున నా కాంతను సమీపించి యామె యిష్ట
 పడకున్నను దదీయ కేశపాశమును బట్టికొని తన చెంతకు లాగి
 కొని చేతులు సాచి గట్టిగాఁ గౌఁగిలించుకొనెను. కరిచేఁగరిణి
 వలె రుద్రునిచే నాలింగితయై విడివడిన కేశపాశము గల దై
 యున్న యామోహిని యతని కౌఁగిలింతనుండి తప్పించికొని
 పరువెత్తుచుండెను. ఆమె ననుసరించి శివుండును బరువెత్తఁ
 జొచ్చె. మత్తకుంజరము కుంజరినివలె నా కాంతను వెంబ
 డించి రుద్రుఁడు పోవుచుండ నమోఘ మగునతని రేతస్సుభూమి

వైఁ బడెను. అట్లు రేతస్సు పడినచోట్లు సునర్ణక్షేత్రములును,
 రజతక్షేత్రములు నయ్యె. మఱియు నతని రేతస్సు పడిననదులం
 దతఁడు తప్పక సన్నిహితుఁడై యుండును. అతని నుచాసించు
 ఋషులుకూడ సచ్చటనేనిచసింపఁజొచ్చిరి. ఓరాజా! రేతస్థులన
 మయినతోడనే రుద్రుఁడు భగవంతాయాభూత యగునా కాయత
 చే మోహితుఁడగుటను దెలిసికొని తనకుఁ దానే సిగ్గుపడుచుఁ
 గామమును ద్రోసిపుచ్చెను. పిమ్మట శంకరుఁడు జగద్రూపుఁ
 డయిన పరమేశ్వరునిమహిమను దెలిసికొని యా స్త్రీరూపమును
 నామె చేష్టలును మహాశ్చర్యకరములని మనమునఁ దలపోయఁ
 జొచ్చెను. భగవంతుఁడగువాసుదేవుఁడెప్పటియట్లు పురుషరూప
 మును దాల్చి నిర్వికారుఁడై త్రాచివిహీనుఁడై యున్నరుద్రునిఁ
 జూచి వేగముగాఁ దన మాయను దెలిసికొనుటకు సంతసించి
 యిట్లనియె. “సురశ్రేష్ఠా! నీవు నిశ్చయముగాఁ గాచూది వికా
 రముల విడిచినవాడవే. అయినను నామాయ యెట్టివారికిఁ
 గూడదు స్తరమగుట చే నీవు మోహమును జెందితివి. ఆలోచింప
 నా మాయ కధీనుఁడగువాఁడైనఁడు చంచలేంద్రియులగువారికి
 దుస్తరము లగుకామకోభాదిభావముల నీనలె ననలీల సతిక్ర
 మింపఁ గలఁడు? కాలము శరీరముగాఁ గలదియు సృష్ట్యాదుల
 భాగముల స్వీకరించునదియు, నగునామాయ యింక నిన్ను
 మోహింపఁ జేయలేదు!” అని యిట్లుపల్కు వాసుదేవు ననుగ్రహ
 మునుగాంచి రుద్రుఁడతనికి నమస్కరించి యతనియనుమతిపడిసి
 తన ప్రమథగణములను గలిసికొని పార్వతీసహితుఁడై కైలాస
 మున కరిగెను. ఓరాజేంద్ర! అనంతరము శంకరుఁడు శరీరార్థ
 భూత యగుపార్వతితో మునిశ్రేష్ఠులందఱును వినుచుండ ని

ట్లనియె. ఓపార్వతీ! కర్తాయ త్త మగుజననాదులులేని పరమ పురుషుని మాయామహిమమును జూచితివిగదా! సకల విద్యలకు నధిపతి నగునేనే మోహమును జెందితిని. సామాన్యులగు మానవులు దానవులు మొదలగువారు మోహమును జెందుదురని వేఱ చెప్పనలయునా! ఓ సుందరీ! వేలకొలదివత్సరముల పర్యంతమును దపమును చేసి యంతమున దానినుండిమఱలిన నన్నుఁజూచి “నీ పుష్పాసించిన పరవస్తువే” దని యడిగితివి. ఎవనిని గాలము నై తమువశము కావించుకొనలేదో, ఎవఁడు సమస్తము నొక్కమాటుగాఁ దెలిసికొన సమర్థుఁడో, యాపరమపురుషుని నేను సర్వకాలములయందును పాసించుచున్నాను” అని పార్వతికిఁ జెప్పె నని చెప్పి రాజునకు మునీంద్రుఁడు వెండియు నిట్లనియె. “ఓ సరేంద్రా! ఎవఁడు కూర్మరూపమును దాల్చి క్షీరసాగరమథనకాలమున మహాపర్వత మగుమందరమును మోచి యమృతమును సురలకిచ్చెనో యాపరమేశ్వరుని విక్రమమును నీకుఁ దెలియఁజేసితిని. ఈచరిత్రమును జదువువారును విన్నవారును, జేసెడు ప్రయత్నములన్నియుఁ దప్పఁ సఫలములగును. భగవంతుని సద్గుణములను వెల్లడించు నీ చరిత్రము భయంకరము లగునాధ్యాత్మికాదితాపములను హరింపఁ గలుగును. సముద్రమును మధించి తీసిన యమృతము దైత్యులప హరింప మోహినీరూపమున వారిని మోహింపఁజేసి దానిఁ గైకొని తన భక్తులకోర్కులఁ బూరించువాఁడును, సంసారుల కగమ్యుఁడు నగుభగవంతునకు నమస్కరించెద.” ఇది పండ్రెండవయధ్యాయము.

—●●◆శ్రీశుకుఁడు తక్కిన మన్వంతరముల వివరించుట.◆●●—

ఓ రాజేంద్రా! ఇకఁ దక్కిన మన్వంతరముల విశేషములఁ జెప్పెదనాలింపుము. ప్రస్తుత కాలమునవై నస్వతమనువు నత్తొంచు చున్నాఁడు. అతని పేరు శ్రాద్ధదేవుఁడు. అతఁడు వినస్వంతుని కుమారుఁడు. అతఁడు సప్తమ మనునయ్యె. అతని కిత్వోకుఁడును నభగుఁడును, ధృష్టుఁడును, శూర్యాతియు, నరిష్యంతుఁడును, నాభాగుఁడును, దిష్టుఁడును, గరూపకుఁడును, బృషద్ధ్రుఁడును వసుమంతుఁడు ననుకుమారులు గలరు. ఈ సప్తమమన్వంతరమున నాదిత్యులును, వసువులును, విశ్వేదేవులును దేవతలైరి. పురందరుఁ డనుచాఁ డింద్రుఁడయ్యె. కశ్యపుఁడు, నత్రియు, నసిష్ఠుఁ డును, విశ్వావిత్రుఁడును, గౌతముఁడును, జమదగ్నియు, భరద్వాజుఁడును సప్తర్షు లయిరి. ఈ మన్వంతరముననే భగవంతుఁ డదితి కశ్యపులకుఁ గుమారుఁడై యుదయించి వామనుఁ డను నామమును దాల్చిప్రఖ్యాతిఁగాంచెను. అతఁ డాదిత్యుల కండఱు కును దమ్ముఁడు. ఓరాజా! ఏడు మన్వంతరముల విశేషములను వంగ్రహముగా నీకు వినిపించితిని. విష్ణువు సంశాసతారములచే వెలయు తక్కిన మన్వంతరములనుగూడ వర్ణించెదను వినుము. వినస్వంతునకు ఛాయాదేవి యనియు, సంజ్ఞాదేవి యనియు నిర్వహ భార్యలు గలరని వెనుకనే చెప్పితిని. వారు విశ్వేశ్వర్ష కుమారికలు. అతనికి బడబయను మూఁడనభార్య గలదని కొందఱు చెప్పుచున్నారు. సంజ్ఞయే బడబారూపమును దాల్చెనని కొందఱుందురు. వారిలో సంజ్ఞాదేవికి యముఁడు యమున శ్రాద్ధదేవుఁడు ననెడి మువ్వరుకుమారులును, దిపతి యనుకన్యకయుఁ గలిగిరి. ఆ తపతిని సంనరణుఁడు వరించెను. మూఁడనది యగు

బడబ కల్వికుమారు లుదయించిరి. ఎనిమిదన మన్వంతరమున
 సూర్యపుత్రుఁ డగుసావర్ణి మనునయ్యెను. నిర్మోహుఁడు విరజ
 స్కుఁడు మొదలగువారు మనుపుత్రులు. అప్పుడు సుతపస్కులు
 మొదలగువారు దేవగణములగుదురు. బలిచక్రవర్తి యింద్రుఁ
 డయి వారిఁ బాలించు. ఓరాజా! ఆబలి మహాయశస్కుఁడు.
 అతఁడు పదత్రయపరిమిత మగుభూమిని యాచించు చున్న
 విష్ణువున కొసంగి యతని యనుగ్రహమువలన నింద్రపదవిని
 ముక్తిని జెందును. మొదట విష్ణు వతని బంధించినను బిమ్మట
 నతని ననుగ్రహించి స్వర్గలోకముకంటె నధిక మగుపాతాళమున
 కధిపతినిగాఁ జేసెను. అతఁ డిప్పు డింద్రునినలె నచట సుఖము
 లొందుచున్నాఁడు. ఆమన్వంతరమున గాలవుండు, దీప్తిమంతుఁడు,
 పరశురాముఁడు, ద్రోణపుత్రుఁ డగుచక్కతామ, కృపాచార్యుఁడు,
 ఋశ్యశృంగుఁడు నాతండ్రి యగువ్యాసభగవానుఁడు తమ
 యోగప్రభావమువలన సప్తర్షు లగుదురు. ప్రస్తుతమున గాల
 వాదులు తమతమ యాశ్రమములందే వర్తించుచున్నారు.
 అప్పుడు భగవంతుఁడు దేవగుహ్యుఁ డనునతనికి సరస్వతి
 యనునామెయందుఁ గుమారుఁడయి యవతరించి సూర్యభౌముఁ
 డనెడిపేరు నహించి తనశక్తిచేఁ బురందరునివలన నింద్రపదవిని
 దీసికొని బలి కర్పించును. వరుణపుత్రుఁ డయినదక్షసావర్ణి తొమ్మి
 దవ మను వగుధృతకేతువు, దీప్తకేతువు మొదలగువారు మను
 పుత్రు లగుదురు. దాత, మరీచి, గర్గుఁడు మొదలగువారు దేవ
 గణములగుదురు. శ్రుతుఁడనువాఁడింద్రుఁడగు. ద్యుతిమంతుఁడు
 మొదలగువారు సప్తర్షులగుదురు. అప్పు డాయుష్మంతున కంబు
 ధార యనుభార్యయందు విష్ణువు ఋషభుఁ డనునామముతో

నవతరించి ముల్లోకములను నిరపాయముగా రక్షించుచు నిలన్తు
 నిచే నేలించును. ఉపశ్లోకుని తనయుఁ డగు బ్రహ్మనావర్ణి ఁడవ
 మనువయ్యెడు భూరిషేణుఁడు మొదలగువారు మనుపుత్రు లగు
 దురు. హవిష్మంతుఁడు, సుకృతి, సత్యుఁడు, జటామూర్తి మొద
 లగువారు సప్తర్షులగుదురు. సువాసనుఁడు, విబుద్ధుఁడు మొదలగు
 వారు దేవగణములగుదురు. శంభుఁడనువాఁడెంద్రుఁడగు. అప్పుడు
 విష్ణువు విశ్వజితుఁడనువానికిఁ దద్భార్య యగువిషూచియందు
 స్వాంశముచే నవతరించి యింద్రునికి సఖుఁడయి యుండును.
 ప్రశస్తమనస్కుఁ డయినధర్మసానర్థి యేకాదశమనువగును.
 సత్యధర్మఁడు మొదలగువారు పదిమంది మనుపుత్రులగుదురు.
 విహంగములు, కామగములు నిర్వాణులు, రుచులు, సురగణము
 లయ్యెదరు. ధ్రువుఁడనువాఁ డాగణములకింద్రుఁడగు. అరుణుఁడు
 మొదలగువారు సప్తర్షులయ్యెదరు. అప్పుడు శ్రీహరి యార్చ్యకుఁ
 డనువాని భార్య యగువైధృతియం దనతరించి ధర్మసేతు ఁను
 నామమును విహించి మూఁడులోకములను రక్షించును.
 ఓరాజా! రుద్రసావర్ణి యనువాఁడు పంచైంద్రుల మనువగును.
 దేవవంతుఁడు, ఉపదేవుఁడు, దేవజ్యేష్ఠుఁడు మొదలగువారు
 మనుపుత్రు లయ్యెదరు. ఆ మన్వంతరమున ఋతుధామిఁ డను
 వాఁ డెంద్రుఁడగును. హరితాదులు దేవగణములగుదురు. ఆగ్నీ
 ధ్రుఁడు తపోమూర్తి మొదలగువారు సప్తర్షు లయ్యెదరు.
 అప్పుడు పరమేశ్వరుఁడు సత్యసహనిభార్య యగుసూర్యునికుఁ
 గుమారుఁడై స్వధామిఁడను పేరితో నామన్వంతరమును రక్షిం
 చును. దేవసావర్ణి యనువాఁడు పదుమూఁడవ మనువగును.
 చిత్రసేనుఁడు మొదలగువారు మనుపుత్రు లయ్యెదరు. సుకర్ములు

సుత్రాములు ననువారు దేవగణము లయ్యెదరు. దివస్వతి యను
వాఁ డింద్రుఁ డగు. నిర్లోకుఁడు, తత్త్వదర్శుఁడు మొదలగువారు
సప్తర్షు లయ్యెదరు. అష్టాదు శ్రీహరి దేవహోత్రునిభార్య యగు
బృహతికేఁ గుమారుఁడై యోగీశ్వరుఁ డనునామమును వహించి
యింద్రునకుఁ దోడ్పడును. ఇంద్రసావర్ణియనువాఁడు పదునాల్గవ
మనువగు. ఉరువు, గంభీరుఁడు, వసువు మొదలగువారు మను
పుత్రులగుదురు. పవిత్రులనువారును, చాక్షుషులనువారును దేవ
గణములగుదురు. శుచియనువాఁడింద్రుఁడగును. అగ్ని, బాహువు,
శుచి, శుక్రుఁడు మాగధుఁడు మొదలగువారు సప్తర్షులయ్యె
దరు. అష్టాదు హరి సత్రాయణుఁడనువాని భార్యయగు వితాన
కుద్భవించి బృహద్భాను వనెడిపేరు వహించి యజ్ఞాది కర్మము
లను విస్తరింపఁజేయును. ఓమహారాజా! భూతకాలమందును
వర్తమానకాలమందును రాబోవు కాలమందును వర్తించు
మనువులు పదునల్వరు. వారి చరిత్రములను సంగ్రహముగా
వినరించితిని. కృతత్రేతాదియుగములు నాలుగును వేయుమాటులు
పరివర్తించినచోఁ బదునాల్గు మన్వంతరములు గతించును.
ఈ మన్వంతరము నొక్కమాటు పరివర్తించినచో దై నందిన
కల్ప మగును” ఇది పదుమూడవయధ్యాయము.

—రాజప్రత్యేకముగా మన్వంతరముల కార్యములనడుగుట.—

అని చెప్పుచున్న మునీంద్రునిఁజూచి నరేంద్రుఁడు “ఓ ము
నీంద్రా! మన్వంతరకాలములందును మనువులును, దత్తుత్తు
లును మునులును మొదలగువా రెవనిచే నీకార్యము నొనర్ప

నయుక్తులైరి? వారినిగూర్చి తెలియఁ జేయు"మని పలుక న
 ముసీందుఁ డితని కిట్లనియె. ఓరాజేంద్రా! మనువులును, మను
 పుత్రులును, మునులును, నిందుఁడును, సురగణములును, నాయా
 మన్వంతరములకాలమున నాయాయవతారములఁ బొందిన పర
 మేశ్వరునిచే శాసింపఁబడు చుందురు. అట్లు నియుక్తులయి
 మన్వాదులు జగత్సృష్ణమును జేయుచుందురు. ఎట్లు చేయుదు
 రందువేని, చెప్పెదను. ఆ మన్వాదులలో మునులు మన్వంత
 రముతుఁడును బాకకులు లేకపోవుటచేఁ జెడిపోయిన వేదగణ
 ములను వానినలనఁ నేర్పడు సనాతన ధర్మములను దమ తపః
 ప్రభావమువలనఁ దెలిసికొందురు. మనువులు తమతమ కాలము
 లందు శ్రీహరి యనుమతిని బడసి మునుల యుపదేశము
 * చొప్పున ధర్మమును నాలుగుపాదములను నడపించు చుందురు.
 మనుపుత్రులు మనువులు స్థాపించిన ధర్మమును మన్వంతరావ
 సానమువఱకును, దమ పుత్రపౌత్రాదిక్రమముచేత నా యా
 వర్ణాశ్రమములకుఁ దగునట్లుగాఁ బ్రసరింపఁ జేయుదురు దేవ
 గణములుపంచమహాయజ్ఞములందును భోక్తలగుఋషులతోను,
 బితృదేవతలతోను, యజ్ఞభాగముల ననుభవించుచుందురు. పర
 మేశ్వరుఁడు తనసామర్థ్యముచే సంపాదించి యిచ్చినముజ్జగముల
 శ్రీలననుభవించుచు, నిందుఁడు యథేష్టముగా నర్హమును గురి
 యించిలోకములఁబరిపాలించును. పరమేశ్వరుఁడుయజ్ఞాద్యవతార
 ములను గపిలాద్యవతారములను దాలిచి జ్ఞానమును యుగాను
 సారముగా నుపదేశించును. మఱియునతఁడు మరీచ్ఛ్యాది రూప
 ములకొందిసృష్టికొనరించుచు, రాజమూర్తియై దుష్టులను సంహ
 రించుచు, సృష్ట్యాదుల కుపయుక్తము లగుగుణముల నవ

లంబించి కాలరూపమున సమ స్తజంతువుల లయ మొందించుచు
నామరూపముల వహించిన మాయచే మోహితులయి జ్ఞాన-
ముచే నేకాకారులయినయాత్మ లందు దేవమనుష్యాదిభేదమును
బాటించు జనులకుఁ గానరాక కేవలము నుతింపఁదగినవాఁడునై
ప్రవర్తించుచుండును. కల్పయాథాత్మ్యమును దెలిసినపండితులు
దైనందిన కల్పప్రమాణము పదునాల్గు మన్వంతరముల కాల
మని చెప్పుచున్నారు. ఇది పదునాల్గవయథ్యాయము.

—●●●● వామనావతార కథా ప్రారంభము. ●●●●—

అని చెప్పుచున్న శుకుంజూచి రాజిట్లనియె “ఓ మునీంద్రా!
విష్ణువున కెట్టికోర్కీయునులేదు. అతఁ డవాప్తసమ స్తకాముఁడు;
తామ సమ స్తమునకును బ్రభువు. అట్టిహరి దీనునివలె బలిచెంత
కేఁగి మూఁడడుగులభూమి నెందులకు యాచించెను? యాచించి
పుచ్చుకొనియు బలిని బంధించుటకుఁ గారణమేమి? పరిపూర్ణుఁ
డయినవిష్ణువు యాచించుటయు నిరపరాధుఁ డయినబలిని
బంధించుటయునాకాశ్చర్యమునుగొలుపుచున్నవి. ఆవృత్తాంతము
లను విన నామనస్సు కుతూహలపడుచున్నది. దయచేసి చెప్పుము”
అని యడుగుచున్న రాజునకు శుకుఁ డిట్లనియె. “ఓరాజేంద్రా!
దేవానురయుద్ధమున బలి యింద్రునకోడి ప్రాణహీనుఁడై
శుక్రాదుల దయవలన జీవించి యుదారమనస్కుఁడై వలయు
నంత ధన మర్పించుచుఁ ద్రికరణశుద్ధిగా వారిని సేవించెను. తమ్ము
సేవించుచు స్వర్గమును జయింపవలెనన్న తలంపు గలవాఁడయి
యున్న బలిభక్తికి సంతసించి బ్రాహ్మణులు మంత్రపూర్వకము
గా నభిషేకించి యతనిచే విశ్వజిత్తనెడి యాగమును జేయిం

చిరి. విశ్వజిద్యాగమందలి హవిస్సుచే సంతృప్తిఁగాంచిన యగ్ని
 పులనఁ గనకమయ మయినపరికరముతోఁ గూడినరథంబును,
 నింద్రుని తురంగములవంటి తురంగములును, సింహధ్వజంబును
 గాంచనపరికరముతో బద్ధ మగువిల్లును, నక్షయ తూణీరము
 లును, దివ్యమగుకవచమును ,సంభవింపఁగా, బలి వానిని స్వీక
 రించెను. అప్పుడు పితామహుఁడయిన ప్రహ్లాదుఁడు బలికి వాఁడని
 పద్మమాలనొసంగెను. గురు వయినశుక్రుఁ డతనికిఁ బ్రశస్త మగు
 శంఖము నిచ్చెను. పిమ్మట బలి శుక్రాదులదయవలన సంపాదిత
 మైనయుద్ధపరికరమును జేకొని బ్రాహ్మణులకును, గురువులకును
 నమస్కరించి వారివలన నాశీర్వాదములను జెంది, ప్రహ్లాదుని
 యనుమతిపడసి దివ్యరథంబుపైఁ గూర్చుండి ప్రహ్లాదుఁడొసఁగిన
 పద్మమాలను ధరించి కవచమును దొడిగి ఖడ్గమును, విలునమ్మ
 లను నమ్మలపొదులను దాల్చి యుద్ధసన్నద్ధుఁడై బాహువు
 లందు బాహుపురులును, గర్జములందు బంగారు మకరకుండల
 ములును బ్రకాశింప వనమందుఁ బ్రజ్వలించు నగ్నివలె విలసిం
 పఁ జొచ్చెను. అప్పుడు బలి దైవశ్రయముచేతను, బలముచేతను,
 శ్రీచేతను దనతో సమానులయి చూపులచే నాకాశమును,
 దిక్కులను నపహరించుచున్నట్లు గానవచ్చు చున్నదై త్యనాయ
 కులచేఁ బరివేష్టితుఁడై గొప్ప దానవనై న్యమును నడిపించుకొని
 భూమ్యాకాశములను జలింపఁజేయుచు, సకల సంపదలతో
 నుల్లసిత మగుస్వర్గపురమును ముట్టడించెను. మధురముగా
 ధ్వనిచేయుచున్న పక్షి మిథునములచేతను, గాన మొనర్చుచున్న
 మత్తమధుకరములచేతను, జిగుళ్లను ఫలసంపదలను బుష్ప
 సంపదలను బొల్చెడి శాఖాసముదయములు గలవృక్షపరంపర

చేతను, బ్రకాశించు నందనవనము నాపురమున మిక్కిలివిరాజిలు
 చుండెను. ఆ నందనవనమందు నిర్మలజలముతో నిండిన పద్మా-
 కరములు వెక్కులుగలవు. అవి యన్నియు హంసలకును సారస
 పక్షులకును జక్రవాకములకును గన్నె లేడిపిట్టలకును నిలయము
 లయి, సురలకును, సురస్త్రీలకును గ్రీడాస్థానములై చూపఱ
 చి త్తములను హరించుచుండెను. ఆ పురమునకుఁ ద్రివిక్రమదేవుని
 కాలిబొట్టనవ్రేలివలన నుదయించిన గంగానది కందకమై వెలయు
 చుండెను. మఱియు నది యుపరిభాగమున నిర్మితము లగు
 యుద్ధస్థానములు గలదై, సువర్ణమయమగుటచే నగ్నివలె మెఱ
 యుచు నున్న యున్నతస్రాకారముచేఁ బరివేష్టితమై, శత్రువుల
 కసాధ్యమయి యుండెను. విశ్వకర్మ తననేర్పునంతను జూపి
 దానిని నిర్మించెను. దాని పురద్వారములు సువర్ణమయములగు
 తలుపులతోను, స్ఫటికములతోఁ గట్టిన గోపురములతోను బ్రకా
 శించుచుండెను. అందలి వీధులు విశాలములయి మనోహరము
 లయియుండె. అది సభాభవనములచేతను నంగణములచేతను,
 నుపమార్గములచేతను రాణించుచుండె. దానియందుఁ గల
 చతుష్పథములు వజ్రములచేతను, బవడములచేతను నిర్మితము
 లయినయరుఁగులచే వెలయుచుండెను. అం దెచ్చటఁజూచినను
 విమానములు సంచరించుచుండెను. అచ్చటిస్త్రీలు మార్పు
 చెందని యశావనమును, సౌందర్యమును, గలవారయి శుభ్రవస్త్ర
 ములను దాల్చి శిఖలతోఁ బొల్చు నగ్నిహోత్రములవలెఁ బ్రకా
 శించుచుండిరి. ఆ సురస్త్రీలు కేశపాశములకుఁ జట్టిన పుష్పమాలి
 కల పరిమళమును దాల్చి మలయమారుతము గవాక్షద్వారముల
 నుండి యగరు ధూపములతోఁగూడ వెలువడి యందుఁ బ్రస

రించుచుండెను. అందున్న యచ్చరలు శుభ్రవస్త్రములచేఁ బరి
 చ్ఛిన్నము లయినమార్గములందు సంచరించు చుండిరి. ఆపురము
 ముత్యాల వితానములచేతను, మణిమయములయి పలువిధము
 లయి యున్నధ్వజములచేతను, గనులపండువు చేయుచుండె.
 అందెచ్చటఁ జూచినను మయూరముల కేకలును, బాపురముల
 నినాదములును, దుమ్మెదల ఝంకారములును, వినవచ్చుచుండెను.
 దేవతాస్త్రీలపాటలు మిక్కిలి మధురములై వినువారి కానం
 దము గొలుపుచుండె. మద్దెలలను వాయించుచు శంఖములను
 బూరించుచు, దుందుభులను మ్రోయించుచు, వీణెలను మీటు
 చు, వేణువుల ధ్వనిచేయుచు, దాళాది నినాదములకనుయుక్తము
 గా నాట్యముచేయుచు, నెల్లచోట్లను మృదుమధురముగాఁ
 + బాడు చున్నగంధర్వులపాటలు మిక్కిలి మనోహరము లయి
 యుండెను. ఆలోచింప నాపురము సంగీతాధిష్ఠాత్రియగు దేవతకు
 నిలయుమైనట్లు తోఁపక మానదు. ఆ పురము దురాత్ములకును,
 మూర్ఖులకును, నహంకారులకును, వంచకులకును, నధర్మపరులకును
 భూతద్రోహకులకును, గాములకును బొందఁ దరముకానిది. బలి
 యట్టిపురమును బ్రవేశించి తన సైన్యములచే నరికట్టి దేవతా
 స్త్రీలు భయమందునట్లు, శుక్రుఁడు తనకొసంగిన శంఖమును
 బూరించెను. ఇంద్రుఁ డదివిని యదరిపడి బలియొనర్చిన మహా
 ప్రయత్నమును దెలిసికొని దేవగణములతోఁ గూడికొని బృహ
 స్పతి చెంతకుఁబోయి యిట్లనియె. “ఓ గురువర్యా! పూర్వము
 నాచేఁ బరాజితుఁడయినబలి యిప్పుడు యుద్ధసన్నద్ధుఁడై యిచ్చ
 టికి వచ్చెను. అతని పరాక్రమ మిప్పట్లున నెట్టివారికిని దుస్సహ
 మని తోఁచెడిని. ఇట్టి బలి నెవఁడైన నే యుపాయముచేత

నై నను జయింపలేడని నిశ్చయింపవచ్చును. ఈబలి లోకములను
 దిక్కుల నొక్కపెట్టున మ్రింగువానివలెను, ప్రళయాగ్నివలె
 దీప్తము లగుచూపులచే నాకాశమును దహించువానివలెను
 బ్రకాశించుచున్నాఁడు. ఇట్టి యింద్రియబలమును, నిట్టియత్సాహ
 మును, నిట్టిదేహబలమును, నిట్టి పరాక్రమమును నా శత్రు
 వగు బలి కెట్లు లభించెను? వాని పరాక్రమాదు లిట్లసాధ్య
 ములయి యుండుటకుఁ గారణమేమి?” అని యడిగిన యింద్రు
 నకు గురు విట్లనియె. “ఓ దేవేంద్రా! శత్రువున కిట్టియభ్యు
 దయము గలుగుటకుఁ గారణమేమియో తెలియవచ్చె. బ్రహ్మ
 వాదు లయినశుక్రాదులు తమశిష్యుఁ డయినబలికి నిట్టి
 యభ్యుదయమును గల్గించిరి. పరమేశ్వరుఁ డయిన శ్రీహరి
 తప్ప నీవంటి యితరులుగాని నీవుగాని యతనియెదుట నిలువఁ
 జాలరు. కావున నిప్పట్టున నీవును, దేవతలును నీ లోకమునువిడిచి
 స్థలాంతరమునకుఁ బోయి శత్రుపరాజయకాల మెపుడు వచ్చునో
 ప్రతీక్షించి యుండుఁడు. బ్రాహ్మణప్రభావమువలన నితఁడు
 క్రమక్రమముగా నధిక మగుచున్న మహాపరాక్రమము
 గలవాఁడయ్యె. అట్టి యితఁడు బ్రాహ్మణుల నవమానించుట
 వలనఁ దప్పక నశించును. ఆ కాల మేతెంచునంతవఱకును నిరీ
 ష్టించియుండుఁడు” అని కార్యజ్ఞుఁ డయినబృహస్పతి లెస్సగా
 నాలోచించి చెప్పిన హితవాక్యములను విని కామరూపు లగు
 దేవతలు స్వర్గమునువిడిచి మాయమైరి. అందువలన బలి నిరా
 టంకముగా స్వర్గసింహాసనమునఁ గూర్చుండి లోకత్రయమును
 తన వశము గావించుకొనెను. అంత శిష్యవత్సలు లయిన శుక్రా
 దులు విశ్వజిద్యాగము జేసినబలి కింద్రపదవి స్థిరముగానుండు

నట్లు చేయ నెంచి యతనిచే నూ అశ్వమేధములను జేయించిరి.
 అనంతరము బలి యశ్వమేధశతమును జేయుటవలనఁ గల్గిన
 ప్రభావముచేఁ దన విమలకీర్తిని ముల్లోకములందును వ్యాపింపఁ
 జేయుచుఁ జంద్రునివలెఁ బ్రకాశించుచుండె. మఱియు దీర్ఘ
 సంకల్పుఁ డయినయూ బలి బ్రాహ్మణుల దయవలనఁ బొండఁబడిన
 సంపదల ననుభవించుచుఁ దన్నుఁ గృతార్థునిఁగాఁ దలంచుచుం
 డెను. ఇది పదు నేనవయధ్యాయము.

—

{ అదితి తనకుమారులను గూర్చి చింతించి
 విష్ణువు నారాధించుట. అతఁ డామె గర్భమున
 వామనుఁ డయి పుట్టుట. }

అంత దేవతలకుఁ దల్లి యగునదితి తన పుత్రులగునింద్రాదు
 లదృశ్యులయినట్టును, దైత్యు లమరావతి నపహరించినట్టును విని,
 గతిలేనిదానివలె మిక్కిలి పరితపించుచుండెను, ఇట్లుండ నొక
 ప్పడు కశ్యపుఁడు సమాధిని విడిచి యదితియాశ్రమమునకు
 వచ్చెను. అతఁడు వచ్చునప్పటి కాయాశ్రమము మిక్కిలికాంతి
 హీనమై వెలవెలపోవుచుండెను. కశ్యపుఁడు దానిఁగనివెట్టి మనం
 బున సందేహించుచుఁ దన ప్రియురాలి చెంత కేఁగి యామెవలనఁ
 బూజలనంది యుచితాసనమునఁ గూర్చుండి దీనవదనమై యున్న
 యామెంఁగాంచి యిట్లనియె. “ఓ శుభురాలా! బ్రాహ్మణులకును,
 గోవులకును, ధర్మమునకును, మృత్యువున కధీనులయి వర్తించు
 జనమునకును నమంగళములు సంభవింపలేదు గదా ! ఓ గృహ
 స్థురాలా! యోగాభ్యాసము లేనివారికిఁగూడ ధర్మము, నర్థ
 మును, గానుమును సమకూర్పఁజాలినగృహముల కమంగళములు

సంప్రాప్తింపలేదుగదా? కుటుంబాసక్తురాల వగునీయింటి కతి
 ఘులు వచ్చి నీపూజల నండక వెడలిపోయిరా యేమి? ఆలోచింప
 నతిథు లేగృహమునకువచ్చి సలిలమునై నఁ గైకొనకుండ వెడలి
 పోవుదురో, యా గృహము కేవలము నక్కలకు నివాసభూత
 మగు బిలమువంటిది. ఓ సతీమణీ! ఆహవనీయాదు లగునగ్నులను
 నీయధీనముచేసి నేను సమాధి కరిగితిని. నావియోగభరమును
 సహింపఁజాలక భయాకులవై యున్ననీవు వేళదప్పకుండ హవి
 స్సుచే నా యగ్నుల నుపాసింపలేదా యేమి? అట్లు చేయనిచో
 మిక్కిలి విచారింపపలసినదే! ఆ యగ్నులు సకల వాంఛితము
 లను నెఱవేర్పఁజాలినవి. వానిఁ బూజించియే గృహస్థులు పుణ్య
 లోకముల నందుచున్నారు. బ్రాహ్మణులును, వహ్నియు సకల దేవ
 స్వరూపుఁడయినవిష్ణువునకు ముఖమేయని నిశ్చయింప వచ్చును. *
 అట్టియగ్నుల నారాధింపకపోవుట పెద్దనష్టమును గల్గింపక
 మానునా? ఓ ధీరులారా! నీ పుత్రులందఱును నుఖులై
 యున్నారా? చిన్న వ్రోయిననీముఖమును లక్ష్మింప నేదోయమంగ
 శము సంప్రాప్తమైనట్లు తెలుపుచున్నది. అందుచే శంకించుచు ని
 ట్లడుగుచున్నాను. వేగముగా నీ విచారకారణ మెఱిగింపుము.”
 అని యడుగు చున్నభర్తను గాంచి యదితి యిట్లనియె. “ఓ
 నాథా! బ్రాహ్మణులకును, గోవులకును శుభముగలదు; ధర్మమున
 కేమియు భంగముగలుగలేదు. తక్కిన లోకులకు నుఖము లేక
 పోలేదు. మన గృహస్థాశ్రమముధర్మార్థకామములకు నిలయమై
 వెలయుచున్నదని నిశ్చయముగాఁ జెప్పఁగలను. ఓ వల్లభా!
 సంతతమును మీపాదపద్మముల ధ్యానించుచు నేనగ్నులను
 వ్రేల్చు చున్నాను. అతిథుల సత్కరించుచున్నాను. నావలనఁ

బూజలు కైకొను తలంపుతో వచ్చినభిక్షువులను బూజించు
 చున్నాను. భృత్యులను బోషించుచున్నాను. నాకిట్టిసామర్థ్యము
 గలుగుట భగవంతుడ వగునీ యనుగ్రహమువలననే చుమీ !
 ఓ ప్రాణనాథా ! ప్రజాపతి . వయిననీకు ధర్మపత్నివై నీ వలన
 సకలధర్మముల నభ్యసించు చున్ననా కభీష్ట మగుధర్మ మేది నెఱ
 వేఱదు? సమస్తధర్మములు సమకూరుచున్నవి. ఓ మరీచి
 నందనా! సత్త్వగుణప్రధాను లగుదేవతలును రజస్తమో గుణ
 ప్రధాను లయినదైత్యులును నీ మనస్సువలనను, శరీరమువలనను
 జన్మించిరి. ఆ నీపుత్రులందఱయందును నీవు సమబుద్ధివై వర్తిం
 తువు. అయినను సమర్థుడ వగునీవు నీ భక్తులందుఁ బక్షపా
 తము వహించుట న్యాయ్యము. కావున నీభక్తురాల నగునా
 శ్రేయస్సు వర్ధిలున ట్లాలోచింపుము. శత్రువులగుదైత్యులు స్వర్గ
 లోకమును హరించుటచే నిలువ నీడలేక నాకుమారులు దేశ
 ముల పాలయిరి. దయయుంచి వారిని బాలింపుము, నీపత్ని నగు
 టచే నాకిదివఱకు దుఃఖములు సంభవింపలేదు; కాని నా కిప్పుడు
 ప్రాప్తమైనది. దైత్యులు నన్ను నా నిలయమునుండి తఱిమిదుఃఖ
 నాగరమున ముంచివైచిరి. నా ప్రభుత్వమును, నాసంపదలను,
 నా నివాసదేశమును లాగికొనిరి. ఓ సజ్జనవర్యా ! నా కుమారు
 లేయుపాయముచేఁ దొంటి యభ్యుదయమును బొందుదురో
 దాని నొనర్పము. నన్ను దయఁ జూడుము" అనియిట్లు కడుంగడుఁ
 బ్రార్థించుచున్నయదితిని గాంచి మందహాసము సేయుచు ని
 ట్లనియె. "ఓ సాధ్వీ! పుత్రాదులందలి స్నేహవాశముచే బంధించు
 విష్ణువు మాచూబలము నతిక్రమింపఁ గలుగుట మహా కష్టము
 గదా! అయారే! ఏమి యాశ్చర్యము? పంచభూతపరిణామాత్మక

మగు దేహమెక్కడ ? ప్రకృతికంటె విలక్షణ మగునాత
 యెక్కడ ? ఈ దారపుత్రాదు లెవ్వరికి సంబంధించినవారు ?
 వీరు దేహమునకు సంబంధించినవారా? లేక యాత్మకు సంబం
 ధించినవారా ? ఆలోచింప నాత్మకును బుత్తాదులకును దేహ
 మూలకముగా సంబంధము కలదు; గాని సాక్షాత్సంబంధము
 లేదు. ఈ దేహము పంచభూతాత్మక మగుటచేతను, వృద్ధి
 క్షయములు గలదగుటచేతను, నిత్యము కానిదగుట చేతను,
 దీనికి సంబంధించిన పుత్రాదులును నిత్యులు కారు. అట్టి పుత్రా
 దులందు స్నేహము చూపుట కేవల మజ్ఞానమూలకము కాని
 వేఱుకాదు. కావున నీ పుత్రులందు మోహమును విడువు”
 మని యిట్లు కశ్యపుఁడు మొదట తత్త్వోపదేశము చేసెను. కాని
 దానికామె సంతుష్టి చెందలేదు. అది తెలిసికొని యమ్మనియామెకు
 వెండియు నిట్లనియె. “ఓ నుందరీ ! విష్ణువు త న్నారాధించు
 వారికి హితమొనర్చువాఁడు; సకలభూతముల హృదయకుహర
 ములందును నివసించువాఁడు. శ్రేయస్కాము లగువారిచే యా
 చింపఁబడి వారి వాంఛితముల నెఱవేర్చువాఁడు. ఇంతేకాదు.
 అతఁ డడిగినదానికంటె నధికముగా నిచ్చు వాఁడు. అట్టి వాసు
 దేవుని నీవు భక్తితో నారాధింతువేని దీనవత్సలుఁడగు నతఁడు
 తప్పక నీ కోర్కూల నెఱవేర్చును. అతనిసేవ యితర దేవతా
 సేవవలె నెప్పుడును విఫలముకాదు” అని చెప్పిన పతినిగాంచి
 యదితి యిట్లనియె. “ఓ నాథా ! జగత్పతి యగుభగవంతు
 నేయుపాయముచే భజింపవలయు? ఎట్లు భజించినచో సత్యసం
 కల్పుఁ డగుపరమేశ్వరుఁడు నా మనోరథంబు నెఱవేర్చును
 పుత్రులతోఁగూడఁ బలుపాట్లు పడుచున్ననాకు దేనిచే భగవం

తుఁడు సాక్షాత్కరించునో యాయుషాయము నుపదేశింపు” మని
 పలుక నాకశ్యపుఁడిట్లనియె. “ప్రియురాలా! పూర్వము నేనుసంతా
 నము గల్గించు వ్రతమును గుఱించి బ్రహ్మనడుగ నతఁడుదయార్ద్ర
 హృదయుఁడై పయోనామకమగు వ్రతముపదేశించెను. అదితప్పక
 విష్ణువును సంతసింపఁజేయఁగలదు. నీ కావ్రతము నెఱింగించెద.
 ఘోషనశుక్ల పక్షమునఁ బ్రతిపద మొదలు పంచమిదినము లాచ
 రింపవలయును. నీవు నిశ్చలమగుభక్తితోఁ గూడికొని యీవ్రత
 ముచే నరవిందాక్షుని విష్ణువు నారాధింపుము. చంద్రకళ గల్గిన
 యమావాస్య లభ్యమైనచో నపు డడవిపంది త్రవ్విన మట్టిని
 గొనివచ్చి “ఓ భూదేవీ ! నీపధిక ప్రభావము గలదానవు. నిన్ను
 యథాస్థానమును జేర్పఁదలంచిన వరాహమూర్తిచేఁ బాతాళ
 మునుండి యుద్ధరింపఁబడితివి. అట్టి నీకు నమస్కారము. నాపాప
 ములను దొలఁగింపుము” అను మంత్రమునుబఠించుచు నామృ
 త్తికను దేహమునఁ బూసికొని స్నానము చేయవలయు. అనంత
 రము సంధ్యానందనాదికృత్యములను నెఱవేర్చుకొని నిశ్చలచిత్తుఁ
 డై మ్రుగ్గులచే నలంకృత మయినభూమియందును, సూర్యునియం
 దును, జలమందును, పహ్నియందును, గురువునందును హరిని
 భావించి పూజింపవలయును. ఆసమయమున “ఓన్నమోభగవతే
 వాసుదేవాయ” యనుమంత్రము నుచ్చరించు చుండవలయును.
 “ఓవాసుదేవా ! నీవు సకలమునకు నాధారమవు. నీవు నిజతేజ
 ముచే నంతటను వెలుఁగువాడవు. నీవైరులకుఁ గానరాక యే
 సమస్తవస్తువులకును సాక్షివగుచున్నావు. నీ వందఱలోను మహా
 పురుషుఁడవు. అట్టి నీకు నమస్కారములు. ఓమహాపురుషా! నీ

* వీచక్షున్సు మొదలగు నింద్రియములకుఁ గానరావు. మిక్కిలి సూక్ష్మరూపుఁడయిన జీవున కంతరాత్మవై ప్రవేశింపఁ దగియుండుటచే నతనికంటెను మిక్కిలి సూక్ష్మఁడ వగుచున్నావు. నీవు ప్రకృతిపురుషులు శరీరముగాఁ గలవాఁడవు. చతుర్వింశతి తత్త్వములుగూడ నీకు శరీర మగుచున్నవి. ఇంతియకాదు. చతుర్వింశతి తత్త్వరూపమునఁ గార్యావస్థఁ జెందిన సత్వాదిగుణములకు హేతు భూతుఁడవు. ఇట్లు కార్య కారణ రూపములగు ప్రకృతి పురుషులు శరీరముగాఁ గలవాఁడ వగుటయేకాక వానికంతరాత్మవై కారణుఁడవైయున్న నీకు నమస్కారములు. ఓ పరమేశ్వరా! † శబ్దరూప మగుప్రపంచ మపూర్వమగువృషభమును

* ఇందులకు మూలము “అవ్యక్తాయ” అని యున్నది. దీనిచే “శ్రుయత్తదదృశ్య మగ్రాహ్య మగోత్ర మవర్ణ మచక్షుశ్శ్రోత్రం త దపాణి పాదం నిత్యం విభుం సర్వగతం సుసూక్ష్మం తదవ్యయం యద్భూతయోని పరిపశ్యంతి ధీరాః” అను సుపరివదర్థము సంగ్రహింపఁ బడుచున్నది.

† దీనికి మూలము ‘నమోద్విశీర్షేత్రిపదే చతుశ్శృంగాయ తతవే । సప్త హస్తాయ యజ్ఞాయ త్రయీవిద్యాత్మనే నమః॥ దీనిచే శ్రు॥ చత్వారి శృంగాస్త్రయో అస్యపాదా ద్వే శీర్షే సప్తహస్తాసో అస్య । త్రిధాబద్ధోవృషభో రోరవీతి మహాదేవో మర్త్యాగ్ం ఆవివేశ॥ అను మంత్రార్థము ప్రకటిత మగుచున్నది. ఈ మంత్రమందు శబ్దాత్మకప్రపంచము లోకవిజాతీయ వృషభముగా నిరూపింపఁ బడుచున్నది. అదెట్లన--మహాదేవః=శబ్దస్వరూపుండగు దేవుఁడు, త్రిధా=మూడువిధములుగా, బద్ధః=ఉత్పత్తిఁజెంది, అనఁగా పక్షస్థలమందును, గంఠమందును, శిరస్సునందును మాత్రమే శబ్దజాలముపుట్టుచుండును గాన నిట్లుచెప్పఁబడియె. వృషభః=లోకవిజాతీయమగు వృషభరూపమునొంది, మర్త్యాగ్ం=నశ్వరములును బరమాత్మకు శరీరభూతములును నగుదేవమనుష్యాది పదార్థములను, ఆవివేశ=తెలుపుచుచేయుటకయివర్తించెను. అనఁగా

బోలుచున్నది. సామాన్య వృషభమునకు రెండు కొమ్ములును, నాలుగు కాళ్లును, నొక తలయు నుండును. కాని యీశబ్ద వృషభమునకు నామము, క్రియ, నిపాతము, ఉపసర్గము నాఁబడు నాలుగు శృంగములును, భూతము, భవిష్యత్తు, వర్తమానము నాఁబడు మూడు పాదములును, బ్రవృత్తినిమిత్తము తదాశ్రయము నాఁబడు రెండు శిరస్సులును; నేడు విభక్తులనెడి యేడు చేతులును గలవు. అట్టి శబ్దప్రపంచము నీకు శరీరభూతమగుటచే రెండు శిరస్సులతోను మూడుపాదములతోను నాలుగుశృంగములతోను, నేడు హస్తములతోను వెలయుచు యజ్ఞాదిక్రియాఫలమును విస్తరింపఁజేయుచు వేదముచే బోధిత మగురూపముగల వాఁడవై యజ్ఞరూపుఁడవయియున్న నీకు వందనములాచరించెదను

దేవి మనుష్యాదులను దెలియఁబఱచెనని భావము. అస్య=శబ్దాత్మక మగునీ వృషభమునకు, చత్వారి=నామము, క్రియ, నిపాతము ఉపసర్గము నాఁబడు నాలుగు, శృంగాః=కొమ్ములును, అస్య=దీనికి, త్రయః=భూతభవిష్యద్వర్తమానము లనెడి మూడు, పాదాః=కాళ్లు, ద్వే=ప్రవృత్తినిమిత్తము, తదాశ్రయము నాఁబడు రెండు, శీర్షే=తలలు, అస్య=దీనికి, సప్త=ప్రథమాదివిభక్తులగు నేడును, హస్తాసః=చేతులగుచున్నవి. ఈ శబ్దజాలరూప మగువేదము పరమాత్మను బోధించు చున్నదని ఫలితార్థము. వెనుకఁ గార్యకాతణాత్మక మగువస్తురూపప్రపంచమంతయును బరమాత్మకు శరీరభూత మనిచెప్పి యాశ్లోకముచే నామరూపప్రపంచము భగవంతునిరూపమును బోధించుచు నతని కప్ప ధగ్భూత విశేష మయియున్నదని తెలియఁబఱచెను. నామాత్మక ప్రపంచమంతయు వేదమే యగుటచేతను, అది పరమాత్మ కప్పధక్సిద్ధవిశేషణమగు రూపప్రపంచమును జెప్పఁచుండుటచేతను, అట్టి విశేషణములను దెల్పు శబ్దములకు విశేష్యమందుఁ బర్యవసన్నము లగుట నైజమగుటచేతను నిగమాగమాది శబ్దజాతమంతయుఁ బరమాత్మను బోధింప సమర్థుడైనదని స్పష్టమగుచున్నది.

ఓ మహాదేవా ! రుద్రశరీరకుండవయి భవుండవనియు నంబి
కాపతివనియు, శివుండవనియు, విద్యాధిపతివనియు; భూతపతి
వనియు, బిలువబడుచు విశ్వమును నశింపజేయుచున్న నీ కభి
వాదము గావించెద. మఱియుఁ జతుర్ముఖ శరీరకుండవయి
సృష్టి నొనరించుచు సమస్తస్రాణుల కంతరాత్మవై, జగద్రూ
పుండవై, యోగైశ్వర్యమును నిర్వహించుచు; యోగమునకుఁ
గారణుండ వయిననీకు నమస్కారములు. ఓ యీశ్వరా ! నీవు
బ్రహ్మరుద్రాదులకుఁగూడ గారణభూతుండవు. నీవు స్వీయతేజ
ముచేఁ బ్రకాశించుచు బ్రహ్మాదులను ప్రకాశింపజేయుచున్నాఁ
డవు. నరనారాయణరూపమున నవతరించి లోకము నాపదల
నుండి కాచుచున్నావు. నీ వాశ్రితుల కష్టముల నపహరించు
వాడవు. ఇంద్రనీలమువలె శ్యామలకాంతితో నొప్పువాడవు.
పచ్చని పట్టువస్త్రములతోను, నెప్పుడును విడిచియుండని లక్ష్మీ
తోను వెలయుచున్నవాడవు. ఇట్టి మహనీయుండ వగునీకు
వందనము లర్పించెదను. ఓ పరమపురుషా ! నీ వాశ్రితులకుఁ
బూర్తిగా వరముల నొసంగి వరదశ్రేష్ఠుండ వనిపించుకొను
చున్నాడవు. కావుననే భక్తులందఱును శ్రేయస్సు నభిలషించి
నీ పాదపద్మములఁ గొల్చుచున్నారు. లక్ష్మీయును, బ్రహ్మాదులును
నెవనిపాదపద్మముల యామోదమునకు వశులయి నిత్యము నను
సరించుచున్నవారో యా వానుదేవుడు నాకుఁ బ్రసన్నుడగుఁ
గాక' యనెడి మంత్రములచేతను, నావాహనముచేతను హరిని
దమ సన్నిధినిఁ జేర్చుకొని పాద్యమొసఁగి యాసనమిచ్చి యర్ఘ్య
మర్పించి గంధముచేతను, బుష్పములచేతను, మధుపరార్కదుల
చేతను బూజించి పాలచే స్నానముచేయించి శ్రద్ధాయుక్తుడై

వస్త్రమును, యజ్ఞోపవీతమును, నాభరణములను, సమర్పింప
 వలయును. ద్వాదశాక్షరవిగ్యను బఠించుచు నిట్లు సకలోపచార
 ముల నొనర్చి నేతితోను బెల్లముతోను గూడిన పాయసాన్న
 మును శ్రీహరికి నివేదింపవలయును. మూలవిద్యను బఠించుచు
 హోమము చేయవలెను. పిమ్మట నివేదితమగు నా పాయసమును
 స్వయముగా భక్షింపవలెను. లేనిచో నొక బ్రాహ్మణున కర్పింప
 వలయును. పరమేశ్వరున కాచమనమొసంగి తాంబూలమర్పించి
 ద్వాదశాక్షర మంత్రమును నూటయెనిమిదిపర్యాయములు
 జపించి స్తోత్రములను బఠించి నుతింపవలయును. తరువాత నా
 భగవంతునకుఁ బ్రదక్షిణము చేసి దండప్రణామములర్పించినిర్తా
 ల్యమును దీసికొని శిరసునఁ దాల్చి, యనంతర ముద్వాసనము
 చేయవలయు. పిమ్మట నిరువురు బ్రాహ్మణులను బాయసముచే
 భుజింపఁ జేసి వారిని యథోచితముగాఁ బూజించి వారియనుమతి
 చొప్పున నా శేషమును బంధువులతోఁగూడ భుజించి స్త్రీసంగ
 రహితుఁడై యారాత్రిపుచ్చి వేకువనే మేల్కొని స్నానముచేసి
 శుచియై సమాహితచిత్తుఁడై వెనుకటియట్లు పూజింపవలెను.
 పాలనుమాత్రమే యాహారముగాఁగొనుచు నీవ్రతము నాచ
 రింపవలెను. పూర్వమువలె హోమముచేసి బ్రాహ్మణుల భుజింపఁ
 జేయవలెను. ఓ నుందరీ! వ్రతి యిట్లు వ్రతిదినమందును విష్ణు
 పూజను, బ్రాహ్మణ భోజనమును, హోమమును జేయుచు,
 మూఁడు పూటలును స్నానమొనరించి బ్రహ్మచర్యము
 పూని క్రింద శయనించుచు, శుక్లపక్ష వ్రతిపత్తు మొదలు
 త్రయోదశివఱకును నీ పయోవ్రత మాచరింపవలయును. ఆసమ
 యమున వ్రతి వానుదేవపరాయణుఁడై యసద్వాక్యముల నుచ్చ

రింపరాదు. భోగముల ననుభవింపరాదు. సకలభూతములకును
హింస చేయఁజనదు. పదుమూడవదినమున యథావిధిగా మంత్ర
కోవిదు లగుబ్రాహ్మణులు మంత్రము లుచ్చరించుచుండఁగాఁ
బంచామృతములచేతను విష్ణువును స్నానముచేయింపవలెను.
ధనలోభము, నొందక సకలోపచారములతోను విష్ణువును బూ
జించి విష్ణుదేవతాక మగుచరువును సిద్ధముచేసి నిశ్చలచిత్తుఁడై
పురుషసూక్తముచే హోమముచేసి షడ్రసోపేతమగు నైవే
ద్యము నర్పింపవలెను. జ్ఞానసంపన్నుఁడయిన తన గురువునకు
విప్రులకును, వస్త్రములను, నాభరణములను, గోవులను నొసంగి
సంతసింపఁ జేయవలెను. ఆ గురు ద్విజతోషణము హరిని
సంతసింపఁ జేయుటవంటిదే; కాన తప్పక యాచరింపవలయును.

ఓ ప్రియురాలా ! వ్రతి గురువునకును, తక్కిన బ్రాహ్మణులకును,
సంతృప్తిగా భోజనమిడవలయును. బుద్ధిక్కులకును, గురువునకును
యథార్హముగా దక్షిణలొసంగి పిమ్మట సర్వవర్ణములవారిని
భోజనాదులచేఁ దనివి నొందింపవలయును. దీనులును, గృడ్డి
వారును, గృపణులును దనివి నన భుజించినచో విష్ణువు తప్పక
సంతసించును. ఇట్లుచేసి తానుబందుగులతోను, విద్వాంసులతోను
భుజింపవలయును. పూజాదినములందు గానము చేయింపవల
యును. హరికథలను వినిభింపవలయును. ఇట్లు భగవంతు నారా
ధింపవలెను. పయోవ్రతమని దీనిపేరు. ఇది పరమేశ్వరుని సంత
సింపఁజేసినట్లువేఱొకటి చేయలేదు. బ్రహ్మ పూర్వమీవ్రతమును
నాకుపదేశించెను. దానిని నీకు విధిసహితముగా నుపదేశించి
తిని. ఓ పుణ్యాత్మురాలా ! నిర్మలమగునంతఃకరణము గలదానవై
నీ వీవ్రతముచే హరిని బూజింపుము. ఈ పయోవ్రతము సకల

యజ్ఞములతోను, సకలవ్రతములతోను సమానమైనది. అన్ని విధములచేత నొనర్పఁబడు తపస్సారమునకును, సకలదానములకును, సిది తుల్యమైనది. పరమేశ్వరుని సంతసింపఁజేయుటకు దీనితో నీడైనది లేదు. విష్ణువును సంతసింపఁజేయునట్టి నియమములుమాత్రమే యత్యుత్తమములు. కావున నీవు మిక్కిలి ప్రయత్నముచేసి శ్రద్ధాయుతురాలవై యీ వ్రతము నాచరింపుము. పరమేశ్వరుఁడు నీవ్రతమునకు సంతసించి వలయు వరంబుల నిచ్చును. ఇది పదాఠవయధ్యాయము.

—•—•—•— { వామనమూర్తి యవతరించుట; బ్రహ్మదు } —•—•—
లతని సుతించుట.

అని యిట్లు తన భర్త యగుకశ్యపుఁడు పదేశింపఁగా నదితి మిక్కిలి సంతసించి నిశ్చలచిత్తురాలై పండ్రెండుదినంబులా వ్రతము నాచరించెను. ఆమె బుద్ధియనెడి సారథిసాయమున మనస్సు నింద్రియంబులనెడి దుష్టతురంగములను జయించి యితరాసక్తముకాని బుద్ధిచే మనస్సును సర్వాంతరాత్మయును, షాడ్గుణ్యపూర్ణుఁడును నగువానుదేవునియందు స్థిరముగా నిలిపి సర్వదా యమృహపురుషుని ధ్యానించుచు నావ్రతమును యథావిధి సమాప్తినొందించెను. అంత నాదిపురుషుఁడగువానుదేవుఁడు పీతాంబరమును దాల్చి శంఖము, చక్రము, గద మొదలగు సాధనములఁ జేకొని యామెకుఁ బ్రత్యక్షమయ్యె. అట్లు సాక్షాత్కరించిన వానుదేవునిఁగాంచి యా సాధ్వీ త్వరగా లేచి నిలువఁబడి ప్రేమాతిశయముచేఁ దడఁబడుచుఁ గన్నులనుండి యానందబాష్పములు స్రవింప, దేహమంతయుఁ బులకరింప భగవంతుని

దర్శనమువలన గల్గిన నిరతిశయానందముచే దేహము కంప
మెత్త నతనికి దండప్రణామములాచరించి దోసిలివట్టి యూరక
నిల్చియుండె; కాని నుతింప సమర్థురాలు కాకపోయె. ఓ రాజేం
ద్రా! ఆ యదితి యట్లు కొంతసేపుండి క్రమక్రమముగా
నింద్రియములను స్వాధీనము గావించుకొని యజ్ఞస్వరూపుఁ
డయిన రమాపతిని తెప్పవాల్పకుండఁ జూచుచు బ్రీతిపూర్వక
ముగా హరి నిట్లునుతించెను. “ఓ పరమేశ్వరా! నీవు యజ్ఞాధిపతివి;
నీవు యజ్ఞభోక్తవు; నీ వాశ్రయించినవారి నెప్పుడునువిడుచునాఁ
డవుకావు. గంగాదిరూపమగుతీర్థము పాదమందుఁ గలవాఁడవు.
పవిత్రమగు కీర్తి గలవాఁడవు. శ్రవణములకు మంగళకరమగు
నామధేయము గలవాఁడవు. ఓ దేవా! ఆపన్నులయి నిన్ను
శరణుచెందిన లోకులదుఃఖములఁ దొలఁగింప సమకట్టిన మహా
త్ముఁడవు నీవే? నీవు మావంటి దీనులకు నాథుఁడవు. కావున
దయయుంచి మాకు సుఖము నొసంగుము. ఓ మహాపురుషా!
నీవువిశ్వస్వరూపుఁడవు. ప్రపంచమునకు సృష్టిస్థితిలయములఁగల్గిం
పఁ గారణభూతుఁడవు నీవే? లీలకయి నానావిధములుగాఁ బరి
ణమించు సత్వాదిగుణములను జేకొని సృష్ట్యాదికార్యముల
నొనర్చువాఁడవగుటచే నీవు విశ్వకారుణుఁడవయినను వికార
ముల నొందవు. నీ వనంతకల్యాణములచే నిరతిశయిఁడవు.
మాధ్వుచెందని స్వరూపమును, గుణములునుగలవాఁడవగుటచేఁ
బ్రకృతిపురుషసంబంధము సదా గలవాఁడ వయినను దద్గతదోష
ములు నిన్నుఁ బొందలేవు. సంతత మభ్యుదయముగలదై కల్యా
ణగుణములకు నిలయమై యవిచ్ఛిన్నానందమైయున్న నీస్వరూ
పమును జూపి జీవుల యజ్ఞానమును దొలఁగించువాఁడవు. ఆశ్రి

తుల కష్టముల నపహరించువాడవు. అట్టి యనంతశక్తి యగు
 నీకు నమస్కారము లాచరించెదను. ఓ మహాత్మా! నిన్ను సంత
 సింపఁజేసిన నరులకు నీవయవలనఁ జిరాయువును, బలపరాక్రమా
 దులతోఁగూడిన శరీరమును, సకలసంపదలును, స్వర్గాదులును,
 సమస్తములయిన యోగసిద్ధులును, ధర్మార్థకామములును, సందే
 హరహిత మగుజ్ఞానమును గల్గుచుండునని చెప్పవలసినపుడు
 శత్రుజయాదులు గల్గునని వేఱచెప్పవలయునా” యని యిట్లదితి
 నుతింపఁగా సకలభూతములకు నంతరాత్మయై విలసిల్లు నా వాసు
 దేవుఁడు సంతసించి యామె కిట్లనియె. “ఓ దేవమాతా ! నీవు
 చిరకాలమునుండి కోరుచున్న నీ కోర్కెని దెలిసికొంటిని. నీ
 కుమారులు శత్రువీడితులయి సంపదలను గృహములను విడిచి
 దేశాంతరములకుఁ బోయి పలుబాధలు పడుచున్నారనియు,
 వారి యైశ్వర్యము వారికి మరల సంప్రాప్తము కావలయు
 ననియుఁ గోరుచున్నావు. నీ పుత్రు లారక్కనులను యుద్ధములో
 జయించి తమ రాజ్యము తీసికోఁజాలినంత సామర్థ్యము వారికి
 గలుగు నిమిత్తమే నన్నుపాసించితివి. తొంటియట్లు నీవు నీ
 పుత్రులతో నొకచోటఁ గూడియుండవలెనని యభిలషించు
 చున్నావు. అది యంతయు నాకుఁ దెలిసినది. నీ కుమారులగు
 నింద్రాదులచేఁ జచ్చిన తమ భర్తలసన్నిధినిజేరి విలపించు దుర
 దృష్టవంతురాండ్రగు దైత్యస్త్రీలను నీవు చూడఁగలవు. ఇంద్రా
 దులు మగుడఁ దమ సంపదలను దమకీర్తులను సంపాదించు
 కొని స్వర్గపురమునుజేరి తొంటియట్లు క్రీడించుచుండఁ జూచి
 సంతసించు భాగ్యము నీకు స్వల్పకాలములోనే లభించును. ఓ
 దేవీ! యోజింపనాదైత్యుల కిప్పుడు కాలమనుకూలమైయున్నది.

మహాశక్తిమంతు లగుశుక్రాదులచే సంరక్షితులై యున్నారు. వారి నిష్పాడు మనము జయించుట కష్టము. యుద్ధమునఁ బరాక్రమము చూపుట నిష్ఫలము. అది సుఖదాయకము కానేరదు. అయినను నీ వైనరించిన వ్రతమునకు మిక్కిలి సంతసించి నే నందులకుఁ దగినయుపాయము వేఱొకటి యోజించెదను. నా యారాధన మెప్పుడును విఫలముగాదు. నా యారాధకుని శ్రద్ధాభక్తుల కనుగుణ మగుఫలము లభింపకమానదు. నీవు పుత్రరక్షకై చేసిన పయోవ్రతమునకు మిక్కిలిసంతసించితిని. కశ్యప బ్రహ్మ తపసిఫలముగా నేను నా యంశముచే నీకుఁ బుత్రుఁడ నయి యవతరించి నీ కుమారులను రక్షించెదను. ఓ శుభురాలా! నీవు నిష్కల్మషుఁ డయినకశ్యపు ననువర్తించియుండుము. నిజతేజముచేఁ బ్రకాశించుచున్న నన్నును నీ భర్తవలన గర్భమందు ధరింపఁగలవు. ఈవృత్తాంతము మిక్కిలి రహస్యముగా నుంపవలయు; పరుల కెవ్వరికిని దెలియనీకుము. అట్లు గుప్తముగా నుంచితివేని శీఘ్రకాలములోనే ఫలమొందఁగలవు” అని యిట్లు వాసుదేవుఁడు పలికి యచ్చటనే యంతర్ధానముచెందెను. దర్శనమునకే దుర్లభుఁ డయినభగవంతునిఁ గుమారునిఁగాఁ బడయుభాగ్యము తనకు లభించినందుల కదితి మిక్కిలి సంతసించి శ్రద్ధాభక్తులతో భర్తను గొల్చుచు ననుసరించు చుండెను. అంత విఫలముగాని దివ్యజ్ఞానము గలకశ్యపుఁడు నారాయణ సంశము తనయందుఁ జొచ్చియున్నట్లు సమాధియోగముచేఁ దెలిసికొని తపస్సుచేఁ జిరకాలమునుండి సంపాదితమయినదియు దారుణమైన యగ్నివలెఁ బ్రకాశించుచున్నదియునగు తనవీర్యము నదితియందుంచెను. సనాతనుఁ డయినహరి యిట్లదితిగర్భ

మందుఁ బ్రవేశించి వర్ధిల్లు చున్నసంగతిఁ దెలిసికొని బ్రహ్మ,
 యసాధారణగుణములను దెలియఁజేయు నామములచే నా
 విష్ణువు నిట్లు నుతింపఁజొచ్చెను. లోకముల నాక్రమింపఁజాలిన
 పాదన్యాసములుగల యో పరమేశ్వరా ! సర్వోత్కర్షను బొంది
 వర్తింపుము. నీవు సాధువులయిన బ్రాహ్మణులకు దేవుఁడవయి
 రక్షించుచున్నావు. నీవు సృష్టిస్థితిలయముల నొనర్ప లీలకయి
 రజము, మొదలగు గుణములను దాల్చుచున్నావు. ఓ దేవా!
 లోకముల రక్షించునిమిత్తము పూర్వమం దిట్లె పృథ్వియను
 సాధ్వీమణిగర్భమున నివసించినవాఁడవు. నీవు వేదములకు నిల
 యభూతుఁడ వగుచున్నావు. లోక త్రయరూప మగుపద్మము
 నాభియందుఁ దాల్చినవాఁడవు. నీవు పరమాకాశమునందు
 వర్తించువాఁడవు. జీవుల కంతరాత్మవై వెలయుచున్నావు. అంత
 టను వ్యాపించు స్వభావము గలవాఁడవు. నీవు విశ్వమున కాది
 యందును, మధ్యమందు, నంతమందును గారణభూతుఁడ వగు
 చున్నావు. పండితులు నిన్ననంతశక్తిగల పరమ పురుషునిఁగాఁ
 జెప్పుచున్నారు. కాలశరీరకుఁడవయిన నీవీ విశ్వమును మహాప్ర
 వాహము తనయందుఁ బడిన గడ్డిపోచనుంబోలెఁ జిమ్మివేయుచు
 న్నది. ఓ మహనీయా! నీవు స్థావరజంగమములను, బ్రజాపతులను
 బుట్టించినవాఁడవు. నీట మునుఁగుచున్న వానికిఁ బడవవలెఁ గష్ట
 ముల పాలగుచున్న దేవతలకు నీ వాశ్రయుఁ డగుచున్నావు.
 ఆ దేవతలకార్యమును సాధించుటకే యిట్లవతరించుచున్నాఁ
 డవు. అట్టి నీకు నమస్కారము లాచరించెదను. నీ విఁక నాదేవ
 తల నెప్పటియట్లు స్వర్గనివాసులనుగాఁ జేయుము” ఇది పదునే
 డవయథాయము.

—●—●—●— వామనుఁ డుదయించుట —●—●—●—

అని యిట్లు చతుర్ముఖుఁడు తన యద్భుతకార్యములను, నన
ప్రభావమును నుతించుచుండఁగాఁ బరమపురుషుఁడు కర్తాధీన
మగు జననమరణములు లేనివాఁడైనను, దేవకార్యము నెఱ
వేర్ప నదిత్యుం దావిర్భవించెను. అతని నాలుగుచేతులందును
గ్రమముగా శంఖము, చక్రము, గద, పద్మము వెలయుచుం
డెను. అతని దేహకాంతి నిర్మలమైన నీలమేఘమును బోలుచుం
డెను. అతని ముఖపద్మము మకరకుండలముల కాంతులచే రాజి
లుచుండెను. వక్షస్థలమున శ్రీవత్సమను లాంఛన మొప్పుచుం
డెను. అతని ముంజేతులందు బంగారుమురుగులును, భుజములం
దుఁ గేయూరములును, దలయందుఁ గిరీటంబును, మొలయందు
బంగారు త్రాడును, మెడయందు ముత్యముల హారములును, ➤
గాళ్లయందందెలును విలసిల్లుచుండెను. అతఁడు దాల్చినవనమాల
యందలి తేనెను గోలుటకు మూఁగిన తుమ్మెదకొదమలు ఝుమ్మ
ఝుమ్మని నినాదముచేయుచుండెను. అతఁడు దాల్చిన కాస్తుభ
రత్నము మిక్కిలి యందముగల్గుచుండెను. అతని దేహకాం
తిచేఁ గశ్యపుని గృహమునందున్న చీకట్లన్నియుఁ దొలఁగింపఁ
బడుచుండె. ఇట్టి మహామహిమతో శ్రీహరి యావిర్భవించు
కాలమున దిక్కులు నిర్మలములయ్యె. జలాశయములు ప్రసన్న
ములయ్యె. ప్రజలు సంతోష్టులయిరి. ఆఱుముతువులును దత్తతృ
లాదిసంపదలతోఁ దులఁదూఁగుచుండె. దివియునంతరిక్షంబును,
భూమియు, నగ్నియు, దేవతలును, బ్రాహ్మణులును, బర్వతము
లును, మిక్కిలి సంతోషము గలవయ్యె. సకల నక్షత్రములును,
గ్రహములు ప్రదక్షిణమొనర్చుచుండ శ్రవణనక్షత్రయుతమైన

భాద్రపదశుక్ల ద్వాదశినాఁ డభిజిన్ముహూర్తమున సూర్యుఁడు
 గగనమధ్యము నధిష్ఠించియుండఁగాఁ బరమపురుషుఁ డుద
 యించె. ఓ రాజా! భగవంతుఁడు జన్మించిన ద్వాదశి విజయ
 యను నామమునఁ బిలువఁబడుచున్నది. అతని జన్మదివసమున
 శంఖములను బూరించిరి. దుందుభులును మృదంగములును,
 బణవములును విచిత్రములగు వాదిత్రములును వాయింపఁబడెను.
 మిక్కిలి సంతసముతో నచ్చరలాడిరి. గంధర్వులు గానము చేసిరి.
 మునీశ్వరులు సంతసించిరి. దేవతలును, మనువులును, బిత్తదేవ
 తలును, నానందము చెందిరి. సిద్ధులును, విద్యాధరులును, కింపు
 రుషులును, గిన్నరులును, జారణులును, యక్షులును, రక్షస్సు
 లును, గరుడులును, భుజగులును, మిగిలిన దేవానుచరులును,
 బరమేశ్వరుని నుతించుచు, నతనిఁ గీర్తించుచు, నాడుచుఁ బాడుచు
 దమ యామోదమును వెల్లడించిరి. సురవరులు సంతసముతోఁ
 గళ్యపు నాశ్రమముపైఁ బుష్పవర్షమును గురియించిరి. అదితి
 తన గర్భమునుండి యుదయించిన పరమపురుషునిఁగాంచి విస్మిత
 రాలయి చూచుచు నధికానందము చెందుచుండెను. అంత
 శ్రీహరి యాశ్చర్యశక్తిచే శిశురూపమును దాల్చెను. అది చూచి
 బ్రహ్మ “జయ, జయ” యని పల్కుచు సంతసము వెలిపుచ్చెను.
 మొదట నాయుధములతోను, భూషణములతోను నవతరించిన
 యా పరమపురుషుఁ డచ్చటివారు చూచుచుండఁగానే వటుని
 చందమునఁ బొట్టి నడుగురూపమును ధరింప సంతృప్తిఁజెందిన
 మునులందఱును గళ్యపునిచే నా శిశువునకు జాతకర్తాదులఁ
 జేయించిరి. అనంతరము కళ్యపుఁ డతనికుపనయనముగావించెను.
 ఆ వామనునకు సూర్యుఁడు సావిత్రి నుపదేశించెను. బృహస్పతి

బ్రహ్మసూత్రమును, గళ్యపుండ్రమేఖలను, భూమి కృష్ణాజినమును,
 వనస్పతి యగుచంద్రుడు దండమును, దల్లియగు నదితి కాపీన
 మును, దివి గొడుగును, బ్రహ్మ కమండలువును, సప్తర్షులు దర్భ
 లను, సరస్వతి యక్షమాలను, గుభేరుడు భిక్షౌపాత్రమును,
 భార్వతి భిక్షయును నొసంగెను. ఇట్లు బ్రహ్మచారిలక్షణములతోఁ
 గూడిన యావటువు బ్రహ్మరి గణములతో నిండిన యాసభను
 మిక్కిలి ప్రకాశింపఁజేసెను. అప్పుడు కళ్యపుండ్రుడు పనయనాగ్నికి
 బర్హిస్సుచేఁ బరిస్తరణలువేసి ప్రజ్వలింపఁజేసి లెస్సగాఁబూజించి
 హోమముచేసెను. ఉపనయనసంస్కార మైనపిమ్మట వామనుడు
 శుక్రాదుల సాయమున నశ్వమేధయాగములను జేయుచున్న
 బలిచక్రవర్తి కీర్తిని విని, సంపూర్ణబలవంతుడై యడుగడుగు
 నను భూమిని గంపింపఁజేయుచు, నతని యాగవాటికకు వెల్లెను. ➤
 నర్తదాతీరమున భృగువత్సక మనుక్షేత్రమునందుబలిచే యాగ
 మును చేయించుచున్న శుక్రాదులు సూర్యునివలెఁ బ్రకాశిం
 చుచుఁ దమచెంత కరుదెంచుచున్న యావామనునిఁ జూచిరి.
 క్రమక్రమముగాఁ దమసమీపమున కరుదెంచుచున్న వామనుని
 తేజముచే శుక్రాదులును, బలియు, నపహృత కాంతులై “ఆవచ్చు
 వాఁడు సూర్యుడా? లేక యగ్నిహోత్రుడా? లేక యాయాగము
 నుజూడవేడుకతోవచ్చుసనత్కుమారుడా?” యనిసందేహించు
 చుండ సదండ్ర మగుగొడుగును, జలపూర్ణమగుకమండలువును
 దాల్చి యాయశ్వమేధవాటికను బ్రవేశించెను. మాంజిని, మేఖ
 లను, గృష్ణాజినమును యజ్ఞోపవీతమును, జటలనుదాల్చి కపట
 బ్రహ్మచారివేషమున నరుదెంచిన శ్రీహరిని గాంచి యతని తేజ
 మునఁ దిరోహితు లయినశుక్రాదులు శిష్యసహితులై యాసన

- ములనుండి లేచి గౌరవించిరి. యాపమునకుఁ దగిన యవయవములు గలుగుటచే మనోహరుఁడై చూడఁ దగియున్న యావాచునునిఁజూచిఁబలిచక్రవర్తి యెదురేగి యుచితాసనమర్పించి కుశలమడిగి యతని పాదములు గడిగి ముక్తసంగులగుయోగీశ్వరుల హృదయములందు వసించు భగవంతుని యథావిధిగాఁ బూజించెను. ఎవనిపాదమునఁ బుట్టినగంగను పరమభక్తితో దమతమ శిరంబులఁదాల్చిబ్రహ్మ శంకరుఁడు మొదలగువారు పవిత్రులై యాపరమేశ్వరుని పాదజలమును దీసి భక్తితో దనశిరంబునఁ జల్లెకొని బలి పరమానందముచెంది కృతకృత్యునిఁగా నెంచుకొనుచు నతనిఁ గాంచి యిట్లనియె. “ఓవిప్రవర్యా! నీకు నమస్కారములు. నీవు మిక్కిలి యుచితకాలమున నిచ్చటి కరుదెంచినందుల కానందించుచున్నాము. నీకు మేము కింకరులము. నీకేమిచేయవలయును? శ్రేష్ఠమగు శరీరముతోఁ బొల్పుచున్న నీవు మూర్తిమంతమగు బ్రహ్మకుల తపంబోయనఁబొల్పుచున్నావు. ఓ మహనీయా! నీవు మాగృహమునకు వచ్చుటచే మా పితృదేవతలు సంతసమందిరి. మాకులము పవిత్రమయ్యె. నాచేయు యజ్ఞము సఫలమయ్యె. నాయగ్నిహోత్రములు లెస్సగాఁ బూజితములయ్యె. నీపాదారవిందములఁ గడిగినజలమును శిరంబునఁ దాల్చుటచే నిష్పాపుఁడనయితిని. పవిత్రములగునీపాదముల తాఁకుడువలన నీభూమి మాశరీరములతోఁ గూడఁ బవిత్రమయినది. ఓ విప్రకుమారా? నీ వేదో కోర్కితో వచ్చినట్టుతోఁచుచున్నది. అది మేదో సంశయింపక యడుగుము, దానినేఁ దప్పక యిచ్చెదను; పుచ్చికొనుము. నీకు భూమి కావలయునా, గోవులు కావలయునా? బంగారము కావలయునా? సకలవస్తు

పులతోఁ దులఁదూగు గృహములు కావలయునా ? మృదు
లాన్నము కావలయునా? కన్యక కావలయునా? వీనిలో నీకేమి
కావలయు ? ఇంతేకాదు. గుఱ్ఱములనుగాని గజములనుగాని
రథములనుగాని, సస్యసంపదలుగలగ్రామమునుగాని యడిగెడవేని
తప్పక యిచ్చెదను. నీకు వలయుదాని నడిగి పుచ్చుకొని నన్ను
సంతసింపఁజేయుము” అనెను. ఇది పదునెనిమిదవయధ్యాయము.

—

{

 వామనుఁడు మాఁడడుగుల నేల దాన
మడుగుట; శుక్రుఁడు వామనుని స్వరూపమును
దెలిపి దానము వలదని యుపదేశించుట.

}

అని యిట్లు బలిచక్రస్థి పలికినవాక్యము సత్యమై ధర్మ
యుక్తమై యున్నందులకు మిక్కిలి సంతసించి భగవంతుఁడగు
వామనుఁ డతనిఁబొగడి యిట్లనియె. “ఓ దానవేంద్రా ! నీవు
పలికినవాక్యము మిక్కిలి యుక్తముగానున్నది. పరిలోకసాధ
నము లగుధర్మములనిర్ణయింప సమర్థుఁడును, శాంతుఁడును నగు
బ్రహ్మదుఁడు నీకుఁ దాత. అతనికులమునఁ బుట్టినందులకుఁదగిన
వచనమును బలికెతివి. నీ పలుకు ధర్మయుతమై కీర్తికరమైయు
న్నది. ఈనీకులమందుఁ గృపణుఁ డగుపురుషుఁ డొకఁడునుబుట్ట
లేదు. ఇకఁ బుట్టఁబోఁడు. ప్రకృతకాలమునలేఁడు. బ్రాహ్మణున
కిచ్చెదనని వాగ్దానముచేసి యాయని దుర్బలుఁడు నీవంశమున
జన్మింపఁడగఁడు. ఓసరనాథా ! ఆకాశమునఁ జంద్రునివలె దేని
యందుఁ బ్రహ్మదుఁ డుదయించి నిర్మల యశస్సుతో విరాజిలు
చున్నాఁడో యా నీకులమందు దానావసరమున యాచించు
యాచకునకును, సమరసమయమునఁదన్నెదుర్కొనువీరునకును,

వెన్నిచ్చి పర్విడునట్టి పిఱికిపందసంభవింపలేదు. సంభవింపఁబోదు. నీవంశమునఁ బొడమిన హిరణ్యాక్షుఁడు మహావీరుఁడుగదా ! అతఁడు గదను దాల్చి దిగ్విజయముచేయుచుఁదనతోసముఁడగు వీరునికై భూమండలమందంతటను దిరుగులాడెను; కాని యొక్కఁడైన నతని నెదుర్కొనఁ గలిగెనా ! విష్ణువు పరాహరూపియై భూమి నుద్ధరించుచున్న సమయమునఁ దన్నెదుర్కొన్న యాహిరణ్యాక్షు నతికష్టముచే జయించి తన్నుఁ గృతకృత్యునిఁగా దలంచెను. విష్ణువునకుఁగూడ నాశ్చర్యముఁ గల్గించు నతని పరాక్రమము మహాత్తరమైనదనుటకు సందియమున్నదా? తన సోదరుని మరణమును విని హిరణ్యాకళిపుఁడు కోపోద్దీప్తితుఁడై భ్రాతృహంతయగుశ్రీహరిని జంప నతని పురమున కేగెను. శూలమును

దాల్చి ప్రళయకాలయమునివలెఁ దనపైకి వచ్చుచున్న హిరణ్యాకళిపునిఁ గాంచి కాలజ్ఞుఁడును మాయావియు నగుహరి తనలో నాలోచించుకొని “నే నెచ్చటికిఁ బర్విడినను మృత్యుదాయకుఁడగు వీఁడు నన్ను వెంబడింపక మానఁడు. కావున నేను వెలుపటను గానరాకుండ నుండుటకై వీని హృదయకుహరమును బ్రవేశించుట మంచి” దని తలంచి తన నిమిత్తము సంచరించుచున్న శత్రువగు హిరణ్యాకళిపుని శరీరమును జొచ్చి “హృదయమును జొచ్చినచో నన్ను దెలిసికొను” నని చింతించి సూక్ష్మశరీరుఁడై భయపడుచు నిట్టూర్పు వాయువులో లీనతఁ జెంది యుండె. విష్ణువునంతవానికిసైతము భయముగల్గించు హిరణ్యాకళిపుని శౌర్యము వర్ణనీయము గదా ! అప్పు డా దైత్యేంద్రుఁడు వైకుంఠము జనశూన్యమై యుండుటంజూచి కోపోద్దీప్తితుఁడై “నేనే జయించితి” నని పెద్దపెట్టునసింహనాదముచేసెను.

అనంతర మతఁడు భూమిని, స్వర్గమును, దిక్కులను, నంత
 రిక్షమును, బాతాలాది లోకములను, సముద్రములను గాలించి
 చూచినను విష్ణు వగవడకపోవుటచేఁ దనలో నిట్లు తలపోయ
 నారంభించె. “అయారే ! నా సోదరునిఁ జంపిన హరినిమిత్త
 మీజగమునంతను వెదకితిని; కాని వాఁడు గనఁబడలేదు. ఇందె
 చ్చటను లేనప్పుడెక్కడి కేఁగియుండును? తప్పక చచ్చియుండును.
 కోప మజ్ఞానమువలనఁ బొడమి దేహత్వాభిమానముచే వర్ధింపఁ
 బడును. అట్టి కోపము దేహము నశించినతోడనే నశించును.
 ఆ కోపమువలనఁ గల్గువెరముగూడ దేహులకుమరణపర్యంతమే
 కాని పిమ్మట నుండదు. నాకు హరితోఁ గలవైరానుబంధమతఁడు
 నశించినతోనే నశించిన”దనిపలికి యూరకుండెను. ఓబలిచక్ర
 వర్తి ! నీపూర్వులచరిత్ర మెంతఘనమైనదోచూడుము. నీతండ్రి
 యగువిరోచనుఁడు తండ్రి తాతల వ్రవర్తనను దెలిసికొన్న
 వాఁడు. అతఁడు విష్ణుభక్తిగలవాఁడు. అతఁడు ద్విజరూపధారు
 లయిన దేవతలను బ్రేమించి యాచించినవారికిఁ దనయాయువు
 నొసంగెను. అతని కుమాగుఁడ వగునీవు నీ పూర్వులచేతనుగృహ
 స్థులగు శుక్రాదులచేతను, మహాకీర్తినుంతు లగుశూరులచేతను
 నడపఁబడిన ధర్మములనన్నింటి నాచరించుచున్నావు. దాతలలో
 మొదటివాఁడగు నిన్నొకటి యాచించుచున్నాను. ఓదై త్యేం
 ద్రా! నాయడుగుతో మూఁడడుగుల భూమిని నా కొసంగుము.
 ఇంతకంటె నధికము వలదు. నీవు జగదీశ్వరుఁడవయినను, బెద్ద
 దాతవై నను నా కోరఁగిన దింతయే. తన కుపయుక్తమగు
 పదార్థమునుమాత్ర మేయాచించికొనినచో బండితుఁడు ప్రతిగ్ర
 హమువలనఁ బాపమునొందఁడు. దయయుంచి నావరము నెఱపే

1466A.

1467. వాసునరూపియైన భగవంతుడు బలి యజ్ఞవాటమున
మూడడుగులు యాచించుట

ర్పము" అని వామనమూర్తి పలుక విని బలి యిట్లనియె. "ఓ
 విప్రకుమారా! నీ నచనము వృద్ధసమృతమైనది. కాని నీవు బాలుఁ
 డవు. అజ్ఞాఁడవు. స్వార్థమును గూర్చి యించుకేనియుఁ దెలియని
 వాఁడవు. కాని చోసకలలోకములకునాథుఁడనై జంబూద్వీపము
 వంటి ద్వీపమునైనసంతోషపూర్వకముగా నిచ్చుదాతనై యున్న
 నన్ను మధురవచనములచే సంతసింపఁజేసియు మూఁడడు
 గుల భూమినిమాత్రమే కోరుదువా? ఓ బాలుఁడా! నన్ను
 యాచించినవాఁడు వేటొకని యాచింపఁగూడదు. కావున
 యథేష్టముగా నీజీవనమునకుఁ జాలినంతభూమి నడిగి స్వీక
 రింపుము" అని పలుక విని బలికి వామనుఁ డిట్లనియె. "ఓరాజా!
 మూఁడులోకములందుఁ గల శ్రేష్ఠము లగు దేశములన్నియైనను

— బేరాస గలవారిని సంతసింపఁజేయఁజాలవు. మూఁడడుగుల
 భూమిచే సంతోషములేనివానికి నవఖండయుత మైనజంబూ
 ద్వీపముచేతనై నను గలుగదు. ఆ జంబూద్వీపము లభించిన
 పిమ్మట సప్తద్వీపములునుగావలయునని కోర్కెగలుగుచుండును.
 పృథువు మొదలగు రాజులకు సప్తద్వీపాధిపత్యము లభించినను
 సంతృప్తిగలుగలేదని పెద్దలవలన వినుచున్నాను. కావుననాశకు
 మేరలేదు. పేరాస గలవానికినుఖ ముండదు. దైవానుగ్రహము
 వలనఁ బ్రాప్త మగుదానిచేఁ దృప్తిచెంది పండితుఁడు నుఖ
 యగును. ఇంద్రియములజయింపలేని యజ్ఞాఁడుముజ్జగములుతనకు
 లభించినను దనివిచెందక దుఃఖయగును. అర్థకామములయం
 దలి యతృప్తి పురుషునకు సంసారబంధముగల్గించును. దైవలబ్ధ
 మగుదానివలనఁ గల్గుతృప్తిముక్తికి హేతువగును. దైవలబ్ధమగు
 దానితో సంతృప్తుఁడయినవిప్రుని తేజము వర్ధిల్లును. అసంతృప్తుఁ

డగు వానితేజము జలముచే నగ్నివలె నశించును. కావున నోదై త్యేంద్రా ! మూడడుగులభూమిమాత్రమే నాకుఁ గావలయును. అంతతో నేఁ గృతకృత్యుడ నగుదును. ప్రయోజనము నకుఁ దగినంతమాత్రమే ధనముండిన నుఖకరమగును. అంతకు మించియుండిన దుఃఖము గల్గించును ” అని యిట్లు పలుకఁగా విని, నవ్వి “ఓ విప్రకుమారా ! నీ వాంఛితము నిచ్చెదను. స్వీకరింపు” మనిపలికి వామనునికి భూమి దారపోయుటకై జలపాత్రమును దీసికొనెను. అంతఁ గాలజ్ఞుఁ డయినశుక్రుఁడు బలిచక్రవర్తి మనోనిశ్చయమును దెలిసికొని యిట్లనియె. “ఓ రాజా ! ఇతఁడునీవనుకొన్నట్టు బ్రహ్మచారికాఁడు. ఇతఁడు కేవలము భగవంతుడగు విష్ణుమూర్తి. ఆ విష్ణువు కశ్యపునివలననదితికిఁ గుమారుఁడై పుట్టి దేవతలకార్యము సాధింప నిచ్చటికి వచ్చినాఁడు. నీవు ముందువచ్చు ననర్థము నాలోచింపకుండ నితనికి భూమి నిత్తునని ప్రతిజ్ఞ చేసితీవి. అది మంచికయినట్టు తోఁపదు. దైత్యులకు గొప్ప యన్యాయము సంభవింపనున్నది. ఇతఁడు నిజసంకల్పముచే బ్రహ్మచారిరూపముఁ దాల్చిన విష్ణువేకాని నీవనుకొను నట్టు సామాన్యబ్రహ్మచారి కాఁడు; ఇతఁడు నీ యైశ్వర్యమును, రాజ్యమును, దేజంబును, గీర్తిని హరించి యింద్రుని కేదలంచి యున్నాఁడు. ఇతఁడు విశ్వరూపమును దాల్చి మూఁడులోకములను మూడడుగులచే నాక్రమించును. అది నాకిష్టమేయందువేనినీసర్వస్వమును విష్ణువున కర్పించి యెట్లుగా వర్తింతువు? ఎట్లయినను నీవు చేసిన ప్రతిజ్ఞను బూర్తిచేయలేవు. ఇతఁ డొకపాదముచే భూమిని, రెండవపాదముచే స్వర్గమును నాక్రమించి మూడవ పాదమునకు భూమి నిష్క్రమింప యడుగును. నీవెట్లీయఁ గలుగు

దువు ? ఈయనిచో నీ ప్రతిన యెట్లు నెఱవేఱును? నీవు
 చేసిన ప్రతిజ్ఞను నెఱవేర్ప లేకపోవుటచే నీ కెవ్విధముచేతనైనను
 నరకము తప్పదు. అట్టి సమయమున నీ వీతనివరముదీర్చికష్టముల
 పాలగుట యనుచితము. యాచకుల కోర్కూలీడేర్చుటవలనమహా
 తరమైన కీర్తి సంభవించునని యందువేని వినుము. నీవచనము
 సత్యమే. కానితన జీవనోపాధికి భంగము గల్గించుదానము ప్రశస్త
 మైనది కాదని పెద్దలందురు. లోకములో ముందుఁ దనజీవనో
 పాధిని స్థిరపఱుచుకొని పిమ్మట దానాదులను జేయవలెను. అప్పుడు
 చేసిన దానము, యజ్ఞము, తపస్సు మొదలగునవి ధర్మసమ్మ
 తములు; కాని తన జీవనవృత్తిని నశింపఁజేసికొని చేసెడి
 దానాదు లట్లు కావు. విద్వాంసుఁడు తన విత్తమును, ధర్మమున
 కును, గీర్తికిని నర్థమునకును, దనభోగమునకును, దన కుమారా
 రాదులకును నైదువిధములుగాఁ బంచి యిహమందును బర
 మందును సుఖమును గాంచును. కావున నీవు నట్లుచేయుటయే
 సముచితము, కాని కీర్తికని నీసర్వస్వము నితనికి దారవ్రాసి
 పిమ్మటఁ బలుబాధలనుభవించుట యుక్తముకాదు. 'ఇచ్చెదనని
 ప్రతిజ్ఞ చేసి యిప్పు డీయననుట యసత్యముకాదా? అసత్యము
 పలుకుటకంటెఁ బాపమున్నదా?' యని యందువేని సత్య
 మన నెట్టిదో యసత్య మన నెట్టిదో పూర్వమునఁ బెద్దలు
 వ్యవస్థచేసిరి. దాని వివరించెదను, వినుము. మన పూర్వులు
 సామాన్యముగా చేసెదనని చెప్పినమాట పాటించుట సత్య
 మనియు, దానికి విరుద్ధమగునదియసత్యమనియువ్యవస్థచేసిపిమ్మట
 దానికి విశేషవిహితముగా నిట్లు చెప్పిరి. వృక్షమునకుఁ బుష్ప
 ఫలము లెట్టివ్రాదేహమునకుసత్యమట్టిది. వృక్షముజీవింపనిచోఁ

బుష్పాదులుండవు. అట్లే దేహములేనిచో సత్యము సంపాదిం
 చుట యసంభవము. దేహమున కసత్యము మొదలువంటిది.
 కావున నసత్యమాడియైన దేహమును నిలువఁబెట్టుటయవసరము.
 మాలము తెగినచో వృక్ష మెండును. పిమ్మటఁబడిపోవును. సమ
 యమువచ్చినప్పు డన్యతమాడనిచో దేహమునిస్సంశయముగా
 నశించును. మఱియు నీవు సర్వస్వము నిచ్చెద ననుటకు సూచ
 కముగాఁ బలికిన వచనమునకుఁ బరిపూర్ణముగా నిత్తునని యర్థ
 ముగాదు. ఏదోకొంచెమిచ్చెదనని యర్థమనిమార్చితివేని యతని
 కీయఁగా మిగిలినదానిచే నీవు జీవింపఁగలవు. యాచకునకు సర్వ
 స్వము నిచ్చెదనని చెప్పి పిమ్మట నిచ్చుటకు సమర్థుఁడుకానిచోఁ
 గొంచెమేయిచ్చి యతని సంతసింపఁజేయవలెను. అట్లుచేసినచోఁ
 దన ప్రతిజ్ఞాపూర్ణ మైనట్టె చెప్పవచ్చును. యాచకుఁడుతన్నడిగి
 నప్పుడు కలవాఁడయ్యు నేమియు లేదని చెప్పుట యసత్య మని
 పించుకొనును గానియిదియట్టిదికాదు. తనకుండియు లేదనువాఁడే
 దుష్కీర్తియు జీవన్మృతుండునగును. కానితన దేహరక్షణముకై
 ప్రతిజ్ఞాతవస్తువులోఁ గొంత మిగుల్చుకొన్నవాఁడుకాఁడు. స్త్రీల
 నుబ్రోతాహించి వశీకారము చేసికొనుటయందును, బరిహాస
 ములందును, వివాహములందును, జీవనోపాధి నిల్పుకొనుట
 యందును, బ్రాణాపాయము తటస్థించినప్పుడును, గోబ్రాహ్మణుల
 నిమిత్తమును, హింసయందును, నసత్యమాడినను నది నింద్య
 మనిపించుకొనదు. కావున నీ జీవకవిషయమై నీ వసత్యముపలికి
 నను దప్పులేదు. అటుచేయుము ” అనెను. ఇది పందొమ్మిదవ
 యధ్యాయము.

—•—♦—బలి దానమును తప్పక యిత్తునని శక్రకునకుఁ జెప్పట.—♦—•—

అని యిట్లు శక్రకుఁడుపలుకఁగాయజమానుఁ డయినబలి విని యోజించుచుఁ గొంచెముసేపూర్వకుండి సావధానమనస్కుఁడై గురువునుగాంచియిట్లనియె. “ఓగురువర్యా! నీవు పలికినదంతయు సత్యము. అర్థమునకును, గామమునకును, గీర్తికిని, వృత్తికినిబర స్పరము బాధ గలుగకుండఁ బ్రవర్తించుట గృహస్థులకుముఖ్య ధర్మము. కాని ప్రహ్లాదవంశమునఁ బొడమిన నేను ధనాశకు లోనై “తప్పక యిచ్చెదనని ప్రతిజ్ఞ చేసి యిప్పు డీద్విజునినిరాక రించి యెట్లు నీచవర్తనుఁడనగుదును? ఆలోచింప నసత్యము కంటె నెక్కుడగు సధర్మము వేఱొకటిలేదు. మేరువు మొద లగు మహాపర్వతములను, నిధులను, సముద్రములను, వేయేల? సకలమును సులభముగా జయింపఁగలుగుదును. కాని యసత్య మాడువాని నొక్కనిమాత్రము భరింపలే”నని భూదేవియే స్వయముగాఁ బలికినదట ! నే నసత్యమును బలికి యధముఁడను గా లేను. ఇంతే కాదు. నేనునరకమునకుభయపడను. బీదతనమునకు జంకను. దుఃఖమునకు వెనుదీయను. రాజ్యభ్రష్టుఁడ నగుటకు విచారింపను. చావునకు భీతిల్లను. కాని యీబ్రాహ్మణుని వంచించుటకు భయపడుదును. ఈలోకమునఁ జేసిన భూదానాదులు చచ్చినపిమ్మటఁ దత్కర్తను విడిచినచో నట్టి దానాదులతోనేమి ప్రయోజనము? ఆ చేసినదానమువిప్రుని సంతసింపఁజేయఁజాల నిచో ననికేవలము వ్యర్థమేకదా! గురువరా! దధీచి, శిబి మొద లగువారు భూతములకు హితమొనర్పఁదలంచి విడువఁ దరము కాని ప్రాణములనే యర్పించియుండఁగా నీధనరాజ్యాదు లే పాటివి? ఓబ్రాహ్మణశ్రేష్ఠా! యుద్ధమున నెదురులేనివారును, నా

ప్రపితామహాదులు నగుడై తేంద్రులీభూమినినిరాటంకముగాఁ
బాలించిరి. కాలము వారిభోగములను హరింపఁగలిగెను; కాని
వారి కీర్తులను నశింపఁచేయలేక పోయెను. సమరమున దేహమును
విడిచినవారు వెక్కురుకలరు. కాని సత్పాత్రమందు శ్రద్ధతో
సర్వధనమును వినియోగించినవా రెవ్వరు నిదివఱకు లేరు. కావున
నట్టిఘనకార్యము నేదప్పక యాచరించెదను. యాచకుల కోర్కు
లను బూరించుటవలన దుఃఖములు సంభవించునని. యందువేని
వివేకపంతుఁడును దయాళుఁడునగువానికే యవి శుభదాయ
కము లగుననవలసినప్పుడు మీవంటి బ్రహ్మవిదుల కట్లగునని
వేఱ చెప్పవలయునా! కావున నీ విప్రబాలుని కోర్కీదీర్చెదను.
ఓగురువరా ! ఈ వచ్చినవాఁడు. నా శత్రువగు విష్ణువు కాని
సామాన్యపు బ్రహ్మచారి కాఁడని యంటివి. విష్ణువే యాచ
కుఁడై నాదగ్గఱకువచ్చినచో నాయదృష్టముకొనియాడఁదగినదని
చెప్పవచ్చును. యాగాదుల నొనర్పమిక్కిలినేర్పుగల మీవంటి
మహాత్ము లధిక మగునాదరముతో నెననిఁగూర్చి యాగములను
గ్రతువులను చేయుచున్నారో యావిష్ణువు వటువేషమునుదాల్చి
నాకిప్పుడు ప్రత్యక్షమయ్యె. ఇతఁడు నాకు వరదుఁ డయినను సరి
యె; శత్రువయినను సరియె; ఇతఁడు కోరినభూమిని దప్పక యొసం
గెదను. ఓ మునీంద్రా! మూఁడవయడుగునకుఁ జోటాసంగ లేక
పోవుటచే నన్నితఁడు బంధించుననిచెప్పితిరి. నాకుఁగలసమస్తము
నొసంగి నిరపరాధుఁడనై యున్ననన్నీతఁ డన్యాయముగా బం
ధించినను బ్రాహ్మణవేషధారి : యగునితని నేనెంతమాత్రమును
హింసింపను. నేనిందులకు భయపడను. ఈ విష్ణువు పవిత్రమగు
కీర్తిగలవాఁడై నచో నా సర్వస్వమును బుచ్చుకొనిననుబంధించి

తనకీర్తిని నశింపఁ జేసికొనక నాతో యుద్ధమొనరించి నన్నుఁ జంపి
 యీ భూమిని దీసికొనుట యుక్తము. నన్నుఁ జంపశక్తిలేనిచో
 నాచేఁజచ్చిననుమంచిదే." అని యిట్లుదానముచేయనిశ్చయించు
 కొని తన వాక్యమును శ్రద్ధతో వినక తిరస్కరించెనన్న కోప
 ముచే శుక్రుఁడు దైవచోదితుఁడై సత్యసంధుఁడును, ధైర్య
 వంతుఁడును నగుబలి నిట్లు శపించెను." ఓదై త్యేంద్రా ! నీవు
 పండితాభిమానముకలవాఁడవు. కాని వాస్తవముగా బుద్ధిహీనుఁ
 డవు. నాయుపదేశమును వినక నీసర్వస్వము నశించుటకు సిద్ధ
 ముగానున్నను దెలిసికొని రక్షింపఁ బాటుపడనివాఁడవు. నాశాస
 నము నతిక్రమించి వర్తించుచున్నావు. కాన నీక శీఘ్రకాలము
 లోనే త్రిలోకాధిపత్యము నీకు లేకుండఁబోవుఁగాక." అనియిట్లు
 శుక్రుఁడు శపించినను బలి యెంతమాత్రమును జాకక సత్యము
 నుండి తొలఁగక దృఢసంకల్పుఁడై వామనునిఁ బూజించి
 భూమినిధార ప్రాయనిశ్చయించె. ఆసమయమునఁబలిభార్యయగు
 వింధ్యావళి ముత్యమలహారములు మొదలగు నాభరణములను
 దాల్చి జలములతో నిండియున్న యొక బంగారుచాత్రను దీసి
 కొని వచ్చెను. అప్పుడు తనభార్య జలమును బోయుచుండఁగా
 బలి సంతసముతో భగవంతుఁ డగువామనుని పాదములు గడిగి
 జగత్పావము లగు నాయుదకములనుశిరసావహించెను. ఇట్లొండ
 తెన్నిచెప్పినను వినక ధైర్యము పూని దానముచేసిన బలిసాహ
 సమున కిచ్చెగువంది దేవతలును, గంధర్వులును, విద్యాధి
 లును, సిద్ధులును, జారణులును నాకసముననుండి సంతసముతో
 బలివైఁ బుష్పవర్షమును గురియించిరి. వేలకొలది దుండభు
 లను మోయించిరి. గంధర్వులుఁ గింపురుషులుఁ గిన్నకలును,

“బలీ యితరులకు దుష్కరమగుదానిని జేసెను. ఇతఁడు మిక్కిలి తన పలికినవాక్యమును దప్పకుండ విష్ణువునకు ముల్లోకముల నొసంగెను.” అని నుతింపఁజొచ్చిరి. ఇట్లందఱును బలిని నుతించుచుండ వామనుఁడు “నీవాంభితమును స్వీకరింపు”మని పలికిన బలివాక్యమును మన్నించి భూమిని, నాకాశమును, దిక్కులను, స్వర్గమును, బాతాళాదులను, సముద్రములను, బశుపత్యౌదులను, నరులను, దేవతలను, మునులను, నాక్రమించునంత పెద్దదిగాఁ దనశరీరమును బెంచెను. అప్పుడు బలి ఋత్విక్కులతోను, నాచార్యునితోను, సభ్యులతోను, మహావిభూతి యగువామనుని శరీరమునందు గుణత్రయాత్మకమగు సకలప్రపంచమును గాంచెను. అందుఁ బాదతలములందు రసాతలమును, బాదములందు భూమిని, నతని పిక్కలందుఁ బర్వతములను, మోఁకాల్లయందుఁ బక్షులను, దొడలందు వాయుగణములను, వస్త్రమందు, సంధ్యలను, గుహ్యమందుఁ బ్రజాపతులను, జఘనమందుఁ దాను ప్రధానుఁడుగాఁ గల రాక్షసగణములను, బొక్కిటియం దంతరిక్షమును, గుక్షీయందు సప్తసముద్రములను, వక్షస్థలమందు నక్షత్రపంక్తులను, హృదయమున ధర్మరాజును, స్తనములందు సత్యము నర్థసత్యమును, మనస్సునందుఁ జంద్రుని, తొమ్మునందుఁ బద్మహస్త యగులక్ష్మిని, గంఠమున సామవేదము మొదలగు శబ్దములను, భుజములందు దేవేంద్రుఁడు మొదలగు సురలను, గర్ణములందు దిక్కులను, శిరస్సునందు దివిని, గేశములందు మేఘములను, నాసికయందు వాయువును, నేత్రములందు సూర్యుని, ముఖమం దగ్నిని, వాక్కునందు వేదమును, నాలుకయందు వసుణుని, గనుబొమలందు విధిని పేథశాస్త్రములను, గనుటెప్పలందు

1474. త్రివిక్రమావతారము.

B

రేయుంబవళ్లను, నుదుటియందుఁ గోపమును, గ్రిందిపెదవియం
 దు లోభమును, ద్వగింద్రియమునఁ గాముని, రేతస్సునజలమును,
 బృష్ఠభాగమున సధర్మమును, బాదన్యాసములందు యజ్ఞములను,
 నీడయందు మృత్యువును, సవ్యసంఘ మాయను, సోమములం
 దోషధులను, నాడులందు సదులను, గోశ్లయందు శిలలను, బుద్ధి
 యందు బ్రహ్మను, నింద్రియములందు ఋషిగణములను, దేవ
 గణములను, శరీరమందుఁ జరాచరాత్మక మగు ప్రపంచమును,
 వేఱువేఱుగాఁ బరికించిచూచెను. ఇట్లు చరాచరభువనము నా
 భగవంతునందుఁ గాంచి దైత్యులందఱును దుఃఖించిరి. అంతట
 సుదర్శనమును పేరు గలచక్రమును, దుస్సహ మగు కాంతితోను
 మేఘగర్జనమువంటి ధ్వనితోను వెలయుచున్న శార్ఙ్గమును చాప
 మును, జలదమువలె ఘోషించు పాంచజన్య మనెడిశంఖమును
 మిక్కిలి బలముగల కామోదకియనుగదయు, విద్యాధరమనియు,
 సందకమనియు, నామములు గల ఖడ్గమును, జంద్రునిచాటి యా
 కారము గలఙ్గాలును దఱుఁగని బాణపుంజములు గలయమ్ముల
 పొదులును, సునందుఁడు మొదలగు పార్షదులును, లోకపాలు
 రును, భగవంతుని సమీపించి తమతమస్థానముల నిలిచిరి.
 ప్రకాశించు కిరీటముచేతను, నంగదములచేతను, మకరకుండలము
 లచేతను, శ్రీనత్సముచేతను, గౌస్తుభముచేతను, బంగారు మొల
 త్రాటిచేతను, బచ్చనిపట్టువస్త్రముచేతను, దుష్టదగుంపుగల
 ననమాలచేతను, ద్రివిక్రమరూపుఁ డయిన భగవంతుఁడు మిక్కిలి
 ప్రకాశించెను. పిమ్మటఁ బరమేశ్వరుఁ డొక పాదముచే బలిచక్ర
 నర్తి భూప్రదేశమును, శరీరముచే నాకాశమును, బాహువు
 లచే దిక్కులను, రెండవ పదముచే స్వర్గలోకమును, నాస్త్రమిం

చెను. మూడవపాదమున కా బలిసంబంధినియగుభూమి యణు
మాత్రమైనను లేదు. ఆభాగవంతుని రెండవపాదము స్వర్గలోకము
కంటె మీఁదుగానున్న మహాలోకమును, జనలోకమును, దపో
లోకమును, సత్యలోకమును గూడ నాక్రమించియుండఁగా బలి
చక్రవర్తి కిఁక స్థల మెట్లు మిగిలియుండును? ఇది యిటువదవ
యధ్యాయము.

— { త్రివిక్రముఁడు బలినిబంధించుట; ఎదిరించిన బలి
యనుచులను విష్ణు భృత్యులు తఱుముట. } —

ఓ రాజేంద్రా! సత్యలోకమును బొందిన త్రివిక్రముని పాద
మునుజూచి దాని గోటికాంతలచేఁ దిరస్కృత మగుదేహచ్ఛా
యగల బ్రహ్మ యానరయుక్తుడై వూజించెను. అనంతరము
మరీచి మొదలగు బ్రహ్మర్షులును, బ్రహ్మనిష్ఠులైన ససకాది
యోగులును భక్తియుతులై యా త్రివిక్రమదేవుపాదము
నర్చించిరి. ఇతియుకాదు. వేదములు, ఉపవేదములు, మీమాంస,
న్యాయము, ఇతిహాసములు, పురాణములు, వేదాంగములగు
వ్యాకరణాదులు, పాంచరాత్రాదులు మొదలగువాని యభిషూని
దేవతలును, యోగ మనెడివాయువుచే మండుచున్న జ్ఞానాగ్నిచేఁ
గర్జజాలమును భస్మము గావించుకొన్న వారును, పరమేశ్వరుని
పాదముల ధ్యాసించుటవలనఁ గర్తానీనముగాని సత్యలోకమును
బొంది యందు నివసించియున్న తక్కినవారు నా త్రివిక్రముని
పాదమునకు నమస్కరించిరి. అంత విమలకీర్తి యగుబ్రహ్మ తన
జన్మమునకుఁ గారణమైన విష్ణువుపాదము తనలోకముదాక వచ్చి
యుండుట కానందించి యర్ఘ్యపాద్యాదులచేఁ బూజించి భక్తి

యుతుఁడై నుతించెను. ఓనరేంద్రా! అప్పుడు బ్రహ్మ తన కమం
 డలు జలముచేఁ ద్రివిక్రమునిచరణమును గడుగఁగా నాయుదక
 మా పాదస్పర్శమునఁబవిత్రమై గంగానదియయ్యెను. అది భగ
 వంతుని కీర్తివలె నిర్మలమై ధ్రువమండలమునఁబడి పిమ్మటఁ
 గ్రిందికిఁ బ్రవహించుచు లోక త్రయమునుబవిత్రీకరించుచున్నది.
 అనంతరము భగవంతుఁడు తన మహాకాయమును దగ్గించితొం
 టిరూపును బొందియుండఁగా లోకపాలురతోఁగూడ బ్రహ్మదు
 లతని సమీపించి, జలమును, బరిమళించుచున్న పూజాద్రవ్య
 మును, బుష్పమాలలను, దివ్యచందనమును, ధూపమును, దీప
 మును, లాజలను, అక్షతలను, ఫలములను, సమర్పించిరి. కొంద
 ఱతని నుతించిరి. కొందఱతని శౌర్యాతిశయమును సూచించుచు
 జయశబ్దములను బలికిరి. కొందఱ తాడిరి. కొందఱు మృదంగాదు
 లను మేళగించి పాడిరి. కొందఱు శంఖములను బూరించిరి.
 కొందఱు దుందుభులను మ్రోయించిరి. భల్లూకములకుఁ బ్రభు
 వయినజాంబవంతుఁడు త్వరగా వచ్చి భేరిని మ్రోయించుచు
 భగవంతుని విజయము నన్నిదిక్కులందును జాటెను. అంత
 దైత్యులు మూఁడడుగులని మిషచేఁ గృత్రిమమున సమస్త
 భూమి హరింపఁబడుటఁజూచి విచారించి తమలోఁ దా మిట్లను
 కొనిరి “ఓ మిత్రులారా! ఈ వామనుఁడు బ్రాహ్మణుఁడు కాఁడు.
 మాయావి యైనవిష్ణువు; దేవతల కార్యమును నెఱవేర్చుట
 కీరూపమున వచ్చియున్నాఁడు. వీఁడు బ్రహ్మచారియై యాచ
 కుఁడై యీ యజ్ఞశాలకు వచ్చి కపటముచే మన ప్రభువు
 సర్వసంపదలను వశము గావించుకొనెను. మన ప్రభువు సత
 తము సత్యసంధుఁ డగుటచేతను, విశేషించి యజ్ఞదీక్షితుఁ

డగుటచేతను, బ్రాహ్మణభక్తి గలవాఁడగుటచేతను దయా
 వంతుఁ డగుటచేతను, నసత్యమును భాషింపలేకపోయెను. ౧
 ఇట్టి సత్యవంతుఁడైన మనభర్తయెడ వీఁడు కపటియై నర్తిం
 చెను. కావున వీని నిప్పుడు వధించుటయే యుత్తమకార్యము.
 అదియే మన ప్రభువునకు మనము చేయవలసినపని” అని కూడఁ
 బలికికొని బలి యనుచరు లగురక్కసులు, శూలములు పట్టిన
 ములుమొదలగునాయుధములఁదాల్చి కోపమున మండిపడుచుఁ
 దమప్రభువు నానతినొందకయే వామనునిఁ జంపఁ బరువెత్తిరి.
 అట్లు యుద్ధమునకు వచ్చుచున్న దైత్యులను గాంచి సునందాదు
 లగు విష్ణుపార్షదులు త్వరగా యుద్ధసాధనముల ధరించి
 యడ్డుగాఁ బోయి గేలిచేయుచు వారిని వారించిరి. అంతతో
 నూరకుండక నందుఁడును, సునందుఁడును జయ విజయులును,
 బ్రబలుఁడును, నుద్యలుఁడును, గుముదుఁడును, గుముదాక్షుఁ
 డును, విష్వక్సేనుఁడును, గరుత్మంతుఁడును, జయంతుఁడును,
 శ్రుతదేవుఁడును, బుష్పదంతుఁడును, సాత్వతుఁడును మొదలగు
 వారందఱును బదివేలయేనుఁగుల బలముతో నొప్పారుచున్న
 దైత్యుల సైనికులను గొట్టి తఱిమివేసిరి. విష్ణుపార్షదులచేఁ జంపఁ
 బడుచున్న దైత్యుల సైన్యములనుజూచి బలి తనగురు వగుశుక్రుని
 శాపమును స్మరించుకొని యది యుద్ధమునకుఁ దగిన సమయము
 కాదని నిశ్చయించి, కోపాగ్ని చే మిక్కిలి రగులుచున్న తనవీరుల
 కిట్లనియె. “ఓ విప్రచిత్తీ! ఓ రావళా! ఓ హేతీ! నా వచనము
 వినుఁడు. యుద్ధమునుండి మరలుఁడు. మన కిప్పుడు కాల
 మనుకూలముగా లేదు. ఓ దైత్యులారా! కాలరూపుఁ డైన
 భగవంతుఁడు సర్వభూతములకు నధిపతి. ఆ ప్రభువు దుఃఖము

గల్గింప సమకట్టియుండఁగా నుఖము నిమిత్తము పురుషుఁ డెంత
 ప్రయత్నించి పౌరుషము చూపినను వ్యర్థమేకాని ఫలములేదు.
 ఆలోచింపఁ గాలమునకు వశులయిన పురుషుల పరాక్రమాదు
 లెట్లు ఫలవంతము లగును? ఆకాలము నెవరు దాటఁగలరు?
 పూర్వము మనకు నుఖముగల్గించి దేవతలకు దుఃఖ మొసంగిన
 భగవంతుఁడిపుడు మనకు దుఃఖమును దేవతలకు నుఖమును
 గల్గింప నిశ్చయించియున్నాఁడు. కావున మానవుఁడు బలము
 చేతఁగాని, బుద్ధిచేఁగాని, మంత్రాగ్రోచనములచేఁ గాని, యాష
 థాదులచేఁగాని, సామాదు లగునుచాయములచేఁ గాని కాల
 రూపుఁ డయిన భగవంతుని నతిక్రమింప సమర్థుఁడు కానే
 రఁడు. పూర్వము దైవానుకూలురయిన మీచే నీ యింద్రాదు
 లనేక పర్యాయములు సులభముగా జయింపఁబడిరి. అట్టివా
 రిప్పుడు యుద్ధమున మిమ్ము జయించి సింహనాదమును జేయు
 చున్నారు. కాలము మన కనుకూలముగా నుండినప్పుడు వీరలను
 జయింపవచ్చును. మీ రిపుడు యుద్ధముచేయక యీ కాలము
 నకు వేచియుండుఁడు” అని యిట్లు పదేశించుచున్న తమ ప్ర
 భువు వచనములు విని దైత్యవీరులును, దానవ వీరులును, మా
 అమాట వలుకక విష్ణుసైనికుల దెబ్బలకుఁ దాళఁజాలక పాతా
 లమును బ్రవేశించిరి. అంత గరుత్మంతుఁడు భగవంతుని యభి
 ప్రాయమును గ్రహించి వచ్చి వారుణపాశములచే బలిని బంధిం
 చెను. సర్వశక్తి యగువిష్ణువు బలిని గట్టివైచునపుడు సకల
 తిక్కులందును, భూమియందును, నాకాశమందును, హాహాకా
 రములు విశేషముగాఁ బ్రబలినవి. అనంతరము వారుణపాశ
 ములచే బద్ధుఁడైనను, సకల సంపదలను గోల్పోయినను, ధైర్య

మును వివేకమును విడువక మహాయశుఁడై పొల్చు చున్నబలిని గాంచి వా మనఁ డీట్లనియె. “ఓ రాక్షసేంద్రా ! నీవు నాకు మూఁడడుగుల భూమి నిచ్చెద నంటివి. నీచేఁ బరిపాలితమగు భూమియంతయు రెండడుగులకే సరిపోయినది. మూఁడవయడుగు భూమి నా కీవలసియున్నది. ఇప్పు. సూర్యకిరణము లెంతదూరము ప్రసరించునో, చంద్రుఁడు నక్షత్రములతోఁ గూడ నెంత దూరము కానవచ్చుచున్నాడో. పర్జన్యఁడును వహ్నియు నెంతదూరముదనుక వ్యాపించియున్నారో; యంతవఱకే కదా నీ భూమి? ఈ భూలోకమంతయు నొక యడుగుతోఁ గొల్చితిని. దిక్కులును గగనమును నా శరీరముచే నాక్రమింపఁబడినవి. నీవు చూచుచుండఁగనే రెండవ యడుగుచే స్వర్గలోకమును గొల్చితిని. ఎట్లాలోచించినను మూఁడవయడుగునకుఁ జోటులేదు. ఇచ్చెడినని ప్రతిజ్ఞ చేసి యాయనివానికి నరక నివాసము తప్పదు. నీ గురవగు శుక్రాచార్యునిచేఁగూడ నది యామోదింపఁబడినది. కావున నీ విఁక నరకమును బ్రవేశింపుము. యాచకున కిచ్చెద నన్నదాని నీయఁజాలనిచో నా పురుషుని మనోరథము తఱుచుగా వ్యర్థమైనది. వానికి స్వర్గమెప్పుడును లభింపదు. అధోలోకమునఁ బడవలసినదే. మఱియు నీవు నా కిచ్చెదనని ప్రతిజ్ఞ చేసి యాయఁజాలక నన్ను వంచించితివి. ఇట్లగుటచే నీవసత్యమాడితివి. అందులకు ఫలముగా నరకమును గొన్ని సంవత్సరము లనుభవింపుము” అనెను. ఇది యిటున దొకిటవ యధ్యాయము.

బలి మూడవ యడుగునకుఁ దనశిరస్సును
జూపుట, ప్రహ్లాదాదులు బలిని రక్షింపుమని
త్రివిక్రముని వేడఁగా నడ్డేవుఁడు బలిని సుత
లమున కధి పతిగాఁ జేయుట.

ఇట్లు భగవంతుఁడు నిందించుచున్నను, మనస్సును జలింపఁ
జేయుచున్నను బలి నుంతేనియుఁ జలింపక జంకక వామనునిఁ
గాంచి గంభీరవచనములతో నిట్లనియె. “ఓ పరమపురుషా !
నాపలికినవచన మెప్పుడు నన్యతముగాదు. నావచనమును సత్య
ముగా నే కావించెదను. నిన్ను వంచించుటకు నేనట్లనలేదు. మూఁ
డనియడుగు నా శిరంబుననుంపుము. ఓ ద్విజబాలకా ! నరకము
నకు భయపడను; రాజ్యముపోవుటకు విచారింపను; వారుణ
పాశములతోఁ గట్టినందులకు వగవను; గొప్పయపాయమునకు
జంకను; ధన వ్యయమునకు వెనుదీయను; నీతో విరోధముసంభ
వించినదని భీతిల్లను; కాని యసత్యమాడుటకు భయపడుదును.
తల్లిదండ్రులుగాని సోదరుఁడుగాని మిత్రుఁడుగాని చేయని
దండనమును యోగ్యతముఁడగు వేఱొకపురుషుఁడు చేసినచోఁ
బురుషుల కది విచారకరముగాక కీర్తికరమగునని నామతము.
ఓ మహాత్మా ! శౌర్యము, వీర్యము, ధనసంపదలు మొదలగువాని
వలన జనించిన గర్వముచే నంధులమై యుండిన మాగర్వమును
దొలఁగించి కన్నుల నొసంగితివి. ఇట్టి హితమును గల్గించుటచే
నీవు మాకు గురువవు. పూర్వము వెక్కురు దైత్యులు నీతో
నుగ్రవిరోధమును బూని కేవలము యోగీశ్వరులు వ్రేందెడు
నుత్తమపదమును జెందిరి. నేను వారివలెఁగాక విచిత్రచేష్టిత
ములు గలనీచే నిగ్రహింపఁబడి వారుణపాశములచే బద్ధుఁడ
నైనను లజ్జింపను; దుఃఖింపను; నీతోడి విరోధమును, నీవు చేసిన

బంధనమును నాకు విస్తార మగుకీర్తిని గల్గించుచుండ విచారిం
 పవలసిన పని యేమి? ఓమహాత్మా! నాతాత యగు ప్రహ్లాదుఁడు
 నీ భక్తులలో నుత్తముఁడని వాసిగాంచెను. అతఁడు తన తండ్రి
 యగు హిరణ్యకశిపునిచే నిరంతరము బాధితుఁడయ్యు సుంత
 నియుజంకక నిన్నేయన్ని విధములఁ జుట్టమునుగాభావించుకొనెను.
 మఱియఁ బ్రహ్లాదుఁడు తనలో “నంత్యకాలమున నాత్మను
 విడుచుచున్న యీ దేహము రణశీలుఁడయిన మానవున కేమిపురు
 షార్థము సంపాదించును? ఈ దాయాదులతో నేమి ఫలము?
 దొంగలవంటి యీ స్వజనులతో నేమిపని? సంసారమునకు
 హేతుభూతయైన భార్య యేమిపురుషార్థమిచ్చును? ఈమంది
 రముఁ లెందులకుఁ బనికివచ్చును? ఆయువును నశింపఁ జేయుటకు
 దప్ప, నీ వెందులకు బనికీరావు” అని నిశ్చయించి యపరిమిత
 జ్ఞానమును సంపాదించి భక్తశ్రేష్ఠుఁడై సంసారమునకు భయ
 మందుచుఁ దనదైత్యకులమునునశింపఁ జేయుచున్న నునిన్నే నమ్ము
 కొని సంసారాది భయముల నివర్తించునదియుఁ బురుషార్థరూప
 ము నగు నీపాదపద్మముల శరణు పొందెను. అట్లు నేనును దైవ
 వశమువలన రాజ్యలక్ష్మిని గోల్పోయి నాకు శత్రువగు నీ పాద
 పద్మముల సన్నిధిని జేరితిని. దేనివలనఁ బురుషుఁడు మోహితుఁడై
 జ్ఞానమును బోఁగొట్టికొని యమునిసన్నిధిని బొందియు జీవితము
 చంచలమైనదని తెలియఁజాలఁడో, యీ రాజ్యలక్ష్మి నన్ను విడిచి
 పోయినందులకు మిగుల నానందించుచుంటిని” అని యిట్లు బలి
 పలుకుచుండఁగా భగవద్భక్తుఁ డగు ప్రహ్లాదుఁడు పున్నమచందు
 రునివలెఁ దన కాంతుల వ్యాపింపఁజేయుచు నచ్చటికి వచ్చె.
 కాంతిచే విరాజితుఁడై పద్మదళములను బోలినకన్నులు గల

వాఁడై నిర్మలమగు నల్లని దేహచ్ఛాయతోను, దీర్ఘములగు
 బాహువులతోను, సుందర మగునాకారముతోను బొల్చుచు
 వచ్చియున్న ప్రహ్లాదునిఁగాంచి బలి సిగ్గున మొగమువంచికొని
 బాష్పపూరితము లగుకన్నులు గలవాఁడై వారుణశాశములచే
 బద్ధుఁడగుటం జేసి వెనుకటివలెఁ బూజాదుల నర్పింపనేరక శిరస్సు
 వంచి నమస్కరించెను. అంతఁ బ్రహ్లాదుఁడు భాగవతుల కిధి
 పత్తియై సునందాదు లగుపార్షదులచే నేవితుఁడై యున్న వామ
 నునిఁ గాంచి శరీరము పులకలచెలను, గన్ను లానందబాష్పముల
 చేతను నిండుచుండ సమీపించి దండప్రణామములాచరించి యి
 ట్లనియె. “ఓ పరమపురుషా! ఈ బలి విశ్వజిద్యాగముచే నిన్నుఁ
 బూజింప నానందించి నీవే యితనికింద్ర పదవినొసంగితివి. దానిని
 నీవు మరలఁ బుచ్చుకొంటివి. పురుషులను మోహబద్ధులనుగాఁ
 జేయఁజాలిన యీ సంపదలనుండి యితనిఁ దొలఁగించుట మిక్కిలి
 యుచితశ్రమము. ఆలోచింప విద్వాంసుఁడైనను సంపదలవలన
 మోహితుఁడై యాత్మస్వరూపము మఱచి చెడును. ఓ నారా
 యణా! ఇతని సంపద్విహీనునిఁగాఁ జేయుట యితని ననుగ్ర
 హించుటయే కాని వేఱుగాదు. ఇట్టి యుపకర్తవును, జగదీశ్వరుఁ
 డవును, సర్వజ్ఞుఁడవును నగు నీకు నమస్కారములు” అని యిట్లు
 దోసిలిగట్టి ప్రహ్లాదుఁడు భక్తియుతుఁడై పలుకుచుండ బ్రహ్మ
 మెల్ల మెల్ల న సమీపించి వామనునితో నేదియో చెప్పనుద్యుక్తుఁ
 డయ్యెను. అంత బలి ధర్మపత్ని యగువింధ్యావళి పాశబద్ధుఁడై న
 తన భర్తనుజూచి మిక్కిలి భయముంది దోసిలిగట్టి కన్నీటిని
 స్రవింపఁజేయుచు వామనమూర్తి కిట్లనియె. “ఓ పరమాత్మా!
 నీ వీవిశ్వమునంతటిని గ్రీడార్థము సృజించుకొంటివి. నీవాడికొను

టకు సాధనభూత మగునీ జగమందుఁ గొందఱు మందబుద్ధులు
తాము ప్రభువులని యభిమానము వహించుచుందురు. వారు
లజ్జాహీనులై “మేము స్వతంత్రుల” మనియు వాదించు
చుందురు. అంతియకాని వారికి స్వాధీన మగువస్తు వైక్కటియై
నను లేదు. ఇట్టివారు, జగమును సృజించువాఁడవును, బాలించు
వాఁడవును, సంహరించువాఁడవును నగు నీ కేమి సమర్థింపఁ
గలుగుదురు? ఇట్లుండ ‘లోకత్రయము నిచ్చితిని. మూఁడవపాద
మునకు నా దేహము నర్పించి నావాక్యమును సత్యముగావించు
కొందు’ నని నాభర్త లోకత్రయము తన దేహము తన కధీన
మైయున్నట్లు వచించెను. అది తెలివిమాలిన పని. ఇతఁడు మంద
బుద్ధి యగుటచే నట్లు పలికెను. కావున క్షమించి యితనిఁ బాశ
విముక్తునిఁ జేయు” మని ప్రార్థించెను. అంత బ్రహ్మవామనునిఁజూచి
“ఓ జగత్కర్తా! నీవు సమస్తభూతములకు సంతకాత్మ నై సాలిం
చువాఁడవు. నీవు సృష్టిసంహారములను జేయు నాకును రుద్రున
కును గూడ దేవుఁడవు. ఓ జగన్నయా! నీవీ బలి సర్వస్వమును
దీసికొంటివి. ఇక నితని విడువుము. ఇతఁడు దండనార్హుఁడు
కాఁడు. ఈ యుదారుఁడు సమస్త భూమండలమును, దన విక్ర
మముచే సంపాదించఁబడిన యింద్రాదిలోకములను దన దేహ
మును నిశ్చల మనస్సుతో నీకర్పించెను. తనకున్న సమస్తమును
నీకధీనముగావించిన యీ బలి దండనార్హుఁ డెట్లగును? ఇంతియ
కాదు. లోకములోఁ బురుషుఁడు నిశ్చలబుద్ధియై సలిలముచేతను,
దూర్వాంకురములచేతను నిన్నుఁ బూజించి యుత్తమగతిని
జెందుచుండఁగా స్థిరబుద్ధితో, ముల్లోకములను గూడ నీకర్పిం
చిన యీబలి యుత్తమపదవిని బొందుటకు మాటుగా దండనము

నొంద నెట్లున్నాడగును? కావున నిక నితని బాశవిముక్తుని
 జేయుము." అని కల్కిన బ్రహ్మకు నారాయణుం డిట్లనియె.
 "ఓ కమలాసనా! నేనెవరి ననుగ్రహింపఁ దలతునో వాని సంప
 దలను ముందుగా నపహరింతును. అట్లు చేయనిచో ధన మదము
 పురుషుని వివేకరహితునిగాఁ జేయుటచే వాఁడు లోకమును
 నన్నును దిరస్కరించును. అట్లు తిరస్కరించుటచేతను నితరము
 లగు కర్తములచేతను నీ లోకమున నానాయోనులందును
 బుట్టుచు, జీవుఁడు కర్తాధీనుఁడై యొకానొక నుకృతవిశేషము
 పలనఁ బురుషుఁడై పుట్టును. జన్మముచేఁగాని, కర్తముచేఁగాని,
 ప్రాయముచేఁగాని, సౌందర్యముచేఁగాని, విద్యచేఁగాని, యైశ్వ
 ర్యముచేఁగాని, ధనాదులచేఁగాని గర్వమెవనికిఁ గల్గదో యట్లు
 కలుగకపోవుట నా యనుగ్రహముచేతనే యని తెలిసికొనుము.
 'కల్లయిన ధ్రువాదుల కైశ్వర్య మేలయిచ్చితివి' యని యందు
 వేని చెప్పెదను వినుము. గర్వమునకు, నవివేకమునకు నిమిత్తము
 లగుజన్మాదులు సకల శ్రేయస్సులకును బ్రతికూలములైనను నా
 భక్తుఁడు వానియం దెప్పుడును మోహముచెందఁడు. కావున
 నాభక్తుల కైశ్వర్య మొసంగినను నది యనర్థకారి కానేరదు.
 ఈబలి దైత్యులలోను, దానవులలోను శ్రేష్ఠుఁడు. ఇతఁడు మహా
 క్షీరిమంతుఁడు. ఇతఁడు దుర్జయ మగు నామాయనుజయించెను.
 ఇతఁ డెట్టిసమయములందైనను మోహమును జెందఁడు. ఇతఁడు
 ధనమును గోల్పోయినను, రాజ్యభ్రష్టుఁడైనను, శత్రువులచే నింది
 తుఁడైనను, జ్ఞాతులచే విమవబడినను, నాపదను బొందినను,
 శుక్రునిచే శపింపబడినను దన మనోనిశ్చయమును వదలక సత్య
 వాక్యమును బరిపాలించెను. నేను నామాయలచే ననేకవిధములఁ

గలతవెట్టినను దన ధర్మమును విడువఁడాయెను. ఇట్టివాఁడు లోకమున వేటొకఁడుండఁడు. ఇతఁడు దేహవసానమున దేవతల కునైనను దుర్లభ మగునాలోకమునుబొందును. ఈజన్మమందుఁ గూడ సావర్ణి మన్వంతరమున నా యనుగ్రహముచే నింద్రుఁ డగును. అంతకాలము వఱకు నీవు విశ్వేశ్వర్ నిర్మించిన సుతల లోకమున కధిపతివై పాలించుచుండుము. నాదయవలన నీకచ్చట మనఃపీడగాని, రోగముగాని, ప్రమాదముగాని, శీతోష్ణాదుల వలన సంభవించు తిరస్కారముగాని యుపద్రవముగాని యెంత మాత్రమును సంభవింపవు” అని యిట్లు బ్రహ్మతోఁ బలికి బలిం జూచి “ఓదై త్యేంద్రా! ఓమహారాజా! నీకు శుభమగుఁగాక. నీవు నీదామూదులతోఁగూడ సురిలకు పైతము ప్రార్థింపఁదగిన సుతలమున కరుగుము. దానిఁ బాలించు నిన్ను నింద్రుఁడి దేవతలైనను దిరస్కరింపఁజాలరు. తక్కినవారి సంగతి చెప్పనేర, దైత్యులందఱును, నీశాసనమును మన్నించి వర్తించుచుందురు. అటు వర్తింపనివారిని నాచక్రమే తప్పక చంపును. ఇంతియ కాదు. నిన్నును, నీయనుచరులను, నీభోగోపకరణములను సర్వదా సకలోపద్రవములనుండిసంగక్షించుచుచుండును. ఆ నీలోక మున నే నెల్లప్పుడును నీద్వారమును రక్షించుచు నీకుఁ గాన వచ్చుచుందును. అచ్చటి దైత్యుల సహవాసముచే నీ కొకప్పు డాసురధర్మములు సంభవించుచున్నను నాప్రభావమునలన నిన్నవి చెందక నశించును. ఇది యిరువదిరెండవ యధ్యాయము.

—●●—ప్రహ్లాదునితో బలిసుతలమున కేగుట —●●—

అని యిట్లు పరమపురుషుఁడు పలుకఁగా నిఖిల సజ్జనహితుఁ
డును, మహానుభావుఁడును, నగుబలి చేతులుజోడించి కన్నుల
నుండి యానందబాష్పములు స్రవించుచుండఁగా భక్తియుతుఁడై
గద్గదవాక్కులతో నా పరమేశ్వరుని కిట్లనియె. “ఓమహాత్మా!
సత్యగుణప్రధాను లగులోకపాలురు సైతము పూర్వమెప్పుడును
బొందని నీ యనుగ్రహము నీచరాక్షసుఁడనగు నాయందుంచి
తివి ఆలోచింప నీకొర్చిన నమస్కారము నీభక్తుల కోర్కెలను
దీర్చ సమర్థమైన దని నిశ్చయముగాఁ జెప్పవచ్చు” నని పలికి
బలి హరికి నమస్కరించి బ్రహ్మకు మ్రొక్కిపాశములవలన విము
క్తుఁడై సంతుష్టుఁడై తన యనుచరులతోఁగూడి సుతలమును
వ్రేలింపెను. ఓ పరీక్షిన్న రేంద్రా! ఇట్లు భగవంతుఁడు వామన
రూపమునొంది బలివలన స్వర్గలోకముఁ బుచ్చుకొని యింద్రున
కిచ్చి యతనిచే సకలజగంబు నేలించుచు నదితి కోర్కెలను
గూరించెను. అనంతరము ప్రహ్లాదుఁడు పరమపురుషు ననుగ్ర
హమును బొంది బంధవిముక్తుఁడై వంశవర్ధనుఁడై సతన మను
మనిఁజూచి సంతుష్టుఁడై భక్తి పరవశుఁడగుచు విష్ణువున కి
ట్లనియె. “ఓజగదీశా! నీవు మాయెడఁ జూపిన యనుగ్రహమును
బ్రహ్మగాని లక్ష్మీగాని శంకరుఁడుకాని పొందియుండలేదు. తక్కిన
యింద్రాదులసంగతి చెప్పనేల? కూరస్వభావము గలవార
మైనను మమ్మును దుఃఖములనుండి కాపాడు చున్న నీయనుగ్ర
హము నెంతయు వర్ణింపఁ దగును. బ్రహ్లాదులతోఁగూడి సుతింపఁ
చునీవసురులమగు మమ్మురక్షించుట కేవలమునియనుగ్రహము

వలన నేకాని వేఱుకాదు. ఓశ్రేయస్కరా! నీపాద పద్మము
 లందలి మకరందమును సేవించుటచేత బ్రహ్మాదులు సృష్ట్యాద్యధి
 కారములఁ బొందియున్నారు. కుబుద్ధులమగు మేము నీపాదపద్మ
 పరాగమును సేవింపకపోయిన నీ కరుణాకటాక్షములకుఁ బాత్రు
 లమగుచున్నాము. ఆలోచింప బ్రహ్మాదులకంటె మాయందే
 కధికానుగ్రహ మున్నదని చెప్పవచ్చునుగదా! ఓదేవా!
 నీచేష్టితము కర్తాధీనుఁడగు ప్రాకృత జనునివంటిది కాదు. నీ
 నిగ్రహానుగ్రహములు మిక్కిలి చిత్రములుగా నుండును. అవరి
 మిత మగుసంకల్పజ్ఞానముచే ననాయాసముగా జగమునుసృజిం
 చువాఁడవును, సృష్టికిఁబనికివచ్చు కల్యాణగుణములు గలవాఁడ
 వును. సమస్తచిత్తులకు నంతరాత్మవును, నందఱయందు
 సమబుద్ధిగలవాఁడవును నగునీవు భక్తప్రియుఁడ వన్నంతమా
 త్రమున విషమదృష్టి గలవాఁడవు కావు. నీస్వభావము కల్ప
 తరువును బోలియున్నది. కల్పవృక్ష మాశ్రయించినవారికిని,
 నాశ్రయింపనివారికిని సమముగానే కోర్కెలను బూరించును.
 అట్లే నీవును జేయుచుందువు” అని యిట్లు పల్కిన ప్రహ్లాదు
 నకు భగవంతుఁ డిట్లనియె. “ఓవత్సా! ప్రహ్లాదా! నీకు భద్ర
 మగుఁగాక. నీవు సుతలమున కరుగుము. అచ్చట నీవు నీపాత్రుఁ
 డగు బలితోఁగూడిన జ్ఞాతులకందఱకును మోదము కలిగిం
 పుము. ఆ సుతలమున నీవు గదాపాణినగు నన్నెల్లపుడును సంద
 ర్శించుచుందువు. ఆదర్శనమువలనఁ గల్గిన యానందముచే నఁ
 సారహేతువగు కర్తృబంధనములనెల్లఁ దొలఁగించుకొనఁగలవు”
 అని పలుకఁగా విమలమతి యగు ప్రహ్లాదుఁడు భగవదాజ్ఞ నంగీ
 కరించి మనుమనితోఁ గూడి చేతులు జోడించి భగవంతునకుఁ

బ్రహ్మణనమస్కారములను జేసి యతని సెలవు గైకొని సనుస్త
 దైత్య సేవలకు నధిపతియై సుతలమును బ్రవేశించెను. ఓరాజా!
 అనంతరము నారాయణుడు సభలో ఋత్విజులనడుమ నాసీనుఁ
 డయియున్న శుక్రునిఁ జూచి “ఓ విప్రశ్రేష్ఠా! నీ శిష్యుఁడగు
 బలి యజమానుఁడై చేయుచున్న యజ్ఞకర్తము విచ్ఛేదము
 గాకుండ వేదోక్తప్రకారముగానడిపి సమాప్తముచేయు” మని
 పలికెను. “ఓ దేవా! కర్తవ్యవర్తకుఁడవును యజ్ఞఫలప్రదుఁడ
 వును నగు నిన్ను బలి త్రికరణశుద్ధిగా భయభక్తులతోఁ
 బూజించి సంతసింపజేయ నతనియజ్ఞకర్తమున కిఁకలోపమేదిని
 మఱియు మంత్రమునఁగాని, తంత్రమునఁగాని దేశకాలవస్తువు
 లందుఁగాని యేదేని లోపమున్నయెడల నదియంతయు నీనామ
 స్మరణమువలనఁ దీటును గదా! బలి నీ యనుగ్రహమునకుఁ
 బాత్తుఁడగుటచే నెట్లాలోచించినను యజ్ఞకర్తమునకు లోపము
 లేదు. అయినప్పటికిని నీ శాసనమును జేసెదను. నీ యాజ్ఞను
 దలఁదాల్చుట పురుషులకుఁ బరమశ్రేయస్సుగదా?” అని
 పలికి శుక్రుఁడు విప్రులతోఁగూడి బలి యజ్ఞమాను సమాప్తము
 గావించెను. ఓ రాజేంద్రా! శ్రీహరి యిట్లు వామనరూపముఁ
 దాల్చి పరులచే నపహృత మగుస్వర్గమును బలిని యాచించి
 పుచ్చుకొని తన సోదరుఁడగు నింద్రున కిచ్చెను. ఇప్పుడు ప్రజా
 పతులకు నెల్ల నధిపతియగుబ్రహ్మ, దేవర్షులతోను, మనువులతోను
 దక్షుఁడు భృగువు మొదలగు మహామునులతోను, సనత్కుమా
 రునితోను, శంకరునితోను గూడియదితీకశ్యపుల ప్రీతినిమిత్తము
 లోకపాలాదిసహితమగులోకములకెల్ల వామనుని బ్రభువునుగాఁ
 జేసెను. కేవలము లోకములకును సకలదేవతలకును, ధర్మము

నకును, దపస్సునకును, లక్ష్మీకిని, సమస్త శుభములకును, వ్రతములకును, స్వర్గమునకును, మోక్షమునకును, సర్వభూతములకును, ఊమమలవడునిమిత్తము వామనునిఁ బతిగాఁ జేసెను. ఓ రాజా! ఆ సమయమున సమస్త భూతములును మిక్కిలి సంతోషించినవి. పిమ్మట నింద్రుఁడు బ్రహ్మయానతిచొప్పున వామనమూర్తిని విమానముపైఁ గూర్చుండనిచ్చి లోకపాలురతోఁగూడ స్వర్గమునకుఁ దీసికొని పోయెను. ఇంద్రుఁ డుపేంద్రుని బాహుబలముచే రక్షింపఁబడుచున్న ముల్లోకములను బొంది తదాధిపత్యమును వహించి నిర్భయఁజ్ఞై మేలుచు సకల సంపన్నుఁజ్ఞై మోదమును సుఖమును జెందెను. ఓ రాజా ! అనంతరము బ్రహ్మయు, శంకరుఁడును, సనకాదులును, భృగ్వాది మహామునులును, బిత్తదేవతలును, సిద్ధులును, దక్కిన భూతములును, విమానారూఢులై వామనమూర్తి పరమాద్భుతచరిత్రమును గానముచేయుచు, నదితిని నుతించుచుఁ దమతమనెలవుల కేఁగిరి. ఓ కురునందనా ! నా బుద్ధికి గోచర మగునంతవఱకు, వినువారి పాపములను దూలించు వామనచరిత్రమును నీకు వినిపించితిని. ఆ వామనుని గుణములకు మేరలేదు. భూమి రేణువులను లెక్కించుటవలెనే యాతనిగుణముల లెక్కించుట యసాధ్యము. ఇక ముందయిన నా పరమపురుషునిగుణముల లెక్కింపఁజాలినవాఁడు పుట్టఁబోఁ డని మంత్రద్రష్ట లగువసిష్ఠాదులు వక్కాణించిరి. అద్భుత కర్ముఁడయిన వామనుని చరిత్రమును భక్తితో విన్నవారును, బరించినవారును దప్పక ముక్తి నొందుదురు. దైవత కర్మమునుగాని, పైతృక కర్మమునుగాని, మనుష్య సంబంధి కర్మముగాని యాచరించునప్పుడే వామనచరిత్రము కీర్తింపఁబడినచో

నాక్రియాకలాప మెట్టిలోపమును జెందక ఫలవంత మగునని పండితులు చెప్పియున్నారు. ఇదియిరువదిమూడవ యధ్యాయము.

—●●◆ మత్స్యవతారకథాప్రారంభము. ◆●●—

అని చెప్పిన శుకయోగిని జూచి నరేంద్రుఁ డిట్లనియె. ఓమునీంద్రా! వామనచరిత్ర వినుటవలన నామనస్సుమిక్కిలిసంతసించినది. శ్రీహరి మత్స్యవతారమెత్తి చేసిన యద్భుత కృత్యములను వినుటకు నామనస్సు కుతూహలపడుచున్నది. ఆ యీశ్వరుఁడు జీవునివలె దమోగుణప్రధానమును. గ్రోహముగలదియు, లోకనిందితమును నగు మత్స్యరూపము నెందులకు ధరించెను. ఉత్తమశ్లోకుఁడయినభగవంతునిచరితమువినువారలయుఁజదువువారలయు సమస్తపాపములనుదొలఁగించునది. కావున మత్స్యవతారచరిత్రమును బూర్ణముగా వివరించి చెప్పుము” అని యడిగిన నరేంద్రునివచనము విని మిక్కిలి సంతసించి విష్ణువు మత్స్యరూపముఁ దాల్చి చేసిన చేష్టలను వివరింప నారంభించె. “ఓ రాజేంద్రా! గోవులను, విప్రులను, నురలను, సాధువులను, వేదములను, ధర్మ మర్యాదలను రక్షింపఁదలంచి భగవంతుఁడు మత్స్యద్యవతారములనుధరించుచున్నాఁడు. ఆపరమేశ్వరుఁడు సత్వాది ప్రాకృతగుణములుగాక కేవలము కల్యాణగుణములు మాత్రమే గలవాఁడగుటచేఁ బెద్దవియుఁ జిన్నవియునగుభూతములందు సర్వదా వాయువువలె వ్యాపించుచున్నను, నాయాభూతముల యుచ్ఛత్వ నీచత్వము లతనికి సంభవింపవు. గతించిన కల్పానసానమున బ్రహ్మసృష్టివ్యాసరమువిడిచి నిద్రించుటచేఁ బ్రళయము సంభవించెను. ఆప్రళయమందు మూఁడులోకము

లును, సముద్రమునమునింగినవి. బ్రహ్మ నిద్రాసక్తుడై శయినింపఁ దలంచునున్న సమయమున వేదము లతనిముఖమునుండి నిర్గమించెను. వానిఁ గాంచి సమీపమున నున్న హయగ్రీవుఁ డను రాక్షసుఁ డపహరించెను. ఆ దానవేంద్రుని దుష్టకృత్యమును జూచి వానిఁ జంపి యావేదముల బ్రహ్మ కర్పించునిమిత్తము భగవంతుఁడు మత్స్యరూపమును ధరించెను. ఆ వృత్తాంతము నే వినరించి చెప్పెదను వినుము. గతించిన కల్పమునందే సత్యవ్రతుఁడగురాజర్షి యుండెను. అతనిపేరు సత్యవ్రతుఁడు. అతఁడు త్నమాదు లగుగుణములు గలవాఁడు. అతఁడు నారాయణుని మనమున నిల్పికొని జలమునుమాత్రమే త్రావుచు ఘోరమగు తప మాచరించెను. ఆ సత్యవ్రతుఁ డనురాజర్షి యే భగవదను గ్రహమును బడసి యీ మహాకల్పమున వైవస్వతుఁడను పేరితో మనువయ్యె. ఆ సత్యవ్రతుఁ డొక నాఁడు మాలానదియందు జల తర్పణము చేయుచుండఁగా నతని దోసిటిలోని కోకచేఁపపిల్ల వచ్చెను. దాని నతఁడు జలములోఁ బడవేయుచుండెను. అంత నది యా రాజర్షిని గాంచి “ఓ దీనవత్సలా ! దీనియం దనేకము లగు పెద్ద చేపలుగలవు. అందుఁ బెద్దవి మావంటి చిన్న చేపలను దినుచుండును. వానికిభయపడి నిన్ను శరణుసోచ్చితిని. దీనమ నగు నాయందు దయయుంచి రక్షింపక మగుడ నీ జలములలోఁ బాట వై చెదవేమి?” అని యిట్లు దీనాతిదీనముగాఁ బ్రార్థింపఁజొచ్చెను. సత్యవ్రతుఁడదివినిదానినిసామాన్యమగుచేపనుగాఁదలంచెను; కాని తన్ననుగ్రహింపఁ బ్రేమతో మత్స్యరూపమును దాల్చి వచ్చిన భగవంతునిఁగా నెఱుంగకపోయెను. అయిన నతఁడు దాని రక్షింపనిశ్చయించెను. అతఁడుదాని దీనవాక్యములువిని దయాళు

1493. శ్రీమత్స్వామి తారము.

వయి తన కమండలువుజలములో నుంచి తనయాశ్రమమునకు గొనిపోయెను. అంత నాచేప యొక్క రాత్రియందే కమండలు వునకు సరిపడఁబెరిగి యవకాశములేకపోవుటచే విచారించి సత్య వ్రతునిఁగాంచి “ఓమహాత్మా! యీ కమండులువు నాకు మిక్కిలి యిఱకటముగా నున్నది. దీనిలో నివసింపఁజాలను. నేను సుఖముగా నివసింపఁజాలినంత విశాలమగు స్థలమున నుంపుము” అని పలుక విని సత్యవ్రతుఁడు కమండులువులోనున్న చేపను దీసినిర్మలలోదకముగల* బెద్దచెఱకు పెనములో నుంచెను. అదిముహూర్త కాలములోనే దానికి సరిపడఁబెరిగి “ఓరాజా! నిన్ను శరణుఁజొచ్చితినిగనుక నన్నింతకంటెవిశాలమగుస్థలమందుంచి రక్షింపుము. ఈకటాహము నా సుఖజీవనమునకుఁ జాలకున్నది” యని వేడికొనఁగా దానిఁ గరుణించి సత్యవ్రతుఁడు జలపూర్ణమైన యొక సరోవరమున నుంచెను. ముహూర్త కాలములోనే యా చేప దానికిసరిపడఁబెరిగి “ఓరాజా! ఈసరోజలము నాకుసుఖము గల్గింపఁ జాలినదికాదు. కావున నన్నుఁ గొనిపోయి యింత కంటెఁ బెద్దదియు నక్షయజలముగలదియునగు నొక మడువునందుంపుము. అట్లయిన నన్ను రక్షించినవాఁడ వగుదువు.” అని వేడ సతఁ డట్లొనర్చెను; కాని యామడువును జాలనందున సతఁడు దాని నొక సముద్రమునఁ జేర్చెను. ఆ సమయమున నది యతనింజూచి “ఓవీరా! ఈ సముద్రమునందు భయంకరము లగుమకరము లెన్నియో గలవు. అవి మిక్కిలి బలము గలవి. అవి నన్ను భక్షింపక విడుచునా? ఇంత కాలమును రక్షించి యిప్పు డిట్లుచేయుట యుచితమా? కావున నన్నీ

సముద్రమునఁ ద్రోయకుము” అనిపల్కెను. సత్యవ్రతుఁ డాచేప
 మృదుపాక్యమును విని మత్స్యరూపముచే మోహితుఁ డై
 యిట్లనియె. “ఓయీ! ఈమత్స్యరూపముచే నన్ను మోహింపఁ
 జేయుచున్న నీ వెవఁడవు ? ఇటువంటి ప్రభావము గల చేప
 నిదివఱ కెన్నఁడును జూచియుండలేదు ; వినియుండటయును
 లేదు. ఏ జలచరమైన నొకదినకాలములో నూలుయోజన
 ముల దేహమును బెంపఁగలదా ! కావున నీవు కేవలము
 జలచరమవు కావు. నీవు దేవుఁడవు. ఆలోచింప నీవు బ్రహ్మాది
 దేవతలలో నొకఁడవు కావు. నీవు నిర్వికారుఁడ వయిన నారా
 యణమూర్తివి. భూతముల ననుగ్రహించి రక్షించుటకై నీ విట్టి
 మత్స్యరూపమును ధరించితివి. ఓ పురుషోత్తమా ! నీవు జగ
 మ్ములస్పృష్టి స్థితి లయములకుఁ గారణుఁడవు. నీభక్తులమును, శర
 ణాగతులము నగుమాకు నాయకుఁడవు. నీవు సకలమున కంత
 రాత్మవై వెలయుచున్న వాఁడవు. అట్టి నీకు నమస్కారము.
 నీవు లీలచేఁ బెక్కవతారముల నెత్తితివి. అవియన్నియు భూత
 ముల కభివృద్ధిని గల్గించునవియె. అయిన నీ వేప్రయోజనమును
 సాధింప నీయవతారముఁ దాల్చితివ్రా తేలియఁజెప్పుము. ఓకమ
 లాక్షా! స్వతంత్రాభిమానము గల యితరులపాదసేవవలె నీపాద
 సేవ యెప్పుడునువ్యర్థముకాదు. నీవు సకలభూతములకును బ్రియుఁ
 డవు. సమస్తమునకు హితకరుఁడవు. మఱియు సంతరాత్మవు.
 అట్టి నీభజన మెట్లు వృధయగును ? కావున నీ సేవకులమగు మా
 కద్భుతమగు నీ మత్స్యరూపమునఁ బ్రత్యక్షమైతివి” అనిపల్కిన
 సత్యవ్రతునికి మత్స్యరూపుఁ డయినభగవంతుం డిట్లనియె.
 “ఓరాజా! కల్పాంతమున సముద్రములు ముల్లోకములను ముంచి

వైచును. అప్పు డందువిహరించుచు నాభ క్తులఁ గాపాడి వారికిఁ
 బ్రీతిఁగల్గింప నీరూపమును జేకొంటిని. అట్టి ప్రళయము వచ్చుట
 కింక నెంతోకాలము పట్టదు. నేటి కేడవదినమందే లోకము
 లన్నియు సముద్రమున నడఁగియుండును. ఇట్లు *ప్రళయకాల
 సముద్రమున సర్వము మునిగియున్న సమయమున నాయాజ్ఞ చే
 నొకవిశాలమగు పడవ నీ చెంతకు వచ్చును. అప్పుడు నీవు నానా
 విధములగు బీజములను, నోషధులను, నా నావవైనుంచి సప్త

* ఇట్లఁ బ్రళయమనఁగా మహాప్రళయమని యర్థమా! లేక దైనందిన
 ప్రళయమని యర్థమా! ఇది మహాప్రళయమనుటకు వీలులేదు. అట్లయినచో
 బ్రహ్మలోకముగూడ నశింపవలయును. పృథివాద్యులు మిగిలియుండుటకును
 వలను పడదు. కాన 'యావద్భాస్మానిశా' అని చెప్పటచే బ్రహ్మలోకమును
 బ్రహ్మయు మిగిలియున్నట్లు తెలియవచ్చుటచే నిది మహాప్రళయ మనవలను
 పడదు. పోనిమ్ము. దీనిని దైనందినప్రళయ మనవచ్చునన నదియు వలనుపడదు.
 అట్లన్నచో ప్రళయకాలసంబంధులగు ననావృష్ట్యాదులు లేకుండఁగ నే యాక
 స్మికముగా నేటి కేడవదినమునఁ ద్రైలోక్యము సముద్రమున మునుఁగునని
 మత్స్యమూర్తిచెప్పిన వచన మనుపపన్నమగును. ఏమన దైనందిన ప్రళయమునఁ
 బ్రళయకాల సృష్ట్యాదులుండి క్రమక్రమముగా లోకములు మునుఁగున; కాని
 యాకస్మికముగా మునుఁగవు. ఇదియునుంగాక ప్రథమస్కంధమున "రూపం
 సంజగృహేమాత్స్యం చాక్షుషాంతరసంస్థవే! నావ్యారోప్యమహీమయా
 మపాద్వైషస్వతంమనుం" అని చెప్పఁబడియున్నది. మహాప్రళయమునఁగా
 దైనందిన ప్రళయమునఁగాని భూమ్యాదులుండుట యసంభవము కాన "నా
 వ్యారోప్యమహీమయా" మనునది విరోధించును. మరియు "త్వంతాన
 దోషధీస్సర్వాః" అనునిర్దేశముగూడనవిపడదు. ఆరెందువిధములగు ప్రళయ
 ములందును నోషధ్యాదులును జంతువులును నుండుటయెట్లు? పోనిమ్ము, "ఇది
 వాస్తవిక ప్రళయముకాదు. సత్యవ్రతునికి వైరాగ్యము గల్గించి జ్ఞానోపదేశము

ర్షులతోను, సకల జంతువులతోను గూడి యా పెద్దనావలోఁ
గూర్చుండి నిర్భయముగా విహరింపఁగలవు. అప్పుడు సూర్యకాంతి
లేక పోవుటచేఁ జీఁకట్లు క్రమ్మినను సప్తర్షుల దేహకాంతిచేఁ దొలఁ
గింపఁబడుచుండును. ప్రళయకాలవాయు వా నావను మిక్కిలి
యెగురఁగొట్టుచుండు. అయినను భయపడకుము. అట్టి సమయ
మున నే నీరూపముతో నీచెంతకువత్తును. నీవైక పెద్దపాముతో
నానావను నాకొమ్మునకుఁ గట్టుము. మీరున్న యానావను
నడుపుచునే నాప్రళయార్ణవమందు బ్రహ్మ నిద్రనుండి లేచునంత
వఱకును విహరించుచుండును. పర బ్రహ్మమనిచెప్పఁబడు నామహి
మను నీకు దయాపూర్వకముగా నుపదేశింతును. దాని నీవు

చేయ భగవంతుఁ డాకస్మికముగాఁ గల్పించిన ప్రళయమని యందుమేని
అదియు వలనుపడదు. ఏమన “కాలేనాగతనిద్రస్య ధాతుశ్శిశయిషోర్ముఖాత్ |
ముఖితో నిస్సృతాన్వేదాన్” అని చెప్పియుండుటచే సత్యవ్రతునికి జ్ఞానో
పదేశార్థము భగవంతుఁ డీ ప్రళయమును గల్పించెనన్నచో బ్రహ్మ నిద్రించు
టయు, వేదములతనిముఖమునుండి నిర్గమించుటయు, వానిని హయగ్రీవుఁడు
హరించుటయు నెట్లు సరిపడును? కావున సత్యవ్రతునికై కల్పించిన యాక
స్మికప్రళయమనుటయు వలనుపడదు. అందుచే నిట గతించిన దైనందిన కల్ప
మున నవసానమందు సంభవించు ప్రళయమని చెప్పవలయును. ప్రళయకాల
లక్షణము లగు ననావృష్ట్యాదు లున్నట్లు చెప్పక పోయినను నర్థమును బట్టి
యున్నది యనుకొనవలయును. ఇది దైనందిన కల్పవిశేషమని చెప్పటచే
నందుఁ బృథివ్యాదులుండుటయు, బీజములు సత్యములు, గల్గియుండుటయు
సంభవించుచున్నది. ఆదైనందిన కల్పవిశేషమందు బ్రహ్మకు నిద్రసంభవిం
చుటచే వేదనిస్సరణము, దదపహరణము మొదలగునవి సంఘటింపవచ్చును.
కావుననిది దైనందిన ప్రళయముకాని మహాప్రళయముకాని కాదనియు దైనం
దినకల్పావసానమునఁ బ్రవర్తిల్లు ప్రళయవిశేష మనియు నెఱుంగునది.

పూర్తిగాఁ దెలిసికొందువు” అనిపలికి శ్రీహరి యచ్చటనే యంత
 ధానముచెందెను. సత్యవ్రతుఁడు భగవంతుఁడు చూపిన కాల
 మునుగూర్చి వేచియుండెను. అతఁడు తూర్పునకుఁ జివరలుండు
 నట్లుగాఁ బటవఁబడిన దర్భలవై నుత్తరాభిముఖుఁడై కూర్చుండి
 మత్స్యమూర్తిపాదముల హృదయమున ధ్యానించుచుండెను.
 ఇట్లుండ మహామేఘము లాకాసమును గప్పి ఘోరముగా వర్షిం
 చెను. ఆయుదకముచే సముద్రము వర్ధిల్లి హద్దుదాటి భూమిని
 ముంప నారంభించెను. సత్యవ్రతుఁడు భగవంతుని ధ్యానించు
 చున్న సమయమున నొక మహానావ వీతెంచెను. అది చూచి
 యతఁడు బీజములను, నోషధులను దాననుంచి సప్తర్షులతోఁ
 గూడి నావవైఁ గూర్చుండెను. అంత ఋషులు సత్యవ్రతునిఁ
 జూచి “ఓరాజా! సంతతమును గేశవుని ధ్యానించుచుండుము.
 ఈముప్పునుండి తప్పించి మనలనతఁడు నుఖింపఁజేయును” అనిరి.
 అతఁ డట్లు స్థరించుచుండెను. అంత నామహర్ణవమందు భగ
 వంతుఁడు లక్షయోజనముల పొడవై శువర్ణమయమై యొక
 కొమ్ముగల్గి యాశ్చర్యము గొలుపు మత్స్యరూపమునఁ బ్రత్యక్ష
 మయ్యె. సత్యవ్రతుఁడు శ్రీహరిచెప్పినట్లుగానొక మహాసర్పముచే
 నానావను మత్స్యమూర్తి కొమ్మునకుఁ గట్టి సంతఃప్రచిత్తుఁ
 డయి యతని నిట్లు నుతింప నారంభించెను. “ఓదేవా! అనాది
 యగు దేహతాభిమానరూపమగు నజ్ఞానముచేస్వాత్మ పరమాత్మ
 తత్త్వమును బోఁగొట్టుకొని తాపత్రయపీడితు లగు జనానీ
 సంసారమున నిర్ద్విమితముగా జనించిన నీకృపకుఁ బాత్రులయి
 నిన్నాశ్రయించి ముక్తులగుచున్నారు. వారికి ముక్తినిచ్చువాఁడ
 వును ముక్తి సాధనుఁడవును నీవేకదా! అట్టి నీవు మాకుఁ

బ్రాహ్మణుడనయై గురువనై యున్నావు. మఱియు జననమరణా
 దులు గలజీవులు దేహతాభిమానులై స్వకీయములగు పుణ్యా
 పాపకర్తముల కధీనులై శబ్దాదివిషయ సుఖములను సంపా
 దింపఁ దలంపుఁగొని దుఃఖజనకము లగుకర్తముల నాచరించు
 చున్నారు. అయినను వారు నిన్ను సేవించి తన హిమవలన దేహ
 తాభిమాన బుద్ధిని విడుచుచున్నాగు. నీవు హితోపదేష్టవును,
 అజ్ఞాననినర్తకుడవును ; కాన మాయందు దయయుంచి
 మాయభిమానగ్రంథిని వదలింపుము. అగ్ని సంపర్కమువలన
 బంగారు మలమును విడిచి స్వవర్ణమును బొందినట్లు ముముక్షు
 వగు పురుషుఁ డెవ్వని సేవచేఁ బుణ్యాపుణ్యరూపమగు కర్తజాల
 మును విడిచి స్వస్వరూపమును బొందుచున్నాఁడో యట్టియీశ్వ
 రుడ వగు నీవు మాకు గురువ వగుదువు గాక. మాగురువులకుఁ
 గూడ గురువ వగుటచే నీవే మాకుఁ బ్రధానగురుడవు. పురుషు
 లకు మోక్షముగల్గించిన నీవేకల్గింపవలెను. కానియితరులతరము
 గాదు. నీసేవకు విముఖుఁ డయినపురుషునికి సకలదేవత లేకీ
 భవించి గురుత్వమును వహించియున్న నను నీ యనుగ్రహము
 యొక్క పదివేల వంతులలో నొకదానినై నను జేయఁజాలరు.
 అట్టి యసమర్థుల నాశ్రయించిన నేమిలాభము ? ముక్తిప్రదుఁ
 డవును, సర్వాంతరాత్మవును నగునిను శరణుఁబొందెదము. మంచి
 నేత్రములు గలవాఁడు గ్రుడ్డివానికిఁ దోడ్ మార్గదర్శియైనట్లు
 సూర్యప్రకాశమువలె స్వభావసిద్ధజ్ఞానము గలనీవు స్వాత్మ
 రక్షణోపాయజ్ఞానము లేని బ్రహ్మాదులకు తోడ్ గురువవయి
 వర్తించు చున్నావు. ప్రకాశవస్తువులకుఁ గూడఁ బ్రకాశ
 కర్తృత్వ క్రిని గల్గించు నీవు ముక్త్యుపాయమును దెలిసికొనవలె

ననియున్న మాకు గురువవై వర్తింతువుగాక. జనన మరణాది
 భాజనమైన సంసారి గురువననెడి యభిమానము గలవాడై
 దేని నవలంబించి విడువఁదరము కాని సంసారము నొందునో
 యట్టి యసన్తానముగు నర్థకామాదుల నుపదేశించును. నీ వట్లు
 కాక యేది యెప్పటికిని నాశనమొందదో, యేది కేవలానంద
 మునకు హేతుభూతమో, యేది వ్యర్థముగాదో, యేది పురుషు
 నికి సుఖముగా ముక్తి నొసంగఁజాలునో, యట్టి స్వపర
 యాథాశ్చ్యజ్ఞానము నుపదేశింతువు. ఓ దేవా ! నీవు సకలము
 నకును హేతుఁడవు. అందఱప్రేమకు నిలయుఁడవు. నీవు సమస్త
 మున కంతరాత్మవై నియమించువాఁడవు. నీవు హితమున
 దేశించువాఁడవు ; జ్ఞానమును, నభీష్టముల నొసంగువాఁడవు.
 నీ విటువంటివాఁడ వై నను లోకులు తమ హృదయకమలమున
 వసించునిన్నుఁ దెలిసికొనఁజాలరు. శబ్దాదివిషయములం దాసక్తు
 లయినవారు నిన్నెట్లు తెలిసికొనఁగలరు ? దేవా ! దేవదేవుఁ
 డవును, శ్రేష్ఠుఁడవును, నగునిన్నును జ్ఞానోపదేశము నొందు
 నిమిత్తము శరణుసాచ్చితిని. కాన నో భగవంతా ; పరమపురు
 షార్థమును బ్రకటించు వచనములచే విప్వ శక్యము కానివై
 నా హృదయమందున్న దేహత్తాభిమానాదులను నశింపఁ
 జేయుము. నీస్వరూపము దెలుపుము” అని పలుకుచున్న రాజుపలు
 కులు విని యాడిపురుషుఁ డగు మత్స్యమూర్తి సంతసించి
 యాసముద్రమున విహరించుచునే ప్రకృతివిలక్షణ మగునాత్మ
 జ్ఞానమును, భక్తియోగమును, దనచే రచింపఁబడినమత్స్యపురాణ
 సంహితను, నాత్మ రహస్యములను వివరించి సత్యవ్రతున కుప
 దేశించె. ఆసత్యవ్రతుఁడునుమునులతోఁగూడభగవంతునివలనఁ

బ్రహ్మతిపురుషులతత్త్వమును, బరమాత్మజ్ఞానమును నుప
దేశింప నిస్సందేహముగా విని తెలిసికొనెను. అనంతరము హరి
ప్రళయావసానమున నిద్రనుండి లేచిన బ్రహ్మకుఁ దాను హయ
గ్రీవునిఁజంపి పుచ్చుకొన్న వేదముల నర్పించెను. ఆసత్యవ్రతుఁడు
శాస్త్రజన్యజ్ఞానముచేతను, దజన్యజ్ఞానముచేతను, నొప్పుచు
విష్ణుప్రసాదమువలన నీ కల్పమున వైవస్వతమనువయ్యె. ఓ
రాజేంద్రా! రాజర్షి యగుసత్యవ్రతునికి, మాయామత్స్యరూపి
యగునారాయణునకును బ్రవర్తిల్లిన సంవాదరూప మగుచరి
త్రమును విన్నవారు సంసారబంధనములవలన విడిచిపెట్టెను.
హరి మత్స్యనతార చరిత్రము నెవఁడు ప్రతిదినమును గీర్తిం
చునో వానికిఁదలంచినంతమాత్రముననే కోర్కులు సిద్ధించును.
అనంతరమున నతఁడు పరమపదవిని జెందును. ఎవఁడు ప్రళయ
కాల సముద్రమున విహరించుచు నిద్రించిన బ్రహ్మనుండి వేద
ముల నపహరించిన హయగ్రీవుని సంహరించివానినిదెచ్చి బ్రహ్మ
కిచ్చెనో, యెవఁడు సత్యవ్రతాదులకుఁ బురాణసంహితను
దత్త్వము నుపదేశించెనో, సకలకారణుఁడయిన యామాయా
మత్స్యమూర్తికి నమస్కరించెదను, ఇది యిరువదినాల్గవ
అధ్యాయము.

ఇది శ్రీమత్కేతవరపు వేంకటేశాస్త్రి ప్రణీతమైన
యాంధ్ర వచన భాగవతమున అష్టమస్కంధము
సమాప్తము.

శ్రీకృష్ణార్పణ మస్తు.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీశారదాంబాయై నమః.

శ్రీమదాంధ్రభాగవతము

—*—

న వ మ స్కంధము.

“ఓ మునీంద్రా! మన్వంతరములనెల్ల నీవు వివరించితివి. ఆయా మన్వంతరములందు భగవంతుఁ డవలంబించిన యవతారములను, నాయవతారములఁ జేసిన కార్యములను వర్ణించి చెప్పితివి. విని యానందించితిని. ద్రవిడదేశాధిపతి యగుసత్యవ్రతుఁ డనునొక రాజు కలఁడనియు, నతఁడు గతించిన కల్పమందుఁ బరమపురుషుని సేవించి జ్ఞానము సంపాదించెననియు, నతఁడే వైవస్వతమును వయ్యెననియు, నిత్యోక్తువు మొదలగు వారతనిసుతులనియుఁ జెప్పితివి. ఓసర్వజ్ఞా! ఆ యిత్యోక్తుప్రభృతుల చరిత్రములను, దదీయవంశజుల చరిత్రములను వేఱు వేఱుగావర్ణించి చెప్పుము. మాకువినవలెనిని వేఱకయగుచున్నది. మఱియు నావైవస్వతువంశమున నెవరెవరు జన్మించిరి? ఇప్పుడున్నవా రెవరు? ముందు జన్మించువా రెవరు? వారల కీర్తి దుష్కీర్తులెట్టివి? వారల పరాక్రమాదిగుణము లెట్టివి? వానిని మాకుఁ బూర్తిగా వివరింపుమా” యని యిట్లు పరీక్షింప రేండుండు బ్రహ్మవాదు లగుమునులమధ్యమునఁ గూర్చుండి

యున్న శుకు నడుగఁగా సకలధర్మముల నెఱిగిన శుకుం డతని కిట్లనియె, “ఓరాజా! వైవస్వతమనువు వంశమును వర్ణించెదను. కాని దాని సంపూర్ణముగా విస్తరించి చెప్పఁదరము కాదు. నూతేంద్రయినను జాలవు. పెద్దవియుఁ జిన్నవియునగు భూతముల కంతరాత్మయు, స్థూల చిదచిత్తులు శరీరముగాఁ గల వాఁడును నగుపరమేశ్వరుఁడు కల్పాంతమున నీ విశ్వమునంత టిని దనయం దిమిడ్చికొని యుండెను. అతని నాభివలన స్వర్ణమయ మగుపద్మ ముదయించెను. ఓ మహారాజా! అందుండి చతుర్ముఖుం డుదయించె; అతనిమనస్సువలన మరీచిసంభవించె; అతనికిఁ గశ్యపుఁడుగలిగె; అతనికి దక్షపుత్రు యగునదితియందు వివస్వంతుఁ డనుకుమారుఁ డుదయించె. ఓరాజేంద్రా! అతనికి సంజ్ఞాదేవియందు వైవస్వతమను వృద్ధునిచ్చె. మంచి మనస్సు గలయా వైవస్వతునికి శ్రద్ధ యనుభాగ్యయందుఁ బదుగురు పుత్రులు పుట్టిరి. వారు క్రమముగా నియ్యోకుఁడు, శర్యాతి, నృగుఁడు, దిష్టుఁడు, ధృష్టుఁడు, కరూశకుఁడు, నరిష్యంతుఁడు, పృషధుఁడు, నభగుఁడు, కవి, యనునామములచేఁ బిలువఁబడిరి.

—●●◆◆◆ శో పా ఖ్యా న ము. ◆◆◆—

వైవస్వతమనువునకుఁ బుత్రసంతానము కలుగక పూర్వమతఁడు వసిష్ఠునిఁజేరి తనయపుత్రత్వమును దెలుపవిని యతఁడు కరుణించి తానాచార్యుఁడై యామనువుచే మిత్రావధుణ మను నిష్ఠిని జేయించెను. యాగసమయమున మనుపత్ని యగు శ్రద్ధ కేచలము పాలనుమాత్ర మే యాహారముచేసికొని, నియమ మనలంబించినదై హోతను సమీపించి నమస్కరించి తనకుఁ గన్యక కలుగునట్లుచేయవలెననియూచించెను. ఆస్తార్థసమతఁడంగీ

కరించెను. పిమ్మట నధ్వర్యునిచే బ్రేరితుఁడై హోత మనస్సును నిశ్చలముగాఁ జేసికొని మనుపత్ని ప్రార్థనమును మనస్సులో నుంచికొని వషట్కారము నుచ్చరించుచు, హవిస్సును గ్రహించి హోమము చేసెను. హోత యిట్లు విరుద్ధముగా హోమము చేయుటంబట్టి యజమానుని సంకల్పమునకు విపరీతముగా, ఇళయనుకన్యక పుట్టెను. తాను గోరినట్లు పుత్రుఁడుగాక పుత్రిక పుట్టుటను గని మిక్కిలి సంతసింపక వై వస్వతమనువు గురువగు వసిష్ఠునిఁజూచి యిట్లనియె. “ఓ మునీంద్రా ! మీరు బ్రహ్మ వాదులు. మీరుపూనికొని చేసినకర్మములు సంకల్పించుకొన్న ఫలము నిచ్చి తీఱవలెను. అట్లుగాక విపరీతఫలము నిచ్చినచో నది మిక్కిలి విచారకరము. మఱియు మంత్రశక్తి వ్యత్యాసమును జెందరాదు. మీరు మంత్రములను వాని యర్థములను, వాని నియోగములను జక్కఁగా నెఱుఁగుదురు. మీమనస్సులు నిశ్చలములు. తపస్సుచేసి పాపములను దొలఁగించుకొన్న మహాత్ములరు. పండితులనోట నసత్యము వెలువడఁ గూడనట్లు మీరు మంత్రపూర్వకముగాఁ జేసిన క్రియవలన విపరీతఫలము గలుగఁ గూడదు. ఇట్లుండ నాసంకల్పమునకుఁ బ్రతికూలముగాఁ గూతు రెట్లు పుట్టినది?” అనిపల్కిన మనువచనముల విని* మాప్రపితా మహుఁ డయినవసిష్ఠుఁడు హోత చేసినవ్యత్యాసము నెఱిగి మనువుం గాంచియిట్లనియె. “ఓయీ ! నీహోత నీసంకల్పము నకు విపరీతముగాఁ దలంచుటచేత నిట్టి ఫలవైషమ్యము సంభ

* శుకునకు వసిష్ఠుఁడు ప్రపితామహుఁ డగును. ఎట్లన, వసిష్ఠునకు శక్తిగలిగెను. అతనికిఁ బరాశరుఁడు, అతనికి వ్యాసుఁడు, అతనికి శకుఁడు; కావున నతనికిఁ దాత తాతయయ్యెను.

వించినది. అయిన నాతపోబలముచే నీకూఁతునకుఁ బురుషత్వము
 లభించునట్లు చేసెద” నని ప్రతిజ్ఞ చేసెను.. అనంతరము మహా-
 కీర్తి యగువసిష్ఠుఁడు పరమపురుషుని నుతింప నద్దేవుఁడు
 ప్రత్యక్షమై యతనికిఁ గావలసిన వరమునిచ్చిపోయెను. అందుచే
 నిశాకన్యక సుద్యుమ్నుఁడనుపురుషుఁడయ్యెను. ఓమహారాజా!
 ఆ సుద్యుమ్నుఁ డొకనాఁడు కొందఱు మంత్రులును. బరిచారకు
 లును, పరివేష్టించియుండ. సింధు దేశసంబంధియగు నున్నతాశ్వ-
 మునెక్కి సుందరమగు చాపమును, నచ్చెరువు గొలుపు బాణ-
 ములను దాల్చి, కవచమునుదొడిగి మృగములను వేటాడు-
 వేడుకతో నుత్తరదిక్కునకేగెను. అట్లతఁడు పోయిపోయి మేరు
 వునకుఁ గ్రిందిభాగముననున్న యొకవనమును బ్రవేశించెను.
 ఆవనమందు శంకరుఁడు సర్వకాలములందును భార్యతితోఁ
 గ్రీడించుచుండును. శత్రుహంత యగుసుద్యుమ్నుఁ డందుఁ బ్రవే-
 శింపఁగానే స్త్రీరూపమొందెను. అతఁ డెక్కినగుఱ్ఱ మాఁడుగుఱ్ఱ-
 మయ్యె. అతనియనుచరులును స్త్రీలయిరి. వారు పగస్సరమును
 జూచికొని స్త్రీరూపమునొందుటకు విచారించిరి” అనినవిని రా-
 జిట్లనియె. “మునీంద్రా! ఆ ప్రదేశమున కట్టిమహిమ యుండుటకుఁ
 గారణమేమి? దాని కామహిమ నెవ్వ రొసంగిరి? మాకు విన-
 వలెననియున్నది. కావున వివరించి చెప్పు” మనఁగా శుకుం డిట్ల-
 నియె “ఓరాజా! ఈశ్వరుఁ డా యిలావృతమందున్న యావన-
 మునఁ బార్వతితోఁ గ్రీడించుచుండఁ దపోనిష్ఠులగుమునులు
 గొందఱు దమకాంతులచే దిక్కులను బ్రకాశింపఁయుజేచు
 నచ్చటికరుదెంచిరి. దిగంబరయై శంకరునితోడపయిఁగూర్చుండి
 యున్నపార్వతి వారింజూచి మిక్కిలి సిగ్గుపడి దిగ్గనలేచి వస్త్ర-

మును ధరించెను. అప్పుడు ఋషులును వారు సంభోగింపఁదలంపుతో
నున్నవారని తెలిసికొని వెనుకకు మరలి బడరికావనమునకుఁ
బోయిరి. అంత రుద్రుఁడు తనప్రియురాలికిఁ బ్రియముచేయ
దలంచి 'పురుషుఁ డీవనము సొచ్చెనేని స్త్రీ యగుఁగాక" యని
పలికెను. అప్పటినుండియుఁ బురుషుల వనమునకుఁబోవమానిరి.
ఆప్రదేశవృత్తాంత మిది. ఇక సుద్యుమ్నునివృత్తాంతము
వినుము. ఆ రాజుఁడై స్త్రీరూపమొందిన యనుచరులతోఁ
గూడ నావనములందుఁ జరించుచుండెను. ఒక నాఁడామె చెలి
కత్తెలతోఁగూడఁ దనయాశ్రమముచేత విహరించుచుండు
స్త్రీరత్నమగునామెను జూచి చంద్రునికుమారుఁ డగుబుధుఁడు
మోహించెను. ఆమెయు బుధుని మోహించినది. వారిరు
వురును దంపతులయిరి. అట్లు సుఖించుచుండ వారికిఁబురూరవుఁ
డనుపుత్రుఁడు పుట్టెను. అనంతర మొక నాఁడు సుద్యుమ్నుఁడు
తనస్థితికి వగచుచుఁ దనకులగురువగు వసిష్ఠుని స్మరించుకొనెను.
వసిష్ఠుఁ డతనికిఁ బ్రత్యక్షమయి యతనిరూపమునుజూచి జాలి
పడి మగుడ నతనికిఁ బురుషత్వము సంపాదింపవలె నని నిశ్చ
యించి శంకరుని నుతించెను. ఆమునీంద్రునకు శంకరుఁడు ప్రస
న్నుండై తనశాసనమును మునికోర్కిని, సఫలముగాఁ జేయఁ
దలంచి "నీ తపోమహిమచే సుద్యుమ్నుఁ డొక నెల పురుషరూప
మును, నొక నెల స్త్రీరూపమును దాల్చి భూమిని బరిపాలించుఁ
గాత" మని పలికెను. దానికి వారు సంతృప్తిచిరి. పిమ్మట
సుద్యుమ్నుఁడుతనగురువు ననుగ్రహముచేదనకీర్తనమగుపురుషత్వ
మును బొంది రాజ్య పాలనము చేయఁదొడంగెను; కాని ప్రజలకు
సంతుష్టి లేకపోయెను. ఆరాజునకుఁ బురూరవుఁడు కాక యుత్క

లుఁడు, విమలుఁడు నాఁబడుమువ్వురుకొడుకులునుగలరు. వారు
 ధర్మవత్సలులై దక్షిణదేశములకుఁ బ్రభువులైరి. సుద్యుమ్ననకు
 ముసలితనము రాఁగానే భూమండలమునకుఁ బురూరవుని
 రాజుఁగాఁ జేసి జితేంద్రియుఁడై తపమునరింప వనమున
 కేఁగెను. ఇది మొదటియధ్యాయము.

—◆— పృషధాదుల చరితము. —◆—

సుద్యుమ్నుఁడు వనమున కేఁగినపిమ్మట నైవస్వతమనువు
 యమునాతీరమునుజేరి పుత్రసంతాన మపేక్షించి నూలువత్సర
 ములు తపస్సుచేసి యనంతరము స్వయముగా విష్ణువు నారాధిం
 చెను. ఆదేవు ననుగ్రహమాన నతఁడు దనతో సమానులగు పదు
 గురు సుతులను బడసెను. వారలే యిత్వోకుఁడు మొదలగువారు.
 వారిలోఁ బృషధుని, దండ్రి గోపాలనమునకు నియమించె. అతఁ
 డందుల కంగీకరించి వీరాసన మనువ్రత మవలంబించి రాత్రి
 సమయమునఁ గత్తిచేఁబూని సంచరించుచుఁ బులుల బారిఁబడ
 కుండ గోవులనురక్షించుచుండెను. ఒకనాటిరాత్రి మేఘము
 లాకసమునుగ్రమ్మి వర్షించుచుండ నొకపులివచ్చిగోశాలను బ్రవే
 శించెను. దానిఁజూచి శయనించి యున్నగోవులు భయపడి లేచి
 యాశాలయం దిట్టటు పర్విడఁజొచ్చెను. అయినను బలిష్ఠమగు
 శార్దూలమొకగోవును బట్టుకొన నదియటననారంభించెను. పృష
 ధుఁడది విని దానిసమీపమునకుఁబోయెను. ఆకసమునమబ్బు
 క్రమ్మిచుక్కలై నఁ గనఁబడకపోవుటచే నాసమయము గాఢాంధ
 కారముచే నావృతమై యుండెను. అందుచే నతఁడా చీకటిలోఁ
 బోల్పలేక భ్రాంతిచెంది ఖడ్గముతోఁ బులితలకు మాటుగా

నొక కపిలగోవు శిరమునుఖండించెను. ఆక త్తికొనసమీపమున నున్న పులిచెవికిఁ దగిలినందున నది తెగిపడెను. దానికిఁ బులి భయముచెంది రక్తముచే మార్గమును దడుపుచుగోళాలనుండి నిష్క్రమించెను. శత్రుహంత యగుపృష్రుఁడు పులి చచ్చెనని నిశ్చయించుకొనెను. తెల్లవాటితోడనే పులికి బదులుగా గోవును జంపినట్లు తెలిసికొని మిగుల దుఃఖించెను. వసిష్ఠుఁడది యెఱిగి ప్రమాదవశమున నేరముచే సెననియోజనక పృష్రునిఁ జూచి “ఓదుష్టా! నీవు క్షత్రియు డనై యుండఁదగదు. ఈశాప కార్యముచే శూద్రుఁడనగు” మనిశపించె. పృష్రుఁడాగురుశాప మును గృతాంజలియై స్వీకరించి యింద్రియముల జయించి భగవంతు నుపాసించెను. అనంతర మతఁడు కొన్ని దినములఁగోనే సర్వమున కంతరాత్మయు, దోషరహితుఁడు సగుపర బ్రహ్మమందు ఫలాపేక్ష లేని భక్తినిజూపి సర్వభూతములందును నయగలిగి నుఖదుఃఖములను సమముగాఁ జూచుకొనుచు నిహఃకోక నుఖములందుఁ గోర్కిని విడిచి, స్వర్గాదినుఖములనుగూడ నాదరింపక రాగద్వేషాదులను మనస్సునుండి పాఱఁదోలి యింద్రియముల జయించి దేహమున కనుబంధులగు దారసుతాదులను నదలిదై వయత్నమువలన లభించునాహారముచే దేహమును బోషించు కొనుచుఁ బరమాత్మయందు మనస్సునుంచి నిరతిశయానందరూప మగుజ్ఞానముచేతనే తనివించెందుచు, నిశ్చలుఁడై వెఱ్ఱివానివలె వర్తించుచు, గ్రుడ్డివానివలె వస్తువులనుజూడక, చెవిటివానివగిది శబ్దమునువినక, భూమిపైఁ జరించెను. ప్రారబ్ధకర్మమున్నంతకాల మిట్లతఁడు చరించుచు నవసానమున నొకప్పు డడవికిఁబోయి దావాగ్నిని జూచి ప్రవేశించి దహింపఁబడి పరబ్రహ్మమును

బొందెను. కడపటివాఁ డగుకవి విషయసుఖములం దభిలాష
 విడిచి గాఢ్యమును బంధువులను గృహమునుద్యజించి స్వభావసిద్ధ
 మగు కాంతులతోఁ బొల్చు పరమపురుషునిఁ జిత్తమున నిడి
 కొని చిన్నతనములోనే పరమపదమును జేందెను. కరూశకునకు
 ముగ్గురు కొమరు లుండిరి. వా రు త్తరదేశములకుఁ బ్రభువులై
 బ్రాహ్మణులఁ బ్రేమించుచుధర్మయుక్తులై ప్రజాపాలన మొనరించిరి.
 ధృష్టునికీఁ గొందఱు పుత్రులుదయించిరి. కాని వారు క్షత్త్రధర్మ
 ములవిడిచి భగవంతు నుచాసించి తదనుగ్రహమున బ్రాహ్మణు
 లైరి. నృగునకు సుమతీయను పుత్రుఁడు పుట్టె. అతనికి భూత
 జ్యోతి యుదయించె. అతనికివసువును, వానికిఁ బ్రతీకుఁడును,
 నతని కోఁఘవంతుఁ డనుకొమరుండును, ఓఁఘవతి యను కూతు
 రును బుట్టిరి. ఆకన్యను సుదర్శనుఁడు వివాహమాడెను. నరిష్యం
 తుఁడను మనుసుతునకుఁజిత్త సేనుఁడుదయించెను. వానికిఁబుత్రుఁ
 డును, వానికి మీఁడ్వుఁడును, వానికిఁ గూర్పుఁడును, వాని కింద్ర
 సేనుఁడును జన్మించిరి. ఆయింద్ర సేనునకు వీతిహోత్రుఁడు సంభ
 విచె. అతనికి సత్యశ్రవుఁడుగలిగె. అతనికురుశ్రవుఁ డుద్భవించె.
 అతనికి దేవత్తుఁ డుద్భవించె. అతనికి భగవంతుఁడగు నగ్ని
 దేవుఁడే కుమారుఁడై యుదయించె. వాఁడె కాసీనుఁ డను
 ఋషి యయ్యె. వానికి జాతూకర్ణ్యుఁ డనియు నామాంతరము
 గలదు. అతనివలననే యాగ్ని వేశ్యగోత్ర మని వాడఁబడు
 బ్రాహ్మణకులము ప్రభవించె. నరిష్యంతాదుల వంశచరిత్రము
 లను జెప్పితిని. ఇక దిష్టునివంశమును వినుము. దిష్టునకు
 నాభాగుఁ డనుకుమారుఁడు కలఁడు. అతఁడు వైశ్యకులమునకు
 విహితములగు గోరక్షణాదివ్యాపారములను జేయుచు వైశ్యుఁ

డయ్యెను. ఆనాభాగునకు హలంధనుఁడును, వానికి వత్స
 ప్రీతియు, వత్సప్రీతికిఁ బ్రాంశువు, ప్రాంశువునకుఁ బ్రమితియు,
 బ్రమితికి ఖమిత్తుఁడు, ఖమిత్తునకు జత్సుషుఁడు, చత్సుషునకు
 వివింశతియు నుద్భవించిరి. ఆవివింశతికి రంభుఁడు, వానికి ధార్మికుఁ
 డయిన ఖనినేత్తుఁడు, వానికిఁ గరంధముఁడును, కరంధమునకు
 అవీక్షిత్తును, నతనికి మరుత్తుఁడును జన్మించిరి. ఆ మరుత్తుఁడు
 భూచక్రమునంతను బాలించిచక్రవర్తియనిపించుకొనియె. అతఁడు
 యోగీశ్వరుఁడును, అంగిరసునిసుతుఁడును నగుసంవర్తు నాచా
 ర్యునిఁగా వరించి పెక్కుయజ్ఞములొనర్చెను. మరుత్తునివలె
 యజ్ఞముచేసినవాఁడు లోకమున వేటాకఁడు లేఁడు. అతనియజ్ఞ
 మున నుపకరణములన్నియు సువర్ణమయములె. అతఁడు సోమ
 రసముచే నింద్రుని, దక్షిణలచే బ్రాహ్మణులను మిక్కిలి సంతసింపఁ
 జేసెను. ఆ యజ్ఞమున దేవతలు భోజనపాత్రములం దన్నా
 నుల వడ్డించిరి. విశ్వేదేవు లనుదేవగణములే సభాసదులైరి.
 ఆ యజ్ఞవైభవము నేమని చెప్పను ! ఆమరుత్తునకు దముఁడు,
 దమునకు రాజవర్ధనుఁడు, వానికి సుధృతి, సుధృతికి నరుండును,
 నరునకుఁ గేవలుఁడును, గేవలునకు బిందుమంతుఁడు, వానికి వేగ
 వంతుఁడును, వేగవంతునకు బిందువును, బిందువునకుఁ దృణబిందు
 వును, నుద్భవించిరి. ఆ తృణబిందువు మహారాజులలో వాసి
 కెక్కెను. అతఁడు భజనీయములగు గుణములుగలవాఁడు. అతని
 గుణములకు సంతసించి యలంబున యనునొక యచ్ఛరిమిన్న
 యతని స్వయముగా వరించెను. వాని కామెయందుఁ గొండలు
 పుత్తులును, ఇలబిలయనుకన్యయుఁ గలిగిరి. ఆ యిలబిలను
 విశ్రవుఁడు పెండ్లాడి యొకకుమారునిఁగాంచెను. అతఁడే కుబేరుఁ

డనునామముతో నుత్తరదిక్పాలకుడయ్యె. మఱియు నతఁడు
యోగీశ్వరుఁడును, దండ్రీయు సగువిశ్రవసువలన నంతర్ధానరూప
మగువిద్యనుబొందె. ఆత్మణబిందువుపుత్రులు, విశాలుఁడు,
శూన్యబంధుఁడు, ధూమ్ర కేతువు నాఁబడు పేరులు గలవారు.
అందువిశాలుఁడు వంశక రయ్య వై శాలీపురిమును నిర్మించెను.
ఆవిశాలునకు హేమచంద్రుఁడును, హేమచంద్రునకు ధూమ్రా
క్షుఁడును, ధూమ్రాక్షునకు సహదేవుఁడును, సహదేవునకుఁ
గృశాశ్వఁడును, గృశాశ్వనకు సోమదత్తుఁడును నుద్భవించిరి.
ఆ సోమదత్తుఁడు పెక్కశ్వమేధములచే బరమపురుషు నారా
ధించి ముక్తిఁగాంచెను. ఆతనికి సుమతియు, జనవేదయుఁడును
సంభవించిరి. కూటస్థుఁ డగుత్పణబిందువుని కీర్తిని వర్ధించు నీ
రాజులు వైశాలురని ఖ్యాతిఁగాంచిరి. ఇది రెండవయథ్యాయము.

—◆—
—◆— { చ్యవనుఁడు సుకన్యను బరిగ్రహించుట. } —◆—
—◆— { చ్యవనుఁ డశ్వదేవతల సోమపీఠులం జేయుట. } —◆—

మనుపుత్రుఁ డగుశర్యాతికి వేదాగ్రజ్ఞాన మెక్కుడుగాఁ
గలదు; శ్రౌతమందు విక్కిలి నేర్పరి. కావుననే యంగిరసుఁ
డొనరించు సత్రయాగమున రెండవదినమునఁ జేయవలసిన
క్రియావిధానమును జక్కఁగా నుపదేశింపఁగల్గెను. కమలదళ
ములవలె విశాలము లగునేత్రములుగల సుకన్యయును కన్యక
యొకి తె యతనికిఁ గలదు. ఒకప్పు డారాజు తన కుమారికతోఁ
గూడ వనమునకేగి యచ్చటికి సమీపమున నున్న చవ్యనా
శ్రమమునకుఁ బోయెను. అప్పుడు సుకన్య చెలిక తైలతోఁగూడ
నాయాశ్రమవృక్షములను జూచుచుఁజరించుచుండఁగా నొకచో

నొకపుట్ట గానవచ్చెను. దాని కన్నములలో సూర్యుని మించిన
కాంతి గన్పట్టుచుండెను. ఆ బాల యవివేకవంతురాలై దైవ
వశమున ముండ్రతో నా కన్నములను బొడిచెను. తోడనే
వానినుండి రక్తము ప్రవహింపజొచ్చెను. అంత శర్యాతిసైని
కుల కందఱును మలమూత్ర నిరోధము కలిగెను. రాజాయుప
ద్రవమును జూచి యచ్చెరువడి వారల కిట్లనియె. “ఓ సైనికు
లారా ! ఇది మహానుభావుఁ డగుచ్యవనుని యాశ్రమము.
మీలో నెవ్వరయిన నతని కపకారము చేయుచున్నారా? అతని
యాశ్రమమున కేమయిన హానిగల్గించియున్నారా? ఏదో
యిట్టి దుష్కార్యము మీవలన జరిగియుండవలెను. లేనిచో నట్టి
యుపద్రవము సంభవింప”దని యడుగుచుండెను. అంత నుకన్యక
భయపడి తండ్రిని సమీపించి యిట్లనియె. “ఓ జనకా! నేనొక
యమంగళకార్య మాచరించితిని. ఒక పుట్ట కన్నములలోనుండి
దివ్యతేజస్సుగానరాఁగా నదేమోయనుకొని ముండ్రతోఁబొడిచి
తిని. అదేఁబిత్తమోకాని యందుండి రక్తము ప్రవహింపఁ
జొచ్చెను. ఆలోచింప నా కాంతివిశేషములు పుట్టలోనుండి
తపస్సుచేయుచున్న చ్యవనుని దేహమును సంబంధించినవేమో”
యని పలుకవిని శర్యాతి మిగుల భీతుడై యచ్చటికేగి పుట్టలో
నుండి తప మొనర్చుచున్న చ్యవనునికి మ్రొక్కి స్తోత్రముచేసి
ప్రసన్నునిఁగావించుకొనెను. అనంతరము శర్యాతి చ్యవనునకు
తన కూతును వరింపఁ దలంపున్నట్లు గ్రహించి యామె నతని
కర్పించి యతనియనుజ్ఞ వడసి యతికష్టముచేఁబుట్టి కావియోగ
మును సైచి యనుచరులతోఁ దనపురమున కేగెను. ఆచ్యవ
నుఁడు ముక్తోపి, ముసలివాఁడు. అయినను నుకన్యక యతనిఁబతిగా

వరించి జాగరూకతతో నతనితలంపుఁ దెలిసికొని ప్రవర్తించుచుఁ
దనమంచినడవడిచే నతని సంతసింపఁజేసెను. ఇట్లుండ
నొకనాఁ డశ్వదేవతలు తన యాశ్రమమునకు రాఁగాఁ జ్యవ
నుఁడు వారినాదరించి పూజించి సంతసింపఁజేసి 'ఓమహానుభావు
లారా! నన్ననుగ్రహించి స్త్రీలకు మనోహరమగు యావన
మును సౌందర్యమును నా కొసంగుఁడు. మీరట్లు సేసినచో
యాగములందు సోమపానరహితు లగుమీకు సోమపానమును
గల్పించెదను" అని పలికెను. వైద్యశ్రేష్ఠు లగునా యశ్వ
కుమారు లతని వచనములు విని సంతసించి యంగీకరించి "సిద్ధ
రసముచేఁ బూరిత మగునీ హ్రదమున మునుఁగుము. నీకోర్కీ
దీరు" ననిచెప్పి ముసలివాఁడును, ముడుతలతోను, బైకిఁగాన
వచ్చు నాడులచేతను నెఱసిన వెండ్రుకలచేతను వికృత మయిన
దేహము గలవాఁడును నగుచ్యవనుని వెంటఁబెట్టుకొని యా
హ్రదములోఁ బ్రవేశించిరి. అనంతరము గొంతసేపటి కందుండి
మనోహరమగునాకృతులతోను, బద్ధమాలికలతోను బ్రకా
శించుచుఁ, గుండలాద్యలంకారములను దాల్చి సుందరవస్త్రము
లనుగట్టి పరస్పరమును వేఱుసేయఁ దరముకాని రూపములుగల
మువ్వరుపురుషులు వెడిలి వచ్చిరి. సూర్యునివంటి తేజస్సు గల
యా మువ్వరలోను దనభర్తమొవఁడో తెలిసికోలేక సుకన్యక
తనభర్తను దనకొసంగవలెనని యశ్వదేవతల శరణుఁజొచ్చెను.
వారామె పాతివ్రత్యమునకు సంతసించి యామెకుఁ బతినిజూపి
మునిని వీడ్కొని దివమునకుఁ బోయిరి. కొంతకాలము చన్న
తర్వాత శర్వాతి యాగము చేయుతలంపుతోఁ జ్యవనాశ్రమ
మునకుఁ బోయి తనకుమారికిను దత్పార్శ్వమున సూర్యునివలెఁ

బ్రకాశించుచున్నపురుషునిఁ గాంచి తన యల్లు నానవాలు పట్ట
 లేక తనకూఁతు రేదో దుష్కార్యము చేసినదని విచారించుచుఁ
 దన పాదములకు నవమస్కరించిన దానికి దీవన లొసఁగక కోప
 ముతో నిట్లనియె, “ఓ పుత్రీ! నీవిట్టిపనియేలచేసితివి? ఆచ్యవన
 ముని లోకమునకెల్ల వందనీయుఁడు. అతని నీవు వంచించితివా?
 ఓదుర్దార్గురాలా! అతఁడు ముసలివాఁడనియుఁ గురూపియనియుఁ
 దలంచి యతనినివిడిచి నుందరుఁడగువేటొకని భర్తనుగాఁ జే
 కొంటివా? సత్కులమందుఁబుట్టిననీమనస్సిట్లువిపరీతముగాఁ బరిణా
 మించుచున్నదేమి? నీవు చేసినపని కులమున కతినింద దెచ్చు
 చున్నది. నీవు సిగ్గుమాలి యొకజారుని వరించితి వన్నదుష్కీర్తి
 నీతండ్రికులమును, నీమగనికులమును మలినముగావించి యధో
 గతిపాలు చేయుచున్నది” అని పలుకు చున్నతండ్రినిగాంచి
 సుకన్య మందహాసముసేయుచు నచ్చేరువుతో నిట్లనియె. ‘ఓజన
 కా! ఇతఁడు నీజామాత; భృగుకుమారుఁ డయినచ్యవనముని.
 ఇతని కశ్వదేవతల యనుగ్రహమున నిట్టివయస్సు లభించినది.
 ఇతఁడన్యుఁడుకాఁ”డని యావృత్తాంతమునంతను దెల్పుఁగా
 శర్యాతి యాశ్చర్యముచెంది మిక్కిలి ప్రీతుఁడై కుమారిని గౌఁగి
 లించుకొనెను. అనంతరముచ్యవనుఁడు శర్యాతిచే సోమయాగ
 మును జేయించెను. ఆయాగమందుచ్యవనుఁడుతన తపోబలముచే
 సోమపానరహితులయినను నశ్వదేవతల కదిగల్పించెను. తమ్ము
 విడిచిసోమముచే నాశ్వినులను బూజించుచున్న శర్యాతినిగాంచి
 యింద్రుఁడుకోపించియతనిఁజంపవజ్రాయుధమె త్రైను. కానిచ్యవ
 నుఁడువజ్రహస్తమగునింద్రునిచేతిని స్తంభింపఁజేసెను. ఓ రాజేం
 ద్రా! అశ్వినులు వైద్యులనియువారికి సోమపానము లేదనియు

మొదట నిరాకరించిరికానియది మొదలుయాజకులందఱునాశ్విను
 లకుసోమగ్రహమునొసంగనంగీకరించిరి. ఇది సుకన్యకచరిత్రము.
 శర్యాతి కాకన్యకకాక యుత్తానబర్హియనియు, నానర్తుడనియు,
 భూరిపేణుడనియు మువ్వరు కొడుకులు గలరు. అందానర్తునకు
 రైవతుడు జనించె. అతడు సముద్రమధ్యమునఁ గుశస్థలీనగర
 మును నిర్మించి యందు నివసించి యానర్తదేశములను బరి
 సాలించె. ఆకుశస్థలియే పిమ్మటద్వారకాపురమని పేరుగాంచెను.
 అతనికి నూర్వరు కొడుకులుపుట్టిరి. వారిలోఁగకుద్ధియనువాడు
 బెద్దవాడు. వీరుగాక రైవతునకు కేవలి యనునొక కూతుఁగు
 గలిగెను. ఆరాజాకన్యకను వెంటఁబెట్టుకొని యామెకుఁ దగిన
 వరుడెవఁడో తెలిసికొన నిరాటంకముగా బ్రహ్మలోకమున
 కేఁగెను. ఇతఁడచ్చటికిఁ బోవునప్పటికి గంధర్వులు గానముచేయు
 చుండిరి. అందుచేఁ దన కవకాశము గలుగమి త్తూణకాలమువేచి
 యుండెను. గానసభ ముగిసెను. రైవతుడు బ్రహ్మకు నమస్క
 రించి “యామెకుఁదగినభర్తయెవఁ”డనియడిగెను. అతనిపలుకులు
 విని నవ్వి బ్రహ్మ రైవతున కిట్లనియె. “ఓరాజా! ఇక్కడనొక త్తూణ
 కాలము గతించిన భూలోకమునఁ బెద్దకాలము వ్యతిక్రమించి
 యుండును. నీవిచట త్తూణకాల మున్నాడవు. ఈకాలములో నే
 మానవులకు నాలుగుయుగములు నిరువదియేడుపర్యాయములు
 గడచెను. నీవు వచ్చునప్పుడు నీకూతున కెవని భర్తగా నిశ్చ
 యించుకొని వచ్చితివ్రా వాఁడిప్పుడు లేడు. నీవెఱిగిన వాఁడిప్పుడు
 భూలోకమున లేరు. వారందఱును గాలముచే సరిహరింపఁబడిరి.
 వారుగాని, వారిపౌత్రులుగాని వారి గోత్రములుగాని యిప్పుడు
 వినఁబడవు. కావున నీ విప్పుడు భూలోకమున కరుగుము. నారా

యజ్ఞాంశసంభూతుః డగుబలరాముః డనునొక మహాబలుః
 డున్నాడు. అతని కీకన్యారత్నము నిచ్చి పెండ్లిచేయుము. అతని
 సామాన్యునిగా సంచకుము. అతఁడు భూభారమును హరింపఁ
 గోరి నిజాంశముచే భూమిలో నవతరించిన నారాయణుఁడే.
 పుణ్యప్రద మగుకీర్తి గలవాఁడు” అని యిట్లు పలుక విని సంత
 సించి బ్రహ్మకు నమస్కరించి దక్కులందుండి భూపరిపాలనమొన
 ర్చుచున్న కకుద్ది మొదలగువారిచే. చేవిడువఁబడియున్న యా
 కుశస్థలిని జేరెను. అప్పు డాపురము యాదవులచేఁ బరిచ లింపఁ
 బడుచుండెను. రైవతుఁడు దానినిజూచి సుందరాంగియగు తన
 కూతును బలరామునకిచ్చి పెండ్లి చేసి తపమొనరింప బదరికా
 వనమున కరిగెను. ఇది మూడవయథ్యాయము.

—●●● అంబరీషోపాఖ్యానము. ●●●—

ఓ రాజేంద్రా! ఇక మనుపుత్రుఁ డగునభగునిచరిత్రమును
 జెప్పెదను వినుము. ఆ నభగునకుఁ బెక్కురు కొమరులు గలరు.
 అందులో నాభాగుఁడనువాఁడు కనిష్ఠుఁడు. అతఁడు చిరకాలము
 గురుకులమందుండి విద్యాభ్యాసముచేసి జ్ఞానవంతుఁ డయ్యెను.
 అతని సోదరులు నాభాగుఁడు బ్రహ్మచారి యనియు జ్ఞానికౌవున
 నై హికిసుఖములం దాశలేసివాఁడనియు నిశ్చయించి పిత్రార్జిత
 మగుదానిలోనతనిభాగమువేటుపటుపకతమలోఁ దాముపంచు
 కొనిరి. అనంతర మతఁడువచ్చి తనభాగము తనకిండని సోద
 రులనడిగెను. పంచుకొనునప్పుడు నిన్ను మఱచితిమి. ఇప్పుడు
 పంచియిచ్చుటకు మా కవకాశములేదు. తండ్రియొద్దకుఁ బోవు
 దము. అతఁడు భాగమీవలసినదని చెప్పిననిచ్చెదము” అనిపల్కు

నతఁ డందుల కంగీకరించి జనకుపాలికరిగి సోదరులు తనకుఁ బాలీ
యకుండఁ బంచికొనిరనియు, నది యన్యాయము గావున దనకుఁ
గూడ నందులో భాగ మిప్పింపుమనియుఁ గోరెను. జనకుఁ డది
విని కుమారుంజూచి యిట్లనియె. “పుత్రా! నీసోదరులు వంచించి
పుచ్చుకొనిరి. వంచిత మగుధనమును నీవాశింపకుము. నాకు
జీవనోపాధి యెట్లందువేని చెప్పెదను వినుము. ఇదిగో, ఈసమీప
ముననే మేధావంతులగు న్నాంగిరసులు సత్రయాగమును జేయు
చున్నారు. అది పండ్రెండుదినముల పరిమితి గలది. ఆంగిరసులు
బుద్ధిమంతులయ్యు నాటవదినమునఁ జేయవలసిన క్రియా
కలాపమునకుఁగల క్రమమును దెలియఁజాలక తడఁబడుచుం
దురు. నాఁడు రెండుసూక్తములు చెప్పవలయును. ఆంగిరసుల
కా సూక్తములు రెండును రావు. అవివచ్చినఁగాని క్రియా
విధానము తెలియదు. నీవిపు డచ్చటికిఁబోయి సమయమువేచి
“మహాత్ములకు నేను జెప్పనా” యని సందేహింపక యా సూక్త
ములను నీవు చెప్పుము. కర్తవ్యమా ప్తియైనతోడనే వారు స్వర్గ
మునకుఁ బోవుదురు. కాన నప్పుడు నీయుపకారమునకుఁ బ్రత్యు
పకారముగా మిగిలిన యాగధనమును నీకొసంగుదురు. అది నీజీవ
నోపాధికి జాలును. నీవిప్పు డచ్చటి కరుగుము” అని తండ్రి చెప్ప
విని సంతసించి నాభాగుఁ డట్లొనరించెను. సత్రయాగమున మిగి
లిన ద్రవ్యమంతయు నాభాగునకిచ్చి యాంగిరసులు స్వర్గమున
కరిగిరి. పిమ్మట నాభాగుఁడు యాగావశిష్టధనమును స్వీకరించు
చుండ నల్లని యాకారముగల యొకపురుషుఁ డచ్చటికివచ్చి
యదలించి యా ద్రవ్యమంతయుఁ దనకుఁ జెందవలెనని చెప్పి యడ్డ
గించెను. మును లాద్రవ్యమును దనకిచ్చెనని నాభాగుఁడనియె.

దాని కాపురుషుఁడు సమ్మతింపక “ఓయీ! దీనికి వివాద
 మేల? నీజనకున కీనివాదాంశమును దెలుపుము. అతఁడు చెప్పి
 నట్లు మన మిరువుర మొప్పుకొంద”మని పల్కెను. నాభాగుఁ
 డందుల కంగీకరించి తండ్రిని సమీపించి యావివాదమును దెలి
 పెను. అతఁడు కొంచెము యోజించి “కుమారా! ఆ వచ్చిన
 వాఁడు రుద్రుఁడు. ఒకప్పుడు దక్షాధ్వరమున ఋషులందఱే
 భవించి ‘యాగశిష్ట మగుద్రవ్యమంతయు శంకరుని భాగము;
 అతనికిఁ జెందవలయు’నని నిర్ణయించిరి. యజ్ఞసంబంధి యగునా
 వస్తుజాతమంతయు నతనికే చెందవలె”నని తీర్పుచేసెను. నాభా
 గుఁడదివిని యానస్తుజాతమును దాను గ్రహింపఁ దగినయుపా
 యము నరయఁజాలక రుద్రుని సమీపించి నమస్కరించి యి
 ట్లనియె ‘ఓశంకరా! మిగిలిన యజ్ఞధనమంతయు నీకే చెందవలయు
 నని మాజనకుఁడు చెప్పియున్నాఁడు. అదంతయునీదే. అయినను
 నీవు నన్ననుగ్రహించి యా ద్రవ్యము నొసంగ వేడఁదను. నీకు
 వందన మాచరించెదను,” అని పల్కుచు నతని పాదమాల
 పయిఁబడెను. రుద్రుఁ డతనిఁ గరుణించి యి ట్లనియె. “ఓ
 నాభాగా! నీతండ్రిధర్మముగాఁ దీర్చెను. నీవును సత్యమును బలికి
 తివి. సంతసించితిని. మంత్రద్రష్ట పగునీకు బ్రహ్మవిషయకమగు
 జ్ఞాన ముపదేశించెదను. గొప్ప యాపద సంభవించినను నీవైక
 ప్పుడును గల్గలాడకుము; సత్యమునే పలుకుము. దానివలన నేను
 సంతసించెదను. నీవు నాకుఁ బ్రియుఁడ వగుదువు. యజ్ఞపరి
 శేషితమగుద్రవ్యమును నీకిచ్చితిని. పుచ్చుకొనుము” అనిపల్కి
 సత్యవత్సలుఁ డయినశివుం డచ్చటనే యంతర్ధానము చెందెను.
 ఓరాజా! ఎవఁడీచరిత్రము నుదయసాయంకాలములందు నిశ్చల

మనస్సుతో స్థరించుచో వాడు జ్ఞానవంతుఁ డగును ; మంత్ర
విదుః డగును; జీవాత్మ పరమాత్మల తత్త్వమును దెలిసినవాఁ
డగును. ఆనాభాగున కంబరీషుఁ డుదయించెను. అతఁడు పుణ్యా
త్మఁడు. మహాభక్తుఁడు. అమోఘమగు బ్రహ్మశాపమయి
నను నతని స్పృశింపలేకపోయెను ” అని పలికిన శుకునింజూచి
రాజు “ఓమునీంద్రా! రాజర్షి యు బుద్ధిమంతుఁడు నగునంబరీషుని
చరిత్రమువిన మనస్సు వేడుక పడుచున్నది. త్రిప్పఁ దరముకాని
బ్రహ్మశాపముగూడ నతని బాధింపఁజాలకపోయె ననిచెప్పితివి.
అదియద్భుతముగానున్నది. చెప్పు”నునివేడగాశుకమునీంద్రుఁ
డతని కీట్లనియె. “పుణ్యాత్మఁ డగునంబరీషునకు సప్తద్వీపపరిమిత
మగు భూమండలముగలదు. నాశము లేని సంపదలుగలవు. ఇతరు
లకు లభింపనియు త్తమభోగ్యవస్తువులు కలవు. అయిననతఁడవి
యన్నియుఁ గలలోఁ గానవచ్చిన పదార్థములనలె నశ్వరముల
నియు వాని నమ్మి చరించినచోఁ బురుషుఁడు నరకము నొందు
సనియు నిశ్చయించెను. అతఁ డిట్లు కేవలము విరక్తుఁడగుటయే
కాక భగవంతుఁ డగువాసుదేవునియందును, సాధువులగుతద్భ
క్తులందును మిక్కిలి భక్తినిజూపుచు, నీ విశ్వమంతయుఁ జిల్లి
గవ్వనలె గ్రహింపఁదగినదికాదని తలంచెను. ఎల్లప్పు డతని
చిత్తము కృష్ణుని పాదపద్మములనే ధ్యానించుచుండును. అతని
వాక్కు వైకుంఠుని గుణగణములనే నర్ణించుచుండును. అతని
చేతులు శ్రీహరిమందిరముల శుభ్రపఱచుచునే యుండును.
అతని చెవు లెప్పుడును హరికథల కే వినుచుండును. అతని నేత్ర
ములు సతత మాముకుందుని విగ్రహములను, నాలయములను
మాత్రమే దర్శించుచుండు. అతని త్వగిందియము సర్వదా హరి

భక్తుల శరీరములను మాత్రమే స్పృశించుచుండును. అతని
 నాసిక భగవంతుని పాదపద్మపరిమళముగల తులసీదళములను
 మాత్రమే మూర్ఛించుచుండును. అతని జిహ్వా పరమేశ్వరునికి
 నివేదితమగుపదార్థములమాత్రమే రుచిచూచుచుండును. అతని
 పాదము లెప్పుడు పుణ్యక్షేత్రమార్గములందే చరించుచుండు.
 అతని శిరస్సు సంతతము హరికె ననుస్కరించుచు నిర్థాల్యమును
 స్వీకరించుచు నేయుండును. అతడు సర్వదా భగవద్భక్తులతోఁ
 గలసి యిట్లవయవములను, నింద్రియములను, గాలమును సద్వి
 నియోగము చేయుచుండును, ఇట్లమృతరాజు మనోవాక్కాయ
 ములచే నొనర్చు కర్తముల నన్నింటిని యజ్ఞనిర్వాహకుఁ
 డయినవిష్ణుపునకు సమర్పించుచు భగవద్భక్తు లగువసిష్ఠాదిమహా
 మునుల యాలోచనము ననుసరించి భూమినిబాలించుచుండెను.
 అతడు వసిష్ఠుఁడు, అశితుఁడు, గౌతముఁడు మొదలగు మునుల
 సాయమునుబడసి తనసంపదలచే మహాదక్షిణలు గలయశ్వమేధ
 యాగములొనర్చి వాని వేహరినారాధించెను. అతడునదీప్రవాహ
 మున కభిముఖముగానుండి యాగముచేయుతలంపుతో నామరు
 ప్రదేశమును విడిచి సరస్వతీనది కేగెను. అతని యశ్వమేధము
 లందుసభ్యులును, ఋత్విజులును, జూడవచ్చినజనులును నలంకా
 రాదులచే దేవతులతోఁదుల్యరూపులయి కానవచ్చిరట! ఇంద్రాది
 దేవతలును శుభ్రవస్త్రములను, మనోహరము లగువిభూషణ
 ములను దాల్చి ప్రత్యక్షముగాఁ గనఁబడిరట! ఆయంబరీషుఁడు
 తన జనులచే హరికథలను గానముచేయించుచుండును. ఆ కథ
 లను భక్తితో వినునట్లు చేయుచుండును. అతడతని జనులకు
 స్వర్గసుఖమును మించిన సుఖమును భూలోకమందే కలిగించు

చుండుటచే స్వర్గమపేక్షించువాఁ డొక్కడును లేఁడు. అతని
 జనులే స్వర్గమును గోరనప్పు డతనిమాట చెప్పనేల! ఇట్లారాజు
 తన జనులను గేవలము వస్త్రాలంకారాదులచేతనే దేవసము
 లుగాఁ జేయుటకాక నుఖమందుఁగూడఁ దత్సములఁగాఁ జేసెను.
 మఱియు సమస్తము బ్రహ్మాత్మకమని తలంచుచు నాత్మానంద
 మనుభవించుచు సర్వదా ముకుందునిఁ దమతమ హృదయ
 ముల దర్శించు చున్నయా జనులను యోగీశ్వరులకు దుర్ల
 భము లగునణిచూచిసిద్ధులే సంతసింపఁ జేయలేవు. ఇక స్వర్గాదుల
 చెప్పనేల? ఆ మహారాజు స్వకులమునకుఁ దగినవియు సంగరహి
 తములు నగుకర్తముల నాచరించుచు భక్తియోగముచే హరిని
 సంతసింపఁజేయుచుఁ గ్రమముగా సకలసంగములను వదలెను.
 అతఁడు సుందరము లగుగృహములను, భార్యలను, గుమారు
 లను, బంధువులను, నుత్తమగజములును, గధములను, గుఱ్ఱ
 ములను నమితము లగువస్త్రములను, వెలలేని యలంకారము
 లను, నాయుధములను హేయములఁగాను, నశ్వరములఁగాను
 జూచుచుండువాఁడు. అతని నిశ్చలభక్తియోగమునకు హరి
 ప్రీతుఁడై విపక్షులకు భయంకరమై, భీతులను రక్షింపఁజాలిన
 తన చక్రము నతని కొసంగెను. ఆ యంబరీషుఁడు భగవంతు
 నారాధింపఁదలంచితనకన్న విధములచేతనుసాటివచ్చు భార్యతోఁ
 గూడియొకసంవత్సరముతో ముగిసెడుద్వాదశీ వ్రతముచేసెను.
 ఆవ్రతాంతమునఁ గార్తికమాసమందు మూడుదినము లుపవా
 సముచేసి నాల్గవదినమగు ద్వాదశినాఁడు యమునలోఁ దాన
 మాడినుధువనమును బ్రవేశించిగంధపుష్పధూపాదులగు సమస్త
 పూజాద్రవ్యములను సమకూర్చి హరిని బ్రతిష్ఠించి సహస్ర

ఘటములచే నభిషేకముఁగావించి శ్రేష్ఠములగు నాభరణముల
 చేతను, గంధములచేతను, బూలదండలచేతను, బుష్పముల
 చేతను భక్తితోఁ బూజించెను. కేవలము విష్ణువునుదనమనమున
 నిల్పి మహాత్ములగు బ్రాహ్మణులను, సిద్ధులనుగూడ నొప్పిదముగఁ
 బూజించె. బంగారుకొమ్ములును, వెండిఙ్కెలును, నుంద
 రము లగువస్త్రములనుదాల్చి చాలినంత పాల నిచ్చుచు మంచి
 స్వభావముగల్గి శృంగాద్యవయవసౌష్ఠవముగల్గి క్రొత్తగా నీని
 వత్ససహితములై యున్న గోవుల నఱవదికోట్లను దోహదపాత్ర
 ములతోఁగూడ బ్రాహ్మణులకు దానముచేసి బ్రాహ్మణోత్తము
 లకు ముందుగా పక్షసోపేతమగు భోజనమిడి దక్షిణలనిచ్చి
 వారియనుజ్ఞ వడసి పారణచేయసిద్ధుఁడై యుండెను. అంత దైవవశ
 మున భగవంతుఁ డగుదుర్వాసుఁ డచ్చటి కేతెంచెను. అదివిని
 యమ్మహారాజుతనికెదురుగఁ బోయి కొనివచ్చి యర్ఘ్యాదులిచ్చి
 యతిథిసత్కారముచేసి యతని పాదములపైఁబడి నమస్కరించి
 తనయింట భుజింపవలయునని వేఁడెను. దుర్వాసుఁ డతనిప్రార్థన
 మంగీకరించి మాధ్యాహ్నికకృత్యములు నెఱవేర్చికొని వచ్చెద
 ననిచెప్పి యమునానదికిఁ బోయి పరబ్రహ్మమును ధ్యానించుచు
 నందు స్నానముచేసికొనెను. ఆముని త్వరగా రాకపోవుటచేతను,
 ద్వాదశి యప్పటి కొక యరగడియమాత్రమే మిగిలియుండుట
 చేతను, దాను పారణచేసినఁగానివ్రతము దక్కదనియు, బ్రాహ్మ
 ణోత్తముఁ డగు నతిథిని నిరాకరించి పారణచేయుట ధర్మము
 గాదనియుఁ బ్రాహ్మణులతోఁ జెప్పియేమిచేసిన తనకు మేలుగలు
 గునో, యెట్లయినఁ దన్నధర్మము చుట్టుకొనదో యోజింపవల
 యునని కొంచె మాలోచించి, “ఓ బ్రాహ్మణులారా! కేవలము

జలముచే వ్రతమున కంగ మగుపారణను చేసెదను. ఉదక పానముభుజించుటయుఁగాదు; భుజింపకపోవుటయుఁగాదు. కావున వ్రతభంగముగాని యతిథినిరాకరణముగాని కానేర"దనిపలికి యంబరీషుఁడు మనమున హరిని జింతించుచు జలపానముచేసి ముని యాగమనమును నిరీక్షించుచుండెను. అట దుర్వాసుఁడు యమునాతీరమున మాధ్యాహ్నికకృత్యములఁ దీర్చి యచ్చటికి వచ్చి దివ్యజ్ఞానముచే నంబరీషుఁడు చేసినపనిని దెలిసికొని కోపా తిశయముచే నొడలు కంపింప, బొమముడిచే మొగము భీతి గొలుపనాఁకలి యొకమూలబాధింపనోర్వజాలనివాఁడై దోసిలి పట్టి యన్నయంబరీషునిగుఱించి యిట్లనియె. "ఓ జనులారా! ఈరాజు క్రూరస్వభావుఁడు. ఇతఁ డైశ్వర్యముచే నెంత మదిం చెనో చూచితిరా! విష్ణువునకు భక్తుఁడు కాకయే విష్ణుభక్తుఁడ ననెడియభిమానము వహించినవాఁడు. వీఁ డెట్లు ధర్మవిరుద్ధ ముగాఁ బ్రవర్తించెనో చూచితిరా! వీఁడు తన యాతిథ్యము కొనుటకు నన్ను రమ్మని పిలిచి తుదకు నా కీయకుండఁగాఁ దాను భుజించెను. ఈ ధర్మవ్యతిక్రమమునకుఁ బ్రతిఫలమును ద్వార లోనే పొందుఁగాక. ఇదిగో నాశక్తిని జూపెదను" అని పలుకుచు నాముని కోపముచేఁ బ్రకాశించుచున్న జడ నొకదానిని బెఱికి దానితో నంబరీషునిఁ జంపఁదలంచి కాలాగ్నితుల్యమగు శక్తిని నిర్మించెను. అంతట నాశక్తి ఖడ్గహస్తయై పాదములచే భూమిని గంపింపఁజేయుచు నంబరీషునకెదురుగాఁబోఁగా నతఁడు చూచి రవంతేనియు భయమందక నిశ్చలుఁడైహరిని స్మరిం చుచు నిలువఁబడెను. ఆసమయమున భక్తవత్సలుఁ డైనపర మేశ్వరుఁడు తన భక్తునిరక్షింపఁ జక్రము నాజ్ఞాపింప నదివచ్చి

కోపోద్దీప్తిత మగుసర్పమును దావాగ్నికరణి నా శక్తిని దహిం
 చెను. అనంతర మది యమ్ముని కభిముఖముగాఁ బోవుచుండెను.
 ఆముని యదిచూచి తన ప్రయాసము వ్యర్థమైనందులకు విచా
 రించి భీతుఁడై తనస్రాణములను గాచుకొను తలంపుతోఁ బర్విడఁ
 జొచ్చెను. ప్రకాశించు మంటలు గలదావాగ్ని సర్పమును
 వలె నాచక్ర మతని వెంబడించెను. చక్రము తన్నుఁ దఱుము
 కొని వచ్చుచున్నదని తెలిసికొని ముని మేరుపర్వతగుహలో
 దాఁగవలెనని పరువెత్తెను. ఆచక్ర మచ్చటికిఁ బోయెను. అంత
 దుర్వాసుఁ డటనుండఁక డిక్కులకేఁగెను. అంతరిక్షమున కెగిరెను.
 అతలాదిలోకములకుఁ బోయెను. సముద్రమున డాఁగెను.
 స్వర్గలోకముకుఁ బోయెను. వేయేల ! తన రక్షకై మూఁడు
 లోకములందును దిరుగఁజొచ్చెను. అతఁ డెచ్చటికిఁ బోయినను
 నాచక్రము వదలక దుస్సహమగు కాంతితో బాధించుచునే
 యుండెను. రక్షణోపాయమెచ్చటనుదొరకలేదు. అందుచే నతనికి
 భీతి హెచ్చఁజొచ్చెను. తుద కతఁడు తన్ను రక్షించువానిఁగూర్చి
 వెదకుచు సత్యలోకమునకుఁ బోయి బ్రహ్మను గాంచి “ఓ చతు
 ర్ముఖా ! యీ భగవచ్చక్రమునుండి నన్నుఁ గాపాడుము” అని
 మనవిచేసెను. అదివిని బ్రహ్మ యతని కిట్లనియె. “ఓయీ ! ఈ
 విశ్వము భగవంతునికిఁ గ్రీడాసాధనము. క్రీడానసానమునఁ
 గ్రీడాసాధన మగువిశ్వము నెట్లు సంహరించునో యట్లే నాస్థాన
 మునుగూడ నశింపఁజేయును. నాస్థానము రెండు పరార్థముల
 కాలముతరువాత నుండఁజాలదు. ఆపరమేశ్వరుఁడప్పు డీవిశ్వము
 నుంబోలెనాస్థానమును సయితమునుబొమముఁజేసెన నేదహింపఁ
 జాలినవాఁడు. కాలశరీరకుఁడయిన యమృతహత్తుని చక్రమును

మరలించునంత శక్తిమంతుడను గాను. ఆ తేజమును మరలింప నేనే యశక్తుడనుగాను. శంకరుడు, దత్తుడు, భృగువు మొదలగు ప్రజాపతులు, ఏకాదశరుద్రులు, దేవేంద్రాదులు గూడనసమర్థులే. మేమందఱి మతని యాజ్ఞను శిరసావహించి లోకయాత్రను నడపుచున్నాము, మే మతని సేవకులము. నిన్ను రక్షింప మాతరముగాదు. ఆపరమేశ్వరునే శరణొందుము" అని బ్రహ్మ నిరాకరింపఁగా దుర్వాసుఁడు విష్ణుచక్ర సంతాపమును సహింపలేక శంకరుని మఱుఁగు సొచ్చుటకై కైలాసమున కరిగెను. శంకరుఁ డతనిఁ గాంచి యిట్లనియె. "వత్సా! మావంటి వారికి సేవింపఁదగు నా పరమేశ్వరునియందును, నతనిచే సృష్టమగు బ్రహ్మాండమందును, లోకేశుల మనెషియహంకారముతో మేము పురువులవలెఁ దిరుగుచున్నాము. అతఁడు సృజింపఁదలఁచినకాలమందు బ్రహ్మదు లగుజీవు లందఱును బుట్టుచున్నారు. అతఁడు సంహరింపఁ దలఁచినకాలమున నశించు చున్నారు. సనత్కుమారుఁడు, నారదుఁడు, చతుర్ముఖుఁడు, కక్షిలాచార్యుఁడు, దేవలుఁడు, ధర్ముఁడు, ఆసురి, మరీచి మొదలగువారు, సర్వజ్ఞులగు తక్కిన సిద్ధులు, నేను, మేమందఱి మతని మాయచే నావృతులమై యతని చేష్ట నెఱుఁగఁజాలము. ఆ మహాత్ముఁడు దాల్చు చక్రమిది. దీని సహింప మాతరముగాదు. నీ వాచక్ర ధరుని మఱుఁగుసొచ్చితివేని నుఖము గల్గును" అని పలుక విని దుర్వాసుఁడు నిరాశ చేసికొని, శ్రీమహాలక్ష్మితోఁగూడ శ్రీహరి సర్వకాలములందును నివసించియుండు నై కుంఠమునకుఁబోయె. చక్రవహ్నిచే దహింపఁబడు నాముని యిట్లరిగి హరినిదర్శించి యతనిసాదములపైఁ బడి భయకంపితుఁ డై యిట్లనియె.

“ఓనారాయణా! నీవు ఆశ్రితులను విడువనివాడవు; నీమహిమకు హద్దులేదు. నీవు భక్తులకు మిక్కిలి ప్రియుడవు. ఓ జగత్కారణా! నీవు కరుణించి యపరాధి నగునన్ను రక్షింపుము. ఓ దేవా! నేను నీమహిమ నెఱుంగజాలక నీభక్తుడగు నంబరీషున కపరాధము గావించితిని. ఆ నాయపరాధమును మన్నించి నన్ను రక్షింపుము. ఆలోచింప నీ నామోచ్ఛారణమే నరకప్రాప్తిని గల్గించు పాపముల పై తను తూలించుచుండ నీ నాపాపమును దొలంగించుట నీ కేవాటిపని?” అని ప్రార్థించు చున్నమునిని గాంచి పరమేశ్వరుఁ డిట్లనియె. “ఓ మునీంద్రా! అస్వతంత్రుడగు రాజసేవకునివలె నేను నా భక్తుల కధీనుడను. ‘రాజసేవ కుఁడు కర్తాధీనుఁడు కాన తన ప్రభువునకు వశ్యుడగుట సముచితమే. కాని నిఖిలదోషహరుడవును, గల్యాణగుణాకరుడవును, గర్తాతీతుడవునునగునీవుభక్తులకధీనుడవగుట హేయకార్యమే!’ యని తలంపకుము. ఆశ్రిత వాత్సల్యముచే వివశుడనై న నాకు భక్తాధీనత హేయము కాదు. నాభక్తులన్నివిధములచేతను నా కుపకారముచేయుచు నాహృదయమును దమయధీనము గావించుకొనిరి. లోకములోఁబురుషుఁడుతనచిత్తముననుసరించి నాచిత్తము ననుసరించుట నాకువిధి. నేను నాభక్తులయిష్టము చొప్పున నడువవలయును. భక్తులు నాకుఁ బ్రియులగుటయే కాక నేను నాభక్తులకుఁగూడఁ బ్రియుడనై యుందును. ఓబ్రాహ్మణ శ్రేష్ఠా! * భక్తప్రియుడనగు నాకు నాశరీరము గాని, యెప్పుడును నన్ననుసరించు లక్ష్మీగాని నా భక్తులకంటె

* ఇట లక్ష్మీభక్తులవలె నెవిష్టవునకుఁ బ్రీతివిషయమై యుండ, లక్ష్మీని సైతము గోరనని చెప్పట యసంగతమే. అయినను నారాయణుఁడు లక్ష్మీ

నా కధికప్రియులుగారు. శరీరలక్ష్మలనై న విడుతునుగాని భక్తులను విడువజాలను. ఆలోచింప భార్యలను, గృహములను, బుత్తులను, నాపులను, ధనమును, నీలోకమును, బరలోకమును, వేయేల! ప్రాణములను గూడవిడిచి నన్ను శరణుసొచ్చుచున్న భక్తజనుల నెట్లు విడువఁ గలుగుదును? భక్తులు తమ చిత్తములను నాయందు నిశ్చలముగా నిలిపి సమస్తమును నాస్వరూపముగానే యెంచుచుఁ బతివ్రతలు తమ భర్తలనుం బోలె నన్నుభక్తిచే వశగతునిఁ గావించుచున్నారు. ఆభక్తులు నాభక్తిచే నిండిన వారై నన్ను సేవించుటవలన గలుగుసాలోక్యము, సామీప్యము, సాయజ్యము, సారూప్యము అను నాల్గు విధములగు ముక్తిని సైత మపేక్షింపరు. అట్లుండఁ గాలముచే నశించు నైశ్వర్యాదులను గోరరని వేఱ చెప్పవలయునా? వేయేల? సాధువులు నాహృదయము ననుసరింతురు. నేను సాధు హృదయముల ననుసరింతును. సాధువులకు నన్నుమిగచిన ప్రియ వస్తువు లేదు. నాకు భక్తులను మించిన ప్రియవస్తువు లేదు. నేను దేనినై న సహింపఁగలను; కాని భక్తులకుఁ జేసిన యపరాధమును సహింపజాలను. అయినను నీవు శరణుసొచ్చితివి కావున నీకుఁ బ్రాణరక్షణోపాయమును దెలిపెదను. నీ వెవని కపరాధము గావించితివో యాయంబరీషునిఁ జేరి ప్రార్థింపుము. లోకములో సాధువుల బాధింపవలెనన్న తలంపుతోఁ జేసిన క్రూరకృత్యము తుదకుఁదన్నే బాధించును. నీవంబరీషునిఁ జంపఁదలంపుతోఁ జేసిన యపకారము నిన్నే చెందినది. తపస్సువిద్యయు నీ రెండునువినీతుఁ

కంటెను భక్తులు తన కధికప్రియులని చెప్పట భక్తులకాధిక్యము తేవలె నన్న తలంపుతో నన్నది కాని వాస్తవము కాదని గ్రహింపవలయును.

1527. అంబరీషుని పాదములను దూర్వాసుఁడు పట్టుకొని
క్షమాపన మడుగుట.

డయిన బ్రాహ్మణునకుఁ బురుషార్థములను సాధించును. దుర్వి
 నీతున కవిరెండును ననర్థదాయకము లగును. నీతపోవిద్య లిట్లు
 విపరీతముగాఁ బరిణమించినందులకు విచారించెదను. పో నిష్ఠు.
 గతమునకు విచారింపక యంబరీషునియొద్దకుఁ బోయి క్షమా
 పణము కోరుకొనుము. అతని వలన నీకుఁ దప్పక భద్రముకలు
 గును. పోయిరమ్మ” అనెను. ఇది నాల్గవ యధ్యాయము.

—●●◆ అంబరీషోపాఖ్యానము. ◆●●—

అని యిట్లు భగవంతుఁ డుపదేశింపఁగా దుర్వాసుఁడు
 చక్రాగ్నిచేఁ దప్పుఁడగుచు దుఃఖితుఁడై చేయునది లేక వేగ
 ముగాఁ బోయి యంబరీషుని పాదములు పట్టుకొని రక్షింపుమని
 ప్రార్థించెను. అంత నంబరీషుఁడు బ్రాహ్మణుఁడవచ్చి తనపాదములు
 పట్టుకొన్నందులకు సిగ్గుపడి, యతని దుఃఖమునుగాంచి జాలిపడి
 విష్ణుచక్రము నిట్లు నుతించెను. “ఓయాయుధరాజమా ! *నీవే
 యగ్నివి; నీవే సూర్యుఁడవు; నీవే నక్షత్రాధిపతి యగుచంద్రుఁ
 డవు; నీవేజలమవు; నీవేభూమివి; నీవేయాకాశమవు; నీవేవాయు
 వవు; గంధాది తన్మాత్రలును, ఇంద్రియములును నీకంటె వే

* ఈప్రకరణమునఁ జక్రము సకలతేజస్సులకుఁ గారణమనియు, సర్వా
 త్కక మనియు వర్ణింపఁబడినది. ఆలోచింపఁగా “ఐతదాత్మ్యమిదం సర్వం”
 “సర్వం ఖల్విదంబ్రహ్మ” “నతత్రభాతి సూర్యోనచంద్రతారకమ్” మొదలగు
 శ్రుతులవలన నారాయణుఁడే సర్వాత్మకుఁడనియు, సకలతేజస్సులకుఁ గారణుఁ
 డనియు, నాతేజస్సులను గప్పిపుచ్చువాఁడనియు, సూర్యాది తేజస్సుల
 ననుగ్రహించి ప్రకాశింపఁజేయువాఁడనియుఁ దెలియఁబడుచున్నది; కాని
 యతఁ డాయుధముగాఁ దాల్చు చక్ర మట్టి గుణములు గలదని చెప్పఁబడ

తైసవికావు. ఓసుదర్శనమా ! నీవు వేయంచులచే బ్రకాశించు
దానవు. నీవు విష్ణువునకుఁ బ్రియమైన దానవు. అట్టి నీకు నమ
స్కారము. నీవెట్టి యస్త్రములనైన నవలీలఁద్రుంపఁగలవు. శర
ణాగతులను రక్షింతువు. నీవు జగమును బాలించుదానవు. జగ
త్పాలకమవగు నీకు శరణాగత రక్షణము యుక్తమైనది. కావున
నీ వీబ్రాహ్మణునిఁ గరుణించి మంగళరూపమునుదాల్చి యితనికి
సుఖములొసంగుము. నీవు ధర్మములను గాతువు. ధైర్యము
నొసంగుదువు. నీవు శాశ్వతముగానుండువు. నీవు యజ్ఞములచే
నారాధింపఁబడి వానిని నాంతముగా నిర్వహింతువు. నీవు పురు
షునితేజమవు. నీవు సర్వరూపివి. ఓసునాభమా ! నీవు సకలా
ధర్మశీలురగు రాక్షసులపాలిటఁ దోఁక చుక్కవు. నీవు ముల్లోక
ములఁ గాచుదానవు. నిర్మలమగు కాంతిగలదానవు. నీవధికమగు
మనోజవముచే నొప్పుచు నద్భుతకార్యముల నొనర్చుదానవు.
అట్టి నీకు నమస్కారము. ధర్మములను వర్ధించుచున్న నీతేజస్సుచే
మహాత్ముల దృష్టికిఁగా నవచ్చు చీకటి నిరసింపఁబడినది. నీ
మహిమమెట్టివారికిఁ దెలియఁదరముకాదు. స్థూలములును, సూక్ష్మ
ములును నగుచిదచిత్తులచేఁ బరిణమించిన విశ్వమంతయు నీకంటె
భిన్నమైనది కాదు. నిరంజనుఁడగు పరమపురుషుఁ డాజ్ఞాపించి
నప్పుడు నీవు బలశాలురయిన దైత్యదానవ సైన్యములను జొచ్చి
సులభముగా వారి బాహువులను, జతరములను, దొడలను,
బాదములను, గంఠములను, సర్వదాఖండించుచు మిక్కిలి ప్రకా

శేదు. అయినను దక్కిన ప్రపంచమువలెఁ జక్రముగూడ భగవంతునకు శరీర
భూతమే! కనుక చక్రమునుగూర్చి చేసిన స్తోత్రము శరీర శరీరిన్యాయముచేఁ
జక్రశరీరకుఁడగుపరమపురుషునందేపర్యవసన్నమగుచున్నదనితెలియఁదగును.

శించుచుందువు. సాధుజనులను రక్షించుటకును, దుష్టుల శిక్షిం
 చుటకును నిన్నుఁ బరమపురుషుఁడు నియమించి యున్నాఁడు.
 నీవు శరణాగతుల యపరాధములనెల్ల సహించుదానవు. కావున
 శరణాగతుఁ డయిన యీవిప్రుని రక్షించి నాకులము నిలువఁ
 బెట్టుము. తేనిచో బ్రహ్మహత్యాదోషముచే నావంశము నశించి
 పోవును. ఈవిప్రునిఁ గావుము. ఇతనిఁగాచుట మాయందు దయఁ
 చూపుటయే. నేఁ జేసినదానము, నే నాచరించిన యాగాదులు,
 నేనడుపుచున్న వర్ణాశ్రమ ధర్మములు, పరమపురుషుని సంతసింపఁ
 జేయఁజాలునేని, నావంశము బ్రహ్మాణులనే దై వముగాభావించు
 చుండెనేని, యీ బ్రహ్మాణుఁడు బాధారహితుఁడై నుఖించుఁగాక.
 సకలకల్యాణ గుణములకును నిలయుఁడయిన పరమేశ్వరుఁడునేను
 జేయుచున్న బ్రహ్మోపాసనచే సంతృప్తి చెందెనేని, యీవిప్రుఁడు
 దుఃఖమునువిడిచి నుఖించుఁగాక.” అని యిట్లు నుతింప నాచక్ర
 మతనికిఁ బ్రసన్నమై శాంతించి యంబరీషుని యనుమతిచే నతని
 విడిచిపెట్టెను. అంత దుర్వాసుఁడు చక్రతాపము తొలంగుటచే
 నుఖయై యారాజును దీవించుచు నిట్లు స్తోత్రముచేసెను.
 “ఓరాజేంద్రా! అయారే! విష్ణుభక్తులమహిమ నిప్పుడుచూచి
 తిని. నీకు నేనపరాధముచేసినను నాకు నీవుపకారముచేసి నీయా
 దార్యమును వెల్లడించితివి. భక్తప్రియుఁడును, నాశ్రితార్థి
 హరుఁడు నగుహరిని వశము గావించుకొన్న సాధువుల కసాధ్య
 కార్య మేదిగలదు? వారలకు విడువరానిదేదికలదు? నారాయ
 ణుని నామమును విన్నంతమాత్రనే పురుషుఁడు పాపరహితుఁ
 డగుచున్నాఁడు. అతని పాదము లోకపావనియగు గంగానదికి
 జనస్థానము. అట్టి పరమపురుషుని భక్తులరగు మీకు నలభ్య

మగున దేది కలదు ? ఓరాజా ! మిక్కిలి దయాళుడవై నీవు
 నన్ననుగ్రహించితివి. నాయపరాధమును లెక్కగొనక నాస్రాణ-
 ముల నిచ్చికాపాడితివి” అని పొగడుచున్న దుర్వాసునిఁగాంచి
 సంతసించి నిరాహారుడైన రాజుతని పాదముల వైబడి ప్రస-
 న్నునిగాఁజేసి భుజింపఁజేసెను. అనంతరము దుర్వాసుఁడు రా-
 జాదరముతోనిచ్చినషడ్రసోపేతమగునాహారమునుగొనిసంతుష్ట-
 చిత్తుడై యతని దీవించి యిట్లనియె. “ఓరాజా! భగవద్భక్తు-
 డనగు నీవలనఁ బ్రీతుడనైతి. అనుగ్రహింపఁబడితిని. నిన్నుఁ
 జూచుటచేతను, నిన్నుఁ దాఁకుటచేతను, నీన్మృదులాలాపముల
 చేతను గృతార్థుడనైతిని. నీవిచ్చిన యాతిభ్యముచేఁ దృప్తి
 నొందితిని. నీవైనర్చిన యీ పుణ్యకార్యము స్వర్గలోకమున
 దేవతాస్త్రీలు గానము చేయఁగలరు. నీకీర్తిని భూలోక వాసు-
 లండఱు నుతింపఁగలరు” అని యిట్లు నుతించి యామునిరాజు-
 ననుమతివడసి యాకాశమార్గమున సత్యలోకమున కేగెను.
 ఆముని యంబరీషుని యొద్దకువచ్చినది మొదలు చక్రభీతుడై
 దిక్కులందు దిరిగి మగిడివచ్చుట కొకసంవత్సరకాలముపట్టెను.
 అయిన నంబరీషుఁ డాహారమును గొనక కేవల ముదకమును
 మాత్రము గ్రోలుచు నతనిరాకను గోరుచునుండెను. దుర్వా-
 సుఁడు భుజించిపోయిన పిమ్మటఁ దద్భుక్త శేషమునుదిని చక్రము
 వలన నామునికి దుఃఖము గల్గుటయు, దొలఁగుటయు, దన
 కాసమయమున నట్టి ధైర్యాదులు గలుగుటయుఁ బరమాత్మ-
 ప్రభావమువలననే యని తెలంచుచుండెను. ఓనరేంద్రా! సుగుణ-
 పుంజ మనఁదగిన యంబరీషుఁడు బరమాత్మయగు వాసుదేవుని
 యందు నిశ్చల భక్తిని నిలిపి దానిచే సత్యలోక పర్యంతము

గల సుఖములన్నింటిని నరకతుల్యములుగా భావించెను. పిమ్మట
 అంబరీషుడు సత్సవర్తనమునఁ దనతోఁ దుల్యులగు కుమా
 రులకు రాజ్యమిచ్చి యింద్రియముల జయించి యాశను బాటఁ
 దోలి వనమునకుఁబోయి వాసుదేవునియందుఁ జిత్తమును నిశ్చ
 లముగానుంచి సంసారమును విడిచి ముక్తుఁడయ్యెను. ఈ యంబ
 రీషుని పుణ్యచరిత్రమును సంతతమును బొగడుచు ధ్యానించు
 చున్నవాఁడు తప్పక భక్తుఁడగును. ఇది యైదవయధ్యాయము.

—●—●—●— { అంబరీషుని వంశవర్ణనము; శశాదుని చరిత్రము; } —●—●—●—
 సౌభరి చరిత్రము.

ఓరాజా! ఆయంబరీషునకు విరూపుఁడనియుఁ గేతుమంతుఁ
 డనియు శంభుఁడనియు ముగ్గుగుపుత్రులు గల్గిరి. వారిలో విరూపు
 నికిఁ బృషదశ్వుఁడు కలిగె. వానికి రథీతరుఁడు జన్మించె. సంతా
 నము లేక పోవుటచే నతఁడు విచారించుచు నంగిరసునిఁ బ్రార్థింప
 నతఁడా రథీతరుని భార్యయందు బ్రహ్మవర్చసోపేతులగు సుతు
 లనుబుట్టించెను. వారు రథీతరుని క్షేత్రమందుఁ బుట్టుటచే రథీ
 తరగోత్రులనియు, నంగిరసుని బీజమువలన జన్మించుటంజేసియాంగి
 రసులనియుఁ జెప్పఁబడిరి. కావున నే రథీతరపుత్రుల సంతానము
 వారి ప్రవరలో బ్రహ్మాణులును, క్షత్రియులును గలిసి
 యుండిరి. ఓరాజేంద్రా! ఇత నిత్యోకుని వంశమును వర్ణించె
 దను. వైవస్వతమనువు తుమ్మఁగా నతనిముక్కునలన నిత్యో
 కుఁడను ప్రసిద్ధపుత్రుఁడు గలిగె. అతనికి నూర్వురు తనయులు
 గల్గిరి. వారిలో వికుక్షీ, నిమి, దండకుఁడు ననువారు పెద్దవారు.
 ఈముగ్గురును ఆర్యావర్తమునకుఁ బ్రభువులైరి. తక్కినవారిలో

నిరువదియైదుగురార్యావర్తమునకుఁ దూర్పున సముద్రము
 వఱకుఁ గల్గిన భూమికిఁ బ్రభువులైరి. అట్లే యార్యావర్తము
 నకుఁ బడమటనున్న భూమి కిరువది యైదుగురురాజులైరి. ఇఁక
 మిగిలినవారు దక్షిణోత్తర భాగముల నేలఁ దొడఁగిరి. అందఱు
 లోను బెద్దవాఁడగు వికుక్షి యొకప్పుడు జనకాజ్ఞచేనష్టకశ్రాద్ధము
 నిమిత్తము మాంసమును దెచ్చుటకై యడవికేఁగి శ్రాద్ధము
 నకుఁ దగిన మృగములనుజంపి యాయాసముచేతను, నాఁకలి
 చేతను మిక్కిలి బడలి శ్రాద్ధార్థము సంపాదించఁబడినవానిఁదినఁ
 గూడ దనుజ్ఞానము లేక వానిలో నొకశశమును దిని తక్కిన
 వానిని దండ్రి కిచ్చెను. అనంతర మిట్వోకుపు వసిష్ఠునిఁ గాంచి
 “ప్రాక్షణచే మాంసమును సంస్కరింపు” మని పల్కనతఁ డది
 యుచ్చిష్టమనియు శ్రాద్ధమునకుఁ దగదనియుఁ జెప్పెను. ఇట్వో
 కుఁడు గురువువలనఁ దనకుమారుఁడు చేసిన దుష్కర్మమును
 దెలిసికొనినియమము నతిక్రమించిన వికుక్షినిగోపించితనదేశము
 నుండి తఱిమివేసెను. పిమ్మట నిట్వోకుఁడు తపముచేయుచు
 గురుసహితుఁడై భగవంతుని సద్గుణముల ననువదించుచు దాని
 వలన విరక్తుఁడై ప్రార్థనావసానమునఁ గళేబేరమును విడిచి
 ముక్తుఁ డయ్యె. తండ్రి ముక్తిచెందుటఁ దెలిసికొని విక్షుక్షి
 మరలి వచ్చి యీ భూమండలమునుఁ బాలించుచుఁ బరమేశ్వర
 ప్రీతికై యజ్ఞము లొనర్చి శ్రాద్ధముకొఱకుఁ దెచ్చిన శశమును
 భక్షించుటంజేసి శశాదుఁడను నామమును వహించి సుప్రసిద్ధుఁ
 డయ్యె. ఆ వికుక్షికిఁ బురంజయుఁ డనుకుమారుఁ డుదయించె.
 పూర్వము నురానుకులకు సమరము సంభవించెను. అందురాక్ష
 సులు ప్రబలురయిదేవతలను బరాభవించి తఱిమిరి. విశ్వేశ్వరుఁ

డయిన విష్ణు వదిచూచి పురంజయుని నురలకు సహాయునిఁగాఁ
 బంపె. అంత నతఁడు వృషభరూపముఁ దాల్చిన యింద్రునిపైఁ
 గూర్చుండి దేవతలచే సన్నతుఁడై కవచమును దొడిగి
 దివ్య చాపమును, నిశితశరములను ధరించి విష్ణువుతేజ
 స్సుచే పర్థితుఁడై నురలతోఁ గూడి పడమటిదిక్కున కరిగి
 దైత్యులపురముల నరికట్టెను. అచ్చట నా పురవాసుల
 కును బురంజయునకును దలఁచిన భయము గల్గింపఁజాలు
 ఘోరయుద్ధ మయ్యెను. పురంజయుఁడు మహాశౌర్యముతోఁ
 బోరాడి వెక్కిరించుచు జంపెను. తక్కిన దైత్యులు ప్రళయ
 కాలాగ్నివలెదుస్సహుఁడై నపురంజయునిబాణఘాతములకోర్వఁ
 జాలక పర్విడి పాతాళమున దాఁగిరి. ఇట్లు పురంజయుఁడుదైత్యు
 లను జయించి వారి పురములను, ధనములను గొనివచ్చి
 యింద్రున కర్పించెను. ఆ రాజు పురములనుజయించుటచేఁ బురం
 జయుఁడనియు, నింద్రుని వాహనముగాఁ జేసికొనుటచే నింద్ర
 వాహనుఁడనియు, వృషభముయొక్క కకుత్తు (మూఁపురము)
 నందుఁ గూర్చుండుటంజేసిక కుత్స్థుఁడనియునామములచేఁ బిలువఁ
 బడెను. ఆపురంజయునకు అనేకనుఁ డనుకుమారుఁడుగలిగెను.
 వానికిఁ బృథువును, బృథువునకు విశ్వగంధుడును, నతనికిఁ
 జంద్రుఁడును, నాయనకు యువనాశ్వఁడును, నతనికి శాబస్తియు
 నుదయించిరి. అతఁడు శాబస్తి యనుపురమును నిర్మించి ప్రసిద్ధి
 గాంచెను. ఆ శాబస్తికిఁ బృహదశ్వఁడు, నతనికిఁ గువలయా
 శ్వఁడును జనించిరి. బలవంతుఁడగు కువలయాశ్వఁ డిరువది
 యొకవేగు రగు తనపుత్రులతోఁ గలిసి యుదంకమునికిఁ
 బ్రయముగా ధుంధుఁ డనుదైత్యునితో యుద్ధముచేసి చంపెను.

కాన నతనికి ధుంధుమారుఁ డనునామాంతరముగల్గినది. ఆయు
 ధమున నతని కుమారులలో ముగ్గురు తప్పఁ దక్కినవా రందఁ
 టును ధుంధుని ముఖాగ్ని కాహుతులైరి. ఆ మిగిలినవారు,
 దృఢాశ్వఁ డనియు, గపిలాశ్వఁ డనియు, భద్రాశ్వఁ డనియు,
 నామములు గలవారు. అందు దృఢాశ్వనకు హర్యశ్వఁడును,
 అతనికినిఁ గుంభుఁడును వానికి బర్హిణాశ్వఁడును వానికిఁ గృశా
 శ్వఁడును, వానికి నేనజత్తును, వానికి యువనాశ్వఁడును నుద
 యించిరి. ఆ యువనాశ్వఁడు సంతానము లేనందున మిక్కిలి
 విచారము నందుచుఁ దననూర్పురు భార్యలతోను వనమున కరి
 గెను. అచ్చటిమును లతనివిచారమును జూచి జాలిపడి సమా
 హితచిత్తులై యతనిచే నింద్రదేవతాకనుగు పుత్రకామేష్టిని
 జేయించిరి. ఆ యాగకాలమున నొకనాటిరాత్రి రాజు మిక్కిలి
 దప్పిగాని యజ్ఞశాలను బ్రవేశించి యచ్చట శయనించియున్న
 విప్రులను జూచి పలుకరింపక భార్య త్రావఁదగిన మంత్రజల
 మును దానే వానముచేసెను. పిమ్మట మునులు లేచి మంత్రజల
 ములేని కలశమునుజూచివిచారించుచురాజునొద్దకేగి “ఓరాజా!
 ఎవఁ డీపని చేసెను? పుత్రోత్పత్తికిఁ గారణమగు నీమంత్ర
 జలము నెవఁడు త్రావెను?” అని యడిగి దైవవశమున రాజే
 యాపని గావించెనని యెఱిఁగి దైవబలము ముఖ్యమైనదియుఁ
 బురుషబల మెందుకును బనికిరాదనియుఁ దలంచి భగవంతునకు
 నమస్కరించిరి. కొంతకాల మేగునప్పటికి యువనాశ్వని డక్షిణ
 కుక్షిని భేదించుకొని యొకమహాపురుషుఁ డుదయించెను. అట్లు
 పుట్టినపిల్లఁ డాకలికోర్వఁ జాలక యేడ్చుచుండ మునులు గాంచి
 “చనుఁ బాలులేక పోవుటంజేసి వీడిట్లేడ్చుచున్నాఁడు. వీడికి నేమి

పానము చేసిజీవించు"ననిపలుకఁగాఁబుత్ర కామేష్టిచేనారాధితుఁ
 కగు నింద్రుఁడు వచ్చి "నన్నుఁ బానముచేయు" ననిచెప్పి
 యమృతమునుస్రవించుచున్న చూపుడువేలిని గుడువఁబెట్టెను.
 కావున*మాంధాతయనునామ మతనికిఁగల్గె. కుమారుఁడుకడుపు
 భేదించుకొని పుట్టినను యువనాశ్వఁడు విప్రుల దయగలవాఁ
 డగుటచేతను మృతినొందలేదు. కాని యనంతరమతఁ డచ్చటనే
 తపస్సుచేసి ముక్తిచెందెను. ఓ పరీక్షిన్న రేంద్రా! ఆ మాంధాత
 రావణానురుఁడు మొదలగు దొంగలకు భయము పుట్టించిన
 వాఁ డగుటచే నతనికి త్రసద్దస్యఁడను బిరుదనామము నింద్రుఁ
 డొనర్చెను. యువనాశ్వకుమారుఁ డగుమాంధాత సమగ్గుఁడై
 చక్రవర్తియై సప్తద్వీపాత్మకమగు భూవలయము నిరంకుశముగా
 మొక్కపైని పరాక్రమముచేఁ బరిపాలించెను. ఆత్మజ్ఞాన
 సంపన్నుండయిన మాంధాత బహు దక్షిణలుగల యజ్ఞములను
 జేసి సర్వదేవమయుఁడును, దన తేజస్సుచేతనే ప్రకాశించు
 వాఁడును, సర్వమునకంతరాత్మయునగునారాయణునిసంతసింపఁ
 జేసెను. మఱియుః బురోడాశాది ద్రవ్యము, మంత్రములు, విధా
 నము, కర్తయు బుణ్యిజులును, ధర్మములును, దేశమును, గాల
 మును, నీ సమస్తమెవనిస్వరూపమో యట్టి పరమేశ్వరుఁ డతని
 యాగములకు సంతసించెను. యావనాశ్వఁడు పాలించినభూమం
 డలము చక్రవాళ పర్యంతము వ్యాపించియున్నదని చెప్పదురు.
 ఆ మాంధాత శతబిందుని కుమారిక బిందుమతిని వరించి పురు

*మాంధాత, ధాత యనఁగాఁ బానముచే యువాఁడని యర్థము. "మాం"
 అనఁగా "నన్ను" అని యర్థము. ఇంద్రుఁడు "నన్నుఁ బానముచేయు"నను
 నర్థముగల "మాంధాత" యనుపదమును జెప్పటచే నతని కాపేరు గల్గినది.

కుత్సుఁడు మొదలగు కుమారులను నేబండ్లఁ గూతులను బడ
సెను. ఆకూతులందఱును సౌభరియను మహర్షిని పెండ్లాడిరి.
ఆ వృత్తాంతమును జెప్పెద వినుమా. ఆ సౌభరి యొకనాఁడు
యమునానదిలో మునిగి తపమొనర్చుచు నందు పెద్దమత్స్యము
పొందుచున్న మైథున ధర్మ సుఖమును జూచి యట్టి సుఖము
తాననుభవింపవలెనని యపేక్షించి మాంధాతను సమీపించి
నీ కుమారికలలో నొకదాని నాకిచ్చి పెండ్లిచేయుమని వేడెను.
మాంధాతవాని ముదుసలి రూపమును జూచి రోసియుఁ దాను
నిరాకరింపక “ఓ మునీంద్రా ! నా కన్యలకు స్వయంవర
మహోత్సవము గావించెదను. అందు వారిలో నీయిష్టమగుదాని
వరింపవచ్చు” నని పలికెను. సౌభరి రాజుమాట విని “ఈ రాజు
స్త్రీల కసహ్యమగు నారూపమును, ముడుతలు వడియున్న, నా
శరీరమును, వడఁకుచున్న నాశిరస్సునుచూచి, ఇట్టివానికి నాకూతు
నెట్టిచ్చెద” నని యూహించి నన్నుఁ దిరస్కరించెను. కానిమ్ము.
దేవతా స్త్రీలకుఁగూడఁ గోరఁదగిన రూపమును నాతపః ప్రభా
వమున సంపాదింపఁగలను. ఇట్లుండ మానవ కన్యలకుఁ గాంక్ష
ణీయమగు వాని సంపాదించుటలో వింత యే మున్నది?” అని
నిశ్చయించుకొని రాజాజ్ఞను బడసి యంతఃపురమును బ్రవేశిం
చెను. ఆ కన్యకలు యోగవశమున మహాసౌందర్యవంతుఁడగు
నతనిఁ జూచి “నేనే యితని వరించెదను. నాకే యితఁడు తగిన
వాఁడుకాని నీకుఁ గాఁడు” అని యిట్లు ప్రతి కన్యకయు బలు
కుచుః బరస్పరము కలహించుకొనుచుఁ దుదకందఱు నతనివరిం
చిరి. సౌభరి వారలనందఱును బెండ్లాడి తన యాశ్రమమునకుఁ
గొనిపోయి తనతపశ్శక్తిచే వారిలో నొక్కొక్కదాని కొక్కొక

దివ్యభవనమును నొక్క యుద్యానవనమును, నిర్మలోదకము
 లును గమలములును గల యొక్క సరస్సును నిర్మించెను.
 ఆగృహములు చక్కఁగా నలంకరించుకొనిన స్త్రీపురుషులచేతను
 మధురముగా గానము చేయుచున్న శుకశారికాది పక్షులచేతను,
 తుమ్మెదలచేతను, వందులచేతను, అమూల్యమైన శయ్యలచేతను,
 రత్నమయములగు నాసనములచేతను, మనోహరములగు వస్త్ర
 భూషణములచేతను, పానద్రవ్యములచేతను, దివ్యమగు చందనా
 దులచేతను, భోజన పదార్థములచేతను, బుష్పమాలికలచేతను,
 బ్రకాశించుచుండెను. సార్వభౌములకుఁ గూడ లభింపని భోగ్య
 వస్తువులతో నిండియున్న యతని గృహములనుగాంచి సామా
 జ్యాధిపుండ్రే యేడుద్వీపములు గలభూమి నేలుచున్న మాంధాత
 యచ్చెరువడి తనగర్వమును విడిచిపెట్టెను. ఆ సౌభరి యిట్లు
 గృహస్థాశ్రమ మవలంబించి నానావిధములగు నింద్రియసుఖము
 లనుభవించుచుండియు నేతిచుక్కలచే నగ్నిహోత్రుఁడుఁ
 బోలె నాసుఖములచేఁదృష్టి నొందలేదు. ఆమహాముని యొకనాఁ
 డొకచోఁ గూర్చుండి యమునానదియందు మత్స్యములఁ
 జూచుట చేదనకుఁగల్గిన విషయచాపల్యమును దెలిసికొని తనలో
 నిట్లనుకొనియె. “జనులారా! తపశ్శాలియగు నీ సౌభరి తనంతఁ
 దాను బొందించుకొన్న యాత్మనాశనమును జూడుఁడు. వీడు
 మిక్కిలి బుద్ధిహీనుఁడు. కానిచో నదిలో విహరించుచున్న చేప
 లను జూచినంతమాత్రమునఁ జలించి విషయసుఖముల కాశ
 పడి చిరకాలమునుండి ధ్యానించుచున్న పరబ్రహ్మమును విమ
 చునా? కావున మోక్షమపేక్షించువారు గృహస్థుల సంబంధ
 ముచు విడువవలయును. సర్వ విధములచేతను దనయింద్రియ

ములను శబ్దాదివిషయములచెంతకుఁ బోనీయరాదు. ఒంటిగానే తపమొనర్పవలెను. రహస్యస్థలమందుండియే యపరిచ్ఛిన్నుఁ డగు భగవంతునియందు మనస్సును గూర్పవలెను. ఒకప్పుడును సంగము నంగీకరింపరాదు. ఒకప్పుడు సంగము చేసినచో సాధు జనులతోను, మునులతోను మాత్రమే చేయవలెను. ఇదిగో నాదురవస్థను జూడుఁడు. మొదట నే నొక్కఁడనే తపము

కొను చుంటిని. నీటిలో విహరించు మత్స్యములఁ జూచి విష యాభిలాషకు లోనై యేఁబదిమంది భార్యలను బెండ్లియాడి వారలం దయిదువేలకొడుకులను గాంచియు మనస్సు విషయ నుఖములందుఁ దృప్తి పఱింపకున్నది. నామనస్సు మోహాదులచే నావృతమై సంతతమును మిథునకర్తమునందే సక్త మగుచున్నది. శబ్దాదివిషయములే పురుషార్థము లని తలంచు చున్నది. ఎ యనర్థము సంభవించినదో చూడుఁడు.

కావున ముట్టి యువులందఱును సంగమును బరిత్యజింపవలెను” అని తలపోయుచు నామనీంద్రుఁడు కొంతకాలము గృహ

ననుండి వైరాగ్యముచెంది కామ్యకర్తములను ద్యజించి వసమున కరిగెను. పతివ్రతలగు నాతనిభార్యలందఱు నాతని వెంబడించి పోయిరి. అట సౌభరి మనస్సు బ్రహ్మమునందుఁ జేర్చి శరీరము కృశించునట్లుగ్గ మగుతపం బొనర్చుచు నాహావనీయాదులగు నగ్నులతోఁ గూడఁ బరమాత్మయం దనుసంధానము చేసెను. అనంతర మతని భార్యలు ముక్తుఁడయిన తమభర్తను గాంచి తామునుబరమాత్మోపాసనచేసి తమపతి యనుగ్రహము చేతను, భగవదుపాసన ప్రభావముచేతను, శాంతించినయగ్ని

యందు మంటలవలె లీనతఁజెంది ముక్తలైరి. ఇది యాజ్ఞవ
యధ్యాయము.

—●—మాంధాత్య పంచపరంపరను వర్ణించుట—●—

ఓ రాజా ! మాంధాతపుత్రులైన పురుకుత్సాదులలో
సంబరీషుఁ డనువానిని బితామహుఁడయిన యువనాశ్వఁడు
పుత్రునిగా స్వీకరించెను. ఆ కారణమున సంబరీషుని కుమా
రుఁడు తాత పేరును వహించి, యువనాశ్వఁడని ప్రఖ్యాతి
చెందెను. ఆ రెండవ యువనాశ్వనకు హరితుఁ డనుకుమా
రుఁడు గల్గెను. అంబరీషుఁడును, యువనాశ్వఁడును, హరితుఁ
డును మాంధాత్య ప్రవరకుఁ జేరినవారు. ఇకఁ బురుకుత్సుని
సంతతిని జెప్పెదను వినుము. పురుకుత్సుఁడు నాగకన్యకయగు
నర్మదను బెండ్లాడెను. ఆ నర్మద భర్తృప్రేమను సంపాదించు
కొని, తన సోదరులగు సర్పరాజుల కోర్కెపై ని, తాను భర్తను
బాతాళమునకుఁ గొనిపోయెను. అక్కడ విష్ణుబలసంపన్నుఁ
డైన పురుకుత్సుఁడు వధింప శక్యముగాని గంధర్వుల నవలీలఁ
జంపి సర్పములవలన భయములేకుండునట్లు వరము గాంచెను.
ఈవృత్తాంతమును విన్న వారికిని జదివినవారికిని సర్పభయమొక
మాత్రమును లేదు. ఆ పురుకుత్సునికి త్రసద్దస్యవును, నతనికి
నరణ్యుఁడును, నతనికి హర్యశ్వఁడును, వానికిఁ ద్ర్యమినుఁ
డును సంభవించిరి. ఆ త్ర్యమినుకుఁ ద్రిబంధురుఁ డుదయించె.
వానికి సత్యవ్రతుఁడు గలిగె. వానికఁ ద్రిశంకుఁ డుద్భవించె.
ఆ త్రిశంకుఁడే గురువగు వసిష్ఠుని శాపమునఁ జండాలుఁడై పిన్నుట
విశ్వామిత్రుని తపఃప్రభావముచేఁ బొందితోఁగూడ స్వర్గమున

కేఁగి యిప్పటికిని నక్షత్రరూపుడై చూపట్టుచున్నాఁడు. చండాలుడైన త్రిశంకుఁడు స్వర్గలోకమునకుఁ దగనివాఁడని దేవతలతనిఁ గ్రిందికిఁ ద్రోసివేయఁగాఁ దలక్రిందై శరణు శరణని వేడుచు వచ్చుచున్న యతనిఁ గాంచి విశ్వామిత్రుఁడు దయాళువై తన తపఃప్రభావముచే స్వర్గాంతరమును గల్పించి యందతని నుంచి క్రిందఁ బడకుండఁ జేసెను. అతని కుమారుఁడు హరిశ్చంద్రుఁడు. ఆహరిశ్చంద్రుని నిమిత్తమే విశ్వామిత్రుఁడును వసిష్ఠుఁడును * బక్షిరూపములనొంది యనేకసంవత్సరములు పోరాడిరి. అతనికి సంతానము లేకపోయెను. అందుచే నతఁడు మిక్కిలి దుఃఖితుడై నారదుని యుపదేశము వలన వరుణుని శరణొంది తనకు వీరుఁడగు పుత్రునిచ్చినచో నందులకుఁ బ్రతిఫలముగా నాపురుషునిఁ బశువునుగాఁ జేసి నీకుఁ బ్రీతిగలుగునట్లు యాగమును చేసెద' నని పలికెను. దానికి వరుణుఁడు సమ్మతించెను. వరుణుని యనుగ్రహమువలన హరిశ్చంద్రునకు రోహితుఁడను కుమారుఁడు కలిగెను. పిమ్మట వరుణుఁడువచ్చి హరిశ్చంద్రునిఁజూచి “ నీకుఁ గుమారుఁడు కలిగెను. నీవతనిఁ బశువునుగాఁ జేసి మత్స్యీతిగా యాగమును జేయు” మనియెను. దానికి హరిశ్చంద్రుఁడు “పదిదినములు గతించినఁగాని యాగయోగ్యుఁడు కా”డనెను. వరుణుఁడందులకు సమ్మతించి మరలిపోయి పది దినములు గతించిన తరు

* విశ్వామిత్రుఁ డింద్రునియొద్దఁ దాఁ జేసినప్రతిజ్ఞను జెల్లించుకొననెంచి రాజసూయ దక్షిణమును నెపమున నా రాజసర్వస్వమును హరించినానాబాధలను బెట్టెను. వసిష్ఠుఁ డది తెలిసికొని విశ్వామిత్రుని “బక్షిత్వము పొందు” మని శపించెను. విశ్వామిత్రుఁడు నట్లే యతనిశపించెను. అంతనాయుర్వరును బక్షులయి బహుకాలము పోరి రని పురాణ ప్రసిద్ధి.

వాత వచ్చి యజ్ఞము చేయుమని యడిగెను. దాని కా రాజు బాలునికి దంతములు వచ్చినఁగాని సవనమునకు యోగ్యుఁడు కాఁడనెను. దంతములు వచ్చిన తరువాత వరుణుఁడు వచ్చి యాగము చేయు మనెను. దాని కతఁడు పాలదంతము లూడినఁగాని క్రతుయోగ్యుఁడు గాఁడనెను. దానికి వరుణుఁడు సమ్మతించి కొంత కాలము చన్న పిమ్మట వచ్చి “ఇదిగో నీ బాలుని దంతము లూడినవి. యజ్ఞ మొనర్పు ” మనియెను. పిమ్మట హరిశ్చంద్రుఁడు బాలునికి మరల దంతములు వచ్చినఁగాని యాగ పశువగుటకుఁ దగఁడని పల్కెను. వరుణుఁ డప్పటికి మరలి పోయి దంతములు వచ్చుటను జూచి యాగము చేయుమని హరిశ్చంద్రు నడిగెను. దాని కతఁడు బాలుఁడు యుగ్ధ యోగ్యుఁ డయినప్పుడు కాని యర్హుఁడు కాఁడనెను. ఓ పరీక్షి న్న రేంద్రా! హరిశ్చంద్రుఁ డిట్లుపు త్త ప్రేమచేఁగాలముగడుపు చుండుటను జూచి తానును దత్కాలమును నిరీక్షించు చుండెను. అంతలో రోహితుఁడుతనతండ్రి తన్ను యాగపశువును గాఁ జేయునని తెలిసికొని వ్రాణములఁగాచుకొను తలంపుతో విలునమ్ములు దాల్చి యర్యణ్యమునకుఁ బాటిపోయెను. దానికి వరుణుఁడు కోపించి కుక్షిరోగరూపమునహరిశ్చంద్రునిబాధింపఁ దొడంగెను. ఆకడుపు మిక్కిలి పెరుఁగుటచే నారాజు పలు బాము లనుభవించుచుండెను. రోహితాశ్వఁడు తండ్రికి సంభవించిన యాపదను దెలిసికొని చూడవలెనని తన పురమునకుఁ బోదలంచెను. కాని యింద్రుఁ డతనికిఁ గానవచ్చి “ఓయీ! నీవిప్పుడు మీపురమునకుఁ బోవలదు. అసత్య మాడినందున మీతండ్రికిఁ గుక్షిరోగము సంభవించినది. నీవు భూమండల

మున సంచరించి పుణ్యక్షేత్రముల సేవించుచు నా పుణ్యముచే నీజనకుని కుక్షిరోగమును మరలింపు ” మని బోధించెను. రోహితుఁ డందులకు సమ్మతించి కొన్ని వత్సరములు భూపర్యటనము సలిపి పుణ్యక్షేత్రముల సేవించెను. అతఁడు ప్రతివత్సరమును దన పురమునకుఁ బోవ సిద్ధమగుచుండెను; కాని యింద్రుఁడు తొంటియాట్లచెప్పివారించుచుండెను. ఇట్లతఁడయి దేండ్లు గడవెను. ఆఱవ వత్సరమును గూడఁ గడపి భృగువంశ సంభూతుఁడైన యొక బ్రాహ్మణ కుమారునిఁ గొనితన పురమునకు వచ్చి తండ్రింగాంచి యతని కాబాలు నర్పించి తనకు బదులుగా నాతనిఁ బశువునుగాఁ జేసి వరుణప్రీతిగా యాగము చేయు మనెను. అనంతరము మహాయశుఁడైన హరిశ్చంద్రుఁడు వరుణప్రీతిగాఁ బురుష మేధమును జేసి రోగవి ముక్తుఁడయ్యె. ఆ పురుష మేధమున విశ్వామిత్రుఁడు హోత ; భృగువంశ సంభూతుఁడైన జమదగ్ని యధ్వర్యుఁడు; వసిష్ఠుఁడు బ్రహ్మ; అయాస్యఁడు ఉద్ధాత; ఇట్టి మహాపురుషులను గూర్చికొని చేసిన యాగమున కింద్రుఁడు మిక్కిలి సంతసించి హరిశ్చంద్రునకు సువర్ణరథము నిచ్చెను. ఓ రాజా ! యాగపశువయిన శునశ్శేపుఁడను ముని కుమారుని వృత్తాంతమును బిమ్మటఁ జెప్పెదను. ఆ హరిశ్చంద్రునియు సతని భాగ్యయు సత్యమను, ధైర్యమును, బాడఁగాంచి విశ్వామిత్రుఁడు సంతోషించి యాత్మజ్ఞానము ను పదేశించెను. హరిశ్చంద్రుఁ డాజ్ఞానబలముచే మనస్సును బృథ్వీయందుఁ జేర్చి యా పృథివిని జలముతోను, జలమును దేజస్సుతోను, దేజస్సును వాయువుతోను, వాయువును గగనముతోను మిళితముగాఁ జేసి, తాగగగనమును దామసాహంకారమందును,

దానిని మహాశ్చత్వమందును, దానినిఁ బ్రధానమందును జేర్చి దానియందున్న జీవకలయగు విద్యను ధ్యానించి దానిచే నజ్ఞానమును దొలఁగించుకొని సమస్తబంధనములను విడిచి నామరూపములచే నిర్దేశింపఁ దరముకాని స్వస్వరూపమును గాంచెను. ఇది యేడవయధ్యాయము.

— హరిశ్చంద్రుని పంశ. వివరణము; సగరుని చరిత్రము. —

హరిశ్చంద్రుని సుతుఁడగు రోహితునకుహరితుఁడును, వానికిఁ జంపుఁడును గలిగిరి. ఆచంపునిచేఁ జంపాపురి నిర్మింపఁబడెను. ఆచంపునకు సుదేవుఁడు గలిగెను. వానికి విజయుఁడు సంభవించె. వానికి భేరుకుఁ డుద్భవించె. వానికి వృకుఁడుజనించె. వానికి బాహుకుఁడు పుట్టె. ఆబాహుకుఁడు కొంతకాలము రాజ్యమేలి శత్రువులు బలీయులై తనరాజ్యము నపహరించినందున విచారింపుచు నేమియుఁ జేయఁజాలక భార్యతో వనమున కేగెను. బాహుకుఁడట చిరకాలముండి ముదుసలివాఁడై కాలధర్మము నొందెను. అతని భార్య భర్త వియోగమును సహింపఁజాలక చావ యత్నించుచుండ నొర్వుఁడను మునివచ్చి “గర్భిణీవగు నీవిట్లు చావరా” దని వారించెను. అనంతర మామె గర్భము దాల్చినదని తెలిసికొని దాని సవతులు మిక్కిలి సహింపఁజాలక యన్నముతోఁ గలపి విషమును బెట్టిరి. ఆ విషమువలన శిశువు గాని యామెగాని మృతినొందలేదు. కొంతకాలమునకు సవతులు పెట్టిన గరముతోఁ గూడఁ బుట్టినందున సగరుఁడను పేరిని వహించి యొకబాలుఁ డుద్భవించె. ఆసగరుఁడు భూమంజలము నేకచ్ఛత్రాధికాగముతోఁ బాలించెను. అతని కుమారులచేఁ

ద్రవ్యబడి సముద్రము సాగరమని చెప్పబడుచున్నది. అతఁడు
 తాళజంఘులను పేరుగల యవనులు శకులు బర్బరులు మొద
 లగు వారిని జయించెను. అయినను దన గురువగు నౌర్వుని
 వచనము చొప్పున వారినిజంపక వికారవంతులఁగాఁజేసి విడి
 చెను. వారిలోఁ గొందఱకుఁబూర్తిగా ముండనముచేసి శ్మశ్రు
 వుల మాత్రమే మిగిల్చెను. గొందఱ నర్థముండితులఁగా నొన
 ర్చెను. కొందఱకుఁ గట్టు వస్త్రముమాత్రమే యుండునట్లు
 చేసెను. మఱికొందఱకు బైవస్త్రము మాత్రమే మిగిల్చెను.
 అతఁ డౌర్వుని యుపదేశము ననుసరించి సకలవేదస్వరూపుఁ
 డును, సకలదేవతాస్వరూపుఁడు నగుశ్రీహరి నశ్వమేధము
 లచే నారాధింప నారంభించెను. వెక్కుయాగములు పూర్తి
 చేసెను. అతఁడు నూటవ యజ్ఞము చేయుచుండఁగా, నిం
 ద్రుఁడు వానికి సహింసఁజాలక యాగాశ్వము నపహరించి
 రసాతలమునఁ దప మొనర్చుచున్న కపిలమహాముని చెంత
 నుంచి వెడలిపోయెను. ఆ సగరునకు సుమతి యనియు, గేళిని
 యనియు నిరువురు భార్యలు గలరు. వారిలో సుమతి కఱువది
 వేవురు కొమరులు గలరు. సగరుఁడు వారిని హయమును వెదకఁ
 బంపెను. బలగర్వితులైన యా సగరనుతులు జనకుని శాసన
 మును దలఁదాల్చి భూమండలమునంతటినిగాలించికానక, తుదకు
 భూమిని ద్రవ్వి రసాతలమును బ్రవేశించి యీశానదిక్కున
 కేఁగి తపమొనర్చుచున్న కపిలునిసమీపమున సంచరించుచున్న
 యాగాశ్వమునుగాంచి “ఇదిగో, వీఁడే మనయశ్వము నపహ
 రించినవాఁడు. ఇక్కడ దాఁగియుండి మనరాక నెఱిఁగి యేమియు
 నెఱుఁగనివానివలెఁ గనులుమూసిక పటతపమున కారంభించెను.

వీడు పాపాత్ముడు, చంపుడు, చంపుడు" అని పలుకుచు
 నాయుధములదాల్చి యతనికభిముఖముగాఁబోయిరి. ఆసమయ
 మునఁ గపిలుఁడు కన్నులువిప్పెను. ఇంద్రునిచే నంచిత
 చిత్తులై మహాత్ముఁడగు కపిలున కపరాధముచేయ నెంచినవారం
 దఱును క్షణకాలములోఁ దమశరీరమందున్న యగ్ని కావల
 తులై భస్మమైరి. కొందఱు సగరసుతులు కపిలునికోపాగ్నిచే
 భస్మీభూతులైరనిచెప్పుదురు; కాని యదిమంచివాదముకాదు.
 కేవలము శుద్ధసత్యగుణమునకు నిలయుఁడై జగములకుఁ బరి
 శుద్ధిగల్గించుచు వర్తించు కపిలమహామూనియందుఁ గోపరూప
 మగుతమోగుణము సంభవించుటెట్లు? భూసంబంధియగుపరాగ
 మాక సమునకు సంభవించునా ? సంభవింపదు. ఆకాశ
 మెప్పుడును వాస్తవముగాఁ బరాగమున కాశ్రయము కాదే !
 మఱియు నెవనిముఖమునుండి యుదయించి సాంఖ్యము, వైద్య
 పడవకుసాటియై మృత్యుభయమును గల్గించునదియు దుర్లభ్యు
 మైనదియు నగుసంసారసముద్రమునుండి ముముక్షువులఁ దరింపఁ
 జేయుచున్నదో, యట్టిమహానుభావుఁడును, సర్వజ్ఞుఁడును,
 బరమాత్మయు నగు కపిలునకు శత్రుమిత్రభావము సంభవించు
 టెట్లు? కావున వెనుకటివాద మాదరింపఁదగినదికాదు. ఆసగ
 రునకుఁ గేశినియను రెండవభార్యయందు ఆసమంజసుఁడను
 నొక కొమరుఁడుండెను. అతని కంశుమంతుఁ డనునుతుఁడు
 గలఁడు. ఆ యసమంజసుఁడు పూర్వజన్మమున మహాయోగియై
 సంగదోషమువలన యోగభ్రష్టుఁడై యీ జన్మమొందెను.
 పూర్వజన్మమందలియోగప్రభావముచేఁ దనజన్మమును స్మరించు
 కొని యతఁడు తనకుసంగదోషము సంభవింపకుండుటకై

తానయోగ్యుడై నట్లు లోకమునకుఁ జూపఁదలఁచి జ్ఞాతుల కప
కాగమొనర్చుచు జనుల నడలింపఁజేయుచు నాడుకొనుచున్న
బాలురను గొనిపోయి సరయునదిలోఁ బాటవైచుచుండెను.
అది తండ్రి తెలిసికొని పుత్రప్రేమను ఛేదించి వానిని బురము
నుండి తఱిమివేసెను; దాని కసమంజసుఁడు సంతసించి యోగి
ప్రభావముచే సరయువులోఁ బాటవైచిన బాలకులను దెచ్చి
పారికర్పించి యటనుండి కదలిపోయెను. అయోధ్యావాసులం
దఱు మరల బ్రదికివచ్చిన బాలురనుజూచి యాశ్చర్యమందిరి.
పిమ్మట సగరుఁడుకూడఁ దనకుమారుని ప్రభావమెఱుంగ కుండఁ
దఱిమినందులకుఁ బశ్చాత్తాపము నొందెను. ఆ యసమంజసుని
కుమారుఁడయినయంశుమంతుఁడుతాతయాజ్ఞను శిరసాపహించి
హయమును వెదకఁబోయి తనతండ్రులు వెడలినమార్గము నను
సరించి పాతాళమును బ్రవేశించి యెదుటఁ బెద్దబూడికుప్పను,
నాసమీపమున హయమును, నచ్చటనే యూసీనుఁడై భగవద
వతారమైయున్న కపిలమహామునినిజూచియతనినిసమీపించి నమ
స్కరించి దోసిలివట్టి నిశ్చలచిత్తుఁడై యిట్లునుతించె “ ఓదేవా!
యోగిజనులైనను సమాధిమొదలగు నుపాయముల నవలం
బించి పరమాత్మవగునీత త్వమును స్పష్టముగా నెఱుంగజాలరు.
ఇట్లుండఁ దక్కినమావంటి జనులెట్లు తెలిసికొనఁ గలరు? ఇంతియ
కాదు. నీచేస్మజింపఁబడిన బ్రహ్మాదులే నీత త్వమెఱుంగఁజాలరు.
తక్కినవారిసంగతి చెప్పనేల? సామాన్యముగా శరీరులు నీసం
బంధియగు మాయచే మోహితలయి ప్రపంచమునఁగానవచ్చు
శబ్దాది విషయములను దాని ననుభవించు తమశరీరమును
మాత్ర మెఱుంగుదురు; కాని పరమార్థమును దెలిసికొనలేరు.

ఓమహనీయా! అట్టియనంతమహిమగలిగి యానందాత్మకమగు జ్ఞానమునకు నిలయమై, స్వభావముచేతనే మాయాగుణముల నంటక యోగీశ్వరులగు సనకాదులకుఁగూడఁ గానరానినిన్ను మూఁఁడ నగునేనెట్లు భావింపఁగల్గుదు? మాయాగుణములను విసర్జించి, కర్తాధీనమగు దేహమును దాల్చక, నామరూపభేదము లేనివాఁడనై, చేతనధర్మములఁగాని యచేతనధర్మములనుగాని పొందక, కేవలము జ్ఞానోపదేశమునిమిత్తమే యిచ్ఛాధీనమగు శరీరమునుదాల్చియున్న పురాణపురుషుఁడవగునీకునమస్కారము గావించెదను. స్రజలు కామమునకును, బేరాసకును, అసహనమునకును, జిత్త వికారమునకును, లోఁబడి, యెననిపూయచే సృజింపఁబడిన గృహదులనుజూచి భోగ్యస్థానములనుబుద్ధివహించి తిరుగుచున్నారో యట్టి నీకు ననుస్కారము. ఓదేవా! సర్వాంత రాత్తుఁడ వగునీ సందర్శనమువలన విషయాభిలాషమునశించినది. పుణ్యాపుణ్యకర్తములు నశించినవి. దేహాత్మభ్రాంతి రూపమగు మోహ మడుగంటినది. దృఢ మయినదైనను మోహపాశము విచ్ఛిన్నమైనది. కృతార్థుఁడనై తి” నని యిట్లు భక్తి పరవశుఁడై నుతించుచున్న యంశుమంతు ననుగ్రహించి కపిలాచార్యుఁ డిట్లనియె. “ఓ వత్సా! నీ తాత యొనర్చు యాగమునకుఁబశు వగు గుఱ్ఱమిదియే. దీనిఁ గొనిపోము. నీ తండ్రులందఱు నిదిగో నిచ్చటనే భస్మమై పడియున్నారు. వారిని దరింపఁజేయునది గంగోదకము తప్ప వేఱొకటి లేదు.” అని పలికిన కపిలునివాక్యమును శ్రద్ధతో విని యతనికి నమస్కరించి యా యశ్వమును గొనివచ్చి తాత కీయఁగా నతఁడు సంతసించి తన యాగమును బూర్తిచేసెను. అనంతరము సగరుఁడు రాజ్యము నంశుమంతుని

కిచ్చి, దేహమందును, దదనుబంధులగు భార్యాదులందును, స్పృహవిడిచి సంసారబంధమును వీడి యాత్మఁ దుపదేశించిన జ్ఞానమార్గ మవలంబించి ముక్తిచెందెను. ఇది యెనిమిదవ యధ్యాయము.

—●—●—గంగావతరణ కథ. కల్తావపాచ ఖట్వాంగచరిత్రములు.—●—●—

అంశుమంతుఁ డెట్లయినను గంగను దెచ్చి తన తండ్రులను దరింపఁజేయ యత్నించి పెద్దకాలము తపమునరెప్పను; కాని కార్యము నెఱవేర్చకయె మృతినొందెను. పిమ్మట నతని కుమారుఁడు దిలీపుఁడును దండ్రివలెనే గంగను గొని వచ్చుటకై తపమాచరించి యగదుల కసమర్థుఁడై కాలధర్త మొందెను. అనంతర మతని కుమారుఁడు భగీరథుఁడు దృఢమనస్కుఁడై తండ్రితాతలు దలంచిన కార్యమును గొన సాగింపనెంచి మిక్కిలి యుగ్రమగు తపమున రెప్పను. అతని తపమునకు సంతసించి గంగాదేవి యతనికిఁ బ్రత్యక్షమై “ఓయీ! నీకీష్టమగు వరమును వేఁడుమిచ్చెద” నని పల్కుఁగా భగీరథుఁ డామెకు నమస్కరించి యభిప్రాయమును వెల్లడించెను. అదివిని గంగాదేవి యిట్లనియె. “ఓయీ! నేను భూతలమున కవతరించునపుడు నావేగమును సహించువారెవరు? అట్టి వాఁడెవఁడైనను లేనిచో నేను భూతలమును భేదించి పాతాళమున కరుగవలసి వచ్చును. ఇంతియకాక భూలోకమునఁ బ్రజలు తమ పాపములను నాయందుఁ గడుగ్గుకొందురు. ఆ నరులు నాకుఁ గల్గించు పాపమును నే నెట్లు తొలఁగించు కొనఁగలుగుదు? కావున నేను భూమియందుఁ బ్రవహింప నిష్టపడను. దీనికిఁ దగిన యుపాయ

మాలోచింపుము. ” అనిన విని భగీరథుఁ డిట్లనియె. “ఓ తల్లీ ! భూమిలోఁ గేవలము పాపాత్ములే లేరు. కామ్యకర్తములను విడిచి ముంద్రియములను జయించి బ్రహ్మాపాసకులును నగు బ్రాహ్మణ శ్రేష్ఠులు పెక్కురు గలరు. వారు లోకములనుబవిత్రములఁ జేయఁ జాలినవారు. వారు వచ్చి నీలోఁ దానమాడుటచే మానవుల వలన నీకుఁ గల్గినపాపములను స్వీకరింతురు. భగవంతుఁడు పాప హరుఁడు; కాన యా సాధువులం దెల్లప్పుడును నివసించి యాపాపములను హరించును. కావున దీనికి నీవు విచారింప పలసిన పని లేదు. తంతువులందుఁ బటమువలె నెవనియం దీవిశ్వమంతయు వ్యాపించినదో, యెవఁడు బ్రహ్మమొదలుకొని తృణమువఱకుఁగల శరీరుల కంతరాత్మయై యున్నాఁడో, రుద్రశరీరకుఁ డగు నాపరమాత్మనీ వేగమును ధరింపఁ గల్గును ” అనిన భగీరథు వచనములు విని గంగ వానికి వెండియు నిట్లనియె. “వత్సా ! నీచెప్పిన యుపాయమునకు సంతసించితిని. నాయుదకములు ధరించు నిమిత్తము శంకరునిఁ బ్రసన్నునిఁగా జేసికొనుము ” అనిన విని సంతసించి యారా జచ్చోటుగదలి యొక పవిత్రస్థలమును జేరి శంకరునిఁడపంబున నారాధించెను. దానికతఁడు స్వల్పకాలము లోనే ప్రసన్నుఁడయ్యెను. భగీరథుఁడు తన మనోరథమును విన్న వింప శంకరుం డిదివఱకే “లోకహితముకై గంగానదినిదాల్చెద” ననిశపథము చేసియున్నవాఁడు; కావున నతని కోర్కీకి మాటు చెప్పక సమ్మతించి విష్ణువుపాదమునుండి వెడలినదగుటచే పవిత్రమైన గంగానదిని ధరించెను. అనంతరము భగీరథుఁడు లోక పావనియగు గంగను తన పితరుల దేహములు భస్మమై పడిన సలమునకుఁ దీసికొనిపో నిశ్చయించి వాయువేగముతోఁ దనరథ

మాను నడిపింపఁగా గంగ దానిననుసరించెను. ఇట్లు గంగ దేశ
 మలనుండి పాటివానిని దడుపుచు. బవిత్రముగాఁ జేయుచు
 బోయిదగ్గులయిన సగరకుమారులను నడిపెను. ఆసగరసుతులు
 బ్రాహ్మణున కపరాధము చేయుటచే భస్మమైనను దమ దేహ
 భస్మములకు గంగాజలస్పర్శములభించుటచేనందఱునుస్వర్గమును
 జెందిరి. ఓరాజా! భస్మభూతములగు శరీరములచేతనే గంగను
 దాకి సగరసుతులు ముక్తిచెందిరని చెప్పవలసినపుడు దృఢనియ
 మముతో శ్రద్ధతో గంగానదిలోఁ దానమాడు వారికి స్వర్గము
 లభించునని వేఱ చెప్పవలయునా? సంసారచ్ఛేదకుఁడగు హరి
 పాదకమలమునఁ బుట్టిన గంగానదిజలస్పర్శమునం దింత ప్రభావ
 మున్నదని యాశ్చర్యపడ నవసరము లేదు. ఆయనంతుని పాద
 కమలములందు శ్రద్ధతోఁదమ మనస్సులను నిల్పినమునీశ్వరులు
 రాగాదిదోషవర్జితులై విడువఁదరముకానిప్రకృతి సంబంధమును
 విడిచి తత్కాలమునందేముక్తి జెందుచుండ దీనికాశ్చర్యమేల?
 ఓరాజా ! ఆ భగీరథునకు శ్రుతుఁడను కుమారుఁడు కలి
 గెను. అతనికి నా భావరుఁడు జన్మించెను. వానికి సింధుదీప్తిపు
 డుఁదయించె. అతనికయుతాయువుసంభవించె. అతనికిఋతుపర్ణుఁడు
 పుట్టె అతఁడే నలునికి మిత్రుఁడై యతనికి ద్యూత శాస్త్ర
 రహస్యమును దెలిపి యతనివలననశ్వవిద్యనుసంపాదించె. అతనికి
 సర్వకాముఁ డుదయించెను. సర్వకామునకు సుదానుఁడు
 ప్రభవించె. అతనికి మదయంతీపతి సంభవించె. ఓనృపా ! అతని
 నే మిత్రసహుఁడనియు మఱికొందఱు కల్తాషపాదుఁడనియుఁ
 జెప్పుదురు. ఆకల్తాష పాదుఁడే వసిష్ఠుని శాపమువలన సంతాన
 రహితుఁడాయెను” అని పలుకు శుకునిఁజూచి “మహాత్ముఁడగు

సౌదాసునకు శాపము సంభవించుటకు గారణమేమో తెలుపఁ
 దగినచోఁ దెలుపు ” మనియడుగఁగా నతనికి శుకుం డిట్లనియె.
 “ఓ నరపాలా! సౌదాసుఁ డొకప్పు డడవికివేటాడఁబోయియట
 నొక రాక్షసుని సంహరించి వాని సోదరునిఁజంపకుండ విడిచెను.
 ఆదురాత్ముఁడు తన సోదరునిఁ జంపినందుల కా రాజునకుఁ దగిన
 ప్రత్యపకారము చేయఁ దలంచియతని గృహమునకు వంటవాని
 వేషముతోఁ జని యనుజ్ఞచడసి పాకాదు లొనర్చుచునుండెను.
 ఒకపుడువసిష్ఠుఁడురాజు గృహమునకుభుజింపరాఁగా నీవంటవాఁ
 డతనికి నరమాంసము వండివెట్టెను. వడ్డించుచున్న యా మాం
 సమును జూచినసిష్ఠుఁడు త్వరగాఁదెలిసికొని గోపముతోరాజును
 జూచి“నీ విట్లు నరమాంసమును నాకుఁబెట్టించితివికాన రాక్షసుఁ
 డవగు”మని శపించి తరువాత నాయపరాధము వంటవానిదికాని
 రాజుదికాదని తెలిసికొని యాశాపమును బండ్రిండు సంవత్స
 రములు మాత్రమే యనుభవింపఁదగిన దని యవధియేర్పఱి
 చెను. అంతసౌదాసుఁడు నిష్కారణముగాఁదన్న శపించినవసిష్ఠు
 నివైఁ గోపముంచి మాటుశాప మీయనెంచి చేతితో నీళ్లు
 పట్టుకొనెను. కాని యతని భార్యయగు మదయంతి వలదనివారిం
 చుటచే నాయుద్యమమును మాని యా జలమును జీవులతో
 నిండిన భూమ్యాకాశములం దెచ్చటఁ బోసినను జీవుల కపా
 యము సంభవించునని యెంచి యా జలమును దన పాదములవై
 విడిచెను. తీవ్రములగు నాయుదకములతాఁకుడుచేఁ బాదములు
 కమలి నల్లవడియెను. నైల్యమనఁ గల్తాషమే. కల్తాషము పాద
 ములందు గల్గిన కారణమున నతఁడు కల్తాషపాదుఁడని పేరు
 గాంచెను. అతఁడు రాక్షసుఁడై యడవిలోఁ దిరుగుచు మిక్కిలి

యాకలిగొని యొకచోట మునిదంపతులు వానరరూపముల నొంది క్రీడించుచుండగాఁ జూచి యందుఁ బురుష వానరమును భక్షింపఁ బట్టుకొనెను. అపుడామునిపత్ని రతియందుఁ దనపతి తృప్తిచెందినట్లు కానక యా రాక్షసునిఁ జూచి యిట్లనియె. “ఓయీ ! నీవు రాక్షసుఁడవు కావు; ఇత్సోకు సంతతికిఁ జెందిన మహాత్ముడవు; మదయంతికి భర్తవు. ఇట్టి యోగ్యుఁడవు కావున నీవు బ్రహ్మాణునిఁ జంపుట యుక్తము కాదు. నేను సంతాన మపేక్షించి యితనితోఁ గ్రీడించు చుంటిని. నాయం దితఁ డింకను దృష్టి చెందలేదు. ఇట్టి సమయమునఁ జంపుట మహా పాతకమందు. ఇంతియకాక మానుష దేహము జీవుని కన్ని పురుషార్థములను సంపాదించును. అట్టి మానవ శరీరమును నీవు రక్షించినచోఁ బురుషార్థముల నన్నింటిని నశింపఁ జేయుటవలనఁ గల్గిన పాపములను బొందవలసి వచ్చును. మఱియు, నితఁడు విద్వాంసుఁడు, తపశ్శాలి, సత్ప్రవర్తనుఁడు, సద్గుణవంతుఁడు. మహాపుగుఁడును సర్వజ్ఞ త్వాది గుణములతోఁ గూడ సకల భూతములందు సంతరాత్మయై యున్నవాఁడు నగు పరమాత్మ నుపాసింపనున్నాఁడు. ఇట్టి బ్రహ్మనిరాజర్షి శ్రేష్ఠుఁడవును, రాజ్యపాలకుఁ డవును నగు నీవు తండ్రి కొడుకునువలెఁ జంపుట ధర్మమా ? మఱియు సజ్జనహితుఁడవగు నీవు సాధువును బా రహితుఁడును బ్రహ్మవాదియు సూత్రాదులను జదివినవాఁడును నగు నీ బ్రహ్మాణునిఁ జంపుట న్యాయమా ! గోవధవలెనే బ్రహ్మ వధయును విడువఁదగినదియే. కావున నితని విడువుము. నాప్రార్థనము వినక యన్నివిధములచేత నితని భక్షింప నిశ్చయించితేని నన్నుముందుగాఁదిని పిమ్మట నాభర్తనుదినుము. జీవరహితమగు

దేహమువలె నితఁడులేని నేను ఊణకాలమైనను జీవింపలేను”

అని యిట్లాబ్రాహ్మణి దీనముగాఁ బ్రార్థించుచు, దిక్కుమాలిన దాని వలె విలపించుచున్నను శాపమోహితుఁడగుటచే సౌదాసుఁడు వినక పులి పశువునువలె నాబ్రాహ్మణుని భక్షించెను. అనంతరము రాక్షసునిచే భక్షితుఁడయిన భర్తనుజూచి బ్రాహ్మణితనదుర్దశను గూర్చి దుఃఖించుచుఁ దుడకుఁ గోపోద్దీప్తితయై సౌదాసునిఁజూచి “కామాత్మనగు నాప్రార్థనమువినకనిరపరాధుఁడయిననాభర్తను భక్షించితివి. కావున నీవు శాపార్హుఁడవు. నీవు స్త్రీతో సంగమించితివేని మరణ మందుదువు గాక” యని శపించి సహగమనముఁ జేయనెంచి భర్త యెముకలను నేరి చితివైఁ బెట్టి ప్రజ్వలింపఁజేసి తన దేహము నందువైచి భర్త పొందినలోకమునే చెందెను. సౌదాసుఁడు పండ్రెండు వత్సరములు గడపి శాపవిముక్తుఁడై పురముచేరియొక నాఁడు భార్యయగుమదయంతితోఁ గ్రీక్రిప యత్నింప నామె బ్రాహ్మణశాపమును తెలిపి నివారిం చెను. అది మొదలు సౌదాసుఁడుమృత్యువునకు భయపడి స్త్రీసంగమును విడిచెను. ఆకారణమున నతనికిఁ దనకుఁ గల్గిన సంతానము లేదయ్యె. అనంతరము, సౌదాసుఁడు తన భార్యకు సంతాన మిచ్చుని వసిష్ఠునిఁ గోరఁగా నతఁ డందులకు సమ్మతించి యట్లు చేసెను. మదయంతి గర్భముఁదాల్చెను. కాని యేడు వత్సరములు గతించినను బ్రసవము కాలేదు. అప్పు డామె తాతితో గడుపును గొట్టుకొనఁగా నొక పుత్రుఁడుకలిగెను. ఆశ్శ్మఘాతము వలనఁ గల్గుటంబట్టి యాసుతున కశ్శకుఁ డనునామము గల్గె. ఆ యశ్శకున కొకకుమారుఁ డుదయించె. పరశురాముఁడు క్షత్రియులసంహరింప భూమిని దిరుగుచున్నప్పుడతఁడు స్త్రీలచే

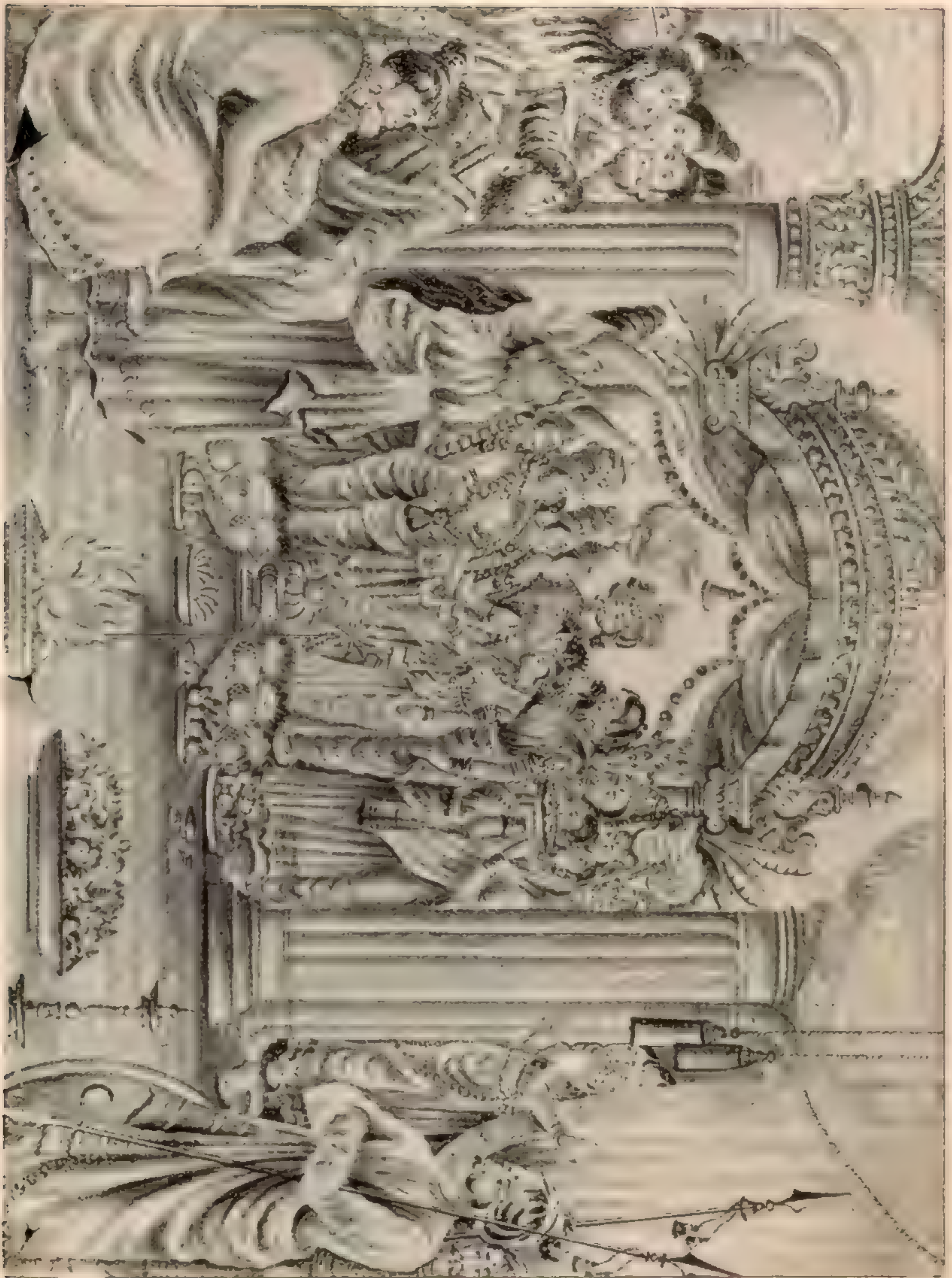
రక్షింపఁబడి జీవించి పిమ్మట క్షత్రియవంశమునకు మూల
 భూతుఁ డయ్యెను. నారీజనముచే రక్షింపఁబడుటచే నారీకవచుఁ
 డనియు, క్షత్రియవంశమునకు మూల మగుటవలన మూలకుఁ
 డనియుఁ బేర్కొందెను. అతనికి దశరథుఁ డనువాఁ డుదయించె.
 అతనికి నైలబిలుఁడుసంభవించె. వానికివిశ్వసహుఁడు ప్రభవించె.
 అతనికిఖట్వాంగుఁడుఁగలిగె. అతఁడు చక్రవర్తియైభూమినిబాలిం
 చుచు నొకప్పుడు దేవతల ప్రార్థనముచొప్పున వారికి సహాయుఁడు
 గాఁ బోయి యుద్ధమున దుర్జయులగు దైత్యులను సగహ
 రించెను. దానికి దేవతలు సంతసించి “వరము కోరుకొ” మ్మనిరి.
 అతఁడు తన యాయు విక సంతకాల మున్నదో తెలుపుఁ
 డని సురలను వేడెను. వారిం కొకరెండుగడియలకాల మున్న
 దని చెప్పఁగాఁ దన పురమునకు మరలి యతఁ డిట్లు నిశ్చయిం
 చుకొనెను. “నాకు బ్రాహ్మణకులముకంటెఁ బ్రాణములు ప్రియ
 ములుకావు. కులదైవమే నాకుఁ బ్రియమైనది; కాని కొడుకు
 లును, సంపదలును, భూమియు, రాజ్యమును, భార్య, జనమును
 నాకుఁ బ్రేమింపఁ దగినవికావు. చిన్నతనమునుండియు నామన
 స్సధర్మమార్గమునఁ జరింపలేదు. ఉత్తమశ్లోకుఁ డయినభగవం
 తునికంటె వేఱయిన వస్తువు విశ్వమం దున్నద నిభావింపలేదు.
 ముల్లోకములకధిపతు లగుదేవతలునాకుఁ గావలసిన వరమిచ్చెద
 మనిరి. అయినను భగవంతుని సంతతమును సేవించెడి నేను
 దానిని నిరసించితిని. దేవతలును దేహత్కాభిమానముగలవారై
 సర్వదా తమ హృదయముల సంతరాత్కరూపముగా నున్నపర
 మేశ్వరునిఁ జూచి సర్వోత్తమవస్తువుఁగా భావింపఁజాలక సామా
 న్యము లగు విషయసుఖములనే పరవస్తువుఁగా భావింతురు.

దేవతలే యట్లు వర్తించుచున్నప్పుడు తక్కినవారి సంగతి చెప్ప
 నేల? అయినను దేవతావరముగాని స్వర్గముగాని భగవత్ప్రాప్తి
 కడ్డుగల్గించునని విసర్జించితిని. కావున నీలోకమున భగవత్ప్రాయచే
 నిర్మితములై గంధర్వనగరములవలె ననిత్యములై యున్న శబ్దాది
 విషయములందును బ్రకృతిపరిణామాత్మక మగు శరీరమందును,
 సంగమును విడిచి పరమేశ్వరుని భక్తితో శరణొందెదను” అని
 నిశ్చయించుకొని భక్తులందఱును దేనిని ప్రమాణసిద్ధమును
 హేయగుణరహితమును, కల్యాణగుణ నిలయమును, దురూహ
 మును నగు, పరబ్రహ్మమునుగాఁ జెప్పుదురో, యా పరబ్రహ్మ
 నందు మనస్సు నిలిపి దేహమును విడిచి గుణాష్టక రూప మగు
 స్వస్వరూపము నొందెను. ఇది తొమ్మిదవ యధ్యాయము.

శ్రీ రామచరిత్రము.

ఓరాజా! ఆ ఖట్వాంగునకు దీర్ఘబాహువును, వానికి మహా
 కీర్తియుగు రఘుమహారాజును, వాని కజుడను, వానికి దశరథుఁ
 డును సంభవించిరి. వేదమయుఁ డయినవిష్ణు వంశాంశములచే
 నాల్గువిధములయి సురల స్థానము చొప్పున నా దశరథునకుఁ
 బుత్రచతుష్టయమై జన్మించెను. ఆ నలువురును గ్రమముగా
 రాముఁడనియు లక్ష్మణుఁడనియు భరతుఁడనియు, శత్రుఘ్నుఁడ
 నియు నామములను దాల్చిరి. ఓరాజేంద్ర! సీతాపతి శ్రీరా
 ముని చరితమును దత్త్వదమ్మ లగువాల్కి కాదిమునులు విపుల
 ముగా వర్ణించిరి. నీవుగూడ ననేకపర్యాయము లాచరిత్రమును
 విని యున్నావు. తండ్రి సత్యవాక్యమును బరిపాలించుటకై
 రాజ్యమువిడిచియడవికేగి ప్రియురాలగు సీతకరస్పర్శమునై నను

సహింపఁజాలని నుకుమారము లగు పాదపద్మములతో నందుఁ
 గ్రుమ్మరుచు, సుగ్రీవలక్ష్మణుల యనునయవచనములచే మార్గా
 యాసమును దొలగించుకొనుచు రాఁగా, శూర్పణఖనువిరూపను
 గాఁజేయుటచేఁగుపితుఁ డై నరావణుఁడు సీతను గొనిపోవఁగాఁ
 దదీయవిరహమువలనఁ గోపోద్దీప్తితుఁడై బొమముడి మాత్రము
 చేత భయపడిన సముద్రుని బంధించి రావణాదు లనెడి మహా
 టవికి దావానలమువంటివాఁడై నశ్రీరాముఁడుమము రక్షించుఁ
 గాక” అని శ్రీశుకుఁడు ధ్యానించి వెండియు రాజున కిట్లనియె.
 “ఓరాజేంద్ర! రాముఁడు చిన్న తనమునందు విశ్వామిత్రుని యాగ
 మునుసంరక్షింపలక్ష్మణునితోఁ బోయియునతనిసాయ మక్కఱ
 లేకయే మారీచాది రాక్షసులను దునుమాడెను. అనంతరము
 రాముఁడు విదేహదేశములకరిగి సీతాస్వయంవరసమయమున
 వీరాధివీరులు చూచుచుండఁగా మున్నూఱుగురు బలవంతులు
 గొనివచ్చినదియుఁ గఠోరమైనదియు సగుశినధనుస్సును సులభ
 ముగా నెక్కిడి యేనుఁగుగున్న చెఱకునువలె ముక్కలుచేసెను..
 ఇట్లు విఠిచి సౌందర్యముచేతను గుణములచేతను సుస్వభావము
 చేతను ప్రాయముచేతను దనకు సరివచ్చుచు, సీతానామమును
 దాల్చి పూర్వజన్మమున లక్ష్మీనామముతోఁదనవక్షస్థలముననివ
 సించిన యాకన్యామణిని పశము గావించుకొని మరలి తనపుర
 మునకు వచ్చుచు, మార్గమధ్యమున నిరువదియొక్కమాఱు
 భూమండలమునసంచరించిరాజులనెల్లఁబొలియించినపరశురాము
 నెదుర్కొని యతనిగర్వమునుబూర్ణముగా నశింపఁజేసెను. తరు
 వాత నతఁడయోధ్యచేరి సీతతో సుఖముగాఁగాలము గడుపుచుఁ
 దన తండ్రి యగుదశరథుఁడుసత్యపాశబద్ధుఁడై పూర్వము కైక

1556. నీతావిరాహము.

కొసంగిన వరములఁ దీర్ప నిశ్చయించి యడవి కేఁగు మనఁగా
 దానికి సంతపించి యోగీశ్వరుఁడు ప్రాణములవలెనే రాజ్యసంపద
 లను మిత్రులను గృహములను దల్లిని సంతోష పూర్వకముగా
 విడిచి యరణ్యమున కరిగెను. కొంతకాల మట సంచరించుచు
 నొకచోట రావణుని చెల్లెలును గామాతురయు నగుశూర్ప
 ణఖును విరూపనుగాఁ జేసికొదండపాణియై వనవాసమున మిక్కిలి
 కృశించినవాఁడై నను నొక్కఁడే దాని బాంధవులగు ఖరదూష
 ణులు త్రిశిరుఁడు మొదలగు పదునాల్గువేల రక్కసులను సంహ
 రించెను. సీతావృత్తాంతమును శూర్పణఖవలన విని రావణుఁడు
 కామాంధుఁడై తనంతఁ దాను సీతను గొనిపోవ జనికి మారీచుని
 తోడ్పడెకొనెను. మారీచుఁడు కనకమృగమై సీతారాములకు
 మోహముఁగల్గించిరాముని నాశ్రమమునుండి మిక్కిలిదూరము
 గొనిపోఁగా సంత నతఁడు దాని మాయనుగనుఁగొని సంహ
 రించి మగిడి వచ్చుచుండెను; కాని రామలక్ష్మణు లిరువురు
 నాశ్రమమందు లేకుండుటఁజూచిరావణుఁడుతోఁడేలినలెఁబొంచి
 యుండి సీతను గొనిపోయి లంకలో నుంచెను. బ్రహ్మ దుద్రాదు
 లచేఁ బూజితము లగుపాదపద్మములు గల రాముఁడు భార్యా
 వియోగము నొంది స్త్రీసంగము గలవా రిట్లే దుఃఖభాక్కు
 లగుదు రనునది నల్వరకుఁ దెలియఁజేయుచుఁ గృపణునివలె
 దుఃఖించుచుఁ తన్నునితోఁ గూడ వనమందుఁ జరించుచు,
 సీతను విడిపించుటకై రావణునితోఁ బోరి చచ్చిన జటాయు
 ననుగృధ్రమున కుత్తరక్రియలు సలిపి, కబంధునిఁ దెగటార్చి,
 వానరులతో మైత్రి చేసికొని, వాలినిజంపి, సుగ్రీవునికిఁబట్టముకట్టి
 వానరులవలన సీత జూడ తెలిసికొని వనచరసమూహములతోఁ

గూడి సముద్ర తీరమునవిడిసెను. అతఁడక్కడ మూఁడుదినములు
 దీక్షితుఁడై సముద్రునుపాసించెను; కాని యతండు ప్రసన్నుఁడు
 కాలేదు. అందులకు రాముఁడుకుపితుఁడై నిష్ఫలరాల్చుకడ
 కంటితో సాగరమును జూడనారంభించెను. దానికోర్వఁజాలక జల
 జంతువులు దిరుగుడు పడఁజొచ్చెను. తోడనే సముద్రుఁడు భయ
 ముచే స్తంభీభూతుఁడై పూజార్ద్రవ్యములఁ దాల్చి మూర్తి
 మంతుఁడై వచ్చి యతనిపాదారవిందముల శరణుసొచ్చి యి
 ట్లనియె. “ఓరామా! నిర్వికారుఁడవునులోకాధిపతియు నాది
 పురుషుఁడవునునగునిన్ను జడుడనగు నేనెట్లు తెలిసికోఁగలను. అయి
 నను నీ సందర్శనమువలన జ్ఞానవంతుఁడనై నీ కథినములైన
 శ్రీగుణములలో సత్త్వమువలన నురగణములును రజస్సువలనఁ
 బ్రజాపతులును దమంబువలన రుద్రాదులును జనించిరనియు,
 సత్త్వాదులకు నీవు నియంతవనియు నిప్పుడు తెలిసికొంటిని. ఓ
 దేవా! నా జలమును బంధించి స్వేచ్ఛగా నరుగుము. విశ్ర
 వసుని కుమారుని రావణుని జయింపుము. సీతను గొనిరమ్ము.
 ఆలోచింప నాజలమును నీకుఁ బ్రతిబంధకము గాదు. అయి
 నను దిగ్విజయు లగురాజులందఱును నీయొనర్చిన మహాకార్య
 మును జూచి యచ్చెరువడి నీ కీర్తిని గానముచేయునట్లుగా
 నావై సేతువును బంధింపుము.” అని పలికిన సముద్రుని వచన
 ములు విని రాముఁడు సంతసించి కపీంద్రులు కొనివచ్చిన
 వృక్షములచేతను బర్హతశిఖరములచేతను సేతువును బంధించి,
 సుగ్రీవుఁడు, నలుఁడు, హనుమంతుఁడు మొదలగు వానరవరు
 లతో సముద్రమునుదాటి విభీషణుఁడు చూపుచున్న మార్గము
 ననుసరించి పూర్వము హనుమంతునిచే భస్మీభూతము

1558. విభీషణుఁడు శ్రీరాముని శరణుఁ జొచ్చుట.

గావింపఁబడిన లంకను జొచ్చెను. వానరవీరులు లెక్క కెక్కు-
 వయి తన్ను నిరోధించి క్రీడాస్థానములను గోపురములను సభా-
 మండపములను, ధాన్యాగారములను, ధనగృహములను, ద్వార-
 ములను, గృహములను, బ్రాసాదములను, గప్తోతపాలికలను,
 వేదికాదులను, ధ్వజములను, హేమకుంభములను, శృంగాట-
 కములను, ధ్వంసముసేయఁగాఁబాడువడిన లంకాపురి, దేనుఁగు
 కదుపులచేఁ గలఁచఁబడిన నదివలెనే ఘూర్ణిల్లసాగెను. రావ-
 ణుఁడు వానరులు చేయు ఘోరకృత్యములకు సహింపఁజాలక
 నికుంభుఁడు, కుంభుఁడు, ధూమ్రాక్షుఁడు, దుర్ముఖుఁడు, దేవాంత-
 కుఁడు, నరాంతకుఁడు. ఇంద్రజిత్తు, ప్రహస్తుఁడు, కుంభకర్ణుఁడు
 మొదలగు వీరులను బ్రత్యేకముగా వానివాని సైన్యములతోఁ
 గూడ యుద్ధమునకుఁ బంపెను. శూలములు, కత్తులు, చాప-
 ములు, శరములు, ప్రాసములు, తోమరములు, భిండివాలములు,
 పట్టిసములు మొదలగు నాయుధములఁ దాల్చి యారాక్షస-
 సైన్యములు విజృంభించి వచ్చుచుండెను. అది రాముఁడుచూచి
 సుగ్రీవుఁడు, లక్ష్మణుఁడు, హనుమంతుఁడు, గంధమాదనుఁడు,
 నీలుఁడు, అంగదుఁడు, ఋక్షుఁడు, పనసుఁడు మొదలగు వానర-
 వీరులతోఁ గదలిపోయి దైత్యసైన్యముల నెదుర్కొని పోగ-
 నారంభించెను. అందురాముని సేనానాయకు లగునంగదాదులు
 రావణుని గజములతోను, రథములతోను, గుఱ్ఱములతోను,
 బదాతులతోను, గలసికొని వృక్షములచేతను, బర్హతమాల-
 చేతను, బాణములచేతను, గదలచేతను మోదిరి. ఘోరయుద్ధము
 జరిగెను. దానిలో రావణుని బలమంతయుఁ గూలెను. ఈన-
 బలమంతయు యుద్ధమునఁ గూలుట చూచి రావణుఁడు కుపి

తుండై విమానమెక్కి రాముని నెదుర్కొనెను. అంత రాముడు
 మాతలియుత మగునింద్రరథము సూర్యునివలె బ్రకాశిం
 చుచు దన నిమిత్తము రాగా దాని నధిష్ఠించి మిక్కిలి విరా
 జిలుచుండెను. రావణుడు చూచి సహింపలేక వెంటనే యతి
 నిశితము లగుబాణములచే రామునిఁ గొట్టెను. రాముఁ డా
 బాణములను గూల్చుచు వానిఁ జూచి యిట్లనియె. “ఓరీ రాక్ష
 సాధమా! కుక్క చాటుచాటున నిల్లు సొచ్చి వస్తువును దస్క
 రించికొనిపోయినట్లు మేము లేనట్టి సమయమున మాయాశ్రమ
 మును బ్రవేశించి నా భార్యను బతివ్రత నపహరించితివి. లజ్జా
 కర మయినకార్యము చేసియు నీవు లజ్జింపకున్నావు. యముని
 వలె మహాబలుడనగు నేను నీ వైనర్చిన యా చెడుపనికిఁ దగిన
 ఫలము నిప్పుడే యందించెదను.” అని పలికి యంత వింట
 శరమును సంధించి ప్రయోగించెను. అది నజ్రాయుధమునలె
 ననివార్యమై పోయి రావణుని హృదయమును భేదించెను.
 తోడనేవాడు పదిముఖములచే రక్తము గ్రక్కుచు క్షీణపుణ్యుఁ
 డగువాడు స్వర్గమునుండి భూమిపై బడినట్లు విమానము
 నుండి క్రిందఁబడి ప్రాణములు విడిచెను. అప్పుడు మందో
 దరి మొదలగు రాక్షసస్త్రీలు వడివడి రావణు సమీపమున
 కరిగిరి. అక్కడ శత్రుబాణములచే నిహతు లైనతమ తమ
 బంధువులను గౌగిలించుకొనుచు గుండెలు బాదుకొనుచు
 దీనురాండ్రయి యెలుగైతి యిట్లు విలపింప నారంభించిరి.
 “ఓనాథా! ఓలోక రావణా! మేము హతప్రాయల మయి
 తిమి. ఇప్పుడు శత్రువులచే బీడితయగు లంకాపురి నీవు లేక
 పోవుటచే శోభారహిత యైయున్నది. ఇంక లంకాపురజను లెవని

శరణుఁజొత్తురు. ఓనాథా ! నీవు కామాంధుఁడవై సీతాదేవి
 ప్రభావము నెఱుఁగక యపకార మొనర్చితివి. అందుచేత నేకదా
 నీ కిట్టి దుర్దశ సంప్రాప్తమైనది. ఓ కులవర్ధనా ! పతివ్రత యగు
 సీత కపకారము చేయుటచేత నే యా లంకాపురి మావలె విధవ
 యైనది. నీ దేహము గ్రద్దల కాహార మైనది. నీ యాత్మ సరక
 మనుభవింపఁ బోయినది." అని యిట్లు విలపించుచుండ విభీష
 ణుఁడు రామాజ్ఞనుబొంది వారి నోదార్చి రావణాదులకు యథా
 విధిగాఁ బ్రేతకర్తము లొనర్చెను. పిమ్మట శ్రీరాముఁ డశోకవన
 మున నొక శింశుపామూలము నాశ్రయించి తన యెడఁబాటునకు
 మిగులఁ దపించుచుఁ గృశించి తన సందర్శనమున వికసించిన
 ముఖపద్మముఁ గల్గి యున్నతన ప్రియురాలిని సీతను గరుణించి
 యామె నోదార్చి పుష్పక మెక్కించి విభీషణుని లంకాధిపతినిఁగా
 నొనర్చి కల్పాంతమునఁజూఁ బ్రదికియుండునట్లు వరమిచ్చి నుగ్రీవ
 విభీషణులతోను, హనుమంతునితోడను, నందుఁ గూర్చుండి
 మార్గ మధ్యమున లోకపాలు రిచ్చుచున్న పూజలను గైకొనుచు
 బ్రహ్మాదులు తన యద్భుతచరిత్రముల నుతించుచుండఁగా
 నయోధ్యాపురమునకుఁ బోయెను. అక్కడ భరతుఁడు వల్క
 లాంబరములను జటలను దాల్చి గోమూత్రసహిత మగుయవా
 న్నమును మాత్రమే భుజించుచు దర్భలపై శయనించుచు,
 నున్నట్టువిని కరుణాశాలి యగురాముఁడు మిక్కిలిపరితపించెను.
 అట భరతుఁడు శ్రీరాముని రాకను విని సంతసించి పురజనుల
 తోను, మంత్రులతోను, బురోహితులతోను గూడి పాదుకలను
 శిరమునఁ దాల్చి మంగళవాద్యములు మ్రోగుచుండఁగా,
 బ్రాహ్మణులు గొంతెత్తి స్వస్తివచనములను బఠించుచుండఁగా,

నందిగ్రామమునుండి రాము నెదుర్కొనఁబోయెను. ఆసమయమున సరిగంచు పతాకలచే వెలయు రథములపైఁ గొందఱును, నుత్తమాశ్వములపైఁ గొందఱును, బయలు వెడలిరి. స్వర్ణకవచములను దాల్చిన భటులు గొందఱు బారులుదీర్చి నడవఁజొచ్చిరి. వారాంగనలు తాంబూలాదులను ధరించి పోఁజొచ్చిరి. పురజను లందఱును మహారాజున కర్హము లగు ఛత్రచామరాదు లగుకానుకలఁ బట్టికొని యెదురు చనిరి. ఇట్లు మహాపరివారముతో భరతుఁ డన్న నెదుర్కొని ప్రేమచే హృదయము ద్రవింపఁ గన్నులు బాష్పముచే నిండ భక్తితోఁ బాదుకలను ముందుంచుకొని దోసిలిగట్టి నిలుచుండెను. అంత శ్రీరాముఁడు తమ్ముని భరతుని గట్టిగా నాలింగనముచేసికొని యానందబాష్పములచే నతనిఁ దడుపుచు, భ్రాతృప్రేమను వెలి పుచ్చుచుఁ బ్రజలొసంగు నమస్కృతు లొందుచు నమస్కార యోగ్యులగు కులవృద్ధులకెల్ల సీతాలక్ష్మణులతోఁగూడ నమస్కరించెను. ఉత్తరకోసలవాసు లగుజను లందఱును జిరకాలమునకు వచ్చిన ప్రభువును జూచి పుష్పములు జల్లుచు నుత్తరీయములను గదల్చుచు సంతసముతో నృత్యముసేయ నారంభించిరి. అనంతరము రాముఁ డయోధ్యాభిముఖుడై యరిగెను. అప్పుడు భరతుఁడు పాదుకలను దాల్చెను. సుగ్రీవవిభీషణులు చామరములు వీచుచుండిరి. ఆంజనేయుఁడు శ్వేతాతపత్రము పట్టెను. ధనుస్సును, ధూణీరములును శత్రుఘ్నుఁడు ధరించెను. సీతతీర్థకమండలువును బట్టుకొనెను. అంగదుఁడు ఖడ్గము స్వీకరించెను. జాంబవంతుఁడు ఒంగారుడాలును ధరించెను. శ్రీరాముఁ డీట్లు సేవింపఁబడుచుఁ బుష్పకాసీనుడై స్త్రీలచేఁ బరివేష్టితుడై

1563. శ్రీరామ పట్టాభిషేకము.

వందిమాగధులచే నుతిఁగాంచుచు, నప్పుడే యుదయించి గురు
 శుక్రాది గ్రహములతోఁ బ్రకాశించు చంద్రుని సరిపోలుచు
 భరతాదుల యనుమతిని బడసి మహావైభవముతో నయో
 ధ్యను బ్రవేశించి రాజభవనమునకేగి కైకమొదల న సవతితల్లు
 లకును, దనతల్లియగు కాసల్యకును, వసిష్ఠాదిమహాత్ములకును,
 స్నేహితులకును, కులీనులకును, ననుచరులకును, యథార్థముగాఁ
 బూజలొనర్చి యాదరించి వారి యాదరమునకుఁ బాత్రుఁడయ్యె.
 సీతాలక్ష్మణులుగూడ నచ్చటివారి నందఱును యథోచితముగాఁ
 బూజించి వారిచ్చు పూజల నందుచు రాజభవనముఁ జొచ్చిరి.
 కాసల్యాదులు తమ పుత్రులను జెంది, పోయిన ప్రాణములు
 వచ్చినట్లు సంతసించి, తొడిలవైఁగూర్చుండఁబెట్టుకొని యానంద
 బాష్పములచే స్నానము చేయించుచు దుఃఖములను విడిచిరి.
 అంత వసిష్ఠుఁడు కులపృథ్వులతోఁ గూడి రాముని జటలను
 విప్పించి చతుస్సమద్రములనుండి యుదకము లెప్పించి యథా
 విధిగా శ్రీరాముని రాజ్యమున నభిషిక్తునిఁజేసెను. రాముఁ
 డిట్లభిషిక్తుఁడై సుందరవస్త్రములను దాల్చి చక్కఁగ నలం
 కృతుఁడై యా యలంకారములతోను, భార్యతోను, సోదరుల
 తోను మిక్కిలి ప్రకాశించెను. తరువాత భరతుఁడు పాదముల
 వైఁబడి నమస్కరించి ప్రార్థింపఁగా సింహాసనమునఁగూర్చుండి
 ప్రజాపాలనభారము వహించెను. ప్రజలందఱును దమతమ
 ధర్మములను యథావిధిగా నాచరింప మొదలిడిరి. రాముఁడు
 తండ్రి పుత్రులనువలెఁ బ్రజలను గాపాడెను. ప్రజలు రామునిఁ
 దమతఁడై నిగా భావించిరి. అది త్రేతాయుగమైనను ధర్మము
 నాల్గుపాదములను బ్రవర్తించుటంజేసి కృతయుగమువలెఁ జూ

పట్టెను. సర్వభూతముల సుఖమును గాంక్షించువాఁడును ధర్మ
జ్ఞుఁడును సగురాముఁడు రాజ్యము చేయుచుండఁగా వనము
లును, నదులును, బర్వతములును, రమ్యకాదివర్షములును,
సింహశాదిదీప్తికములును, సముద్రములును, బ్రజలు కోరిన
వస్తువులనెల్ల నొసంగుచుండెను. ఓ పరీక్షిన్న రేంద్రా! రాముని
రాజ్యమునఁ బ్రజల కాధిగాని వ్యాధులుగాని లేవు. ఎవనికిని
ముదుసలితనము రాలేదు. ఆఁకొన్నవాఁడుగాని, దప్పిఁగొన్న
వాఁడుగాని దుఃఖితుఁడుగాని భీతుఁడుగాని కష్టవంతుఁడుగాని
మచ్చునకై నను గానరాలేదు. మృత్యువు తనంతఁ దావచ్చి
యొక్కనినై నను గొనిపోలేదు. రాముఁడేక పత్నీవ్రతము నవలం
బించి రాజర్షివలె నలరారుచు, రాగద్వేషాదులను బాఱఁద్రోలి
ప్రజలకు విహితధర్మముల నేర్పచు స్వయముగా వర్ణాశ్రమధర్మ
ములను యథావిధిగా నాచరించెను. సీత వినయావనతయై ప్రేమ
చేతను బరిచర్యచేతను సుస్వభావముచేతను భయముచేతను
సిగ్గుచేతను రాముని మనస్సును హరించి యతని ప్రేమ కాస్ప
దురా లయ్యె. ఇది పదియవ యధ్యాయము.

—◆— శ్రీ రామచరితము. —◆—

అనంతరము శ్రీరాముఁడు వసిష్ఠాదుల సాయమునఁ బెక్కు
యాగములొనర్చి సర్వదేవమయుఁ డయినతన్ను నారాధించు
కొనెను. ఇట్లు యాగములొనర్చి హోతకుఁ బ్రాద్విక్కును, బ్రహ్మకు
దక్షిణమును, అధ్వర్యునకుఁ బశ్చిమదిక్కును, ఉద్గాత కుత్తర
మును, నాదిత కంతరమున నున్న భూమండలము నంతటి నాచా
ర్యునకును దక్షిణగా నొసంగెను. ఇంతియకాక సకల వస్తువు

లందును నిస్సృహుడై సమస్తమును బ్రతిగ్రహింపబ్రాహ్మ
 ణులుతగుదురనితలంచితనయొడలనున్నయలంకారములనన్నిటిని
 విప్రుల కొసంగి కట్టుబట్టలతో మిగిలెను. సీత భర్త యభిప్రాయ
 మెఱిగి తన యలంకారములనెల్ల బీదల కిచ్చి మంగళసూత్రము
 మాత్రముమిగిల్చికొనెను. హోత మొదలగుబ్రాహ్మణులురాముని
 బ్రాహ్మణభక్తికిని సత్వరుషులందుఁ జూపు చున్నయతని యతి
 వాత్సల్యమునకును మిక్కిలి మెచ్చుకొని దయార్ద్రచిత్తులై యత
 నికిఁ బ్రాగాదిదిశల నర్పించి యిట్లు సంభాషించిరి. “ఓ భగ
 వంతా! ఓరామచంద్రా! నీవు సమస్తకామములచేతను సంపూ
 ర్ణుడవు. అట్టి నీకు వీనితో నేమి ప్రయోజనము? మఱియును
 మాహృదయమునఁ బ్రవేశించి స్వప్రకాశముచే నజ్ఞానమును
 దొలఁగించి నిరతిశయపురుషార్థమగుమోక్షమునే యిచ్చుచున్న
 నీ కీప్రాగాదిదిక్కుల నిచ్చుటయనఁగా నెంత? నీవు బ్రహ్మ
 కులము నాదరించువాడవు. స్వీయతేజముచే సర్వదావెలుఁ
 గొందువాడవు. నీవెప్పుడును సఁకోచము నొందని యపరిచ్ఛిన్న
 జ్ఞానము గలవాడవు. ఉత్తమశోకులలో ముఖ్యుడవు. ముసీంద్రు
 లచే నేవింపఁబడు పాదిపద్మములు గలవాడవు. అట్టి నీకు సమ
 స్కార” మనిపల్కి వెడలిపోయిరి. పిమ్మట రాముఁడు సీతతోఁ
 బదివేలవత్సరములు * సుఖముగా రాజ్యము సల్పి, యొకనాఁడు

* ఇందులకు మూలము. “త్రయోదశాబ్ద సాహస్ర మగ్నిహోత్ర
 మఖండితమ్” అని యున్నది. “దశవర్షసహస్రాణి దశవర్షశతానిచ” అని
 రాముఁడు పదివేలవత్సరములు సీతతోఁ గలిసియున్నట్టును బదివందల వత్సర
 ములు సీతా వియోగానంతరమం దున్నట్టును నీశ్లోకమునఁగల పృథగ్వాక్య
 ముల చేతనే తెలియుచున్నది. ఆలోచింపఁ బై రెండిటికి విరోధము సంభ

లోకప్యతాంతములను దెలిసికొన గూఢవేషముఁ దాల్చి యొరు
లకుఁ దెలియకుండఁ బురమున నచ్చటచ్చట సంచరించుచు
నొకచోభార్యనుద్దేశించి జరుగుచున్న వాక్కులహామునువినెను.
ఒక పురుషుఁడు పరుని యింటికి వెళ్లి వచ్చుటచేఁ దన భార్య
వ్యభిచారిణి యనియు, దాని నేలుకొన ననియుఁ దన చుట్టము
లతో వాదించుచుండెను. దానికి వారు “పరునియింట నున్న
సీతను రాముఁ డేలుకొనలేదా? అంతకంటె నీవు ఘనుఁడవా?”
యని పల్క వాఁడదివిని “రాముడు స్త్రీకిఁ బరవశుఁ డయ్యె
గావున సీతను దెచ్చుకొనెను. నే నట్టివాఁడను గాను. నే దాని
నొల్లనని” ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. రామున కిది చెవిని బడిన
తోడ నేమిక్కిలివిచారించినా నాముఖముల లోకమునవ్యాపించు
చున్న యపవాదమునకు భయపడి గర్భిణి యగుసీతను రహస్య
ముగా నడవిలో విడిచివెట్టెను. అంత జానకి మృగములవాతఁ
బడక భాగ్యవశమున వాల్మీకిమహాముని యాశ్రమమునకుఁ
బోయి యతనిచే నాదరింపఁబడి ప్రసవకాలము రాఁగా నేకవల
సిల్లలను గాంచెను. వారు కుశలవులసి వాసిఁగాంచిరి. వాల్మీకి
యే గాకుమారులకు జాతకర్తాది క్రియల నొనర్చెను. ఇట లక్ష్మ
ణున కంగదుఁడుచంద్ర కేతుఁడుననువారును, భరతునకు దక్షుఁడు
పుష్కలుఁడు ననువారును, శత్రుఘ్నునకు సుబాహుశ్రుతసేను
విందుచున్నది. అయినను రామావతార స్థితి పదునొకండువేలని ప్రసిద్ధి
కావునఁ దదనుగుణముగా నీ సంఖ్యను సరిపుచ్చుకొనవలెను. ఎట్లన నీతా
వియోగము నొందిన రాముఁడు వేయివత్సరములే కడపినను, నావియోగ
కాలము మిక్కిలి దుస్సహమై, సూణువత్సరముల కాల మొక వేయివత్సర
ముల కాలముకంటె నెక్కుడుగాఁ జూపట్టుచున్నదని యేదో యభి
ప్రాయము కల్పించుకొనవలెను.

లనువారును నిర్వృతేసి కొమరులు గల్గిరి. భరతుఁడు దిగ్విజయ
 మొనర్చుచుఁ గోట్లకొలఁది గంధర్వల జయించి వారి సర్వధన
 మును గొనివచ్చి రామున కర్పించెను. శత్రుఘ్నుండును మధు
 రాక్షసుని కుమారుఁ డగు లవణాసురుని మధువనమునఁ జంపి
 యట మధురాపురిని నిర్మించెను. అట సీత తనకుమారులను
 వాల్మీకి కప్పగించి ప్రియవిరహమును సైఁపలేకయుతని పాదకమ
 లమును ధ్యానించుచు భూవిరహమును బ్రవేశించెను. శ్రీరాముఁ
 డదివిని సతత మామెగుణములనే స్మరించుకొనుచు జ్ఞానముచే
 దుఃఖము నరికట్ట నశక్తుఁ డయ్యెను. ఓరాజా ! పురుషునకు
 స్త్రీసంగత్యము మిక్కిలి చెఱుపు గల్గించును. అది ప్రతివానికిని
 దుఃఖము గల్గించు. భగవదవతారమగు రాముఁడే యాలోకము
 నడఁపఁజాలక పోయెను. గృహస్థులగు గ్రామ్యజనుల సంగతి
 చెప్పనేల ? శ్రీరాముఁ డనంతరమున వేటొక భార్యను బరి
 గ్రహింపక బ్రహ్మచర్యము సలుపుచునే పదుమూఁడువేల వత్స
 రంబు లగ్నిహోత్రము నఖండితముగా వేల్చెను. అనంతరము
 రాముఁడు దండకారణ్యమునఁ దిరుగుటచేఁ గంటక విద్ధములై న
 తనపాదములను బ్రజలు సంతతముతలంచు కొన్నట్లుచేసి జ్యోతి
 ర్త్తయమయిన పరమపదమున కరిగెను. ఓరాజా ! రాముఁడు
 దేవతల కోర్కీదీర్ప భూమియం దవతరించిన నారాయణుఁడే.
 లోకమున నతనికి సములుగాని యధికులుగాని లేరు. అట్టిమహా
 ప్రభావముగల శ్రీరామునకు సముద్రబంధనము, రావణాది
 వధయు, సమరమున వానరులు తోడుచూపుటయు నివియన్నియు
 లీలామాత్రములని యెఱుంగుము. సకల మాత్రముచేతనే
 లోకముల సృజింపఁజాలిన రఘుపతి కిట్టి కార్యములవలన నేపాటి

కీర్తికలుగును ? దిగంతములవఱకు వ్యాపించిన యెవనికీర్తిని
 గీర్తిధనులైన ధర్మరాజాదిరాజులు తమ సభలలో నుతించు
 చున్నారో, మార్కండేయాది మునులు దేనిని గానముచేయు
 చున్నారో, యెవని పాదపద్మములు పాపహరములై దేవతలయు
 రాజాధిరాజులయు శిరస్సుల కలంకారస్రాయమగునో, యట్టి శ్రీ
 రాముని శరణుసొచ్చెదను. కోసల దేశవాసులలో నెవరురాముని
 సేవించిరో, యెవ్వరు సందర్శించిరో, యెవ రనుసరించిరో, వా
 రందఱును గర్జవర్జితులై యోగీశ్వరులు పొందు నుత్తమ పద
 మును బొందిరి. ఓ రాజా ! శాంతినిష్ఠుడగు పురుషుడు వీనుల
 విందుగారామచరితమును విన్నచోవాడు సంసారహేతువులగు
 కర్మబంధములను వదలి ముక్తుడగుచున్నాడు” అనిన విని
 రాజు శుకునిగాంచి “ఓ మునీంద్రా ! రాముడు దేశవాసులను,
 సోదరులను, బౌరులను నెట్లు ప్రేమించి వర్తించెను? వారంద
 ఱును రాము నెట్లుప్రేమించి సేవించిరి? ఆ వృత్తాంతమును వివ
 రముగాఁ జెప్పు” మనఁగా మునీంద్రుడతని కిట్లనియె. త్రిభువ
 నేశ్వరుడగు రాముడుసింహాసనమును స్వీకరించి తమ్ములనుదిశా
 పాలనమందు నియోగించి తాను దల్లులచేతనుండి యనుచరు
 లతోఁగూడ నయోధ్యను బాలింపఁ దొడఁగెను. రాముడు రా
 జయినప్పుడు వీధులన్నియుఁ జందనోదకములచేతను, మదపు
 టేనుఁగుల మదశీకరములచేతను దడుపఁ బడుచుండెను. ప్రజలు
 సంతోషభరితులై మేడలను, గోపురములను, సభా భవనము
 లను, రథ్యాస్తలములను, దేవాలయములను, బంగారు కలశలముల
 తోను, బతాకలతోను, పూగవృక్షములతోను, రంభాస్తంభ
 ములతోను, జిత్రతరములగువస్త్రములతోను, నద్దములతోను,

బూలదండలతోను, దోరణములతోను, నిరంతర మలంకరించి
 కన్నులపండువుగాఁ జేయుచుండిరి. ఇంతియకాక పౌరులు పూజా
 సాధనముల ధరించి రాముని దర్శించి పూజించి “ ఓ దేవా !
 పూర్వము వరాహవతారమున నీ వుద్ధరించిన భూమండలము
 నిపుడు పరిపాలింపు ” మని వేడుచు నాశీర్వాదించుచుండిరి. చిర
 కాలమునకువచ్చిన శ్రీరాముని సందర్శింపవేడుక పడుచు స్త్రీలును,
 బురుషులును బిల్లలును దమతమ గృహములను విడిచి మేడల
 నెక్కి కన్నులారఁ జూచియుఁ దనివిసెందక పుష్పవర్షములను
 గురియించిరి. రాముఁడు రాజమందిరమును బ్రవేశించెను. అది
 యిట్లొకఁడు మొదలగువారిచే సేవింపఁబడినది. అది నిరవధిక
 ములగు రత్నరాసులకునిలయమై యమూల్యములగు వస్తువులచే
 నొప్పుచు, పగడముల గడపలుగల ద్వారములచేతను, నైడూ
 ర్యమయములగు స్తంభపంక్తులచేతను, నిర్మలములగు నింద్రనీల
 ములు గూర్చిన ప్రదేశములచేతను, దళితళ మెఱయు స్ఫటికశిల
 లతోఁ గట్టిన గోడలచేతను, జిత్రవర్ణములగు పూలదండలచేతను,
 బతాకలచేతను, నానావిధములగు వస్త్ర సమూహములచేతను,
 మణిచయములచేతను, ముత్యములచేతను, భోగ్యవస్తువులచేతను
 నలంకృతమై ప్రాణవంతమైనట్లుకానవచ్చు చుండెను. అందెక్కడఁ
 జూచినను బరిమళ ద్రవ్యముల ధూపములు నెగడుచుండెను.
 ఏనంకఁ జూచినను బుష్పసంతతులు వెలయుచుండెను. ఏతట్లు
 చూచినను దేహమునిండ నగలుదాల్చి దేవతలతో సమానులగు
 స్త్రీపురుషులు సంచరించుచుండిరి. అట్టి మందిరమును బ్రవేశించి
 యాత్మారాములగు మునిజనులకు నాయకుఁడయిన శ్రీరాముఁడు
 తనకు నిరంతరమును బ్రయచేష్టలుచేయుచు నిరతిశయమగునను

రాగముతో నీతాదేవి తన్ను సేవించుచుండ, నామెతోఁ జిర, కాలమునుఖము లనుభవించెను. ఇట్లు శ్రీరాముఁడు చిత్రకాలము లందు నుఖము లనుభవించుచు, వర్ణాశ్రమధర్మముల యథా విధిగా నాచరించుచు, బ్రజలచేధ్యాసంపఁబడు పాదపద్మములు గలవాఁడై చిరకాలము రాజ్యమేలెను. ఇది పదునొకండవ యధ్యాయము.

—◆◆◆ ఇక్ష్వాకువంశానుక్రమము. ◆◆◆—

శ్రీరామునకుఁ గుశుండును, గుశున కతిథియు, నతనికి నిష ధుఁడును, వానికి నభుఁడును, వానికిఁ బుండరీకుఁడును, వానికి ఠేత్రధన్వుఁడును గలిగిరి. అతనికి దేవానీకుఁ డుదయించెను. వానికి హీనుఁడుగలిగె. వానికిఁ బారియాత్రుఁడుద్భవించె. వానికి బలుఁడు సంభవించె. వానికిఁ జలుండును, వానికి వజ్రనాభుఁ డును గలిగిరి. ఆవజ్రనాభుఁడే సూర్యవంశమువలన నుద్భవించె. వానికి ఖగణుండును, వానికి విధృతియు, నతనికి హిరణ్యనాభుఁ డును గల్గిరి. ఆహిరణ్యనాభుఁడే యోగచార్యుఁడైన జైమినికి శిష్యుఁడై యోగశాస్త్రమభ్యసించి మహాభ్యుదయము గల్గించు నదియు, నజ్ఞాన నివారకమునగునాశాస్త్రమును యాజ్ఞవల్క్యు మహర్షి కి నేర్పెను. అతనికిఁ బుష్యుఁడును, వానికిఁ పువసంధియు, నతనికి సుదర్శనుఁడును, నతని కగ్నివర్ణుఁడును, నతనికి శీఘ్రుఁడును, నతనికి మరుత్తును నుదయించిరి. అతఁడు యోగముచే మృత్యు వును జయించి కలాపమనెడి గ్రామము నాశ్రయించి యుండి కలియుగాంతమున నశించిన సూర్యవంశమును బుత్రపౌత్రాది పరంపరచే మరలఁ బ్రవర్తింపఁ జేయఁగలడు. ఆమరుత్తునకుఁ

బ్రహ్మణును, నతనికి సంధియు, వానికి మర్షణుడును, వానికి
 సుమహాత్మును, వానికి విశ్వసాహ్యుడును, వానికి బహుద్బలుఁ
 డును సంభవించిరి. అతఁడే నీజనకుఁ డగునభిమన్యునిచే నమర
 మున మడిసె. ఇత్వోకువంశమునఁ బుట్టి గతించినవారు వీరె!
 ఇతఁ నుద్భవించువారిని జెప్పెదవినుము. బృహద్బలునికి బృహ
 ద్రణుడును, వాని కురుక్షుతుడును, వానికి వత్సప్రీతుడును,
 వానికిఁ బ్రతిప్ర్యాముడును, వానికి భానుండును, వానికి దేవా
 కుడును సంభవించురు. వాఁడే వాహినీపతియని వాసిఁగాంచును.
 వానికి సహదేవుడును, వానికి బృహదశ్వుడును, వానికి
 భానుమంతుడును. వానికిఁ బ్రతీకాశ్వుడును, వానికి సుప్ర
 తీకుడును, వానికి మరుదేవుడును, వానికి నురక్షుత్తుడును,
 వానికి ఋక్షుకుడును, వాని కంతరిక్షుడును, వానికి సుతప్తుఁ
 డును, వాని కమిత్రజిత్తును, వానికి బృహద్వాజుఁడును, వానికి
 బర్హియు, వానికి ధనంజయుఁడును, వానికి రణంజయుఁడును,
 వానికి సృంజయుఁడును జనించురు. సృంజయునికి శౌక్యుఁ డుద
 యుంచు. వానికి శుద్ధోదుఁడు జన్మించు. వానికి లాంగలుఁడుద్భ
 వించు. వానికిఁ బ్రసేనజిత్తుజనించు. వానికిక్షుద్రకుఁడు పుట్టును.
 వానికిఁ గుణకుఁడు గలుగును. వానికి నురథుఁ డుత్పత్తిఁజెందు.
 అతనికి సుమిత్రుఁడు సంభవించు. ఇతఁడే యీవంశమునకుఁ
 గడపటివాఁడు. ఈచెప్పినవా రందఱును బృహద్బలుని వంశ
 మున ముందు జన్మించువారలు. ఇత్వోకురాజులవంశము కలి
 యుగమున సుమిత్రునివఱకు నిలిచి యతనితో నంతరించును.
 ఇది పంచైందవయథ్యాయము.

దయయుంచి బ్రతికింపుఁ"డని కోరఁగా వా రట్లు చేయసమ్మతిం
 చిరి. కాని వారింజూచి" మహాత్ములారా! నాకు దేహసంబంధము
 వలదు. మరల వియోగదుఃఖమునకుఁ గారణముగునని భయపడి
 మునీశ్వరు లాసంబంధమును గోరక హరియందుఁ జిత్తమును
 జేర్చితత్పాదపద్మములను సేవించు చుందురు. కావునదుఃఖమున
 కును, మోహమునకును, భయమునకుఁ గారణముగు దేహమును
 గ్రహింప నిష్టపడను. ఒక వేళ దేహసంబంధ మున్నచో జలముల
 లోని చేపలకుంటోలె దా నె యెప్పుడును మృత్యు వనుసరించు
 చుండును " అని పల్కెను. దేవత లది విని " నీ వీ స్థూల
 దేహము మాని సూక్ష్మదేహము నాశ్రయించి శరీరుల
 నేత్రములందు నిమేషోన్మేషములచే జూడఁబడుచు స్వేచ్ఛగా
 నుండు" మనిపల్కి వెడలిపోయిరి. దానిక తఁడిప్టపడెను. అప్పుడు
 మునీశ్వరులు దేశమరాజకమగుటవలన సంభవించుచున్నయుప
 ద్రవములనుజూచి నిమి దేహమును మధింపఁగా నొక కుమా
 రుడు జన్మించెను. ఆబాలుఁడు సామాన్యముగానితరులకు లభిం
 పని జననముగలవాఁడగుటచే జనకుఁడనియు, జీవరహితమగు
 దేహమునం బొడముటచే విదేహుఁడనియు, మధించుటంజేసి
 పుట్టెను గాన మిథిలుఁడనియుఁ బ్రఖ్యాతిఁగాంచెను. మిథిలుఁ
 డొక పురమును నిర్మించెను. అది యతనిపేర మిథిలాపురమని
 పిలువఁబడియె. ఆమిథిలునకు ఉదావసు పుదయించెను. అతనికి
 నందివర్ధనుఁడు సంభవించె. అతనికి నుకేశుఁడుగలిగె. అతనికి
 దేవరాతుఁ డుదయించె. వానికిబృహద్రథుఁడు జన్మించె. వానికి
 మహావీర్యుఁడువైడమె. వానికి నుహ్మాత్తుగలిగె. వానికి శృష
 కేశు పుదయించె. వానికి హర్యశ్వుఁడుద్భవించె. వానికి మరుఁ డు

పుట్టె. అతనికిఁ బ్రతింధకుఁడుగలిగె. వానికిఁ గృతరథుఁడుజనించె. అతనికి దేవమీధుఁడు జన్మించె. అతనికి విధృతియు, నతనికి మహాధృతియు, వానికిఁ గృతరాతుఁడును, వానికి మహారోముఁడును, వానికి స్వర్ణరోముఁడును, వానికి హ్రస్వరోముఁడును సంభవించిరి. ఆహ్రస్వరోముఁడు యజ్ఞభూమిని దున్నుచుండఁగా నతని సీరాగ్రమువలన సీత బయటికివచ్చెను. కావున నతనికి సీరధ్వజుఁడని నామముగల్గెను. ఆసీరధ్వజునకుఁ గుశధ్వజుఁడును నతనికి ధర్మధ్వజుఁడును సంభవించిరి. అతనికిఁ గృతధ్వజుఁడనియు, మితధ్వజుఁడనియు నిరువురు కొమరులుకల్గిరి. అందుఁ గృతధ్వజునకుఁ కేశిధ్వజుఁడును, మితధ్వజునకు ఖండిక్యుఁడును గలిగిరి. ఓరాజా ! కేశిధ్వజుఁడు బ్రహ్మవిద్యయందు నిపుణుఁడు. ఖండిక్యుఁడుకర్మయోగమునందు నేర్పరి. వాఁడు కేశిధ్వజునివలన భయపడి యెచ్చటికో పాఱిపోయెను. ఆకేశిధ్వజునకు భానుమంతుఁడుదయించె. వానికి శతద్యుమ్నుండుదభవించె. అతనికి శుచియు, వానికి ససద్వాజుఁడును, వాని కూర్ధ్వకేతుఁడును, వాని కజుఁడు, వానికిఁ బురుజిత్తును, వాని కరిష్టనేమియు, వానికి శ్రుతాయువును, వానికిఁ బార్శ్వగుఁడును, వానికిఁ జిత్రరథుఁడును, వానికి టేమాద్రియు, వానికి హేమరథుఁడును, వానికిఁ గృత్యరథుఁడును, వాని కుపగురువును, వానికగ్న్యంశసంభూతుఁడగు నుపగుప్తుఁడును, వానికి శ్వసనుఁడును, వానికి నువర్చసుఁడును, వానికి నుభాషణుఁడును, వానికి శ్రుతుఁడును, వానికి జయుఁడును, జయునకు విజయుఁడును, విజయునకు ధృతుఁడును, ధృతునకు శునకుఁడును, శునకునకు వీతిహవ్యుఁడును, వానికి ధృతియు, ధృతికి విపులాశ్వఁడును, వానికిఁ గృతియు, గృతికి

నుహావశియు సంభవించిరి. ఓరాజా! వీరుమిథిలుని సంతతివారు.
 వీరందఱు నాత్మవిద్యయందు విశారదులై భగవత్ప్రసాదము
 వలన గృహస్థులై యుండియు నుఖదుఃఖాదులఁ బొరయక
 విముక్తులై యి. ఇది పదుమూడవ యధ్యాయము.

—◆— చంద్రవంశ చరిత్రము. —◆—

ఓరాజా! దేనియందుఁ బుణ్యయశులయిన పురూరవాదులు
 జనించిరో పావనమగునా చంద్రవంశమును వివరించెదవినుము.
 అనిరుద్ధరూపియగు పరమపురుషుఁ డుదకముల శయనించి
 యుండఁగా నతని నాభివలన జగత్పద్మముదయించె. దాననుండి
 చతుర్ముఖుఁడు జన్మించె. అతని కత్రిమహాముని సంభవించెను.
 అతఁడు సకలగుణములచేతను దండ్రి కెనవచ్చుచుండెను. అతని
 యానంద బాష్పమువలనఁ జంద్రుఁడు పొడమె. కావున నే యతఁ
 డమృతమయుఁడయ్యె. బ్రహ్మ, బ్రహ్మణులకును, గలువలకును, నోష
 ధులకును నతని నధిపతిగానొనర్చె. ఆ చంద్రుఁడు త్రిభువనములను
 జయించి రాజసూయయాగ మొనర్చెను. అతఁడు బృహస్పతి
 భార్యయగు తారను బలాత్కారమునహరించెను. బృహస్పతివచ్చి
 తనభార్య నిమ్మని చంద్రునిఁ బెక్కునారులు యాచించెను;
 కానియతఁడామె నొసంగలేదు. దానికై దేవాసురులకు ఘోర
 యుద్ధము సంభవించె. బృహస్పతివైఁగోపముచే శుక్రుఁడుతన
 శిష్యులగుదైత్యవర్గముతోఁ జంద్రపక్షమవలంబించెను. రుద్రుఁడు
 బృహస్పతియందలి స్నేహముచే భూతగణములతో నతనికి
 సాయమొనర్చెను. సకలదేవగణములతోనింద్రుఁడుగూడ గురువు
 నకుఁ తోడయ్యెను. ఇట్లు దేవాసురులు రెండుపక్షములై తార

నిమిత్తము మహాసమర మొనర్చిరి. రెండు పక్షములందును బెక్కురు చచ్చిరి. అప్పుడు బృహస్పతి జనకుఁడగు నంగిరసుని ప్రార్థనముచొప్పున బ్రహ్మవచ్చి చంద్రుని నిందించి తార నిచ్చి పుచ్చుమని నిష్ఠురముగాఁజెప్పెను. చంద్రుఁడు బ్రహ్మకుభయపడి గర్భిణియగు తారను బృహస్పతి కర్పించెను. గురుఁడు దానిస్వీకరించి గర్భమును దాల్చినట్లు తెలిసికొని, 'ఓతుచ్చురాలా! నాడే త్రమగు నీయందుఁబరులుంచినగర్భముండరాదు. దానినివెంటనే విడిచివెట్టుము. లేదేని నిన్నుభస్మముగావించెద" నని పలికెను. దానికిఁ దార భయమందు చుండెను. బృహస్పతి మరల దానిం జూచి వంశకరుఁడయిన కుమారుఁడు నీగర్భమందు లేనిచో భస్మముగావింతును. ఉన్న చోక్షమించెదను" అనిపల్కెను అంతఁ దార లజ్జితయై చంద్రునితో సమానుఁడగు పుత్రునిఁగనెను. బృహస్పతి కడు నుందరుఁడగు బాలునిఁజూచి తానుదీసికొనవలె నని నిశ్చయించెను. చంద్రుఁడుగూడ నట్లేతలంచెను. అందుచే "వీఁడు నాకొడుకుగాని నీకొడుకుగాఁ"డని చంద్ర బృహస్పతులు వాదించుకొనుచుండిరి. దేవతలును మునులును, తారనుజూచి "యీపుత్రుఁడెవ్వరికిఁగలిగె" ననియడిగిరి. ఆమెసిగ్గుచే మాటాడ లేదు. అంత బాలుఁడు తెల్లనిజూచి కోపించి "ఓదుష్టవర్తను రాలా ! వ్యర్థముగు సిగ్గుతో నిపుడు మాటాడవేమి? నేనెవరికి జనించితి నో నాకుఁజెప్పుము నీలోపమును దాఁపకు"మనితల్లిని నిందించుచుండెను. ఇట్లు తల్లిని నిందించుచున్న బాలునిఁజూచి బ్రహ్మ తారను రహస్యస్థలమునకుఁ బిలచిమంచిమాటలచే నను నయించి "వీఁడెవని నుతు"డని యడిగెను. ఆమె సిగ్గుతో "జంద్రునివాఁ"డనిమెల్లగాఁబలికెను. అంత బ్రహ్మ యాబాలునిఁ

జంద్రునకిప్పించెను. “ఈ బాలుఁడు గంభీరమగు బుద్ధిచేఁజంద్రు
 నకానందము కలిగించుటంజేసి యతఁడుబుధుఁడను నామముఁ
 దాల్చు”నని చెప్పి బ్రహ్మవెడలిపోయెను. ఆబుధుఁడుస్త్రీరూపము
 దాల్చిన సుద్యుమ్నునియందుఁ బురూరవునిఁగాంచెను. అతఁ
 డూర్వాశిని జేపట్టి యాయువు మొదలగు పుత్రులను బడసెను.
 దేవకాంతయగు నూర్వాశి నితఁడెట్లు వరింపఁగల్గెనో చెప్పెదను
 వినుము. ఒకప్పుడునారదుఁడుసురలోకి మునఁ బురూరవునిసౌంద
 ర్యమును, గుణములను, నౌదూర్వమును సత్ప్రవర్తనమును,
 ధనమును, బరాక్రమమును వర్ణించుచుండ నూర్వాశి విని
 కామాతురయైమిత్రావరుణులిచ్చిన శాపముచేమనుష్యభావమును
 బొంది రెండవ మన్తధునివలె నున్నయతనిఁ గాంచి మనస్సు
 దిట్టపటిచికొని సమీపించెను. పురూరవుఁ డానుందరినిజూచి
 సంతోషముచే నేత్రములు వికసింపఁ బులకితగాత్రుడై మృదు
 వచనములతో నామె కిట్లనియె. “ఓసుందరీ ! నీవు సుఖముగా
 వచ్చితివా ! కూర్చుండుము. నీదాసుఁడను. నీకుఁగా వలసినకార్య
 మొనర్చువాఁడను. నాతోసఖ్యము చేయుము. మనమిరువురము
 పెక్కెండ్లు సుఖముగా వర్తింతము” అనవిని యూర్వాశి వానిం
 జూచి “ఓసుందరా ! సౌందర్యవంతుఁడ వయిననిన్ను వీక్షించిన
 యేస్త్రీమనోదృష్టులు నీయందు సత్తములు గావు? రమింపఁ
 దలంపుతో నీవక్షుమును బొందినస్త్రీ మఱియెప్పటికిని దాని
 విడువనోపదు. ఓరాజా! నేనీమేషములనుముద్దుఁగోఁ బెంచుచు
 న్నాను. ఇవి నాకుఁ గుమారులవంటివి. వీనిని నీవు కాపాడు
 చుండుము. నీవువీనినిరక్షించినంత కాలమును స్త్రీలకు తమవరుఁడ
 వయిన నీతోఁ గ్రీడింతును. నేను ఘృతమునుదప్ప వేటొక దాని

నాహారముగా స్వీకరింపను. సంభోగ కాలమునందుఁ దప్పఁదదితర
సమయములందు నీవు దిగంబరుఁడవై కానరాఁగూడదు. ఒక వేళ
నీవు కనఁబడినచో వెంటనే నిన్ను విడిచిపోవుదును. దీనికి నీవం
గీకరించితి వేని నీయభిలాషము నెఱవేర్తును” అని పలికెను.
పురూరవుఁ డదివిని దాని సమయమునకుసమ్మతించి “ఓసుందరీ!
అయూరే! నీసౌందర్యము నిరుపమానమైనది. నీ భావముగూడ
శ్లాఘ్యమైనది. ఈరెండును నరలోకమునంతనుమోహింపఁ జేయ
జాలినవి. నీయంతట నీవు ప్రేమతోఁ జేరవచ్చుచున్ననిన్నేమను
ష్యుఁడు వరింపఁడు?” అనిపల్కి పద్మగంధము గల్గినయామెతోఁ
గూడి చైత్రరథము, నందనము మొదలగు నుద్యానవనము
లందు విహరించుచు యధేష్టచుఁగాఁ గ్రీడించుచు నామెముఖ
పరిమళమునవశ్యుడై వెక్కువవత్సరము లానందించెను. అంత
సురలోకమున నొక నాఁ డింద్రుఁడు కొలువుదీర్చి యూర్వశి
లేకుండుటచేఁ దనసభ ప్రకాశింపలేదని విచారించి యామెను
గొనివచ్చుట కిరువుర గంధర్వుల నియమించెను. అంతవా రిరు
వురును మధ్యరాత్రియందుఁగటికిచీకటిలో మెల్లమెల్లగాఁబోయి
రాజు రక్షించుచున్న మేషములను హరించిరి. అంత నూర్వశి
కొనిపోఁబడుచున్న మేషముల యఱపునువిని “అయ్యో! చచ్చి
తిని. కుత్సితనాథుఁడవును, సపుంసకుఁడవును, వీరమన్యుడవును
నగు నీచేఁ జంపఁబడితిని. విశ్వాసముచేఁ బిల్లలవంటి మేషముల
నీయొద్ద దాఁచుకొంటిని. వానినిప్పుడు దొంగలు హరించిరి.
నాపిల్లలుపోవుటచే నే నిక మృతప్రాయను. ఆఁడుది భయపడి
శయనించునట్లుగా నీవెప్పుడునురాత్రి శయనించియే యుండువు.
నాశరీరమును బెనఁచిన బాహుపాశమునువిడువు. పొమ్ము. నన్ను

విడుచుటకు భయపడి యెల్లప్పుడును గాఁగిలించికొనియె
 యుందువు” అని ములుకులవంటి పలుకులతో నొప్పింప గజవర
 మంకుశఘాతమును సహింపఁజాలనియట్లుపురూరపుడుత్వరపడి
 లేచిఖడ్గమునుదాల్చి కోపముతోనారాత్రి సమయమునవస్త్రము
 ధరింపకయే మేషములను దెచ్చుటకుఁబర్వెత్తెను. ఆగంధర్వులు
 పురూరపుడు వచ్చుటను దెలిసికొని తమకార్యము సఫలమైనం
 దులకు సంతసించి వానినచ్చట వదిలి పాటిపోయిరి. ఆ రాజు
 వానిని దీసికొని నచ్చుచుండఁగాదిగంబరుఁడయిన భగ్తనూర్వశి
 చూచి సమయభంగ మగుటచే నటనుండి కదలిపోయెను.
 పురూరపుడు వచ్చి తల్పమందు భార్యలేకుండుటను జూచి
 దుఃఖితుఁడై యామె నేసంతతమునుజింతించుచువెట్టియెత్తినవాని
 వలెఁ జూపట్టుచుభూమండలమునఁ బరిభ్రమించుచుఁ గురుక్షేత్ర
 మున సరస్వతీతీరమున నైదుగురుచెలికత్తెలతోఁగూడియున్న
 యూర్వశిని జూచి సంతృప్తహృదయుఁడై మృదువుగా నిట్లు
 పల్కె. “ఓప్రియురాలా ! నిలువుము, నిలువుము. ఈ ఘోరదుఃఖ
 మున నన్నుఁ బడవేయ నుచితముకాదు. ఏకాంతమున మనము
 చేయవలసిన గోష్ఠియొకను మిగిలియున్నది. మనము సల్లాపము
 సల్పుదము రమ్ము. ఓదేవీ ! నిన్ను వెదకుచుఁ జాలదూరమువచ్చి
 తిని. నీవు కరుణింపనిచోఁ గనునీయమగు నాదేహము నిచ్చట
 విడువవలసి వచ్చును. నీయనుగ్రహమునకుఁ బాత్రమైనయీనా
 శరీరమును దోడ్కొని, గ్రద్దలునుదినును. ఇంతకంటె హేయము
 గలదా?” అని దీనాతిదీనముగాఁ బ్రార్థింప నాయూర్వశి
 యతనికిట్లనియె. “ఓయీ! నీప్రతిజ్ఞ నువ్వుభయకధీరుఁడవుకమ్ము.
 నీవు మరణింపవలదు. నీశరీరముతోఁడేళ్లకుభక్ష్యము కాకుండుఁ

గాక. ఓరాజా ! ఆలోచింప నెక్కడను స్త్రీసఖ్యము స్థిరమై యుండదు. తోఁడేళ్లహృదయమువలె స్త్రీహృదయము మిక్కిలి క్రూరము. స్త్రీలకుదయయుండదు వారిస్వభావముక్రూరము. వారి కోర్పునున్న. వారు తమప్రియమునుసాధింప నెంతటిసాహసము నైనఁ జేయుదురు. ఒకప్పుడు వారు స్వల్ప ప్రయోజనము నిమిత్తము విశ్వాసార్హుఁడయిన భర్తనైనను, నొడరునైనను జంపుదురు. కొండఱు స్త్రీలు భర్తలందుఁ గపట విశ్వాసముంచి యభిప్రాయములను దెలియ నీయక, వాని యందు మనస్సు నిల్పక వేటొక క్రొత్తపురుషునిఁ గోరుచు జారిణులై యథేష్టముగాఁ బ్రవర్తింతురు. కావున మావంటివారి స్నేహమును విడుపుము. ఓహృదయేశ్వరా! నీవిప్పటికొక సంవత్సరమైనపిమ్మట నాతోనొక రాత్రి వసింపఁగలవు. అప్పుడు నీకుమఱియొక పుత్రుఁడు గలుగును” అని పలుక రాజు దానివచనములవలన నామె యిప్పుడు గర్భిణియై యున్నట్లు తెలిసికొనితనపురమునకరిగెను. సంవత్సరాంతమునఁ బుత్రునితోఁగూడ నూర్వాశిపురూరపుని చెంతకు వచ్చెను. అతఁడు దానిఁజూచియానందించి యామెతోనా రాత్రి నివసించెను. నిశాంతమునందుఁ దన విరహమునుసహింప లేని రాజునుజూచి యూర్వాశి “ఓరాజా ! నీవీ గంధర్వులను నుతించి ప్రసన్నులఁగాఁ జేసికొనుము. వారు నాలోకమునకుఁ దగినసాధనమును దెలిపి నన్ను నీకొసంగుదురు” అని పల్కెను. పురూరవుఁడుగంధర్వులనుతించెను. వారతనిఁగరుణించియగ్న్యధానము చేసికొనఁదగిన పాత్ర మొకదాని నిచ్చిరి. రాజాయగ్ని స్థాలినిబుచ్చుకొనియది యూర్వాశీప్రాప్తికి సాధనమనినిశ్చయించి యొకపుడు వనమున సంచరించుచు నొకచో దానినుఱచి

యింటికిఁబోయి యారాత్రి యచ్చటఁ గడపెను. అంత త్రేతా
 యుగ ప్రారంభము కాఁగాఁ బురూరవునిమనస్సునవేదమావిర్భ
 వించెను. దానివలననతఁడు శిఖగర్భచుగునశ్వత్థకాష్ఠములవలన
 నగ్నిని మధింపవచ్చు నని తెలిసికొని, వానిని సంపాదించి మంథన
 కాష్ఠములఁగాఁ జేసి యూర్వశీలోకమును బొందఁదలంపుతో
 మంత్రపూర్వకముగాఁ గ్రిందికాష్ఠము నూర్వశిగాను. మీఁదికా
 ణ్ఠమును డన్నఁగాను వానిరాపిడివలనఁ గల్గినద్రవ్యమును
 బుత్తునిఁగానుదలంచుచు మధించె. అట్లు మధించుటవలన నగ్ని
 జనించెను. ఆయగ్నినివేదోక్తములగుత్రివిధసంస్కారముచేతను
 మూఁడురూపములగా నొనర్చి పురూరవుఁడు బుణ్యలోకమును
 గల్గించువారగుటచే వారిని బుత్తులనుగా నిశ్చయించెను. అనం
 తరము పురూరవుఁ డూర్వశీలోకమునుగోరుచు, నాయగ్నులచే
 సర్వ దేవతాశరీరుఁడును, యజ్ఞఫలదాయకుఁడును, నాశ్రితాత్రి
 హరుఁడును నగుభగవంతు నారాధించెను ఓరాజా! కృతయుగ
 మున సకలవాక్కులకును బీజభూతమై యోఁకార మొక్కటి
 యె యుండెను. అపుడు వేద మొక్కటియె. నారాయణుఁ
 డొక్కఁడే దేవుఁడుకాని వేటొక్కఁడులేడు. అగ్నియు నేకవిధమే
 యుండెను. హంసమను పేరితో వర్ణముగూడ నొక్కటియె
 యుండెను. త్రేతాయుగమున కాదియందుఁ బురూరవుని వలన
 వేదముమూఁడువిధములయ్యె. ఆవిభాగముచేత నే క ర్తమార్గము
 స్పష్టమయ్యె. ఆపురూరవుఁ డగ్నిరూపపుత్తుని కారణమున
 గంధర్వలోకమును బొందెను. ఇది పదునాల్గవయధ్యాయము.

—●—●—● పు రూ ర వ వ ం శ ము. —●—●—

ఓరాజా ! పురూరవున కూర్వశియందు ఆయువు, శ్రుతా యువు, సత్యాయువు, గయుఁడు, జయుఁడు, విజయుఁడు ననునా ఋగురుకొమరులుగల్గిరి. అందు శ్రుతాయువునకు ననుమంతుఁడు గలిగె. సత్యాయువునకు శ్రుతంజయుఁ డుద్భవించె. రయున కేకుఁడనువాఁ డుదయించె. జయున కమితుఁ డుదయించె. విజ యునకు భీముఁడుసంభవించెను. భీమునకుఁ గాంచనుఁడుగలిగె. వానికిపరోత్పకుఁడువైడమె. వానికి జహ్నువుదయించె. అతఁడు గంగానదినిబుక్కిటంబట్టివిడుచుటచేత నే గంగకుజాహ్నువియను నామము గల్గినది. ఆజహ్నుఁడుపూరునిఁగాంచెను. వాఁడు బలా కునిఁగనియె. వాఁ డజకునిఁబుట్టించె. ఆయజకునికిఁ గుశుఁడుద యించె. వానికిఁ గుశాంబుఁడుధూర్తయుఁడువనువు కుశనాభుఁడు నను నల్వరు కొమరులు గల్గిరి. అందుఁ గుశాంబునకు గాధి యుదయించె. అతనికి సత్యవతియను కూతురుగలిగె. ఆకన్యను దన కీయవలయునని భృగువంశజాతుఁడగు ఋచీకుఁడను నొక బ్రాహ్మణుఁ డడుగఁగా గాధితనకన్య కతఁడుతగినవాఁడు కాఁడని నిశ్చయించి యతనికిట్లనియె. “ఓవిప్రవర్యా ! ఒక చెవిమాత్రము నలుపును, దక్కిన శరీరమంతయుఁ జంద్రునంత తెలుపును గల గుఱ్ఱముల వేయింటిని నాకన్యకు శుల్కముగా నీయవలయును. ఆచోచింపఁ గుశికుని వంశమునఁబుట్టిన యీకన్యకదియుఁ జాల దనియేతలంచెదను. అయిన నీవువానిఁదెచ్చియిచ్చి తేనినాకన్యక నిత్తు”ననఁగా ఋచికుఁ డాతనియభిప్రాయమును గనిపెట్టి వరు ఁని సమీపమునకరిగి యతనియాచించి గుఱ్ఱములను దెచ్చి గాధికొసంగి యాసత్యవతినిఁబెండ్లాడెను. ఒకప్పుడుభార్యయు,

సత్యును వచ్చి తమకుఁ బుత్రసంతానముగల్గింపవలె నని
 కోరఁగా నాముని ప్రహ్లాదులతో నొకచరువును, క్షత్ర
 మంత్రములతో వేటొక దానినిసిద్ధముచేసి స్నానమునకరిగెను.
 అతఁడు స్నానముచేసి వచ్చునంతలో సతనియత్తగారు తన
 యల్లుఁడు తనపుత్రివైనున్నప్రేమచే నామెనిమి తమైశ్రేష్ఠమైన
 చరువును గల్పించియుండుననితలంచి తన కాచరువునీయవలయు
 నని సత్యవతినిఁ గోరఁగా నామె తల్లికోర్కి వృథసేయఁజాలక
 తన చరువు నామెకిచ్చి యామెచరువును దాను దీసికొని
 భక్షించెను. అంత మునిమరలినచ్చి యాశ్చర్యమును దెలిసి
 కొని భార్యనుజూచి “ఓయవివేకురాలా ! మిక్కిలితెలివితక్కువ
 పని చేసితివి. నీకుఁ గల్గెడుపుత్రుఁడు క్షత్రధర్మము నవలం
 బించి యుద్ధాదులందు నిపుణుఁడగును. నీసోదరుఁడు బ్రహ్మవిద్యా
 విదుఁడగును. ఇది నీబుద్ధిహీనతవలనఁ గల్గినది” అనెను. సత్యవతి
 మిక్కిలివిచారించి తనతప్పునుమన్నించి తనకు యోగ్యుఁడగు
 నుతుఁడు జనించునట్లు చేయుమని భర్తనుబ్రార్థింప నతఁడునుగ్ర
 హించి యామె కొమరుఁడు శాంతుఁడగునట్టును, మనుమఁడు
 క్రూరుఁడగునట్టును జేసెను. కావున సత్యవతికి శాంతుఁడును,
 దహోనిఘ్నుఁడు నగు జమదగ్ని యుదయించెను. ఆసత్యవతి లోక
 పావనియగునదియై ప్రవహించె. అదియేకాశికియనివాసిగాంచె.
 ఆజమదగ్ని రేణుకను బరిణయమయ్యెను. అతని కామెయందు
 పనుమనుఁడు మొదలగుకొమరులుపుట్టిరి. వారిలోఁ గడపటివాఁడు
 రాముఁడనిప్రఖ్యాతిఁగాంచెను. ఆరాముఁడే భగవదంశావతార
 మని చెప్పుదురు. అతఁడు హైహయవంశము నంతరింపఁజేయుట
 యే కాక యిరువదియొకమాఱు భూమిని చరించి క్షత్రియ

బీజములేకుండఁ జేసెను. గర్వించి పుడమికిభారమునుగల్గించుచు
 రజస్తమోగుణములకు నిలయమై ధర్మమార్గమునువదలి చరిం
 చుచు, బ్రాహ్మణులకు విపరీతమైవర్తించుక్షత్త్రకులము స్వల్ప
 మగునపరాధముచేసి పూర్ణముగానశించెను. అనిన శుకుంగాంచి
 నరేంద్రుఁడు “ఓమునీంద్రా ! దురాత్ములగు రాజు లొనర్చినయ
 పరాధ మెట్టిది? ఆయపరాధముచే క్షత్రియవంశములన్నియుఁ
 బూర్ణముగానశింపఁ గారణమేమి?” అని యిడుగశుకుండిట్లనియె.
 “ఓరాజా ! పూర్వము కార్తవీర్యార్జునుఁడనునొకనృపశ్రేష్ఠుఁడు
 హైహయదేశములను బాలించుచుండెను. అతఁడు నారాయ
 ణాంశసంభూతుఁడైన దత్తాత్రేయునిసేవించి యారాధించి తద
 నుగ్రహముచే బాహు సహస్రమును శత్రువులకు దుస్సహమగు
 పరాక్రమమును బుద్ధిబలమును, దేజమును, నింద్రియబలమును,
 గీర్తిని, శరీరబలమును, నణిమాదులగు యోగ సిద్ధులను బడసి
 వాయువువలె లోకములం దనర్గఘ్రుఁడై సంచరింపఁ దొడఁగెను.
 అతఁడొకనాఁడుమదోద్రిక్తుఁడై వై జయంతియునుపుష్పమాలచే
 నొప్పుచుఁ దనభార్యలతోఁగూడ రేవానదియందుజలక్రీడ సల్పు
 చుఁదనభుజములచే నానదిని బంధించెను. తోడనే నదీజలము
 పొంగి, కార్తవీర్యుని జయింపనచ్చి సైన్యములతో నానదీతీర
 మున విడిసియున్న రావణుని శిబిరమును ముంచెను. రావణుఁడు
 దానికిసహింపఁజాలక క్రీడించుచున్న కార్తవీర్యునిఁబరాభవింప
 సరభసమునఁ జనఁగానదియతఁడుగ్రహించి స్త్రీలందఱునుజూచి
 నవ్వుచుండ రావణుని వాలివలె సులభముగాబంధించి కొంతకా
 లము గారాగారముననుంచి గర్వముతోలఁగించివిడిచెను. మహా
 బలుఁడైన యాయర్జునుఁడొకనాఁడువేటకుఁజని యథేచ్ఛగా

సంచరించుచు జమదగ్ని యాశ్రమమునకుఁ బోయెను. అంత
 జమదగ్ని యా రాజునకును వానిపరివారమునకు నుచిత మర్యా
 దలుగావించి కామధేనువును రప్పించి వాగలకందఱుకును నతిథి
 సత్కారము లొనర్చెను. ఆ యర్జునుఁడు తన యైశ్వర్యముకంటె
 నధికమయిన యాముని సామర్థ్యమును జూచి సహింపక
 యాతఁ డిచ్చినపూజలను స్వీకరింపక కామధేనువునుబట్టి తేవలయు
 నని భటుల నాజ్ఞాపించెను. భటులునిరంకుశులై దీనముగానఱచు
 చున్నను వదలక సవత్సయగు నా ధేనువును మాహిష్మతికిఁ
 గొనిపోయిరి. కా ర్తవీర్యుఁ డిట్లపకారము చేసిపోయిన కొంత
 సేపటి కెక్కడకోపోయిన పరశురాముఁడు మరలి తనతండ్రి
 యాశ్రమమునకు వచ్చి యారాజు దౌర్జన్యమును విని దండ
 తాడితమగు సర్పమువలెఁ గుపితుఁడై భయంకరమగుపరశువును,
 విలు నమ్ములను, నమ్ములపొదులను దాల్చి, కవచముఁదొడిగి,
 శత్రువులకు దుర్ధర్షుఁడై, గజరాజును సింహమువలె, నారాజు నను
 సరించి పోయెను. ధనువును, బాణములను, బరశువునుధరించి
 లేడిచర్మ మంబరముగాఁ దాల్చి సూర్యకాంతివలె జటాకలా
 పము ప్రకాశింపఁ బరాక్రమ మతిశయింపఁగా నతి త్వరిత
 గమనమునవచ్చు పరశురామునిఁగాంచికా ర్తవీర్యుఁడు తన సైన్య
 ముల నతనివధింప నాజ్ఞాపించి పురము ప్రవేశించెను. రాజును
 మతిని బడసి పదునే డక్షిణముల పరిమితిగల యా చతురంగ
 సైన్యములును విజృంభించి కత్తులను, గదలను, బాణములను,
 శతఘ్నులను, శక్తులను దాల్చివచ్చి యెదిరింపఁగా రాముఁ
 డొకఁడేవానిని సంహరించెను. అగ్నివంటి ప్రతాపముగలిగిశత్రు
 సైన్యముల సంహరించు భృగురాముఁడు శత్రుసైన్యములు విక్ర

మించుచున్న స్థలములందెల్లఁ దన పరశువును ద్రిప్పికొట్టఁగా నట రిపులబాహువులును, దొడలును, మెడలును, దెగిపడుటయే కాక వీరులు, సూతులు, వాహనములుగూడఁ గుప్పకుప్పలుగాఁ గూలుచుండిరి. ఇట్లు రాముని కుఠారముచేతను, బాణములచేతను, గవచములును, ధ్వజములును, విండ్లును, శరీరములును, రక్తసిక్తములై యుద్ధభూమిని బడుచున్న తన సైన్యములఁ జూచి కార్తవీర్యుఁడు మిక్కిలి కోపముతో వడివడి నట కగుదెంచి యేనూఱుచేతులతో విండ్లువట్టి మిగిలినకరములతో బాణములనుదీసి సంధించి రామునిపై బ్రయోగించెను. కాని యస్త్రవిద్యాకుశలుఁ డయినరాము డొక్కవింటితోనే యాశరములనన్నింటి నొక్కటఁ ద్రుంచెను. అందుల కర్జునుఁడు క్రుద్ధుడై తనహస్తములతోఁ బర్వతములను వృక్షములను బెఱికి రామునిపై కిఁజిమ్మెను. అట్లుయుద్ధమున విజృంభించినచ్చుచున్న యర్జునునిఁ బరిహాసముచేయుచు రాముఁడు తీవ్రధారగల కుఠారముచే వానిభుజములను బలాత్కరించి ఛేదించెను. అంతతో నూరకుండక వెంటనే పర్వతశృంగమునువలె వాని శిరమును గూడ భూమిని గూలనేసెను. ఇట్లర్జునుఁడు మడిసినతోడనే వాని పుత్రులు పదువేవురునుభయపడివత్సముతోఁ గూడహోమధేనువును గొనివచ్చిరామునికర్పించి పర్విడిపోయిరి. అంతరాముఁడు తనయాశ్రమమునకు మరలి యలఁతనొందియున్న యాధేనువును దండ్రీకర్పించి తానొనర్చిన పనినిసోదరులకును దండ్రీకిని వర్ణించిచెప్పెను. అదివిని జమదగ్ని విచారించుచు రాముం జూచి “ఓరామా! రా జనఁగా సర్వదేవమయుఁడు, నీవు వ్యర్థముగాఁ గోపమూని యట్టిరాజనుజంపి మహాపాప మొనర్చితివి.

తండ్రి ! మనము బ్రాహ్మణులము. రాజసకర్తముల నొనరింపఁ
దగము. మనకు శాంతియే ముఖ్యము. అది గలవారమగుట
చేతనే మనములోకమునఁ బూజ్యులమగుచున్నారము. ఈమను
బోలినది వేటొకటిలేదు. లోకగురువగు బ్రహ్మ దానివలననే
మనలోత్కృష్టమగు పదమును గాంచెను. సూర్యునికాంతివలె
బ్రాహ్మణుని శమదమాదిసంపద ప్రకాశించుచు. భగవంతుఁడగు
శ్రీహరియట్టిశమాదిసంపన్నునకే వేగముగాఁ బ్రసన్నుఁ డగును.
మూర్ధాభిషిక్తుఁ డగురాజునుజంపుట బ్రహ్మహత్యకంటెను మహా
త్తరపాపము. అట్టిపాపము నిన్నావరించినది. కావున నీవిఁక
గంగాదిపుణ్య తీర్థములను సేవించి యా పాపమును దొలఁగించు
కొనుము." అని యుపదేశించెను. ఇది పదునేనవయధ్యాయము.

—●—●—●— పరశురాముఁడు జనన్యాదుల జంపుట. —●—●—●—

ఓ కురు నందనా ! తండ్రి యుపదేశమునువిని యొకసంవత్స
రము తీర్థములను సేవించి మరలి యాశ్రమమునకు వచ్చెను. ఒక
ప్పుడు పరశురాముని జనని రేణుక జలముదెచ్చుటకై గంగానది
కేఁగి పద్మమాలఁదాల్చి యందచ్చరలతోఁగ్రీడించుచున్న చిత్ర
రథుఁ డనుగంధర్వరాజునుజూచి యతనియందు స్పృహయాఘ
్రై హోమకాలమును మఱచి యచ్చట నుండెను; కాని కొంత
సేపటి కెట్టకేలకుఁ గాలాతిక్రమమును దెలిసికొని భర్త తన్ను
శపించు నేమోయని భయమందుచు రేణుక యమందగతిం జని
జలకుంభమును బతిసన్నిధినుంచి బద్ధాంజలియై నిలువఁబడెను.
అంతజమదగ్గి తనభార్య మనశ్చాంచల్యమును దెలిసికొనికోపించి
కుమారులను బిలిచి “కుమారులారా ! పాపాత్మురాలైన మీ

తల్లిని జంపు' డనియానతిచ్చెను. కానివారు మాతృవధకుజంకి
జనకాజ్ఞ నిరసించిరి. అందులకు ముని మండిపడి రామునిఁజూచి
“ఓయీ! పాపులయిన నీసోదరులను, దల్లిని జంపుము” అని
యాజ్ఞాపింపనతనితపః ప్రభావమునుసమాధినిబూర్ణముగా నెఱిగి
గినవాఁడు కావున రాముఁడుజంకక వారల నొక్కపెట్టినఖండిం
చెను. కుమారునిపనికి మిక్కిలి సంతసించి జమదగ్ని వానిఁజూచి
“వలయువరము వేఁడు”మన రాముఁడు తనజననీసోదరుల జీవన
ములనిష్ఠునిస్థాఢించెను. జమదగ్నియిచ్చెను. తోడనే రామునితల్లి
యు, సోదరులును, నిద్రపోయిలేచినట్లు లేచిరి. ఓరాజేంద్రా!
రాముఁడు జనకుని తపోబలమును జ్ఞానాతిశయమును నెఱిగిన
వాఁడు కావుననే మరలఁ దనవారలను బ్రదికింపవచ్చునని నిశ్చ
యించి యనుచితకార్యము నొనర్చెను గాని, లేనిచో నట్లొన
ర్చునా? కా ర్తవీర్యునికుమారులు రామునిప్రతాపమునకు భీతిల్లి
పలాయితులై తమతండ్రిమరణమును సర్వదా స్మరించుకొనుచు
నొకప్పుడును గొంచెమైననునుఖము చెందలేకపోయిరి. ఒకప్పుడు
రాముఁడు సోదరులతోఁగూడ వనాంతరమున కరిగియుండుటఁ
గాంచి హైహయలు తమపగ సాధింప నిశ్చయించుకొని జమ
దగ్ని యాశ్రమముసొచ్చియగ్నిహోత్రశాలయందుఁ గూర్చుండి
భగవంతునియందు మనస్సుఁజేర్చి మైమఱచియున్న జమదగ్నిం
గాంచి పాపనిశ్చయై రేణుక వలదువలదని దీనాతిదీనముగాఁ
బ్రార్థించు చున్నను కఠినచిత్తులై వినక యతనిశిరమును నటకి
కొనిపోయిరి. రేణుక పతిమరణమును గన్నులారఁజూచి మాన
సిక కేశముచేతను, శోకముచేతను, బీడితయై గుండె బాదు
కొనుచు “ఓరామా! రామా! రమ్మ, రమ్మ.” అని యెలుఁగెత్తి

పిలిచెను. అంతఁ బరశురాముఁడును సతనిసోదరులును దూరమున నుండియె “హా రామా” యను నా ర్తస్వరమును విని త్వరతో నాశ్రమమునకు వచ్చి మృతినొందిన జనకునిఁగాంచి దుఃఖము చేతను, గ్రోధముచేతను, దైన్యముచేతను, రోదనముచేతను, మోహితులై “హా జనకా! హా సజ్జనవరా! హా ధర్మిష్ఠా! మమనాథులఁ జేసి పోయితివా” యని కొంతవడి విలపించిరి. పిమ్మట రాముఁడు ధైర్య మవలంబించి తమ పితృదేహమును రక్షింప సోదరులనియోగించి సరశువును గేలఁగీలించి క్షుత్రకులనాశము చేయ నిశ్చయించి బ్రహ్మహంతకులకు నిలయమగుటచే శోభ చేడియున్న మాహిష్మతినిజేరి హైహయులను జంపి వారిశిరములను గొండలవలెఁ బ్రోవులువెట్టెను. మఱియుఁ గ్రూరులు భీతిల్లు నట్లు వారల రక్తమును మహానదిగా నొనర్చెను. అయిన నమంగళకార్య మొనర్చిన క్షుత్రకులమునఁ గసిదీఱక యిరువది యొకమాఱు భూవలయమునఁ దిరిగి క్షుత్రియులఁ బూర్ణముగా సంహరించి శమంతపంచకమనుప్రదేశమున శోణితోదకము లగు నైదుప్రాదములందుఁ బితృతర్పణముగావించి కోపముచల్లార్చుకొనెను. అనంతరము రాముఁడు తనజనకుని శిరమును గొని వచ్చి కాయముతో నదికి యాగములచే సర్వదేవమయుఁడైన పరమేశ్వరు నారాధించెను. పిమ్మట యజ్ఞదక్షిణగా హోతకుఁ దూర్పుదిశనిచ్చెను. దక్షిణదిశను బ్రహ్మకును, బడమటి దిక్కు నధ్వర్యునకును, ఉత్తరము నుద్ధాతకును నొసంగెను. విదిక్కులను దక్కిన బ్రాహ్మణుల కర్పించి మధ్యభాగమును గాశ్యపున కిచ్చి యందులో నార్యావర్తము నుపద్రష్టకు సమర్పించె. పిమ్మట రాముఁ డవభృథస్నానముచేసి సమస్తపాపములను దొలఁగించు

కొని మేఘమండలమును బాసిన సూర్యునిచందమున సరస్వతీ
 నదిచెంతఁ బ్రకాశించెను. జమదగ్ని స్మృతి చిహ్నమైన నిజ
 దేహమునుబొంది రామునివలనఁ బూజలనంది నక్షత్రరూప
 మొంది సప్తర్షులలోను గడపటివాఁడై యాకాసమునఁబొల్చు
 చుండెను. భగవంతునియావేశావతారమును, బద్ధనేత్రుఁడు నగు
 రాముఁడురాఁబోవు మన్వంతరమునబృహద్వేదమును బ్రవర్తిం
 పఁజేసి సప్తర్షులలో నొకఁడు కాఁగలఁడు. ఇప్పుడతఁడు క్షత్రి
 యవధమాని శాంతుఁడై సిద్ధాదులచేఁ బొగడ్తఁగాంచుచు
 మహేంద్రపర్వతమున నున్నాఁడు. ఓరాజా! విశ్వాత్ముఁడగు శ్రీ
 హరి యిట్లుభృగువంశమున నవతరించి భూమికిభారము గల్గించు
 క్షత్రియుల ననేక పర్యాయములు సంహరించి భూభారమును
 హరించెను. ఓరాజా! సత్యసతి తల్లి బ్రహ్మ మంత్రపూత మగు
 చరువును భక్షించి విశ్వామిత్రుఁ డనుకుమారునిఁ గాంచెను.
 అతఁడు వహ్నివలె తేజశ్శాలియై మహాఘోరతప మొనర్చి
 క్షత్రియత్వమును వదిలి బ్రహ్మరియయ్యె. క్షత్రియజుఁడయ్యు
 బ్రాహ్మణుఁడగుటకుఁ గారణమితని బ్రహ్మమంత్రపూతమగుచరు
 వును భక్షించుటయే. అతనికి నూఱ్వురు కొమరులు గలిగిరి.
 వారిలో మధ్యముఁడు మధుచ్ఛందుఁ డనువాఁడు. అతని నామ
 మునుబట్టి యతనికి జ్యేష్ఠులును గనిష్ఠులునుగూడ మధుచ్ఛందు
 లనునామమును దాల్చినవారు. ఆకాలమున భృగువంశజుఁ
 డగు నజీగర్తి యనునొక బ్రాహ్మణునకుశున శ్వేఘ్రుఁ డనుకుమారుఁ
 డుండెను. వాఁడు హరిశ్చంద్రుని యాగమునఁ బశువుగా నమ్మఁ
 బడిపురోహితుని వెంటఁబోవుచుమార్గమధ్యమునవిశ్వామిత్రునిఁ
 గలిసికొని తనవృత్తాంతమునుజెప్పి శరణుసొచ్చెను. విశ్వామిత్రుఁ

షతనిఁ గరుణించి యతనిఁ బుత్రునిఁగా స్వీకరించి మధుచ్ఛందుని
 కంటె జ్యేష్ఠులగువారిని బిలిచి “యీతని మీలో జ్యేష్ఠునిఁగా
 నెంచుకొనుఁ”డనిచెప్పెను. కానివారందులకంగీకరింపరైరి; గాన
 కోపముతో వారిని మ్లేచ్ఛులుగా శపించి మధుచ్ఛందునికంటె
 బిన్నులగు నేబండ్రునుబిలిచి తనయభిప్రాయమును దెలిపెను.
 వారు తండ్రికిభయపడి శునశ్చేఘ్ని జ్యేష్ఠునిఁగాఁబరిగ్రహించిరి.
 ఆశునశ్చేఘ్నుడు హరిశ్చంద్రయూపబద్ధుఁడయి విశ్వామిత్రుఁ
 డుపదేశించిన మంత్రముచే దేవతలను బ్రసన్నులనుగాఁ జేసి
 కొనిపాశవిముక్తుఁడై వారివలనఁ దనప్రాణములరక్షించుకొనియె.
 అతఁ డావరుణయాగమున దేవతలచే దత్తమగు ప్రాణములు
 గలవాఁడు కావున దేవరాతుఁ డనునామమును ఁహించెను.
 దేవరాతుఁడు మరిరాఁగా విశ్వామిత్రునిపుత్రులు మధుచ్ఛం
 దుఁడు మొదలగువారితని జ్యేష్ఠునిఁగాను మంత్రద్రష్టనుగాను
 నొనర్చిరి. ముని, తనయాజ్ఞనుమన్నించినందులకుసంతసించి మధు
 చ్ఛందుఁడు మొదలగువారిని జూచి “ఓ తనయులారా! మీరు
 నా యానతి ననుసరించి దేవరాతుని జ్యేష్ఠునిఁగాఁ బరిగ్రహించి
 నన్నుఁ బుత్రవంతునిఁగాఁ జేసితిరి. కావున మీరును బుత్ర
 వంతులై వర్ధిల్లుఁడు. ఓకాశికులారా! ఈదేవరాతుఁడు మీకాశి
 కులలో నొకఁడు. మీరీతని ననుసరింపు” డని పల్కెను. విశ్వా
 మిత్రునకు వీరలేకాక యుష్ణికుఁడు, హరీతుఁడు, జయంతుఁడు
 నునుదుఁడు మొదలగు మఱికొందఱు కొమరులు గల్గిరి. ఇట్లు
 విశ్వామిత్రుని కుమారులలోఁ గొందఱు శపింపఁబడుటచేతను,
 గొందఱు అనుగ్రహింపఁబడుటచేతను, బరునిఁగుమారునిఁగా స్వీక
 రించుటచేతను గౌశికగోత్రము నానావిధములయినది. అన్యుఁ

డగు దేవరాతుఁడు కాశికులలో జ్యేష్ఠుఁడై ప్రవరలోఁ జేరు
టచే వారి ప్రవరయును మార్పుసెందెను. ఇది పదాఱవ
యధ్యాయము.

—●●— ఆయు వంశాదికము. —●●—

ఓరాజా ! పురూరవుని కుమారులలో నేవురవంశములను
వర్ణించితిని. ఇక మొదటివాఁడగు నాయువు వంశమును వర్ణింతు
వినుము. ఆయువునకు నహుషుఁడు, క్షత్రవృద్ధుఁడు, రజయు,
రంభుఁడు, వీర్యవంతుం డను నేవురు తనయులుగల్గిరి. వారిలో
క్షత్రవృద్ధుని వంశమును ముందుగా వర్ణించెదను. క్షత్రవృద్ధు
నికి నుహోత్రుఁడుజన్మించె. అతనికిఁ గాశ్యుఁడు, కుశుఁడు, గృత్సన్
మదుఁడను మువ్వుగుకొమరులు గల్గిరి. వారిలోఁ గృత్సన్మదునకు
శునకుఁ డుదయించె. వానికి శౌనకుఁడుగల్గె. అతఁడే బహ్వాచు
లలోఁ బ్రధానుఁడయ్యె. కాశ్యునకుఁ గాశిరాజును, గాశిరాజు
నకు దీర్ఘతముఁడును, దీర్ఘతమునకు ధన్వంతరియుజనించిరి. అతఁడే
యాయుర్వేదమును బ్రవర్తింపఁ జేసెను. వానుదేవాంశము
వలన నవతరించి దేవతలతోఁబాటు యాగభాగమునుబొంది
నామస్తరణచేతనే రోగములను దూలించు ధన్వంతరికంటె
భిన్నుఁడైనను, నీతఁడును భగవదంశసంభూతుఁడే. ఈధన్వంతరికిఁ
గేతుమంతుఁడును, గేతుమంతునకు భీమరథుఁడును, భీమరథు
నకు ద్యుమంతుఁడును జన్మించిరి. ఆద్యుమంతునకే దిప్రాదానుఁ
డనునామాంతరము గలదు. వానికిఁ బ్రతర్దనుఁడు సంభవించె.
అతనికి శత్రుజిత్తుగలిగె. అతనికి ఋతుధ్వజుఁడుద్భవించె. వానికే
కువలయాశ్వఁ డనువేటొక నామముగలదు. ఆకువలయాశ్వన

కలర్కుఁడు మొదలగువా రుదయించిరి. వారిలో నలర్కుఁడు
 యశావనవంతుఁడై యుండియే యటువదియాటువేలవత్సరములు
 భూమినిబాలించెను. వానివలె యశావనవంతుఁడై యంతకాలము
 నేలఁబాలించిన రాజువేటొకఁడులేడు. ఆయలర్కునకు సన్న
 తియు, సన్నతికి సుకేతుఁడు, సుకేతునకు సుకేతనుఁడును, వానికి
 ధర్మకేతువును, ధర్మకేతువునకు సత్యకేతువును, సత్యకేతునకు
 ధృష్టకేతువును, ధృష్టకేతువునకు సుకుమారుఁడును, సుకుమారు
 నికి వీతిహోత్రుఁడును, వానికిభర్గుఁడును, భర్గునకు భర్గభూమియు
 జనించిరి. ఓరాజా! ఈ చెప్పినరాజులు క్షత్రవృద్ధుని సంతతి
 వారు. ఇక రంభునివంశమును వినుము. రంభునకు రభసుఁ
 డును, రభసునికి గంభీరుఁడును, వానికిఁ గ్రతువును సంభవించిరి.

ఆగ్రతువునకు బ్రాహ్మణకుల ముద్భవించెను. ఆయువు కొమరుల
 లోఁ గడపటివాఁడగు వీర్యవంతునకు అనేనసుఁడు, వానికి శుద్ధుఁ
 డును, శుద్ధునకు శుచియు, శుచికి ధర్మసారథి యనునామాం
 తరముగల త్రికకుప్పను, ద్రికకుప్పనకు శాంతరయుఁడును జన్మిం
 చిరి. ఆశాంతరయుఁడు జ్ఞానయోగ మనలంబించి ముక్తుఁడయ్యె;
 కాని పుత్రులఁగనలేదు. ఆయువుకుమారుఁడగు రజి కమిత తేజ
 స్కులగు నేనూఱుకొమరులు గల్గిరి. ఆరజి దేవతల ప్రార్థన
 మంగీకరించి దైత్యులను సంహరించి వారపహరించిన స్వర్గ
 లోకము సాధించి యింద్రున కర్పించెను. అయినను దేవేంద్రుఁడు
 ప్రహ్లాదునకు భయపడి స్వర్గలోకము నారజి కే వెండియునర్పించి
 తన రక్షాభరమునంత నాతనివై నుంచెను. కొంతకాలమునరజి
 దేహమును దొరింగెను. వానికొడులు స్వర్గరాజ్యమును వశము
 గావించుకొని యజ్ఞభాగములను స్వీకరించి యింద్రుఁడువచ్చి

తరము యయాతిరాజ్యమును స్వీకరించి తనసోదరుల నల్వరను
 నాల్గుదిశలను బాలింప నియమించి తాను శుక్రునికూతును
 దేవయానిని, వృషపర్వునికూతును శర్మిష్ఠును బెండ్లియాడివారితో
 సుఖముగా భూమిని బాలింపఁ దొడగెను. అనిన విని రాజు
 మునీంద్రుఁజూచి “మహాత్మా! శుక్రుఁడు భృగువంశసంభూతుఁ
 డగు బ్రహ్మరిగదా! యయాతి క్షత్రియుఁడు. యయాతి బ్రాహ్మణ
 కన్యక నెట్లు వెండ్లాడఁగలిగె? వీరికిసంబంధమెట్లు పొసఁగెను?. ఇట్టి
 విపరీతవివాహమెందయినఁగలదా!” యని ప్రశ్నింప శుక్రుఁడతని
 కిట్లనియె. “ఓరాజా! వృషపర్వుని కుమారిక శర్మిష్ఠ యొక
 నాఁడు వేగురు చెలికత్తెలు కొలిచివచ్చుచుండఁగా గురుపుత్రి
 యగు దేవయానితోఁగూడి పుష్పద్రుమములచేతను, మధుకర
 ముల మధురగానములచేతను మనోహరమగు నుద్యానవనమున
 విహరించెను. అనంతరము వారొక సరస్సును సమీపించి కట్టు
 పుట్టములఁ దీరముననుంచి దానితోఁజొచ్చి యొకరిపై నొకరు
 నీళ్లు జల్లుకొనుచుఁ గ్రీడించుచుండిరి. ఆసమయమున శంకరుఁడు
 పార్వతీసహితుఁడై వృషభము నధిష్ఠించి యాస్త్రాంతమునకు
 వచ్చుచుండఁగాఁజూచి యాబాలిక లండఱును సిగ్గుపడి త్వరితగాఁ
 దీరమును జేరిపసనములను ధరించిరి. ఆత్వరతోఁదెలియక శర్మిష్ఠ
 దేవయానివస్త్రమును దాల్చెను. దేవయాని యదిచూచి
 శర్మిష్ఠ కట్టినపుట్టము తనదని తెలిసికొని ఋక్మిలి కోపించి యి
 ట్లనియె. “అయారే! యీ దాసియగు శర్మిష్ఠ చేసినయయుక్తకార్య
 మును జూడుఁడు. వివేకములేకుండ మేము ధరింపఁదగిన వసన
 మును ధరించినది. యజ్ఞమండలి హవిస్సును గుక్కవలె మాపన
 నము ధరింప నిది యర్హురాలుకాదు. అన్నిజాతులలోను బ్రాహ్మణు

లుత్తములు. వారు తపస్సుచే బరమపురుషునకు ముఖమైరిః
 ఆబ్రాహ్మణులు జ్యోతిస్స్వరూప మగుబ్రహ్మము నుపాసించెనరు.
 లోకమున మంగళకరమగు వైదికమార్గ ముపదేశించినవారు
 పారేకదా ! వారికిఁ బావనమూర్తియు సర్వాంతర్యామియు
 శ్రీనివాసుఁడు నగుభాగవంతుఁడే నమస్కరించును. తక్కినవారు
 నమస్కరింతు రని వేఱ చెప్పవలయునా ? ఈకారణములచే
 బ్రాహ్మణులుత్తములు.వారిలో భృగువంశజులుత్తమోత్తములు.
 ఈశర్తిష్ఠతండ్రి వృషపద్మఁడు మాకు శిష్యుఁడు. ఇట్లుండ మేము
 దాల్పవలసిన వస్త్రమిదిదాల్పనర్హురాలగునా? శూద్రుఁడువేద
 మును బఠింప నెట్లర్హుఁ డగును?" అని నిందించిన దేవయానిని
 శర్తిష్ఠ చూచి యామె కఠోరవచనములకుఁ దాళఁజాలక కోప
 ముచే భుజింగివలె రోఁజుచుఁబెదవి గొఱుకుచు నిట్లనియె. "ఓ
 భిక్షుకీ! నీవృత్తము తెలిసికొనక నోటికివచ్చి నట్లెల్ల వదరెద
 వేల? ఎందుల కాత్త స్తవ మొనర్చుకొనెదవు? మీరు కాకుల
 వలె నాహారాదుల నిమిత్తము మాగృహములఁ గాచికొని
 యుండియు నిప్పు డీప్రగల్భములేల ?" అని పరుష వచనముల
 నిందించి యంతఁ గోపము పట్టఁజాలక దేవయానికట్టనస్త్రము
 నొలిచి దిగంబరనుగాఁ జేసి నూతిలోఁద్రోయించి తనయింటికిఁ
 బోయెను. అంత యయాతి మృగయార్థమై యటసంచరించుచు
 దప్పిగొని జలపానమునకై యాకూపమును సమీపించి దిగంబర
 యగు దానింజూచి తన యుత్తరీయమును గట్టనిచ్చి దయతోఁ
 దనపాణిచే నామెపాణిని స్వీకరించి వైకిందీసెను. ఇట్లు తన్నుద్ధ
 రించిన వీరుని యయాతినిజూచి ప్రేమపూర్ణములగు వాక్కు
 లతో నిట్లనియె. "ఓరాజా! ఓపురంజయా ! నీవు నాపాణిని

గ్రహించితివి. నీచే గృహీతమగునాపాణిని బరుడు గ్రహింపఁ
దగదు నన్నుఁ బెండ్లాడుము. బ్రాహ్మణకన్యకనురాజెట్లుపరిగ్రహింప
నగునని సందేహమువలదు. మనకు దాంపత్యరూప మగుసంబం
ధముకేవలమీశ్వరకృతముకాని మానవకృతముగాదు. కానిచో
నీకూపమునఁగూలి యెప్పుడునుదలంపనినాకు నీసందర్భము
లభింపనేల? ఇదియే యీశ్వర కృతమనుటకు నిదర్శనము. ఇంతే
కాదు. పూర్వముబృహస్పతికుమారుడు కచుడునన్ను శపించెను.
దానివలన నాకు బ్రాహ్మణుడు భర్త కాఁగూడదు. త్పత్రియుఁడే
కావలెను. నా హస్తమునుబట్టినవాఁడేనాకు భర్త' యనిపలుక
యయాతివిని శాస్త్రవిరుద్ధమగుటచేఁ దన కిష్టములేకపోయినను,
దైవమువలన లభించుటచేతను దనమనస్సామెయందు లగ్న
మగుటచేతను, దదీయవచనమున కంగీకరించివెడలిపోయెను. అంత
దేవయాని యేడ్చుచు జనకునిసమీపించిశర్కరిప్రసాదమును దుష్టకృత్య
మును నివేదించెను. అది విన్నతోడనే శుక్రుఁడు విమనస్కుఁడై
యీపారోహిత్యముకన్న బిచ్చమే మేలని నిశ్చయించి, కుమారీ
సహితుఁడై వృషపర్వుని పురమునువిడిచిపోవుచుండెను. అంత
వృషపర్వుఁడు తనశత్రువులగు దేవతలతోఁగోటిభవింప వెడలిపోవు
చున్నట్లు గ్రహించియతనివెంబడిఁ జనిమార్గమధ్యమునఁగలిసికొని
యతనిపాదములపైఁబడి మిగులఁ బ్రార్థించి ప్రసన్నునిఁగాఁ జేసి
కొనెను. శుక్రుఁడు కోపమును విడిచి వృషపర్వునిఁజూచి "ఓయీ!
నాకు దేవయాని ముద్దుకూతురు. ఆమెనువిడిచి నే నుండలేను.
ఆమె యేమికోరునో దాని నొసంగుము. అట్లయిన మరలివచ్చె
దను" అని పలికెను. వృషపర్వుఁ డందులకు సమ్మతించి దేవ
యానినిగోరుమనఁగా నామె "నీకూతురు, సఖి జనముతోఁగూడ

నన్ను సేవించుచు నేనెచ్చటికేగిన నచ్చటికిరావలయును ఇదియే నాకోర్కీ” అని పల్కుఁగా నతఁ డట్లాన ర్చెను. అంత శర్మిష్ఠ శుక్రునివలనఁ దనజనకాదులకు సంభవించెడుననర్థమును జూచి కార్యగౌరవమును దెలిసికొని మా తాడక చెలికత్తియలతోఁ గూడ దేవయానికి దాసియయి కొల్పుచుండెను. అనంతరము శుక్రుఁడు యయాతినిబిలిపించి తనకూఁతును శర్మిష్ఠతోఁగూడ నర్పించి యొకప్పుడును శర్మిష్ఠతో సంగమింపఁగూడదని కఠినముగాఁ జెప్పెను. అతఁ డందులకంగీకరించివారిఁదోడ్కొని పోయెను. కొంత కాలమునకు దేవయానికి మారునిఁగనిసంతసించు చుండ నది శర్మిష్ఠగాంచి తానుగూడసంతానమును గాంచవలె నని తలంచి తన ఋతుకాలమున యయాతినిఁబలిగావరించెను. ధర్మవిదుఁడగు యయాతి సంతానార్థము ఋతుకాలమున సంగమింపఁ గోరుచున్న కాంతనువిడుచుటధర్మముగాదని నిశ్చయించి శుక్రుని యాజ్ఞావచనముబంధించుచున్నను సరకుగొనకయామె యభిలాషమును దీ ర్చెను. దేవయానికి యదుపును, దుర్వసుపు నను నిర్వురు నుతులుగల్గిరి. శర్మిష్ఠకు ద్రుహ్యుఁడు, అనువు, పూరుఁడునను మువ్వురుతనయులు గల్గిరి. అభిమానవంతురాలగు దేవయాని తనభర్తవలననే శర్మిష్ఠ సంతానవంతురాలయ్యెనని యెఱిగి క్రోధమూర్ఛితయైయలిగిపుట్టింటికిఁబోయెను. కాముకుఁ డైన యయాతి ప్రియురాలి ననుసరించి పాదములవైఁబడి సాంత్యవచనములచేబ్రతిమాలియు నామెనుబ్రసన్నురాలినిగాఁ జేయలేకపోయెను. అంత శుక్రుఁ డదితెలిసికొని యయాతి కార్యమునకుఁ గోపించి “ఓరీ మందబుద్ధీ ! ఓరీ కాముకా ! ఓరీ యన్యతరూపా ! నరులను వికృతరూపులనుగాఁజేయు ముదు

సలితనము నిన్నావేశించుఁగాక” యని శపించెను. ఇట్లు శపింపఁ
 బడి యయాతి యతనిఁగాంచి “ఓ బ్రాహ్మణోత్తమా ! నన్నను
 గ్రహింపుము. నీ కుమారికవలన నాకుఁ గామములం దింకను
 దృష్టిలేదుకావుననన్నెప్పటియవస్థలోనుంపు”మనిబతిమాలెను.
 దానిని విని కరుణించి “నాశాపముతప్పదు.అయిన నీకామము
 దీఱనిచో నీవార్ధకమును వేటొకనికిచ్చి వానియావనమును నీవు
 దీసికొను”మని బదులుచెప్పెను. ఇట్లు యయాతి వ్యవస్థచేసికొని
 పురమునకువచ్చి జ్యేష్ఠకుమారుఁడగుయదువునుబిలిచి “కుమారా!
 నీమాతామహుఁడగు శుక్రుఁడు నా కీజరావస్థనుగల్గించె.
 నాకు విషయసుఖములం దింకను దృష్టిలేదు. కావున నాజరా
 వస్థను దీసికొని నీయావనావస్థ నిమ్ము.కొన్నివత్సరములుగ్రీడించి
 నీయావనము నీకిచ్చెద”నని పలుకఁగా యదు వతని కిట్లనియె.
 “ఓజనకా! పురుషుఁడు విషయసుఖములనుభవింపకుండనై రాగ్య
 మందఁజాలఁడు. నేనిదివఱకు విషయసుఖము నుంతే ననుభవిం
 పలేదు.చిరకాలముసుఖమనుభవించిననీవేయిట్లుశాంతినిబడయఁ
 జాలనిచో నామాట చెప్పనేల? కావున ముదుసలివాఁడనై
 యుండఁజాలను”అని పల్కవిని యయాతి తుర్వసునిఁబిలిచి తన
 యభిప్రాయము తెల్పెను. అతఁడును నిరాకరించెను. పిమ్మట
 ద్రుహ్యుని,ననువునుబిలిచి యడుగ వాగును నస్థిగమగుదేహమున
 స్థిరత్వబుద్ధినుంచి తండ్రికోర్కొనిదిరస్కరించిరి. అనంతరమురాజు
 వయస్సుచేరిన్నయయ్యును గుణములచే బెద్దయగు పూరువును
 బిలిచి “ఓ వత్సా! నీవు నాకోర్కీదీర్పుము. నీవు నీయన్నల
 వలెనేనన్ను నిరాకరింపఁదగవు” అనిపలుకవిని యతం డతని కి
 ట్లనియె.“ఓ మానవేంద్రా! జనకునిదేహమునఁ బుట్టిన పురుషుఁ

డెవ్వఁడు లోకమునఁ బితృవాక్యమును నిరసింపఁగలఁడు? పితృనుగ్రహమువలనఁదప్పకుండ నై హికసుఖమేకాక యాముష్మికసుఖముగూడలభించును. జనకునికోర్కి మనమునం దుండఁగనే తెలిసికొని చేయువాఁడు తత్తముఁడు. చెప్పినపిమ్మటఁ జేయువాఁడు మధ్యముఁడు. జనకాజ్ఞయం దశ్రద్ధపూని తుద కొనర్చువాఁడధముఁడు. అశ్రద్ధవహించియుఁ జేయనివాఁడధమాధముఁడు ” అని పలికి సంతోషపూర్వకముగానే తన తండ్రి జరావస్థను ప్రతిగ్రహించెను. ఆయయాతిపుత్రుఁడిచ్చినవయస్సుచే విషయసుఖముల యధేష్టముగా ననుభవించుచు సప్తద్వీపపరిమితయగుభూమిని బాలించుచుఁ తండ్రి పిల్లలనువలెఁ బ్రజల ధర్మయుక్తముగాఁ బోషించుచుండెను. ఓరాజా! అతఁడిట్లు యథాప్రీతిగా నింద్రియ సుఖము లనుభవించుచున్నను నింద్రియపటుత్వము సుంతేనియుఁ దఱుఁగలేదు. దేవయాని ప్రతిదినమును మనోవాక్కియలచే భర్తను సేవించి యేకాంతమునఁ గూడ నతనికి మిక్కిలి ప్రియురాలయ్యెను. ఎవఁడు సర్వదేవతామయుఁడో, యెవఁడారాధకులయార్తి నిదొలఁగించునో, యెవఁడు యాగములం దారాధితుఁడై తత్ఫలము నొసంగునో, ఆకాశమున మేఘపంక్తివలె నెవనియందుఁ జిదచిదాత్మకమును, స్వప్నసమానమును, మాయామనోరథతుల్యమును నగుప్రపంచమొకప్పుడు గానవచ్చి వేటొకప్పు డంతర్ధానముసెందుచు మఱొకప్పుడు నానావిధమై చూపట్టునో, యెవఁడు హృదయకుహరములందు శయనించునో, యెవఁడు సూక్ష్మవస్తువులలోనెల్ల సూక్ష్మవస్తువై, యెవఁడు జీవసన్మూహమునకుఁ బ్రాప్యఁడును బ్రాపకుండు నాధారుండు నగుచున్నాఁడో, యట్టి పరమేశ్వరునిఁ దన

శృంగయముననిలిపి ఫలాభిలాషలేకయే వెక్కుయాగము లాచ
రించి పరమపురుషుని సంతసింపఁ జేసెను; కాని సార్వభౌముఁడగు
యమూతి కుత్సితము లగునింద్రియములచే వేయువత్సరములు
విషయసుఖము లనుభవించియుఁ దృప్తి చెందలేకపోయెను. ఇది
పదునెనిమిదవయధ్యాయము.

—◆— * యయాతి బస్తోపాఖ్యానము నెప్పట. ◆—

ఓరాజా! యయాతి స్త్రీలోలుఁడై చిరకాలమువిషయసుఖము
లనుభవించి యొకప్పుడు తన యజ్ఞానమును దెలిసికొని నిర్వే
దమునంది ప్రియురాలగు దేవయానికిఁ దనవర్తన మనుకరించు
నొక యుపాఖ్యానము చెప్పఁదలంచి యిట్లనియె. “ఓభార్గవీ!
భూమిలో నన్నివిధములచేతను నాచరిత్రమును బోలినయొక
యితీహాసమును జెప్పెదను. వినుము. అకటా! నావర్తనము తుచ్చ
మైనది. జితేంద్రియులై వనమందు సంచరించు చున్నపండితు
లందఱును నావర్తనమునుగూర్చి దుఃఖించుచున్నాఁడు. పూర్వ
మొకవనములో నొకమేష మసహాయమై తనకుఁ బ్రియమగు
దానివెదకుచు నందంద తిరిగితిరిగి యొకచోఁ గర్ణవశమున
నూతిలోఁబడి యున్నయొకయాఁడుమేఁకినుగాంచికామించి దాని
నుద్ధరించుటకుఁ దగినయుచాయ ముచుచుండిను; కాని యది

* ఈయితీహాసమును యయాతి తనః క్రితమును చెలుప నంది యన్యాసదే
శముగాఁ జెప్పుచుండెను. ఇందు మేషము యనూతియనియు, వనమే సంసార
మనియు, బ్రియవస్తువే విషయసుఖములనియు, గూఢమునఁ బడిన యామేషి
నేనయానియనియుగ్రహింపవలయు. మేషము నూతియనీ మేషి నుద్ధరించుటకు
యత్నించుట యనూతిదేవయాని నుద్ధరించుటతోఁ బోలునని యెఱుఁగునది.

తోడనే లేదు. * తుట్టతుద కామేషము శృంగములచే నొడ్డును ద్రవి
మన్ను దీసివేచి యుత్తారణమార్గము నేర్పఱిచి పైకిఁ దీసెను.
తోడనే యామేషి కూపమువలన నిర్గమించివచ్చి యామేషమును
బతిగా వరించెను. ఆమేషమును దానిని బత్తిగా గ్రహించెను.
ఆమేషితోఁగూడి పరిపుష్టసర్వావయవమై, రతిసమర్థమై, రేత
స్సేక్తమై, మైథునసమర్థమై యున్న యామేషమును జూచి,
మఱికొన్ని యాఁడుమేక † లచ్చటికివచ్చి కామించినవి. ‡ ఆపురుష
మేషముకామగ్రస్తమై తనస్త్రీలతో సర్వదారమించుచుఁదన్నుఁ
దా మఱచెను. ఆమేషీచయములో నొకటి దానికిఁ బ్రియురా
లయ్యెను. § శ్రేష్ఠమగుదానితోఁ గ్రీడించుచుండఁ బూర్వము
గూపమునుండి నిర్గమించి వచ్చినది దానిఁజూచి సహింపక
పోయెను. తోడనే యది దుర్హృదయమును, బ్రియమువలెఁ
గానవచ్చునదియుఁ, గామియు, నిర్మలయాశీనమును నగునా
పురుషమేషమును విడిచిపోయెను. స్త్రీలోలమయిన యాబస్తము
దీనమై తన భార్యకోపమును నీర్పనెంచి బిడాలిని బిడాలమువలె
దానివెంబడించిపోయి మార్గమధ్యమునఁ బ్రార్థించియు దాని
కోపమును బోకార్పలేక పోయెను. అంత నొక ద్విజుఁడువచ్చి
యాబస్తము నృషణముఁజేదించి మగుడ నదిప్రార్థింపఁ గరుణించి
యదికెను. ఇట్లాబస్తముతిరిగి యండకోశమునుబొంది కూపలబ్ధ

* దీనివలన యయాతి దేవయాని నుద్ధరించుట. తెలియవచ్చుచున్నది.

† దీనివలన శర్మిష్ఠాదులు యయాతిని పరించుట తెల్లము.

‡ దీనింజేసి యయాతి కామగ్రస్తుడై యాత్మను మఱచుట స్పష్టము.

§ ఇది శర్మిష్ఠును యయాతిప్రేమించుటను, దానికి దేవయాని సహింప
కుండుటను దెలుపుచున్నది.

యగు మేషితోఁగూడి చిరకాలము కామ మనుభవించియుఁ
 బరితృప్తి చెందలేకపోయెను. ఓసుభూ! నేనాబ స్తమువలెనీప్రేమ
 యను యంత్రమునకు వశ్యుఁడనై నీవిభ్రమాదులచే మోహి
 తుఁడనై నన్ను నేమటచి వర్తించుచుంటిని. కామము లను
 భవించుటవలన శాంతినొందవు. భూమండలమం దున్న ధాన్యా
 దులుగాని బంగారుగాని, పశువులుగాని స్త్రీ రత్నములుగాని
 కామాసక్తునికి మనఃప్రీతిని గల్గింపజాలవు. ఇంకను మఱింత
 కోర్కెని బుట్టించును. హవిస్సుచే నగ్ని చల్లారక వర్ధిల్లినట్లు, అనుభ
 వించుటచేఁ గామము మఱింత వర్ధిల్లునుగాని శాంతింపదు. అట్టి
 కామ మెట్లుశాంతించునో చెప్పెదనువిను. పురుషుఁడెప్పుడు సర్వ
 భూతములందును రాగద్వేషాదులఁ జూపక సమదృష్టి గలడేని,
 వాఁడెచ్చటికేఁగిన మిక్కిలి సుఖించును. వానికి దిక్కులన్నియు
 సుఖమయములుగాఁ గన్పించును. ఆలోచింప విషయాభిలాషము
 మిక్కిలిచెడ్డది. దుర్మతులు దాని నెప్పటికీని విడువజాలరు. పురు
 షుఁడు ముసలితనముచే జీర్ణించినను నది జీర్ణింపదు. ఏది సకల
 దుఃఖములనుగూర్చును. సుఖము నపేక్షించువాఁడై నచోఁడప్పక
 యాత్మష్టను విడువవలెను. పురుషుఁడెప్పుడును, దల్లితోఁగాని,
 దోఁబుట్టువుతోఁగాని, కూతుతోఁగాని రహస్యమున నేకాసన
 మునఁ గూర్చుండరాదు. బలిష్ఠములగునింద్రియములు విద్వాంసు
 నైన నాకర్షింపక మానవు. నేను నీతోఁగూడి వేయుసంవత్సర
 ములు విషయసుఖము లనుభవించితిని. అయిన విషయాభి
 లాషముక్రమముగా హెచ్చుచున్నది గాని తరుగలేదు. కావున
 నే నీతృష్టను విడిచి బ్రహ్మమును జిత్తమునఁ జేర్చి శీతోష్ణాది
 ద్వంద్వములను దిరస్కరించి దేహత్తభ్రాంతిని బాటదోలిమృగ

ములతోఁగలసి చరింప వనమున కేఁగెదను. ఐహికనుఖములను
 గాని, యాముష్మికనుఖములనుగాని, విద్వాంసుఁ డాసింపరాదు.
 అట్లుచేసినచో నాతనికిసంసారమును, దానివలన స్థావరమాటయు
 సంభవింపక మానదు. కావున నెవఁడు వాని నాసింపక నిరతి
 కయమగు నానందరూపమునఁ బొల్చు పరమాత్మతత్త్వముఁ
 దెలిసికొనునో, వానికి విషయాభిలాషము స్వయముగానే నివ
 ర్తించును” అని దేవయానితోఁ జెప్పి తనవయస్సును బూరున
 కీచ్చి యతనివలన జరావస్థను స్వీకరించి యాగ్నేయమునకు
 ద్రుహ్యుని, దక్షిణమునకు యదువును, ప్రతీచికిఁ దుర్వసుని,
 నుత్తరమునకు అనువును, బ్రభువులనుగాఁ జేసి భూమండల
 మంతకును యోగ్యుఁడగుపూరువు నభిషేకించి యన్నలనందఱను
 నతని కధీనులఁగాజేసితాను వనమున కరిగెను. అక్కడ నతఁడు,
 పెక్కు సంవత్సరము లనుభవించినను దఱుగని యింద్రియనుఖ
 ములను తెక్కులువచ్చినపక్షి గూఁటినివలె, తనమాత్రమునవిడిచి
 సమాస్తసంగములను వదల్చుకొని బ్రహ్మాపాసనచే గుణకార్య
 ములను నశింపఁజేసి పొందఁదగిన పరమపదము నొందెను. అట
 దేవయాని భర్తచెప్పినకథ విని స్త్రీ పురుషుల పరస్పరస్నేహ
 ముచేఁగల్గిన వికారమును బరిహసించుటకుఁ జెప్పినను గేవలము
 తన్ను గేలిచేయుటకే యని నిశ్చయించి పానశాలయందలి
 పాంథులసంబంధమువలె నీశ్వరాధీనులయినపతిపుత్రాదులసంబం
 ధము భగవన్నాయావిరచిత మనితెలిసికొని దేహముతోను,
 దదనుబంధులతోను, వేయేల యందఱతోను, దనకుఁగల సంబం
 ధము స్వప్నమువలె ననిత్యమని నిశ్చయించి భగవంతుని
 ధ్యానించి లింగదేహమును విడిచెను” అనిచెప్పి శుకుఁడు “జగ

తస్యష్టయు, సర్వభూతములకాధారభూతుఁడును శాంతాత్ముఁడును
నగువాను దేవునకు నమస్కార మొనర్చెదను" అని నమ
స్కరించి వెండియునిట్లనియె. ఇది పందొమ్మిదవ యధ్యాయము.

••••• పూరుని వంశము. •••••

ఓరాజా! దేనియందు నీవు జన్మించితివో, దేనియందు వంశ
వర్ధను లగుబ్రాహ్మణులును, రాజర్షులు నుడయిచిరో, యాపూరు
వంశమును వర్ణించెదను; వినుచు. పూరునకు జనమేజయుఁడును,
జనమేజయునకుఁ బ్రధన్యుఁడును, ప్రధన్యునకుఁ ప్రవిరోధుఁడును,
ప్రవిరోధునకు నమన్యుఁడును, నమన్యునకుఁ జారుఁడును, జారునకు
నుద్యుఁడును, నుద్యునకు బహుగవుఁడును, బహుగవునకు శర్యా
తియు, శర్యాతికి సంయాతియు, సంయాతికి అహంయాతియు,
వానికి రాద్రాతియు, రాద్రాతికి ఘృతాచి యననచ్చరయందు
భగవంతుని దశేంద్రియములవలె ఋతేపువు, కక్షేపువు, స్థలే
పువు, కృతేపువు, జలేపువు, సన్నతేపువు, ధర్మేపువు, సత్యేపువు,
వ్రతేపు వనుపదుగురుపుత్రులును, బుట్టిరి. ఆఋతేపున కంతి
సారుఁడును వానికి సుమతియు, ధృవుండు, నప్రతిరథుండు నను
మువ్వరుకుమారులును గల్గిరి. వారిలోన ప్రతిరథునకుఁ గణ్వుఁడును,
గణ్వునకు మేధాతిథియు, మేధాతిథికిఁ బ్రస్కణ్వుఁడు మొదలగు
బ్రాహ్మణులును బుట్టిరి. అంతిసారనుతుఁడైన సుమతికి రైభ్యుఁ
డును, వానికి దుష్యంతుఁడును గలిగిరి. ఆ దుష్యంతుఁడెప్పుడు
వేటాడ సరణ్యమున సంచరించుచు సటకు సమీపమున నున్న
కణ్వాశ్రమమున కరిగి యచ్చటఁ గూర్చుండి లక్ష్మీవలెనే స్వీయ
కాంతులచేఁ దన్ను నలంకరించుకొనుచు జగన్మోహినివలె గాన

వచ్చుచున్న శకుంతలయను యువతినిజూచి మోహమంది తదీయ
దర్శనమునకు మిగుల సంతసించి మృగయాప్రయాస మంతయు
దొలంగఁ గామపీడితుఁడై మందహాసముచేయుచు మృదుమధు
రముగా నిట్లనియె. “ఓ యువతీ ! ఇంత నుందరాకారముతోఁ
బోల్చుచున్న నీ వెవతెవు? నీ వెవనికమారివి? ఏమిచేయుటకై
నీ వీనిర్జనవనమునకు వచ్చితివి? ఓనుమధ్యా! నీవు తప్పక రాజ
పుత్రివై యుండవలయును. కావుననే నామనస్సు నీవంకకుఁ
బర్చెత్తుచున్నది. నీ వట్లు కానిచో పూరు వంశసంభూతుఁడ నగు
నామన స్సధర్మమార్గమున నేల ప్రవర్తించును?” అనిన విని
శకుంతల యిట్లనియె. “ఓ సరేంద్రా ! నేను విశ్వామిత్రునకు
మేనకయందుఁ బుట్టినదానను. నాతల్లి స్వర్ణమునకుఁ బోవుచు
నను వనమున డించిపోయెను. నాచరిత్రము కణ్వమహామునికిఁ
దెలియును. దానికేమి? అది యటుండనిండు. మీకు మేమేమి
చేయవలయును? రండు. కూర్చుండుఁడు. మాయిచ్చపూజలస్వీక
రింపుఁడు. ఇచ్చట నివరథాస్యమున్నది. ఇష్టమువచ్చినచో భుజింప
వచ్చును. మీకీష్టమున్నచో నిట నివసింపవచ్చును.” అని మధు
రముగా నుడివిన విని రాజామెనుజూచి “సుందరీ ! కుశికవంశ
మునఁ బొడమిన నీ కీ వినయాదు లెంతయుఁ దగియున్నవి. లోక
మున రాజకన్యకలు స్వయముగానే భర్తలను స్వీకరింతురు. నీవు
రాజకన్యకవు గావున దయయుంచి నన్ను వరింపుము” అనిన
నామెయందుల కంగీకరించెను. దేశకాల విభాగ మెఱిగినదుష్యం
తుఁడు వెంటనే యామెను గాంధర్వవిధిచేఁ బరిణయమయి యా
రాత్రి యామెతోఁ గ్రీడించి తెల్లవాటినతోడనే తనపురమునకుఁ
బోయెను. శకుంతల గర్భముఁదాల్చి కొలఁదికాలములో నొక

కుమారునిఁ గనియెను. కణ్వుఁ డందులకు సంతసించి వనమందే
 బాలుసకుజాతకర్తాదిక్రియల నొనర్చెను. అ బాలుఁడు క్రమముగా
 వర్ధిల్లి స్వీయబలముచే నొక సింహమును బట్టకొని దానితో
 నాడుకొనుచుండెను. భగవంతుని యంశాంశమువలన జనించి
 యపారవిక్రముఁడైన కుమారునిఁ దీసికొనిశకుంతల భర్తగృహ
 మున కేగెను. కానిరాజు భార్యాపుత్రులు నిర్దుష్టులైనను లోకా
 పవాదమునకు జడిసి స్వీకరింపలేదు. అంతట సర్వభూతములును
 వినుచుండ “ఓ రాజా! సంతతివిషయమై తల్లి చర్తమయపాత్ర
 మువలె నాధారమాత్రమే కాని ప్రధానురాలుకాదు. పుత్రో
 త్పత్తికిఁ దండ్రియే ముఖ్యుఁడు. ఈపిల్లఁడు నీకుమారుఁడు. శకుం
 తల నీభార్య. తప్పక భరింపుము. భరింపుము. శకుంతల నవమా
 నింపకుము. ఈబాలుఁడు వంశకర్తయగును. వంశకర్తయగు
 కొమరుఁడు తండ్రిని సరకమునుండి రక్షించును. శకుంతలావచ
 నము సత్యము. ఈ పిల్లఁడు నీవలననే కలిగెను. వాసుదేవాంశ
 సంభవుఁడును, బ్రహ్మణ్యుఁడును, సత్యసంధుఁడును, గుణ
 గ్రాహియు, కీర్తివర్ధనుఁడును, గృతజ్ఞుఁడును, మహాత్మాహియు,
 స్థూలవత్సుఁ డునగు నీకుమారుని స్వీకరింపు” మని పల్కెను.
 అది విని దుష్యంతుఁడు సంతసించి భార్యాపుత్రులను స్వీకరిం
 చెను. దుష్యంతుని యనంతరమున భరతుఁడు చక్రవర్తియై
 మహాకీర్తిని సంపాదించెను. వాసుదేవాంశసంభూతుఁ డైన
 యాభరతునిమహిమ్మ భూమి నెల్లెడలను నుతింపఁబడుచున్నది.
 ఆ భరతునిచేతియందు విష్ణువునకువలె జక్రాదిరేఖలును, బాద
 ములందుఁ బద్మరేఖలును గలవు. అతఁడు చక్రవర్తిగా నభిషిక్తుఁ
 డైనపిమ్మట గంగాతీరమున నిన్నూట యేబది యశ్వమేధ

శ్రద్ధాళువై సకలభూతములును భగవదాత్మకములే యని నిశ్చయించి యా యాహారములొక గొంతభాగ మతనికి నొసఁగ నత్తఁడు భుజించి సంతసించి వెడలిపోయెను. తక్కిన యాహార మును గుటుంబమునకు విభజించి తన యత్నించుచుండ యుత్పీడితుఁడగు నొకవృషులుఁ డేతెంచెను. వాఁడు దానమున కనర్హుఁడైనను లేదనక యున్నయన్నములో నొకభాగ మతనికిచ్చి వాఁడు సంతుష్టుఁడై చన్నపిమ్మట రంతిదేవుఁడు తన కుటుంబ ముతోనున్నదాని నారగింప దొరకొనుచుండఁగాఁగుక్కలతోఁ గూడ వేటొకయతిధివచ్చి “ఓరాజా! నేనును, నా కుక్కలును మిక్కిలి యాకలికొని యున్నారము. ఆ యాహారమును మా కర్పింపు” మనియాచించెను. అంతటరంతిదేవుఁడాతని నాదరించి గౌరవ పూర్వకముగా నవశిష్టమిచ్చి వానిభగవంతునిఁగా భావించి నమస్కరించెను. ఇక జలముమాత్రము మిగిలి యుండెను. అదైన నొక్కరికిమాత్రమేసరిపడును. దానిని ద్రావ సిద్ధపడి యుండ నొకచండాలుఁడు వచ్చి “ఓమానవనాథా! నేను జండాలుఁడను. మిక్కిలి దప్పిగొని యున్నవాఁడను. ఆయుదకము లిచ్చిరక్షింపు” మనిస్మార్థించెను. ఆ రంతిదేవుఁడు దీనములయి శ్రమకరములైన వానివచనములు విని మిక్కిలి జాలిపడి యమృత తుల్యము లగుమాటలతో నిట్లనియె. “ఓ పుల్కసా! నేను బ్రహ్మలోకాదుల నపేక్షింపను. మోక్షమును వాంఛింపను; కాని, యుత్పిపాసలచేఁ బీడితులయినశరీరుల మనో దుఃఖములునన్నుఁ బొందుఁగాక” యని కోరుచున్నాను. మఱియు జీవింపఁదలంపుగొన్న వారి జీవములు నిలుచునట్లు జలాదుల నొసంగినవాని కాకలి, దప్పి, శ్రమము, గాత్రకంపము, దైన్యము,

క్లమము శోకము, విచారము, మోహము మొదలగు వికార
 ములలో నొకటేనియుఁ గలుగఁజాలవు. కావున యాచకులకు
 నాస్రాణమీవలసివచ్చిన నిచ్చెద''ననిపల్కి దయాళువై పిపాసచేఁ
 జావసిద్ధుఁడైన యా చండాలున కా పానీయ మర్పించెను.
 అంత బ్రహ్మాది దేవతలురంతి దేవుని సద్గుణములకు సంతసించియత
 నికిఁ బ్రత్యక్షమై, ''నీసద్గుణమునుబ ట్టించుటకై విష్ణుమాయయే
 వృషలాది రూపముగావచ్చినది'' యనిచెప్పి ప్రకృతి పురుషవివే
 కము నొసంగిన, రతిదేవుఁడు భక్తితో స్వీకరించి, వారలకు
 నమస్కరించి, దేహమందును, దశనుబంధులయందును, మమ
 త్వమునువిడిచియైహిక సుఖములందుఁ గానియాముష్మిక సుఖము
 లందుఁ గాని మనస్సును జొప్పింపక కేవలము వాసుదేవుని
 యందుఁ జేర్చెను. అన్యథల' మపేక్షింపకుండఁ జిత్తమువాసు
 దేవునియందుఁ జేర్చుటచే రంతిదేవునకుఁ ద్రిగుణాత్మకయగు
 మాయ, స్వప్నమువలెనగోచరమయ్యెను. ఓరాజా! ఆ రంతిదేవుని
 ప్రభావమునకు మెచ్చుకొని యతని ననుసరించిన యోగులె
 నారాయణభక్తులె ముక్తిచెందుచుండనతఁడు ముక్తుఁడయ్యెనని
 వేఱుచెప్పవలయునా? ఇక గర్గుని వంశమును వినుము. గర్గునకు
 శినియు, శినికి గార్గ్యుండును గల్గిరి. అతనివలన బ్రాహ్మణకుల
 మేర్పడియె. మహావీర్యునకు దురితక్షయముండును, దురితక్షయ
 నకుఁ ద్రయ్యారుణియుఁ గలియుఁ బుష్కరారుణియు, నను
 మావృరు కొమరులును గల్గిరి. వారును బ్రాహ్మణులయిరి. బృహ
 త్తత్తునకు సుహోత్రుఁడును, సుహోత్రునకు హస్తీయు సంభ
 వించిరి. ఆ హస్తీయే తన పేర్ హస్తీనపురమును నిర్మించెను.
 అతని కజమీధును, ద్విమీధుఁడు, పురుమీధుఁ డనుమువ్వరు

ప్రభవిచిరి. వారిలో నజమీధుని సంతతివారగు ప్రియమేధా
దులు బ్రాహ్మణులైరి. అజమీధునకు బృహదిషుడను మఱి
యొక కొమరుడు గలడు. ఆబృహదిషునకు బృహద్ధనువును,
బృహద్ధనువునకు బృహత్కాయుడును, వానికి బృహద్రథు
డును, వానికి విశదుడును, విశదునకు ఫేనజిత్తును, ఫేనజిత్తునకు
రుచిరాశ్వడు, దృఢహనువు, గాశ్వడు, వత్సుడు ననునలు
వురు కొమరులును సంభవించిరి. వారిలో రుచిరాశ్వనకు
బ్రాజ్ఞుడును, బ్రాజ్ఞునకు బృథుసేనుడును, వానికి బారుడును,
బారునకు నీపుడును జన్మించిరి. ఆనీపునకు నూర్వురు కొమరులు
జన్మించిరి. ఇంతియకాక నీపుడు* శ్రీశుకుని కన్యాయగు కృతిని
జేపట్టి యామెయందు బ్రహ్మదత్తునిగనియె. బ్రహ్మదత్తుడు సర
స్వతియను భార్యయందు విష్వక్సేనునిగనెను. అతఁడేజైగీషుని
యుపదేశమునుబొంది యోగశాస్త్రమును రచించెను. ఆ విష్వ
క్సేనున కుదకేనుడును, వానికి భల్లాదుడును జన్మించిరి. వీరు
భార్గవీశ్వరులను రాజులైరి. ద్విమీధునకు యవీనరుడును,
వానికి గృతిమంతుడును, గృతిమంతునకు సత్యధృతియు వానికి

* ఇటు శ్రీశుకుని కుమారియనిచెప్పటచే శ్రీశుకునకు సంతానముగలదనిచెప్ప
బడినది. ఈసంగతియె హరివంశాదులందుగూడఁ జెప్పబడినది. “పారాశర
సుతోత్పన్నశృకోనామ మహాయశః । వ్యాసాదరణ్యాం సంఘాతో విఘా
మాన్నివ జ్వలన్ । సతీశ్యాంపితృ కన్యాయా షరిణ్యాంజనయిష్యతి । కృష్ణం
గౌరం ప్రభుం శంభుం తథాభూతశ్రుతం జయః । కన్యాం కీర్తిమతీం వక్షీం
యోగినీం యోగమతరం । బ్రహ్మదత్తస్య జననీం మానుషీమ్ ॥” అని యున్నది.
దీని యోజింప శుకమహాముని గూడ నొకప్పుడు భార్గవస్థ్య మవలంబించె
నని తెలియఁదగినది.

దృఢ నేమియు దృఢ నేమికి నుపార్శ్వఁడును, నుపార్శ్వనకు నుమ
తియు, నుమతికి సన్నతిమంతుఁడును, సన్నతిమంతునకుఁ గృతియు
జనించిరి. ఆకృతియె హిరణ్యనాభునివలన యోగమును, నాఱు
విధములగు సామసంహితలను బఠించి ప్రసర్తింపఁజేసెను.
అతని కుగ్రాయుధుఁడును, వానికి క్షమ్యుఁడును, క్షమ్యునకు
నువీరుఁడును, నువీరునకు రిపుంజయుఁడును, వానికి బహురథుఁ
డును జన్మించిరి. హస్తీకొఁడు కగుపురుషాధునికి సంతతి లేదయ్యె.
అజమీధుఁడు నళినియను భార్యయందు నీలునిఁ గనియె.
నీలునికి శాంతియు, శాంతికి సుశాంతియు, సుశాంతికిఁ బురు
జ్జుఁడును, పురుజ్జునకు నర్కుఁడును, నర్కునకు భర్త్యాశ్వఁడును,
భర్త్యాశ్వనకు ముద్గలుఁడు యవీనరుఁడు, బృహదిషువు, కాంపి
ల్యుఁడు, సృంజయుఁడు నను నేవురు నుతులు నుదయించిరి.
భర్త్యాశ్వఁడు వారినిజూచి “నుతులారా! మీరు నాపంచదేశ
ములను బాలింపఁజాలుదు” రని చెప్పెను. అందుచే వారు
పంచాలు రనునామమును ధరించిరి. ముద్గలునివలల బ్రహ్మ
వంశము ప్రబలెను. దాన జనించిన వాగుమౌద్గల్యులని పేరొందిరి.
దానిని సంగ్రహముగా వివరింతును. వినుము. భర్త్యాశ్వపుత్రుఁ
డైన ముద్గలునకు దివ్రాదానుఁ డనుకుమారుఁడును, నహల్య
యను కూతురును జనించిరి. అం దహల్యను గౌతముఁడు వెండ్లాడి
శతానందునిఁ గాంచెను. శతానందునకు సత్యధృతియుదయించె.
వాఁడు ధనుర్వేదవిశారదుఁడయ్యె. అతనికి శరద్వంతుఁ డుద
యించె. అతఁ డొకనాఁ డూర్వశిని జూడ రేతస్సు స్థలితమై
శరస్తంబమునఁ బడియె. దానివలన నొక బాలుఁడు బాలికయుఁ
బొడమిరి. శంతనుఁడు ఘృగయార్థము వసమున సంచరించుచు

వారిఁగని కృపతోఁదెచ్చి కృపుఁడనియు, గృపియనియుఁ బేరు
పెట్టెను. అందుఁ గృపి ద్రోణాచార్యునకుఁ బత్ని యయ్యె.
ఇది యిరువదియొకటవ యధ్యాయము.

—◆◆◆ చంద్రవంశానుక్రమము. ◆◆◆—

ఓరాజేంద్రా ! దివ్యోదానునకు మిత్రాయువును, మిత్ర
యువునకుఁ జ్యవనుఁడు, సుదానుఁడు, సహదేవుఁడు, సోమకుఁడు
నను నల్వరు సుతులునుబాడఁబిరి. వారిలోఁ గనిష్ఠుఁడగు సోమకు
నకు జంతుఁడు మొదలగు నూఱ్వురు జనించిరి. వారిలోఁ బృష
దుడు కనిష్ఠుఁడు. వానికి ద్రుపదుఁడును, వానికి ధృష్టద్యు
మ్నాది సుతులును, ద్రౌపది యనుసతయు జన్మించిరి. అందు
ధృష్టద్యుమ్నునకు ధృష్టకేతు వుదయించె. వీరు పంచాలురలోఁ
జేరిన ముద్గలుని సంతతివారగుటంజేసి పంచాలురని వాసి
కెక్కిరి. అజమీధునకు ఋక్షుఁడనువేత్రాక కొమరుఁడుగలఁడు.
వానికి సంవరుణుఁడును, వానికిఁ దపతి యనుసూర్యపుత్రియందుఁ
గురురాజు నుదయించిరి. ఆతనిఁబట్టియె కుకుత్సేత్రమనునామము
గలిగె. ఆ కురువునకుఁ బరీక్షీత్తు, సుధనువు, జహ్నువు,
సిషధుఁడు నను నలువురుపుట్టిరి. వారిలో సుధనువునకు సుహృ
త్తుఁడును, సుహృత్తునకుఁ జ్యవనుఁడును, వానికిఁ గృతియుఁ,
గృతికి ఉపరిచరుఁ డగువసువును, వానికి బృహద్రథుఁడును,
కుసుంభుఁడును, మత్యుఁడును, బ్రత్యగ్గుఁడును జేదిపుఁడు నను
కొనురులును జన్మించిరి. వారిలో బృహద్రథునకుఁ గుశాగ్రు
డును, వానికి ఋషభుఁడును, వానికిఁ బుష్పవంతుఁడును, పుష్ప
వంతునకు హితుఁడును, హితునకు జహ్నువును సంభవించిరి.

ఆ బృహద్రథునకు వేటాకభార్యయందు రెండుశిశువుండము
 లుదయించెను. తల్లి వానిని బాల్మవేవగా జరయను రాక్షసి
 వానితో నాడుకొనుచు సంధించి “జీవింపు. జీవింపు” మని
 పల్కునవి బాలుడై జీవించి జరాసంధుడను నామముదాల్చెను.
 ఆ జరాసంధునకు సహదేవుడును, వానికి సోమాపియు, వానికి
 శ్రుతశ్రువుడును గలిగిరి. కురుపుత్రుడైన పరీక్షిత్తునకు సంతా
 నము లేదు. వానితమ్ముడుగు జహ్నువునకు నురథుడును, నుర
 థునకు విడూరథుడును, వానికి సార్వభౌముడును, వానికి జయ
 త్సేనుడును, వానికి రాధికుడును, రాధికునకు ద్యుమంతు
 డును, వానికి గ్రోధనుడును, గ్రోధనునకు దేవాతిథియు, వానికి
 ఋతుడును, ఋతునకు దిలీపుడును, దిలీపునకు బ్రతీపుడును
 బ్రతీపునకు దేవాపి, శంతనుడు, బాహ్లికుడు సనుమువ్వురు తన
 యులు వైడమిరి. వారిలో దేవాపి రాజ్యమొల్లక తపమొనర్ప
 నడపి కేగెను. శంతనుడు రాజయ్యె. అతడే పూర్వజన్మమున
 మహాభిషుడును పేరనొప్పె. అతఁ డీజన్మమున వృద్ధులను
 స్పృశించి వానికి యావన మలవడజేసి శాంతిని గల్గించి
 సుఖము విస్తారముగాఁ గూర్చుటంజేసి శంతనుడు నామ
 మును సార్థకము చేసికొనియె. శంతనుడు రాజ్యమును
 బాలించుచుండఁగా ద్వాదశనర్ష యౌమము సంభవించె. అతడు
 విప్రులనుబిలిచి దాని కారణమడుగ “జ్యేష్ఠుడు, భార్యను నగ్ని
 హోత్రమును స్వీకరింపకుండఁ జెన్నవాడు స్వీకరించినఁ బరి
 వేత్తయనబడు. నీవట్లానరించుటంజేసిపరివేత్తవై తివిః ఇంతియ
 కాక నీవు రాజ్యమునకుఁ దగవు. నీ విప్పుడు మీయన్నకు
 రాజ్య మొసఁగితి వేని యనావృష్టిదోషంబు తొలంగు ” నని

చెప్పిరి. శంతనుఁ డదివిని వనమున కేగి యన్నకు నమస్కరించి
రాజ్య మేలుకొమ్మ నిప్రార్థించెను. కాని, యంతకుఁ బూర్వమే
శంతనునిమంత్రి యశ్రరాదుఁ డనువాఁడు బ్రాహ్మణులను బిలిచి
యడవిలోనున్న దేవాపికిఁ బాపండమత ముపదేశింపుఁ డని
పంచెను. వారట్లుచేసిరి. దేవాపిపాపండమతమునాశ్రయించి వేద
ములనిందించి యా పాపముచే రాజ్యమున కనర్హుఁడయ్యె. అది
శంతనుఁడు దెలిసికొని పురమునకు మరలివచ్చె. ఇప్పుడు శంత
నుఁడుదోషభాక్కు గానందున వర్షము గురిసె. ఆదేవాపి యోగ
మాశ్రయించి కలాపమనుగ్రామమున నివసించియుండి కలియు
గాంతమున నశించిన చంద్రవంశమును గృతయుగాది యందు
మరల విస్తరింపఁజేయును. బాహ్లికునకు సోమదత్తుఁడును, సోమ
దత్తునకు భూరియు, భూరిశ్రవుఁడు, శలుఁడనువారు మువ్వరుద
యించిరి. శంతనుఁడుబ్రహ్మశాపవశమున మానుషత్వముదాల్చిన
గంగనువరించి భీష్మునిఁగాంచెను. అతఁడు బ్రహ్మజ్ఞాని. అతఁడు
ధర్మవిదులలోఁ బ్రధానుఁడు ; పరమభాగవతోత్తముఁడు ;
వీరాగ్రగణ్యుఁడు ; పరశురామునిఁగూడ యుద్ధమున నోర్చిన
జోదు. అతఁడు మహాపురుషుఁడని తెలియుము. శంతనుఁడు
గంగాదేవియంతర్ధానము చెందినపిమ్మటదాశకన్యకయగు సత్య
వతిని వరించి చిత్రాంగదవిచిత్రవీర్యు లనునిరువురఁగనియె.
వారిలోఁ జిత్రాంగదుఁడు గంధర్వరాజుచే నిహతుఁడయ్యె. ఓ
రాజేంద్రా ! ఆసత్యవతియందే పరాశరుని తేజంబున నారాయ
ణాంశసంభూతుఁ డగుకృష్ణదైవపాయనుఁ డుదయించి వేదము
లను విభజించి వ్యాసుఁడని ప్రఖ్యాతిఁగాంచెను. ఆమహాముని
వైలాదు లగు తనశిష్యులనెల్లమాని పుత్రుఁడ నై ననాకుఁ బరమ

గుహ్యమైన యీభాగవతపురాణ ముపదేశించెను. భీష్ముడు
 విక్రమముచే స్వయంవరమునుండి కాశీరాజుకుమారికలగునంబి
 కనునంబాలికను గొనివచ్చి విచిత్రవీర్యునకుఁ బెండ్లిచేసెను.
 అతఁడు మిక్కిలి కామియై సర్వదా వారితోవిహరించుచుక్షు
 రోగగ్రస్తుఁడై మృతుఁడయ్యె. అంత సత్యవతి యుపదేశమున
 వ్యాసుఁడు తనసోదరునిభార్యలతో సంగమించియంబికి యందు
 ధృతరాష్ట్రుని, నంబాలిక యందుఁ బాండుని, దాసియందువిదురునిఁ
 బుట్టించెను. అందు ధృతరాష్ట్రునకు గాంధారియందు నూర్వురు
 తనయులును దుశ్శల యనుకూతురును గల్గిరి. వారిలోదుర్యోధ
 నుఁడు జ్యేష్ఠుఁడు. పాండుఁ డరణ్యమున మృగరూపములఁదాల్చి
 శ్రీడించు చున్నమునిదంపతులలో మునినిజంపి శపింపఁబడి సం
 తానముగల్గింపననర్హుఁడై యుండకుఁతియతనియనుమతిచొప్పున
 ధర్మానిలేంద్రుల నుపాసించి వారియనుగ్రహమున ధర్మజభీమా
 ర్జునులఁ బడసెను. అనంతరము మాద్రియు నశ్వదేవతల ప్రసా
 దమువలన నకులసహదేవులను గనియెను. పరిచపాండవులకును
 ద్రౌపదియం దొక్కొకపుత్రుఁడుజన్మించెను. కాని వా రంద
 టపుత్రకులై భారతయుద్ధాంతమున నశ్వత్థామచే హతులైరి.
 వారు క్రమముగాఁ బ్రతివింధ్యుఁడనియు, శ్రుతసేనుఁడనియు,
 శ్రుతకీర్తియనియు, శతానీకుఁడనియు శ్రుతకర్తయనియుఁ బిలువఁ
 బడిరి. ధర్మరాజునకుఁ బౌరవియను భార్యయందు దేవకుఁడు
 జన్మించెను. భీమునకు హిడింబయందు ఘటోత్కచుఁడు, గాళి
 యను భార్యయందు సర్వగతుఁడును గలిగిరి. సహదేవునకు విజ
 యయందు నుహోత్త్రుండుగలిగె. నకులునకుఁ గరేణు మతియందు
 నిరమిత్రుఁ డుదయించె. అర్జునున కులూపియం దిరావంతుఁ

డును, జిత్రాంగదయందు బభ్రువాహనుడును, సుభద్రయందు
 నీతండ్రియగు సభిమన్యుడును సంభవించిరి. మహాపరాక్రమ
 శాలియగు సభిమన్యున కుత్తరయందు నీవు జన్మించితివి. నీవు
 తల్లిగర్భములో నున్నప్పుడు కుటిలుఁడైన యశ్వత్థామయస్త్రా
 గ్నిచే దహింపఁబడియుఁ గృష్ణుని మహిమంబున బ్రదికితివి. నీకు
 జనమేజయుఁడు, శ్రుతసేనుఁడు, భీమసేనుఁడు, ఉగ్రసేనుఁడు నను
 సుతులుసంభవించిరి. వీరిలో జనమేజయుఁడు నీవు తక్షకునివలన
 మృతిఁగాంచితి నని తెలిసికొని కోపించి సర్పయాగమొనర్చి సకల
 సర్పములను సంహరించును. పిమ్మట నతఁడు కాషలేయుఁబురో
 హితునిఁగాఁ జేకొని సకలదిశలను జూచించి యశ్వమేధము లాచ
 రించును. అతనిసుతుఁడు శతానీకుఁడయ్యాజ్ఞవల్క్యునివలన వేద
 ములను, గృహచాద్యునివలన నస్త్రవిద్యను, శౌనకునివలన నాత్మ
 జ్ఞానమును నభ్యసించును. ఆశతానీకునికే సహస్రానీకుఁడు
 సంభవించు. వాని కశ్వమేధజుఁడును, వాని కనీమకృష్ణుఁడును,
 వానికి నిశ్చక్రుఁడును సంభవించును. హస్తినపురముగంగానదిచే
 నష్టముకాఁగా నిశ్చక్రుఁడు కాశాంబిని రాజధానిఁగాఁ జేసికొని
 పాలించు. ఆనిశ్చక్రునకు ఉక్తుఁడును, వానికి జిత్రరథుఁడును,
 వానికి శుచిరథుఁడును, శుచిరథునకు వృష్టిమంతుఁడును, వానికి
 సుషేణుఁడును, సుషేణునకు సునీధుఁడును, సునీధునకు నృచక్షు
 వును, వానికి సుఖీనలుఁడును, సుఖీనలునకుఁ బరిష్లవుఁడును, వానికి
 మేధావియు, మేధావికి సునయుఁడును, వానికి నృపంజయుఁ
 డును, వానికూర్మ్యుఁడును వానికి నిమియు, నిమికిబృహద్రథుఁడును
 వానికి సుదాసుఁడును, సుదాసునకు శతానీకుఁడును, వానికి
 దుర్దమనుఁడును, దుర్దమనునకు విహానరుఁడును, వానికి దండ

ననునలుపురుగల్గిరి. వారిలో శిబికి వృషదర్బుఁడు, నువీరుఁడు, మద్రు
 డు, కేకయుఁడు ననునల్వరు నుతులుగల్గిరి. ఉశీనరుని సోదరుఁడగు
 తితిక్షువునకు వృషద్రథుఁడును, వానికి హేముఁడును, హేము
 నకు నుతపుఁడును, నుతపునకు బలియు, వానికంగుఁడు, వంగుఁడు
 కళింగుఁడు, సింహుఁడు, పుండ్రుఁడు ఆంధ్రుఁడు ననునాగ్వరును
 జనించిరి. వారిలో నంగునకు ఖనపానుఁడును, ఖనపానునకు హవి
 రథుఁడును, వానికి ధర్మరతుఁడు, వానికి జిత్రరథుఁడును సంభ
 వించిరి. ఆచిత్రరథున కేరోమపాదుఁ డనునామాంతరముగలదు.
 అతనికి మిత్రుఁ డగుదశరథుఁడు శాంతయనుకూఁతు సంతతిగా
 నిచ్చెను. రోమపాదుఁ డొకప్పుడు ద్వాదశవర్ష టౌమము పట్టి
 నపుడు విభాండకనుతుఁ డగునతనిఁ దెప్పించుటకు గణికల
 సంపఁగా వారు సంగీతము చేతను నృత్యము చేతను వాద్యవిశేషము
 లచేతను నాలింగనాదులచేతను నతనివశ్యునిఁగాఁ జేసికొనివచ్చిరి.
 అతఁడే శాంతను వరించెను. ఆయుశ్యశృంగుని యనుగ్రహమున
 రోమపాదుఁడు పుత్రకామేష్టిచేసి సంతానమునొందెను. ఆ
 యుశ్యశృంగుని యనుగ్రహమున దశరథుఁడుగూడఁ బుత్రులను
 బడసెను. ఆరోమపాదునకుఁ జతురంగుఁడు, వానికిఁ బృథు
 లాతుఁడు, వానికిఁ బృహద్రథుఁడు, బృహత్కర్తుఁడు, బృహద్భానుఁ
 డను మువ్వరును జన్మించిరి. వారిలో బృహద్రథునకు బృహన్త
 నుఁడును, బృహన్తనునకు జయద్రథుఁడును, వానికి సంభూతి
 యుగదు విజయుఁడును, విజయునకు ధృతియు, ధృతికి ధృతవ్రతుఁ
 డును, వానికి సత్యకర్తుడును, సత్యకర్ణునకు రథుడునుడయిందిరి.
 ఆరథుఁడనపత్యుఁడై కుంతీదేవి చిన్నతనమున సూర్యును పాసించి
 కొడుకునుగనిభయపడిపెట్టెలోఁ బెట్టినదిలోవిడువఁగాఁ బ్రవాహ

వశమునఁగొట్టుకొనివచ్చి యొడ్డుచేరి బ్రతికియున్న యాబా
 లునిఁ గుమారునిగాఁజేకొనియె. అతఁడుకర్ణుఁడనం బరఁగె. అత
 నికి వృషసేనుఁడు సంభవించె. ఓరాజా ! ఇక యయాతి
 తృతీయపుత్రుఁ డగుద్యుహ్యునిసంతతిని వినుము. ద్యుహ్యునకు
 బభ్రుఁడును, వానికి సేతుఁడును, సేతున కారబ్ధుఁడును, వానికి
 గాంధారుఁడును గాంధారునకు ఘర్తుఁడును, ఘర్తునకు ఘృతుఁ
 డును, ఘృతునకుదుర్ధుఁడును, దుర్ధునకుఁ బ్రచేతసుఁడును,
 వానికి నూర్వురు సుతులును జన్మించిరి. వారు తరతిక్కు నాశ్ర
 యించి మ్లేచ్ఛాధిపతు లైరి. యయాతి ద్వితీయపుత్రుఁ డగు
 తుర్వసునకు వహ్నియు, వహ్నికి భాగుఁడును, భాగునకు భాను
 మంతుఁడును, వానికి సుభానుఁడును, సుభానునకుఁ గరంధముఁ
 డును, గరంధమునకు మరుత్తును సంభవించిరి. అతఁడపుత్రకుఁడై
 పూరువంశజుఁ డయిన దుష్యంతునిఁ బుత్రునిఁగా స్వీకరించెను.
 అయిన నతఁడు రాజ్యకాముకుఁడై తుదకుఁ బూరువంశ
 మునకే చెందెను. ఓరాజా ! యయాతికి జ్యేష్ఠపుత్రుఁ డగు
 యదువు వంశమును వర్ణించెద వినుము. అది పుణ్యదాయక
 మైనది. విన్ననరుల పాపములను హరించును. యదువంశ
 మున భగవంతుడు కృష్ణుఁడై యనతరించుటంజేసి యాపుణ్య
 వంశమును గూర్చి విన్నవారు సకలపాపవిముక్తు లగుదురు.
 ఓరాజా ! యదువునకు సహస్రజిత్తును, కోష్ఠువు, నలుఁడు,
 రిపుఁడు ననునల్వురుదయించిరి. అందు సహస్రజిత్తునకు శత
 జిత్తును, వానికి మహాహయఁడు, వేణుహయఁడు, హేహయఁడు
 నను మువ్వురు సుతులుగల్గిరి. వారిలో హేహయనకు ధర్తుఁడును
 ధర్తునకు నేత్రుఁడును గల్గిరి. ఆ నేత్రునకుఁగుంతియను నామాం

తరముగలదు. అతనికి సోహంజియు, సోహంజికి మహిష్మంతుఁడు, వానికి భద్ర సేనకుఁడు, భద్ర సేనునకుదుర్ద ధనకులనునిరువుకుఁ గల్గిరి. వారిలో ధనకునకుఁ గృతవీర్యుఁడు, గృతాగ్నియు, గృత వర్తయు, గృతౌజుఁడు నను తనయులును సంభవించిరి. వారిలోఁ గృతవీర్యున కర్జునుఁడు జన్మించె. అతఁడు సప్తద్వీపాధిపతియై హర్యంశ సంభూతుఁ డగుడత్తాత్రేయునివలన నశిమాది సిద్ధులను బొందెను. ఓరాజా! యోగములను, దానములను, దక్షము నను, యోగమునను, వీర్యమునను, జయాదులను, నర్జునుని సాటి చెందురాజు వే తొకఁడు లేడు. అప్రతిహతబలుఁడయిన కార్తవీర్యుఁడు ప్రతిదినమును డత్తాత్రేయుని స్మరించు కొనుచు నెనుబడి యైదువేలవత్సరములు రాజ్యమేలెను. ఆ డత్తాత్రేయుని స్మరణము వలన నశలసింపదలను దులఁదూఁగుచు నింద్రియ సుఖములను బూర్ణముగా ననుభవించెను. అతనికి వేగురుసుతులు జన్మించిరి. కాని వారిలో నైదుగురుదప్పఁ దక్కినవారందఱును యుద్ధమున బరశురామనిచే హతులైరి. అందు జీవించినవారు జయ ధ్వజుఁడు, శూరి సేనుఁడు, వృషణుఁడు, మధుఁడు, ఊర్జితుఁడునను నామములుగలవారు. అందు జయధ్వజునకుఁ దాళజంఘుఁడును, వానికి నూర్వృగకొమరులును బ్రభంచిరి. వారందఱును నౌర్వృఁ డనుమునిశేజమున నశించిరి. వారిలో వీతిహోత్రుఁ డనువానికి మధువును, మధువునకు వృష్ణి మొదలగు నూర్వృగసుతులును జన్మించిరి. వారు మాధవులనియు, వృష్ణులనియు, యాదవులనియు వాసిఁగాంచిరి. యదుసుతుఁడు కోష్ఠు వనువానికి శ్వాహితుఁడును శ్వాహితున కురుశంకుఁడును, వానికిఁ జిత్రరథుఁడును, వానికి శశిబిందువును బుట్టిరి. ఆ శశిబిందుఁడు మహాయోగియై గుణాధికు

డై యాయా *జాతులందుఁ బ్రసిద్ధము లగువస్తువులను బొంది
చక్రవర్తియై దిగ్విజేతయై ప్రకాశించెను. అతనికిఁ బదివేపురు
భార్యలు గలరు. వానియందు దామహాయశునకుఁ బదివేలలక్షల
కొమరులు సంభవించిరి. పృథుశ్రవుఁడు మొదలగువా రార్వురు
ప్రధానులు. వారిలోఁగొఁడఁగు డనువానికుశనుఁడుదయించె. అతఁడు
నూఱశ్వమేధముల నొనర్చెను. వానికి రుచకుఁడును, వానికిఁ
బురుజిత్తు, రుక్తుఁడు, రుక్తేషుఁడు, పృథుఁడు జ్యామఖుఁడు నను
నేవురును బుట్టిరి. వారిలో జ్యామఖునకు శైబ్యును భార్య
గలదు. అతనికామెయందు సంతానముగలుగ లేదు. భార్యకు
భయపడి వేఱొక దానిఁ జేపట్టఁడయ్యె. ఇట్లుండనతఁ డొకప్పుడు
శత్రువులను జయించివారియింటనుండియొక కన్యకను దెచ్చియుప
భార్యగా వరించి రథముపై గూర్చుండఁబెట్టి తెచ్చుచుండెను.
శైబ్య యాకన్యనుజూచి కోపముతో “ఓవంచకా! నాస్థానమున
దీని నెట్లుచేర్చితి” వని పలికెను. అదివిని జ్యామఖుఁడు భయ
పడి “నుందరీ! ఇది నీకుఁగోడలుగానుండు” ననిన “గొఱ్రాలనగు
నాకుఁ గోడలగు టె?” ట్లనిప్రశ్నించెను. అదివిని రాజు “ప్రస్తుత
మున లేకపోయినను ముందునీకుఁబుత్రుఁడు జనింపఁగలఁడనఁగా

* దీనికి మూలము “చతుర్దశ మహారత్న” అని యున్నది. అనఁగా గజ
ములు, హయములు, రథములు, అస్త్రములు, బాణములు, నిధులు, మాలికలువస్త్ర
ములు, విద్రుమ ములు, శక్తులు, పాశములు, మణులు, ఛత్రములు, విమానములు
అను నీ పదునాల్గువస్తువులందును శ్రేష్ఠములగునవికలవాఁడుచతుర్దశమహారత్న
డని పిలువఁబడును. ఈయర్థ మేమార్కండేయపురాణమునఁజూపఁబడినది. “గజ
వాజిరథాస్త్రేషు నిధిమాలాంబరద్రుమాః | శక్తిపాశమణి చ్ఛత్రవిమానాని
చతుర్దశ”

నామె సంతసించెను. అంతఁ జిరకాలమునుండి యతనిచే నారా
ధితులగు విశ్వేదేవులును బీతరులును నతనిఁగరుణించి పుత్రునను
గ్రహించిరి. కొంతకాలమునకుఁజే బృగర్భముదాల్చి కుమారునిఁ
గనియె. అతఁడు విదర్భుఁ డనునామమునుధరించి యాకస్యను
వరించెను. ఇది యిరువదిమూడవ యధ్యాయము.

—●—◆—వసుదేవుని పంశక్రమము.—◆—●—

ఓరాజా ! ఆవిదర్భున కాభామయందుఁగుశుఁడు, క్రథుఁడు, రోమపాదుఁడు నను మువ్వురు సుతులుగల్గిరి. వారిలో రోమ పాదునకుబభ్రువు, బభ్రువునకుఁ గ్రతువు, వానికిఁగుశికుఁడు, వానికిఁ జేదియు, వానికిఁజేద్యుఁడు మొదలగువారునుసంభవించిరి. విదర్భుని కొడు కగు క్రథునకుఁ గుంతియు, వానికి వృష్టియు, వానికి నిర్వృతియు, నిర్వృతికిదాశాన్తుఁడును, వానికి వ్యోముఁడును. వ్యోమునకు జీమూతుఁడును, జీమూతునకువికృతియు, వికృతికిఁ దీవ్రరథుఁడును, వానికి నవరథుఁడును, నవరథునకుదశరథుఁడును, వానికి శకునియు, శకునికిఁ గరంభుఁడును, గరంభునకు దేవరాతుఁడును, దేవరాతునకు దేవక్షత్తుఁడును. వానికి మధువును. వానికిఁ గుకురకుఁడును, గుకురకునికిఁ బురుహోత్తుఁడును. పురుహోత్తునికి సాత్వతుఁడును, సాత్వతునకు భజమానుఁడు, భజి, దీప్తుఁడు. వృష్టి, దేవాపృథుఁడు, అంధకుఁడు, మహాభోజుఁడు నను నేడ్వరును జన్మించిరి. వారిలో భజమానున కొక భార్య యందు నిమ్రాచియు, గంకణుఁడు, వృష్టియు ననుమువ్వురును, వేటొక భార్యయందు శతజిత్తు, సహస్రజిత్తు, అయుతజిత్తు ననుమువ్వురును సంభవించిరి. దేవాపృథుఁ డనువానికి బభ్రువును

నుతుఁడు జన్మించె. ఆజనకపుత్రులమహిమను దెలుపుచు నార్యులు
 శ్లోకములనుబఠింతురు. వానియర్థంబు దెలిపెదను వినుము.
 దేవా పృథు బభ్రువుల నుగుణసముదయముదూరమునం దెల్లు
 వినుచున్నామో, యల్లెసమీపమునకువచ్చి చూచుచున్నాము.
 వారిని బోలినవా రెచ్చటనులేరు. వారివంశమునఁ బుట్టినవారు
 బదునాల్గువేలయఱువదియేవురు. వారందఱును దేవాపృథు
 బభ్రువుల మహిమనలన ముక్తిచెందిరి. సాత్వతి కొడు కగు
 మహాభోజుఁ డతిధర్మాత్ముఁడు. అతనికి భోజులనుస్మృతులు పుట్టిరి.
 వృష్టికి సుమిత్రయుధాజిత్తులను వా రుదయించిరి. వారిలో
 యుధాజిత్తునకు శినియు, ననమిత్రుఁడు ననువార లుదయించిరి.
 వారిలో ననమిత్రునకు నిఘ్నుఁడును, నిఘ్నునకు సత్రాజిత్తు,
 ప్రసేనుఁ డనువారును గల్గిరి. అనమిత్రునకు శినియును వేఱొక
 నుతుఁడు గలఁడు. ఆశినికి సత్యకుఁడను, వానికి యుయుధానుఁ
 డను, వానికి జయుఁడును, జయునకుఁ గుణీయు వానికి యుగం
 ధరుఁడును బ్రభవించిరి. అనమిత్రునకుఁ బృశ్నియను మఱి
 యొక తనయుఁడు గలఁడు. ఆపృశ్నికి గాందిని యను భార్య
 యందు శ్వఫల్గుఁడు, చిత్రకుఁడు ననునిరువురు నుతులు
 గల్గిరి. వారిలో శ్వఫల్గునకు అక్రూరుఁడు, అసంగుఁడు, సార
 మేయుఁడు, మృదుకుఁడు, మృదుపచ్చివుఁడు వర్తదృక్కుఁడు, శృష్ట
 వర్తుఁడు, క్షత్రోపేతుఁడు, అరిమర్దనుఁడు, శత్రుఘ్నుఁడు, గంధ
 మారుఁడు, ప్రతిబాహుఁడు ననుపన్నిదఱులనయులు సంభ
 వించిరి. వారలకు నుసారయను నొకతోఁబుట్టువుకలదు. అంద
 క్రూరునకు దేవవంతుఁడు, నుపదేవుఁడు ననునుతు లిర్వురు
 సంభవించిరి. ఉరుశంకుని కుమారుఁ డగుచిత్రరథునకు శశిబిం

దుఁడుగాక పృథువు, విదూరధుఁడు మొదలగువారు వెక్కురు
 గలరు. సాత్త్వికునినుతుఁడగువృష్ణికిఁగూరుఁడు, భజమానుఁడు.
 శుచి, కంబలుఁడు ననువా రుదయించిరి. వారిలోఁ గూరునకుఁ
 విలోముఁడును, విలోమునికిఁ గపోతరముఁడును జన్మించిరి. ఆతని
 నికిఁ దుంబురుఁడు హితుఁడయ్యె. సాత్త్వికుని సుతుఁ డగునంధకు
 నను దుందుభియు, వానికి దరిద్ర్యోతుఁడును, దరిద్ర్యోతునకుఁ
 బురర్వుసువు, సతని కాహుకుఁ డనుసుతుఁడును, నాహుకి యను
 సుతయు నున్మవిచ్చిరి. ఆహుకునకు దేవకుఁడు సుగ్రసేనుఁడు
 నను తనయులు సంభవించిరి. అందు దేవకునకు దేవసంతుఁడు,
 ఉపదేవుఁడు, సుదేవుఁడు, దేవవర్ధనుఁడు ననునల్వరుసుతులు
 గల్గిరి. వారికి ధృతదేవయు, శాంతిదేవయు, నుపదేవయు,
 శ్రీదేవయు, దేవరక్షితయు, సహదేవయు, దేవకియు నను నేడ్వరు
 తోఁబుట్టువులు గలరు. వారిని ననుదేవుఁడు పరిగ్రహించె. ఉగ్ర
 సేనునకుఁ గంసుఁడు, సునాముఁడు న్యగ్రోధుఁడు, కిహ్వఁడు,
 శంకుఁడు, సుభువు, రాష్ట్రపాలుఁడు, విస్పృష్టుఁడు, తుష్టిమంత్రుఁడు
 నను కొడుకులును, గంసయు, గంసవతీయు, గంకయు, శూర
 భువును, రాష్ట్రపాలికయు ననుకూతులును జన్మించిరి. వారిని
 వసుదేవుని సోదరులు దేవభాగాదులు వరించిరి. చిత్రరథుని
 తనూజుఁడగు విదూరధునకు, శూరుండును, శూరునకు ధ్వజ
 మానుఁడును, వానికి శిమియు శిమికి స్వయంభోజుఁడును, వానికి
 హృదీకుఁడు, వానికే దేవబాహుఁడు, శతధనువు, కృతవర్త
 యనుమువ్వురు తనయులు నుదయించిరి. దేవమీధుని సుతుఁ
 డగుశూరునకు మారిష యనుభార్యయందు వసుదేవుండును,
 దేవభాగుండును, దేవశ్రవుండును, నానకుండును, సృజయుండును

శ్యామకుండును, గంకుడును. ననీకుండును, వత్సకుండును, వృకుండును నను పదుగురు పుత్రులును; బృథయు, శ్రుత దేవతయు శ్రుతకీర్తియు, శ్రుతశ్రవసయు, రాజాధిదేవియు నను కూతులేవురును బుట్టిరి. వారిలో వసుదేవుడు పుట్టునమయమున నానకములును, దుందుభులును మింటమ్రోసినవి. కావుననే యతఁ డానకదుందుభియని పిలువంబడు. వసుదేవుని జనకుఁడగు శూరుఁడు, తనచెలికాఁడగుకుంతిభోజకుఁ డపుత్రకుఁడైనందున నతనికిఁ బృథను దత్తనుగాఁజేసె. కుంతిభోజున కీయబడుట చేతనే పృథ కుంతియనునామమునొందె. ఆకుంతిదూర్వాసునిఁ బరిచరించి యతనియనుగ్రహమున దేవహూతి యనువిద్యను బొంది దానిఁబరీక్షించుటకై సూర్యునిఁబిలిచిన నతండుప్రత్యక్ష మయ్యె. ఆమె యతనిఁజూచి “ఓదేవా ! నేను మంత్రపరీక్షార్థము పిలిచితిని; కాని వేఱొందుగాదు. నన్నుక్షమించి మరలి పొమ్ము ” అని ప్రార్థించిన సూర్యుఁడిట్లనియె “ ఓనుందరీ ! దేవ సంవర్చనమెప్పుడును వ్యర్థముకాదు. కావున దేవతుల్యుఁ డగు కుమారుని నీకుఁ గలిగించెదను. అయిననీకన్యాత్వము చెడకుండ వరమొసంగెద ” ననిపలికి యామెకు గర్భమునుగల్గించి వెడలి పోయెను. తోడనే కుంతికి రెండవసూర్యునివలెఁబొల్పు నొక తనయుఁడు సంభవించె. అంతఁగుంతి లో కాపవాదమునకుజంకి యాసుతుని నదిలో విడిచెను. ఆకుంతి నేనీప్రపితామహుఁడగు పాండురాజుద్వాహమయ్యె. కుంతిసోదరియగుశ్రుత దేవనుగరూప కుమారుఁడు వృద్ధశర్మచేపట్టె. మునిశాపముపలననాదంపతు లకు దంతవక్త్రుఁడను దైత్యుఁడుదయించె. దానిసోదరియగు శ్రుత కీర్తిని గేకయుండు వరించి దానియందు సంతర్దనుఁడు మొద

లగు నేవురుతనయులను గనియె. వారు కేకయునకుఁ బుట్టినవా
 రగుటచేఁ గైకయు లని పిలువఁబడిరి. రాజాధిదేవిని జయత్సే
 నుఁడు పెండ్లియాడి విందానువిందులను గనియె. దనుఘోషుఁ
 డనుచేదిరాజు శ్రుతశ్రవసను బరిణయమై దానియందు శిశు
 పాలునిఁగనియె. ఆశిశుపాలుని వృత్తాంతము నీకిదివఱకే తెలియఁ
 జెప్పితిని. వసుదేవుని సోదరుఁడగు దేవభాగునకుఁ గంసయందుఁ
 జిత్రకేతు బృహద్యలులను పుత్రులుసంభవించిరి. అట్లే దేవ
 శ్రవునకుఁ గంసవతియందు నువీరుండు నిషుమంతుఁడును జన్మిం
 చిరి. వాని సోదరుఁడయినకంకునకుఁ గంకయను భార్యయందు,
 బకుండును, సత్యజిత్తును, బుగుజిత్తును బ్రభవించిరి. వానిసోదరుఁ
 డగు సృంజయునకు రాష్ట్రపాలికయందు వృష దుర్ధర్షణాదులు
 జనించిరి. వాని సహజుఁడయినశ్యామకునకు శూరభు వనుభార్య
 యందు హరికేశుఁడు హిరణ్యాక్షుఁడును జన్మించిరి. వత్సకు మిత్ర
 కేశియను నచ్చరయందు బకాదులు సంభవించిరి. వానిసోదరుఁ
 డగు వృకునకు దూర్వాక్షి యనునాతియందుఁ దక్ష పుష్కర
 స్వాదులు జన్మించిరి. వాని యనుజుఁడగు ననీకుఁడు సుధామ
 యందు సుమిత్రుఁడు, అనీకపాలుఁడు మొదలగు వారినిఁగనియె.
 వానితమ్ముఁడగు నానకుఁడుకర్ణికయనుదానియందుఁబుత్రధాముని
 జయునిఁ బుట్టించె. ఓరాజా! వసుదేవునికిఁ జౌరవి, రోహిణి,
 భద్ర, మదిర, రోచన, యిళ, దేవకి యనునేడ్వరు భార్యలు
 గలరు. వారిలో రోహిణియందు బలరాముండును, గదుండును,
 సారణుండును, దుర్ధదుండును, విపులుండును, ధ్రువుండును,
 గృవుండును సంభవించిరి. పౌరవియందు సుభద్రుఁడును, భద్ర
 బాహుండును, దుర్ధదుండును, భద్రుండును, భూతాదులగు

మఱికొండలును బ్రభవించిరి. మదిరయందు సందుఁడును, నుప
 సందుఁడును, గృతకుఁడును, శూరుఁడు మొదలగువారును జన్మిం
 చిరి. భద్రకు వేళియనువాఁడుదయించె. రోచనయందుహస్తుఁడు,
 హేమాంగదుఁడు మొదలగువారు సంభవించిరి. ఇళయం
 దురువల్క్యాదులు ప్రభవించిరి. ఇంతియకాక, వసుదేవునకు
 ధృత దేవియనుభార్యయందుఁ ద్రిపుష్టుఁడును, శాంతి దేవయందుఁ
 బ్రశ్రముఁడు మొదలగువారును, ఉపదేవయందుఁ గల్పవర్షాదు
 లగు పదుగురు సుతులును, శ్రీదేవయందు వసుఁడు హంసుఁడు
 మొదలగు నార్వురుకుమారులును, దేవరక్షితయందు గదా
 దులగుతోమ్మండ్రుసుతులును, సహదేవయందుశ్రుతముఖాదులగు
 నెనమండ్రు తనయులును, దేవకియందుఁ గీర్తిసుంతుఁడును
 నుపేణుఁడును, భద్రసేనుఁడును, ఋజువును, సమదనుఁడును,
 భద్రుఁడును, సంకర్షణుఁడును బుట్టిరి. వీరలేకాక యతని
 కాదేవకియందు నారాయణావతారమగుకృష్ణుఁడును, మహాభాగ
 యగు సుభద్రయును జన్మించిరి. ఆసుభద్రయేనీకుఁబితామహి
 యయ్యె. ఓరాజా! ఎప్పుడు లోకమున ధర్మమునశించి యధర్మ
 మభివృద్ధిగాంచునో, యప్పుడెల్ల భగవంతుఁ డవతరించును.
 కావున నీయుగమున దుష్టశిక్షణమొనర్చుటకై భగవంతుఁడు
 కృష్ణుఁడై యవతరించె. ఆపరమేశ్వరుఁ డిట్లవతరించుటకును,
 దుష్టశిక్షణాదికర్తముల నొనర్చుటకును స్వీయసంకల్పముతప్ప
 వేఱొక కారణములేదు. భగవంతుడు జగమునకు స్పృహసితిలయ
 ములు గలిగించు. అతఁడట్టి వ్యాపారములొనర్చుట జీవుల నను
 గ్రహించుటకేగాని వేఱుకాదు. అదియెట్లందువేని వినుము. పర
 మేశ్వరుఁడు లోకమునుబాలింప రామకృష్ణాద్య వతారములను

దాల్చగా జీవులు నిత్యమునువారిసందర్శనాదులనందిస్వర్గాది
 పుఖములనుగాక కేవలముమోక్షమునే పొందుదురు. కావునభగ
 వంతుని చేష్టితములు జీవుల ననుగ్రహించుటకే; కాని స్వ
 ప్రయోజనార్థము కాదు. ఈయుగమున రాజాధములు పెక్కురు
 ప్రబలి రాక్షసతుల్యులై సేనాధిపతులై భూమికిభారముగల్గింప
 దానిఁ దొలంగించుటకై పరమేశ్వరుఁ డవతరించెను. బ్రహ్మాదుల
 కయినను దురూహములగు చేష్టితములనొనర్చుకృష్ణుఁడు ౬.ల
 రానుసహితుఁడై పూతనా శిశుపాలాదులను సంహరించెను. కలి
 యుగమున సంభవించు తనభక్తుల ననుగ్రహించుటకు దుఃఖ
 హరమును బుణ్యావహమునగుకీర్తిని విస్తరింపఁజేసెను. అతని
 కీర్తి కర్ణ పేయమై పుణ్యతీర్థమునలె నెల్లెడలనొప్పుచున్నది.
 భక్తులు తనుకర్ణములనుసంజలులచే గ్రహించి స్పృశించినచో
 వారికర్తవ్యాసన లన్నియు వెంటనే నశించును. ఆకృష్ణుఁడు
 భోజాంధకమధు శూరసేనదాశార్థ్యులనువారికేకాక కురుదేశస్థు
 లకుఁగూడ నాశ్చర్యమొదవించు కర్తముల నొనర్చుచు, మంద
 హాసముచేతను, గడకంటి చూపులచేతను, మృదువచనముల
 చేతను, గమనవిలాసములచేతను, మనోహరమగు నాకారము
 చేతను మానవలోకమును సంతసింపఁజేసెను. మకరకుండల
 ములచే సుందరములగు శ్రవణములచేతను, కపోలములచేతను,
 మిక్కిలి రమణీయమై, మందహాసశోభితమై, యున్నయాకృష్ణుని
 వదనారవిందమును నిత్యము సందర్శించియుండియు స్త్రీలును
 బురుషులును దనివించెందక కన్నులకు నిమేషముఁగల్గించిన
 నిమిని మిక్కిలి నిందించుచుందురు. ఓరాజేంద్రా ! ఆకృష్ణుఁడు
 లీలామానుషవిగ్రహమునుదాల్చి వ్రేపల్లెయందుఁ బెరుగుచుఁ

బూతనాదు లగు వెక్కండ్రదుష్టులను సంహరించి వేలకొలది
స్త్రీలను బెండ్లాడి వారిలో నొక్కొక్కతయందు నూర్చురేసి
తనయులను బడసి తన యాజ్ఞారూపమగు వేదమును జనులందుఁ
బ్రవర్తింపఁజేసి యందఱవలనను బూజలను గ్రహించె. ఇంతియ
కాక యతఁడు కురుపాండవులకు సంభవించిన సమరమున దుష్ట
పార్థివులను, వాఁరి సైన్యములను గూల్చి భూభారమును తగ్గించి
యర్జునునకు జయమిచ్చి, యుద్ధవునకుఁ దత్త్వము పదేశించి వైకుం
ఠమున కరిగెను. ఇది యిరువదినాల్గవ యధ్యాయము.

ఇది శ్రీమత్కేతవరపు వేంకటశాస్త్రి ప్రణీతమైన యాంధ్రవచన
భాగవతమున నవమస్కంధము సమాప్తము.

శ్రీకృష్ణార్పణ మస్తు.

శ్రీ వేమన గ్రంథాలయము
తేలిప్రోలు (కృష్ణా)

మనమ ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	TPLA115B159
పుస్తకం పేరు	మద్యగమకము 05
తారీఖు	26/10/24
ముందు లెక్క	NO
వెనుక లెక్క	NO
మొత్తం పేజీలు	301
నిర్దేశిత పేజీలు	NO
భాగ పేజీలు	II, IV, 1360, 1376A, 1394, 1410, 1474B,
లేని పేజీలు	1 TO 1358
తయారు చేసినది	Habeeba
పేజీలు విడదీసినది	Navya
స్కాన్ చేసినది	Hema
పరీక్ష చేసినది	RAMYA
పేజీలు పరిశూనినది	
ప్రింటింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
పరిస్థితి	Good

BLANK PAGES=1492A,1526A,1556B,1558B,1562A